

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

PHOKAIA ARKAİK DÖNEM TİCARİ AMFORALARI

Emre OKAN

Danışman
Prof. Dr. Meral AKURGAL

2011

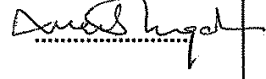
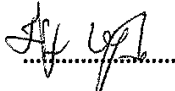
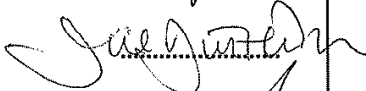
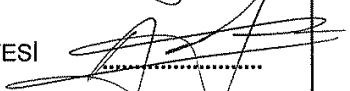
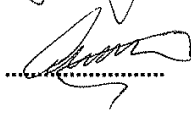
DOKTORA
TEZ ONAY SAYFASI

2003800467

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Emre OKAN
Tez Başlığı : Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları

Savunma Tarihi : 08.07.2011
Danışmanı : Prof.Dr.Meral AKURGAL

JÜRI ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Meral AKURGAL	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Ergün LAFLI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Gül G.DEMİR	EGE ÜNİVERSİTESİ	
Yrd.Doç.Dr.A.Harun ÖZDAŞ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Ömer ÖZYİĞİT	EGE ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği (X)

Oy Çokluğu ()

Emre OKAN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları"başlıklı tezi kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum. “**Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2011

Emre OKAN

İmza

ÖZET

Doktora Tezi

Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları

Emre OKAN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı
Arkeoloji Programı

1989 yılında, Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığında başlayan Phokaia 3. dönem kazı çalışmaları, Phokaia antik kentinin önemli ölçüde gün yüzüne çıkmasını sağlar. Bu çalışmalarda, modern yerleşimin izin verdiği ölçüde, antik kentin tabakalaşması anlaşılmaya çalışılır. Ancak Phokaia'nın en parlak dönemi olan, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı ile İ.Ö. 546 yılları arasındaki yaklaşık 100 yıllık süreç ve bu süreç içinde kentin rolü, antik kaynakların verdiği bilgiler ile sınırlıdır. Kentte sınırlı sayıda ortaya çıkarılmış arkaik dönem tabakalarından ele geçmiş seramikler, döneme ışık tutacak önemli malzemelerdir. Bunlar arasında yer alan ticari amphora parçaları ise Phokaia kentinin arkaik dönemdeki ticari hareketliliğine farklı bir boyut getirecek niteliktedir. Bu amaçla Klazomenai Khios ve Lesbos'un da aralarında bulunduğu, Kuzey İonia ve Aiolis kentleri ile Samos ve Miletos'un yer aldığı Güney İonia kentlerine ve Etruria bölgesine ait ticari amphoralar yoğunluk durumları da göz önünde bulundurularak tarafımdan yeniden sınıflandırıldı. Buna göre, %37.5 lik bir oranla Klazomenai amphoraları en yoğun grubu oluştururken, onu %24.7 ile Khios, %11.9 ile Lesbos, %10.3 lük oranla Samos, %9.7 lik oranla Miletos ve %2.5 lik oranla Etrüsk üretimi ticari amphora parçaları izler. Söz konusu sınıflandırma yardımıyla arkaik dönemde kentin ticari etkinliği, hangi kentlerle, dönemin hangi evresinde ilişki içinde olduğu anlaşılmaya çalışıldı. Yapılan, arkeolojik çalışmalar ve yayın taramaları sonucunda, Phokaia kentinin, hem yakın kıyı ticareti hem de uzak deniz ticaretinde özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde son derece etkin bir rol oynadığı, bugüne kadar, kurduğu kesin olarak bilinen kentler dışında, daha birçok kenti ya kendi kurduğu ya da kuruluşunda dolaylı rol oynadığı anlaşıldı. Kent içinde devam eden çalışmalarda ortaya çıkarılacak yeni arkaik sektörler ve bu sektörlerden ele geçecek materyal, Phokaia'nın söz konusu döneme ilişkin karanlık yanlarına biraz daha ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Phokaia, Arkaik Dönem, Ticari Amphora, Ticaret, Kolonizasyon, Oryantalizan Dönem

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Archaic Trade Amphoras From Phokaia

Emre OKAN

**Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Classical Archaeology
Classical Archaeology Program**

The 3rd term excavation works of Phokaia has begun in 1989 under the presidency of Prof. Dr. Omer Ozyigit and it significantly caused the antique site of Phokaia to come to light. The stratifying of the antique city has been studied in these excavations within the bounds of modern settlement. But, the information about the period of 100 years between the second half of 7th century B.C. and 546 B.C., which was the Phokaia's majestic time and the role of the city in this period, is limited to the information provided by ancient sources. Ceramics excavated from the limited number of archaic period layers are the most important materials that will enlighten the period. Among these ceramics, commercial amphoras show characteristics that different point of view to the trading activities of Phokaia in the archaic period. Therefore, I recategorized the commercial amphoras that belong to the Klazomenai, Khios and Lesbos sites in North Ionia and Aiolis, the Samos and Miletos sites in South Ionia and the Etruria region, by considering the number of amphoras in each site. According to the finalized categorization, Klazomenai amphoras are the most intensive group with the ratio of %37.5, followed by Khios, Lesbos, Samos, Miletos and Etruscan amphoras with percentages of %24.7, %11.9, %10.3, %9.7 and %2.5, respectively. With the help of this categorization, trading activities of Phokaia in the archaic period, its trade relations with other cities and the periods of these activities were examined. As a result of archeological studies and literature review, it is understood that the city of Phokaia had a very active role in both near coastal and offshore trade, especially in the first half of 6th century B.C. It is also concluded that besides the colonies that are certainly known as established by Phokaia, many others were established directly or indirectly by Phokaia. The new archaic sectors that will be excavated in the ongoing studies in the site and the materials that will be gained from those sectors may a little bit more enlighten the dark side of the Phokaia's stated period.

Key Words: Phocaea, Archaic Period, Trade Amphora, Trade, Colonisation, Orientalizing Period

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
TÜRKÇE ÖZET	iv
İNGİLİZCE ÖZET	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xi
TABLolar ve HARİTALAR LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

FOÇA'DA AÇIĞA ÇIKARILAN ARKAİK DÖNEM SEKTÖRLERİ

1.1. Phokaia İlk Yerleşim Alanı	8
1.2.Athena Tapınağı	9
1.3.Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı	12
1.4.Halise Erensoylu (Arkaik Megaron)	13
1.5.Maltepe Tümülüsü ve Arkaik Dönem Sur Duvarı	15
1.6.Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi	16
1.7.Mozaikler Alanı	17
1.8.İsmetpaşa Mahallesi, 1056 Ada, 13 Parsel	17

2.BÖLÜM
PHOKAIA KAZILARINDA BULUNAN
ARKAİK DÖNEM TİCARİ AMPHORALARI

2.1. KLAZOMENAI TİCARİ AMPHORALARI	18
2.1.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları	21
2.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	21
2.1.1.2. Bezeme Özellikleri	24
2.1.1.3. Tarihleme	25
2.1.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları	26
2.1.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	26
2.1.2.2. Bezeme Özellikleri	29
2.1.2.3. Tarihleme	30
2.1.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları	32
2.1.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	32
2.1.3.2. Bezeme Özellikleri	37
2.1.3.3. Tarihleme	37
2.2. KHIOS TİCARİ AMPHORALARI	39
2.2.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Khios Amphoraları	40
2.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	41
2.2.1.2. Bezeme Özellikleri	42
2.2.1.3. Tarihleme	43
2.2.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Khios Amphoraları	45
2.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	45
2.2.2.2. Bezeme Özellikleri	48
2.2.2.3. Tarihleme	50
2.2.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Khios Amphoraları	53
2.2.3.1. Tip A (Baca Boyunlu) Khios Amphoraları	54
2.2.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	54
2.2.3.1.2. Tarihleme	56

2.2.3.2. Tip B (Şişkin Boyunlu) Khios Amphoraları	58
2.2.3.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	59
2.2.3.2.2. Bezeme Sistemi	61
2.2.3.2.3. Tarihleme	62
2.3. LESBOS TİCARİ AMPHORALARI	67
2.3.1. Gri Renkli Lesbos Amphoraları	70
2.3.1.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli	
Gri Lesbos Amphoraları	70
2.3.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	70
2.3.1.1.2. Tarihleme	72
2.3.1.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli	
Gri Lesbos Amphoraları	73
2.3.1.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	73
2.3.1.2.2. Tarihleme	76
2.3.1.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli	
Gri Lesbos Amphoraları	79
2.3.1.3.1. Tip A (Phi Tip) Lesbos Amphoraları	79
2.3.1.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	79
2.3.1.3.1.2. Tarihleme	80
2.3.1.3.2. Tip B Lesbos Amphoraları	81
2.3.1.3.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	81
2.3.1.3.2.2. Tarihleme	83
2.3.2. Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları	84
2.3.2.1. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli	
Kırmızı Lesbos Amphoraları	85
2.3.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	86
2.3.2.1.2. Tarihleme	88
2.3.2.2. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli	
Kırmızı Lesbos Amphoraları	89
2.3.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	89

2.3.2.2.2. Tarihleme	92
2.4. SAMOS TİCARİ AMPHORALARI	94
2.4.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları	96
2.4.1.1. Form özellikleri ve Kil Yapısı	96
2.4.1.2. Tarihleme	98
2.4.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları	100
2.4.2.1. Tip A (Küresel Gövdeli) Samos Amphoraları	100
2.4.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	100
2.4.2.1.2. Tarihleme	101
2.4.2.2. Tip B (Armut Formlu) Samos Amphoraları	103
2.4.2.2.1 Form Özellikleri ve Kil Yapısı	103
2.4.2.2.2. Tarihleme	104
2.4.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları	105
2.4.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	106
2.4.3.2. Tarihleme	107
2.5. ZEEST-SAMOS TİCARİ AMPHORALARI	110
2.5.1. Tip A Zeest-Samos Amphoraları	112
2.5.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	113
2.5.1.2. Tarihleme	114
2.5.2. Tip B Zeest-Samos Ticari Amphoraları	116
2.5.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	116
2.5.2.2. Tarihleme	117
2.5.3. Tip C (Pithoid Tip) Zeest-Samos Amphoraları	118
2.5.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	118
2.5.3.2. Tarihleme	119
2.6. MİLETOS TİCARİ AMPHORALARI	121
2.6.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları	124
2.6.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	124
2.6.1.2. Tarihleme	126
2.6.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları	128

2.6.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	129
2.6.2.2. Tarihleme	131
2.6.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları	133
2.6.3.1. Tip A Miletos Amphoraları	133
2.6.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	133
2.6.3.1.2. Tarihleme	134
2.6.3.2. Tip B Miletos Amphoraları	135
2.6.3.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	135
2.6.3.2.2. Tarihleme	137
2.7. ETRÜSK TİCARİ AMPHORALARI	140
2.7.1. Tip A Etrüsk Amphoraları	142
2.7.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	142
2.7.1.2. Tarihleme	144
2.7.2. Tip B Etrüsk Amphoraları	145
2.7.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı	146
2.7.2.2. Tarihleme	147

3. BÖLÜM

ARKAİK DÖNEM DENİZCİLİĞİNDE PHOKAIA'NIN YERİ

3.1.Mısır'daki Phokaia'lılar	150
3.2.Batı Akdeniz'deki Phokaia'lılar	151
SONUÇ	157
KATALOG	165
KAYNAKLAR	275
TABLolar	296
HARİTALAR	298
LEVHALAR VE ŞEKİLLER	307

KISALTMALAR

AA- *Archaeologischer Anzeiger*

ADerg- *Arkeoloji Dergisi*

AJA- *American Journal of Archaeology*

AM- *Athenische Mitteilungen*

AST- *Araştırma Sonuçları Toplantısı*

BASOR- *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*

BCH- *Bulletin de Correspondence Hellénique*

BCH Suppl- *Bulletin de Correspondence Hellénique Supplementary*

BSA- *The Annual of British Schools at Athens*

CahCerEg- *Cahiers de la céramique égyptienne*

CahArchSubaq- *Cahiers d'archéologie subaquatique*

İstMitt- *Istanbuler Mitteilungen*

IEJ- *Israel Exploration Journal*

IzvVarna- *Izvestija na Narodnija muzej Varna*

JHS- *Journal of Hellenic Studies*

KSIA- *Kratkie soobščeniya o dokladach I polevych issledovanijach Instituta archaeologii*

KST- *Kazı Sonuçları Toplantısı*

MatCercA- *Materiale și cercetări arheologice*

MatIsslA- *Materialy i issledovanijapo archeologii SSSR*

MÉFRA- *Mélanges de l'Ecole française de Rome*

MIA- *Materials and Investigations on the Archaeology of the USSR*

MilForsh.- *Milesische Forschungen*

MM- *Madride Mitteilungen*

PALMET- *Sadberk Hanım Müzesi Yıllığı*

PP- *La Parola del Passato*

RossA- *Rossijkaja Archeologia*

StTroica- *Studia Troica*

TelAvivJA- *Journal of the Institute of the Archaeology of Tel Aviv University*

VDI- *Vestnik drevnej istorii*

TABLÖLAR VE HARİTALAR LİSTESİ

Tablo 1- Amphoraların Sektörel Dağılımı

Tablo 2- Amphoraların Yüzdesel Dağılımı

Tablo 3- Amphoraların Sektörlere Göre Dağılımı

Harita 1- İzmir ve Çevresi

Harita 2- Foça Arkaik Dönem Sektörleri

Harita 3- Klazomenai Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 4- Khios Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 5- Lesbos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 6- Samos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 7- Zeest Samos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 8- Miletos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 9- Etrüsk Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 10- Phokaia Kolonileri ve Phokaia'nın Ticari İlişki Kurduğu Kentler

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1- Abdera Nekropolisi, İ.Ö.650-640, *Skarlatidou 2004, Fig. 28.*

Şekil 2- Kalabak II Nekropolisi; İ.Ö. 635-600, *Sezgin 2004, Fig. 8.*

Şekil 3- Giglio Adası Batığı, İ.Ö. 610-600, *Bound 1991, Fig. 20.*

Şekil 4- Akpınar Nekropolisi, İ.Ö. 630-600, *Sezgin 2004, Fig. 7.*

Şekil 5- Akpınar Nekropolisi, İ.Ö. 600-575, *Sezgin 2004, Fig. 11.*

Şekil 6- Vulci, Tomba Contorni, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği, *Rizzo 1990, Fig. 197.*

Şekil 7- Pabuçburnu Batığı, İ.Ö. 600-550, *Greene vd. 2008, Fig. 11.*

Şekil 8- Bon Porte I Batığı, İ.Ö. 550-530, *Pomey-Long 1992, No. 3.*

Şekil 9- Salamis Nekropolisi, 33 Nolu Mezar, İ.Ö. 550-500, *Gjerstad 1977, Pl. XXIII-2.*

Şekil 10- Pointe Lequin 1A Batığı, İ.Ö. 530-510, *Long vd. 1992, Fig. 45-2.*

Şekil 11- Cerveteri, Monte Abatone Nekropolisi, 4 Nolu Mezar, İ.Ö. 650, *Rizzo 1990, Fig. 346.*

Şekil 12- Salamis, İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği, *Calvet-Yon 1977, Pl. X, Kat. No. 105.*

Şekil 13- Saqqara, Akhetetep Mastabası, İ.Ö. 600-580, *Lecuyot 2007, Fig. 1-10, Photo I- S.P. 326.*

Şekil 14- Kıbrıs, İ.Ö. 600-575, *Gjerstad 1977, PL. XXI, Kat. No. 6*

Şekil 15- Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, G9-H9 kareleri. Khios Kat. No. 19, Etrüsk Kat. No. 5.

Şekil 16- Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi Sektörü, çöplük buluntusu beyaz astarlı amphora parçaları.

Şekil 17- Korinth Kuyu Buluntusu, İ.Ö. 550-525, *Campbell 1938, Fig. 29, Kat. No. 214.*

Şekil 18- Ukrayna, Nadlimanskoe III 41 nolu çukur-Korotich 2 nolu kurgan, *Bandurovsky 2001, Pic. 1, No. 10-11.*

Şekil 19- İ.Ö. 500-475, *Dupont 1998, Fig. 23.2 d.*

Şekil 20- Miletos Athena Tapınağı, İ.Ö. 500-480, *Niemeier 1999, Abb. 28, No. 17.*

Şekil 21- Atina-Kerameikos, İ.Ö. 500-490, *Knigge 1988, Abb.34.*

Şekil 22- Atina Agorası, İ.Ö. 630-610, *Brann 1962, Pl. 13.*

Şekil 23- Mezar Hashavyahu, İ.Ö. 604 öncesi, *Fantalkin 2001, Fig. 34, No. 2.*

Şekil 24- Rifriscolari Nekropolisi, İ.Ö. 600-550, *Dupont 1998, Fig. 23.4 b.*

Şekil 25- Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi çöplük malzemesi.

Şekil 26- Migdol T21/2 yerleşimi, İ.Ö. 550-525, *Oren 1984, Fig. 23-6.*

Şekil 27- Iufaa Kuyu buluntusu, İ.Ö. 550-525, *Smolarikova 2002, Pl. II, No. I.*

Şekil 28- Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu, *Çavdar 1998, Kat. No. 1.*

Şekil 29- Bourgas Körfezi, Debel, Çukur 1-2, İ.Ö. 600-580, *Tzochchev 2011, Pl. III, No. 3.*

Şekil 30- Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu, *Çavdar 1998, Kat. No. 12.*

Şekil 31- Phokaia, arkaik Dönem sur duvarı, giriş kapısı, İ.Ö. 546, *S.Özyiğit, Foça Phokaia 1998, s.43.*

Şekil 32- Berezan Hermitage Müzesi Koleksiyonu, İ.Ö. 600-570, *Dupont 2005, Kat. No. 3.*

Şekil 33 a- Vulci, Mezar 61, Cat. XVI, 1, *Rizzo 1990, Fig. 351.*

Şekil 33 b- Vulci, Mezar 81, Cat. XIV, 1, *Rizzo 1990, Fig. 352.*

Şekil 34- Giglio Adası Batığı, İ.Ö. 600, *Bound 1991, Fig. 43, 45.*

Şekil 35- Çeşme Müzesi Amphora Koleksiyonu, Env. No. 32.

Şekil 36- Cerveteri, Monte Abatone, İ.Ö. 560-475, *Rizzo 1990, Fig. 356.*

Şekil 37- *Dupont 1998, Fig. 23.10 d.*

Şekil 38- Olbia Nekropolisi Mezar 38/1909, İ.Ö. 550-530, *Monakhov 2003, Fig. 1, No. 4.*

Şekil 39- Odessa Müzesi, *Monakhov 2003, Fig. 1, No.1.*

Şekil 40- Pabuçburnu Batığı, *Greene vd. 2008, Fig. 4-5.*

Şekil 41- Migdol, T21/2, *Oren 1984, Fig. 23, No. 5.*

Şekil 42- Ialysos Nekropolisi, *Dupont 1998, Fig. 23.7 f.*

Şekil 43- Miletos Athena Tapınağı, *Niemeier 1999, Abb. 29, No. 19.*

Şekil 44 a- Vulci, Mezar No. 2, Cat. XXI, 2, *Rizzo 1990, Fig. 373.*

Şekil 44 b- Vulci, Tomba Radicetti, 10.11.73, Cat. XXII, 20, *Rizzo 1990, Fig. 374.*

Şekil 45- Athena Tapınağı buluntusu griffon bezemeli seramik parçası.

Şekil 46- Etrüsk Tip 3A, *Py 1993, A-ETR 3A.*

Şekil 47- Etrüsk Tip 3B, *Py 1993, A-ETR 3B.*

Şekil 48- Oryantalizan Seramik Atölyesi, bozuk üretim amphora ağız boyun parçası.

GİRİŞ

İzmir'in 70 km. kadar kuzeybatısında yer alan Foça ilçesi, altında, antik dünyanın en önemli ve büyük kentlerinden birini barındırır. Bu kent, Herodotos tarafından da önemle bahsedilmiş, Tanrı kadın Athena'nın kenti Phokaia'dır (Harita. 1). Kuruluşu İ.Ö. 2. binlerin başına kadar uzanan kent, en parlak dönemini, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile Pers ordusu tarafından tahrip edildiği İ.Ö. 546 yılları arasında yaşar. Bu süre içinde, uzun deniz yolculuklarına çıkıp, Cebelitarık Boğazı'ndan, Mısır'da Naukratis kentine kadar uzanan geniş bir coğrafya'da hem ticaret, hem de korsanlık yaparak, yaklaşık İ.Ö. 600 yılından İ.Ö. 540 yılına kadarki süre içinde, tüm Batı Akdeniz havzasında tek hakim güç olurlar. Bu güç çok sayıda koloni kenti ve “*emporion*” un kuruluşunu da beraberinde getirir.

1913 yılında Fransız Arkeolog Felix Sartiaux tarafından keşfedildiği döneme kadar sadece adı bilinen kent, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından 1950 yılından itibaren yeniden ele alınır ve 1970 yılına kadar kazılır. Akurgal başkanlığındaki 2. dönem kazılarında kentin en önemli yapısı olan Athena Tapınağı gün yüzüne çıkarılır. Ancak 1970 yılından 1989 yılına kadar kentte kazılar durur. Bu süreç Foça ilçesinin imara açıldığı ve bu nedenle Phokaia antik kentinin büyük ölçüde zarar gördüğü bir dönemdir. 1989 yılından itibaren ise, 1997-2004 yılları arasında şahsımında kazı ekip üyesi olarak yer aldığı, Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığındaki 3. dönem kazıları başlar ve bu kazılar halen devam etmektedir. 3. dönem kazıları, üzerinde modern yerleşimin varolması sebebiyle, belli başlı alanlarda gerçekleştirilir. Ancak kazılan alanlar sınırlı olmasına rağmen, Athena Tapınağı'nda dahil olmak üzere, kentin en görkemli zamanlarına tanıklık eden mimari buluntuların yer aldığı sektörler gün ışığına kavuşur.

Tüm bu sektörler, kentin arkaik dönem dini ve sivil mimarisine ışık tutarken, ele geçen seramikler de kentin günlük yaşantısı hakkında ipuçları verir. Bu seramiklerin önemli bir bölümünü ise farklı merkezlere ait ticari amphoralar oluşturur. Bugüne kadar Tayfun Selçuk tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi dışında, kentte ele geçen arkaik

dönem ticari amphoraları hakkında geniş kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmemiş olması, Phokaia'nın arkaik dönemdeki ticari ticari etkinliği ile ilgili bilgilerin eksik kalmasına nedendir. Bunun yanında, 2002 yılında, kentin güneyinde açığa çıkarılan, oryantalizan dönem seramik atölyesi ve bu atölyeye ait çöplük alanının açığa çıkarılmış olması, kentin oryantalizan ve arkaik dönem içindeki, seramik –özellikle amphora- üretme potansiyeline ışık tutacak niteliktedir. Bu amaçla, söz konusu dönemlerde, Phokaia kentinin amphora üretip üretmediği, hangi kentlerle ticari ilişki içinde olduğu ve arkaik dönem ticaretinde ne tür bir rol oynadığını anlamak amacıyla tarafımdan, oryantalizan dönem seramik atölyesi buluntuları esas alınarak, kentteki arkaik sektörlerden ele geçmiş olan ticari amphora parçaları, daha geniş kapsamlı bir şekilde ve son dönem yayınlarındaki sonuçlar da dikkate alınarak yeniden ele alınmıştır.

Bu çalışmada öncelikli olarak, birçoğunda şahsımında yer aldığı arkaik sektörlerde gerçekleştirilen kazılar sırasında ele geçen amphora parçaları, diğer seramik grupları arasından ayrılmış, gruplaması, Çiz.i ve bir kısmının fotoğraflaması yapılmıştır. Tüm bu çalışmaların ardından amphoralar ana üretim merkezlerine göre tipolojik olarak sınıflandırılmıştır. Bu aşamada, özellikle kapalı kontekst olarak değerlendirebileceğimiz, oryantalizan atölye çöplüğü ile nekropolis alanlarından ele geçen amphoraların, kontekstlerinde yer alan farklı seramik malzemenin de fotoğraflaması yapılarak, amphoraların tarihlemesinde yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır. Böylelikle, hem yayınlar hem de söz konusu malzeme yardımıyla amphoralar kronolojik olarak da tanımlanmıştır. Bu tanımlamada, büyük oranda farklı merkezlerdeki mezar, kuyu, tahrip tabakası, çöplük gibi kesin tarih veren kontekstlerden ele geçmiş ve yayınlanmış benzer örneklerden de yararlanılmıştır. Yukarıda tanımlanan çalışmalar sonucunda, Phokaia bulutnusu amphoralar içinde yedi farklı amphora formu ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan üçü Klazomenai, Khios ve Lesbos'u içine alan Kuzey İonia ve Aiolis bölgesi üretimi, ikisi Samos ve Miletos'u kapsayan Güney İonia üretimi amphoralardır. Tek bir amphora formu ise, Batı Anadolu'da Phokaia dışında başka bir merkezde ele geçmemiş olan Etruria bölgesi üretimi şarap amphoralarıdır.

“Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amphoraları” başlıklı çalışmam, toplam üç bölümden oluşur. **Foça’da Açığa Çıkarılan Arkaik Dönem Sektörleri”** ana başlıklı birinci bölümde, giriş kısmında ismen değinilen arkaik dönem sektörleri, sekiz alt başlık halinde, daha detaylı olarak anlatılır. Bu sektörler: Foça’nın güneyindeki tepelerin yamacında yer alan ve arkaik döneme ait bir megaron yapısı ile İ.Ö. 2. bin yıla ait mimari yapıları içinde barındıran ilk yerleşim alanı, özellikle arkaik dönemden itibaren Roma dönemine kadar kullanım görmüş olan nekropol alanı, kentin güneyinde, deniz kıyısına yakın bir noktada, Oryantalizan döneme tarihlenen ve kentin seramik üretimiyle ilgili en erken tarihli buluntuların ele geçtiği seramik atölyesi ve çöplüğü, bugünkü kent merkezine yakın bir noktada, ilk yerleşim alanındakine plan olarak çok benzeyen bir megaronun yer aldığı Halise Erensoylu arsası, yine kent merkezinde yer, İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısından İ.S. 6-7. yüzyıllara kadarki yaklaşık 1000 yıllık yerleşimin kesintisiz takip edilebildiği ve çıkan mozaikler nedeniyle mozaikli alan olarak bilinen sektör, modern Foça mezarlığının hemen yanında, Hellenistik döneme tarihli bir tümülüs’ün dolgusu altında kalmış ve sağlam olarak korunmuş, arkaik dönem kent suru ile 2009 yılı kazı sezonunda, Komando Okulu yakınında şahısa özel arazide yapılan kazılarda ortaya çıkarılan arkaik yerleşim katmanıdır. Ancak, son anda tez kataloğuna eklenen amphora parçalarının ele geçtiği, İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada 13 parseldeki kazı çalışmalarına, bilimsel yayını henüz gerçekleştirilmediği için kısaca değinilir.

Tezin ana konusunu oluşturan ticari amphoralar ise, **“Phokaia’da Ele Geçen Arkaik Dönem Ticari Amphoraları”** ana başlığı altında, yedi alt başlıkta incelenir. Bu bölümde, Phokaia antik kentinin ticari ilişki kurmuş olduğu bölgelerdeki kentlerde üretildikleri bilinen amphoralar, form gelişimleri esas alınarak anlatılmaya çalışılmıştır. Yukarıda bahsedilen arkaik sektörlerden, ele geçen amphora parçaları dışında, Foça açıklarından balıkçılar tarafından çıkarılmış ve kazıevi deposuna teslim edilmiş üç adet tam amphora da tez kataloğuna dahil edilmiştir.

İkinci bölümü meydana getiren, yedi alt başlık içinde amphoraların dönemsel form gelişimleri esas alınmıştır. Bu bölümde, İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısından İ.Ö. 6.

yüzyıl sonuna kadarki süreç, her amphora formu için –istisnai örnekler dışında- üç farklı döneme ayrılır (İ.Ö. 650-600, İ.Ö. 600-550, İ.Ö. 550-500). Her dönem bir alt başlık olarak ele alınır. Bu alt başlık ta kendi içinde iki ya da üç alt başlığa ayrılır. Buna göre, amphoraların sahip olduğu form özellikleri ile kil özellikleri **“Tipolojik Özellikleri ve Kil Yapısı”** başlığı altında anlatılır. Eğer amphoralar bezemeye sahip ise, bu özellikleri, **“Bezeme Sistemi”** alt başlığında, karşılaştırmalı örnekler yardımıyla tanımlanır. Amphora formlarının tanımlanmasındaki son alt başlık olan **“Tarihleme”** kısmında ise, Phokaia’da ele geçmiş olan amphoraların hem benzer örnekler yardımıyla hem de eğer varsa, kontekstinde ele geçmiş diğer malzemeler yardımıyla tarihlendirilmesi yapılır.

Bu çalışmada amphoraların tanımlanmasında, “tip” e dayalı klasik yöntemden farklı bir yöntem kullanılmıştır; çünkü ticari amphoralar da diğer seramik ürünler gibi dönem içerisinde farklı form özellikleri gösterirler. Ancak her form özelliği bu amphoraların ayrı bir tip olduğunu göstermez. Tam tersine klasik anlayıştaki her form aslında amphoraların dönem içinde modaya uygun olarak geçirdikleri gelişimi gösterir. Eğer bir merkez, yüzyılın belli bir döneminde birbirinden farklı formlara sahip amphoralar üretiyorsa (Khios, Lebos, Samos, Miletos vb.), tip tanımlaması burada devreye girer ve aynı dönem içinde üretilmiş farklı formdaki amphoralar tip adıyla sınıflandırılır. İşte Phokaia örneklerinin sınıflandırılmasında da bu yöntem esas alınmış ve farklı bir bakış açısı yakalanmaya çalışılmıştır.

2. bölümde amphoralar, yoğunluk derecelerine göre, sınıflandırılmışlardır. İlk grup, Klazomenai amphora grubudur. Toplam 75 örnekle temsil edilen bu gruba ait amphoraların form gelişimi üç ana kronolojik dönem baz alınarak gerçekleştirilmiştir (İ.Ö. 650-600, İ.Ö. 600-550, İ.Ö. 550-500).

Klazomenai amphoralarından sonraki en yoğun ele geçen amphoralar, Khios amphoralarıdır. Toplam 48 örnekle temsil edilir. Klazomenai amphoraları gibi form gelişimleri üç dönem içinde incelenmiştir. Ancak İ.Ö. 550-500 yılları arasında iki farklı

form görülür. Bu nedenle bu döneme ait Khios amphoraları tarafımdan Tip A Khios ve Tip B Khios adıyla sınıflandırılır.

Üçüncü amphora grubunu Lesbos amphora parçaları oluşturur. Bu gruba dahil edilen amphoralar gri renkli ve kırmızı renkli amphoralar olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Her iki grup, Klazomenai ve Lesbos amphoraları gibi üç dönem içinde incelenir. Gri renkli amphoraların İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilen örneklerinde iki farklı form göze çarpar. Bu yüzden bu döneme ait gri renkli amphoralar, Khios amphoralarında olduğu gibi Tip A (Phi Tip) Lesbos ve Tip B Lesbos olmak üzere iki alt gruba ayrılarak incelenmiştir.

Sayısal açıdan dördüncü grubu, Samos amphoraları oluşturur. Bu gruba ait amphoralar da, diğer üç grup gibi üç kronolojik dönem içinde incelenir. İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında, küresel gövdeli ve armut formu gövdeye sahip Samos amphoraların üretilmesi nedeniyle, Phokaia buluntusu amphoralar da Tip A Samos ve Tip B Samos adıyla iki alt gruba ayrılmıştır.

Güney İonia üretimi olarak kabul edilen bir diğer amphora grubu ise, Rus araştırmacı Zeest tarafından tanımlandıkları için O'nun adıyla anılan Zeest-Samos amphoralarıdır. Boyunlarında yer alan ince yiv ve profilli kaideleriyle tanınan bu form, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içinde, üç farklı tipte üretilmiştir. Bu nedenle, tez kataloğuna dahil edilen beş adet Zeest Samos amphora parçası, Tip A Zeest Samos, Tip B Zeest Samos ve Tip C Zeest Samos olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir.

Miletos amphoraları, Phokaia'da ele geçen bir diğer güney İonia amphora grubunu oluşturmaktadır. Bu gruba ait amphoraların form gelişimi, Klazomenai, Lesbos, Samos ve Khios amphoraları gibi üç dönem içinde incelenmiştir. Miletos amphoraları içinde de, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş iki farklı form görülmektedir. Bu çalışmada, bu iki form Tip A Miletos ve Tip B Miletos amphoraları olmak üzere iki alt grupta incelenmiştir.

2. bölümün son amphora grubunu Etrüsk üretimi amphoralar oluşturur. Toplam 6 örnekle temsil edilen bu form, diğer örneklerden farklı olarak sadece İ.Ö. 600-550 yılları arasını kapsayan döneme aittir. Bu dönem içinde üretilmiş iki farklı formu olması nedeniyle, Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları da, Tip A Etrüsk ve Tip B Etrüsk amphoraları olarak iki lat başlıkta tanımlanmıştır.

“Arkaik Dönem Deniz Ticaretinde Phokaia’nın Yeri” başlıklı üçüncü ve son bölümde, Phokaia antik kentinin İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kurduğu koloni kentleri ile farklı merkezlerle olan ticari ilişkileri, ana konu olan amphoralardan sapmayacak ancak ana konuyla bağdaştırılabilecek şekilde, genel hatlarıyla anlatılmaya çalışılır. Bu bölümde Phokaia’nın ticari faaliyetleri, **“Mısır’daki Phokaia’lılar”** olarak adlandırılan birinci alt başlıkta, Phokaia’nın Naukratis kenti ile olan ilişkilerine değinilir. **“Batı Akdeniz’deki Phokaia’lılar”** isimli ikinci alt başlık ise, Phokaia’nın Batı Akdeniz havzasındaki ticari ilişkileri, kurduğu koloniler ve bu kolonilerin kuruluş amaçlarını kapsar.

Sonuç bölümünde, özellikle amphoraların anlatıldığı ikinci bölümden elde edilen veriler ile ticari faaliyetlerin anlatıldığı üçüncü bölümden elde edilen veriler harmanlanarak, ticari amphoralar ışığında kentin arkaik dönem ticaretine ve amphora üretimine yönelik elde edilen sonuçlar bilim dünyasıyla paylaşılmıştır.

Tezin Tablolar bölümünde, Phokaia’da ele geçen amphoraların sektörel dağılımı, yüzdesel dağılımı ve amphoraların sektörlere göre dağılımını gösteren üç adet tablo yer alır. Haritalar kısmında ise, Phokaia’nın bölgedeki yeri ve Phokaia’daki arkaik sektörlerin yerini gösteren haritalar (Harita 1-2) ile Phokaia’da ele geçen ticari amphoraların genel dağılım alanlarını kronolojik olarak gösteren haritalar (Harita 3-9) ve en son da Phokaia’nın arkaik dönemde kurduğu kentler ile ticari ilişkilerde bulunduğu kentlerin bir arada gösterildiği harita (Harita 10) yer alır. Levhalar kısmında ise 1-39 numaralı levhalarda Phokaia buluntusu amphoralara ait Çiz. ve Res.ler , 40-53 numaralı levhalarda ise farklı merkezlerden ele geçmiş örneklere ait Çiz. ve Res.ler ile

Phokaia'daki sektörlerden ele geçen amphoralara ve diğer tarihleyici malzemeye ait Res.lere yer verilmiştir.

BÖLÜM 1

FOÇA'DA AÇIĞA ÇIKARILAN ARKAİK DÖNEM SEKTÖRLERİ

1.1.Phokaia İlk Yerleşim Alanı

Phokaia'da Felix Sartiaux tarafından 1912-1920 yılları arasında gerçekleştirilen ilk dönem kazıları¹ ile Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından 1952-1970 yılları arasında gerçekleştirilen ikinci dönem kazıları² sırasında ele geçen buluntular, kentin İ.Ö. 11. yüzyılda Aioller tarafından kurulmuş olduğunu gösteriyordu. Ancak, Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığında gerçekleştirilen 3. dönem kazılarının 8. sezonu olan 1996 yılı çalışmaları sırasında kentin güneyindeki yamaçlarda, III. Derece Arkeolojik Sit Alanında yapılan kazılar, bize İ.Ö. 11. yüzyıldan çok daha önce, İ.Ö. 3. bin yıl sonları ile İ.Ö. 2. binyıl başlarında kentin burada var olduğunu gösterdi (Harita 2)³.

İlk Yerleşim Alanı olarak isimlendirilen alan, Atatürk Mahallesi, 30 L-III'd pafta, 1577 ada, 4 parsele kayıtlıdır. 1996-2004 yılları arasında alanda yapılan çalışmalarda, üç evre tespit edilir. Bunlardan en erkeni İ.Ö. II. bin yerleşimidir ve İ.Ö. 18-17. yüzyıllara tarihlenir. Daha sonraki yerleşim evresi ise Geometrik Döneme yapı katıdır⁴. Ancak tezin kapsamına giren amphoraların ele geçtiği tabaka, üçüncü yapı evresidir. Bu evre, bir adet tam plan veren megaron ile megaronun batısında, kuzeydoğu güneybatı doğrultusunda uzanan koruma duvarıyla temsil edilen Arkaik dönem yerleşimidir.

¹, M.F. Sartiaux, "Nouvelles recherches sur le site de Phocée", *Compte Rendu Acad. Inscr. Et Belles Lettres*, 1921, ss.119-129; M.F. Sartiaux, "Note sur l'exploration de l'ancienne Phocée", *Communication lue à l'Académie des Inscriptions et Belles lettres*, 1914, ss.6-13; M.F. Sartiaux, *Eski Foça. Foça Tarihine Genel Bir Bakış*, Ege Turizm Cemiyeti Yayınları: 6, İzmir 1952, ss.35-40.

² E. Akurgal, "Foça Kazıları ve Kyme Sondajları", *Anatolia I* (1956), ss.33-40, Lev. II-VI; E. Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1990, ss.364-366; Ü. Serdaroğlu, "Foça Kazılarında Bulunan Arkaik devir Mimarlık Eserleri", *VI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1967, ss.35-40.

³ Ö.Özyiğit, "2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", 27. *KST*, II. 30 Mayıs-3 Haziran 2005 Antalya, s. 75, Res.. 4-5; Ö.Özyiğit, "2003 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", 26. *KST II.*, Konya 2004, ss. 43-45, Çiz. 1-12, Res. 1-3.

⁴ Ö.Özyiğit, "1996 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *XIX.KST I*, 26-30 Mayıs 1997 Ankara, s.773, Çiz. 2.

Megaron III, IV, VI ve IX nolu açmaları kapsamaktadır. Kuzey-Güney doğrultusunda uzanan megaronun gerek duvar tekniği gerekse de ölçüleri, yapının arkaik dönem başlarına ait olması gerektiği izlenimini verir. 2001 yılı çalışmaları sırasında, yapının I. tabanı üzerinde bir yanık tabakası ortaya çıkarılır. Yanık tabakası sayesinde yapının kullanımının bir yangınla sona erdiği anlaşılır. Yapının ikinci tabanının ise küçük plaka taşların yan yana döşenmesiyle oluşturulduğu görülür. Bu taban üzerinde bulunan az sayıdaki klasik dönem seramiği bize yapının klasik dönem içlerine kadar varlığını devam ettirdiğini gösterir⁵. Toprak taban üzerinden ele geçen seramikler, en erken İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenir. Taban altından ise İ.Ö. 7. yüzyıl ilk yarısına ait seramikler ele geçer ve bu sayede yapı, İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğine tarihlenir⁶.

Megaronun batısında, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan koruma duvarı ise I, II, VII ve VIII nolu açmalarda bulunur. Duvarın her iki kenarı oldukça büyük boyutlu taşlarla sınırlandırılmış ortası ise daha küçük boyutlu taşlarla doldurulmuştur. 1.65 m genişlikte, 18 m. uzunlukta ele geçen duvar etrafında yapılan ele geçen seramikler İ.Ö. 7. yüzyıl. sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısına aittir. Bu yüzden söz konusu duvar, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir⁷.

Sonuç olarak hem megaron hem de koruma duvarı, tüm alanda ele geçen yapılar içerisinde en geç tarihe sahiptir. Veriler ışığında megaronun ilk kez İ.Ö. 7. yüzyıl. ikinci yarısında inşa edildiği ve İ.Ö. 6. yüzyıl başlarında bir yangınla sona erdiği anlaşılmıştır. Megaronun ilk kullanım evresinin sona erdiği tarihte alan koruma duvarıyla çevrelenmiştir.

1.2. Athena Tapınağı

Phokaia Antik kentinin baş tanrısı Athena'ya adanmış olan tapınak, ilk kez Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından gerçekleştirilen ikinci dönem kazılarında ortaya

⁵ Ö.Özyiğit, "2001 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", 24. *KST II*, Ankara 2002, s.342, Çiz. 8.

⁶ Özyiğit, 1996, s.775.

⁷ Özyiğit, s.776.

keşfedilir⁸. Tapınak alanı, yarımada'nın kuzey ucunda, bugünkü liseye ait ortaokul binasının altında yer alır (Harita 2). Ord.Prof.Dr.Ekrem Akurgal tarafından 1952-57 yılları arasında sürekli ve 1970 yılına kadar aralıklarla gerçekleştirilen çalışmalar, 1998 yılında Prof.Dr.Ömer Özyiğit başkanlığında yeniden başlatılır⁹.

1998 yılı çalışmaları sırasında, ortaokul binasının batısındaki ağaçlık alanda başlayan kazılar sırasında tapınağın batı podyum duvarı ve duvarın güney dönüş noktası açığa çıkartılır. Çalışmalarda, Arkaik dönem tapınağına ait tuf taşı sütun tamburları dışında, tapınağın Roma dönemine ait mimarlık elemanları ile yine Roma dönemi tapınağının kireç harçla yapılmış podyum temelleri de gün yüzüne çıkarılır. Podyum dolgusu içinde yapılan çalışmalarda ise genellikle, İ.Ö. 7.yüzyıla tarihli seramiklerin bulunmuş olması, tapınağın tarihi için *terminus ante quem* dir¹⁰.

1999 yılı çalışmaları sırasında tapınağın güneyindeki alanda yapılan çalışmalarda, 19 yüzyıla ait Osmanlı-Rum mahallesine ait yapılar ile Arkaik dönem tapınağına ait tuf taşı mimarlık elemanları ortaya çıkarılır¹¹.

2000-2001 yılında gerçekleştirilen çalışmalar, tapınak alanının kuzeybatısında, H5, K5-6, L5-6 açmalarında gerçekleştirilir. 1999 yılında ortaokul binasına ait tuvalet yapısının kaldırılmasıyla, bu alanda yapılan kazılarda (L5-6 açmalarında), taşları birbirine kireç harçla tutturulmuş, 2 m. kalınlığında Roma dönemi tapınağının kuzey podyum duvarı açığa çıkarılır. Podyum alanının kuzeybatı köşesinde gri taş ve toprakla oluşturulmuş Arkaik dolgu yer alır. Bu dolgu içinden gelen seramik İ.Ö. 600 yılından önceye aittir. Yine 2000 yılı kazıları sırasında, anakaya üzerine oyulmuş, olasılıkla

⁸ E. Akurgal, 1956 (a), ss.33-40, Lev. II-VI; E. Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1990 (b), ss.364-366; E. Akurgal, *Eski Çağda Ege ve İzmir*, İzmir 1993 (c), ss.56,58-59, Res. 102a, 104-108. Ayrıca ayntik yazaralrdan bazıları da Athena Tapınağı'ndan söz etmişlerdir: *Xenophon, Hellenica* I, 3.1; *Strabon XIII*, 601; *Pausanias II*, 31,6 ve VII, 5,4.

⁹ Ö.Özyiğit, "1998 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", 21. *KST II*, Ankara 1999, ss.33-34, Res. 1-4.

¹⁰ Özyiğit 1999, Res. 1-4.

¹¹ Ö.Özyiğit, "1999 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", 22. *KST II*, Ankara 2001, Çiz. 1.

Tanrıça Kybele'ye ait bir adak çukuru açığa çıkarılır. Bu çukur Athena tapınağının inşasından önce de bu anakayanın kutsal amaçlarla kullanıldığının en önemli kanıtıdır.

Yaklaşık 3 yıllık bir aradan sonra Athena tapınağındaki kazılar 2004 yılında yeniden başlar. Çalışmalar 2000 yılında kaldırılan ve ortaokul binasına ait olan tuvalet yapısının bulunduğu yerde (H,K-5,6,7 plankareleri) gerçekleştirilir¹². Çalışmalar tuvalet yapısının bulunduğu seviyede başlar ve denizden yaklaşık 2.5 m seviyesinde sona erer. 2004 yılı kazı sezonu Athena tapınağı için önemli buluntu ve sonuçları da beraberinde getirir. En üst tabakada bulunan 19. yüzyıl Osmanlı yerleşimine ait yapıların kaldırılmasının ardından alt tabakalardan itibaren Roma dönemi Athena tapınağına ait mimarlık elemanları bulunur. Bu parçalar arasında mermer Korinth başlık parçası ile alınlığa ait mermer sima parçası önemlidir¹³. Bu tabakanın altında, yani Arkaik dönem Athena tapınağının dolgusu içerisinde, küçük taşlarla örülmüş oval bir duvar kalıntısı açığa çıkarılır. Batı tarafı Roma dönemi tapınağının podyum duvarı tarafından tahrip edilmiş olan yapının doğu tarafında yapılan kazılarda ele geçen seramikler yardımıyla yapının İ.Ö. 7. yüzyıldan daha erken bir tarihte yapılmış olduğu anlaşılır ki seramikler İlk Tunç Çağı ile İ.Ö. 7. yy son çeyreğine tarihlenmektedir. 2000-2001 yılları arasında burada yapılan kazılarda ortaya çıkarılan su toplama çukuru ve nişler bu alanın tapınaktan önce de tapınım amacıyla kullanıldığını ortaya koymuş ancak başlangıcı ile ilgili bir tarih vermemiştir. 2004 yılı kazıları bu konuyu aydınlatacak verileri de beraberinde getirir ve bu alanın Tunç Çağından bu yana tapınım alanı olarak kullanıldığını ortaya koyar. Bu tarih aynı zamanda ilk yerleşim alanının tarihi ile de çağdaştır. Bu da bize Athena tapınağı alanının kentin ilk kurulduğu tarihten itibaren tapınım amacıyla kullanılan yerlerden biri olduğunu gösterir.

Oval yapının etrafında gerçekleştirilen kazılarda, İlk Tunç çağı yanında Orta ve Geç Tunç çağları ile az sayıda Myken ve Myken taklidi seramik ile belli bir oranda Protogeometrik ve çok sayıda Oryantalizan dönem seramiği de ele geçti.

¹² Ö.Ö.zyigit, "2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", 27. KST, 2. cilt, 30 Mayıs-3 Haziran 2005, Ankara, ss. 73-88.

¹³ Özyigit 2004 74, Res. 2.

2005 yılı çalışmaları Arkaik dönem Athena Tapnağı'na ait mimari elemanlar açısından zengin bir kazı sezonuydu. Çalışmalar tapınağın kuzeybatı podyum bölgesinde (H6-8, K6-8, L6-7 plankareleri) gerçekleştirildi¹⁴. Denizden 3.60 m. Seviyesinde ele geçen Roma tahrip katmanının altında bu defa Arkaik dönem tapınağının tahrip katmanıyla karşılaşıldı. Bu katmanda ele geçen seramikler yardımıyla Arkaik dönem tapınağının İ.S. 2. yüzyıl içlerine kadar varlığını sürdürdüğü anlaşıldı¹⁵. Bu tabakada (*2.50-1.50 m) tapınağa ait çok sayıda mimarlık ve heykeltıraşlık eserleri ile kalıptar ve stroter parçaları ele geçti. K7-K8 plankareleri içinde Arkaik tapınağa ait Griffon ve At protomlarından oluşan önemli bir heykeltıraşlık buluntu grubuyla karşılaşıldı¹⁶. Olasılıkla Cella duvarının etrafına yerleştirilmiş olan bu heykeller, tuf taşından yapılmış ünik eserlerdir ve İon heykeltıraşlığı için son derece önemlidir.

Ahena Tapınağı batı podyum duvarı önünde gerçekleştirilen kazılarda ortaya önemli sonuçlardan biri de bu alanın Osmanlı dönemi de dahil olmak üzere tüm zaman dilimi içinde yerleşim görmüş olmasıdır. Bu yüzden en erken tabakada dahi geç dönemlere ait izlere rastlamak mümkündür. Bunun en güzel örneği L7 plankaresi içinde ele geçen Geç Roma dönemi seramik fırınıdır¹⁷.

Geç Osmanlı dönemine kadar iskan görmüş olan Athena tapınağı, alanı İlk Tunç Çağı'ndan 19. yy içlerine kadar kesintisiz yerleşim gösteren Foça'daki tek alan olması açısından önemlidir. Bu sayede kentteki tüm yerleşim izleri kolaylıkla takip edilebilmiştir.

1.3. Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı

Modern Foça yerleşimi, kanalizasyon çalışmaları sırasında, 1998 yılında, Atatürk mahallesi, Sevgi Caddesi üzerinde yoğun arkeolojik buluntuların açığa çıkması

¹⁴ Ö.Özyiğit, "2005 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", 28. KST, 2. cilt, 29 Mayıs-2 Haziran 2006, Çanakkale, ss.341-354.

¹⁵ Özyiğit 2006., s.343.

¹⁶ Özyiğit., ss.344-347, Res. 7-10.

¹⁷ Özyiğit, s.348, Res. 13.

nedeniyle, kanalizasyon çalışmaları durdurulur ve bu alanda bilimsel nitelikli kazılara başlanır (Harita 2)¹⁸.

Bu kazılar sırasında ilk olarak oldukça kaliteli taş işçiliğine sahip, at nalı formunda, birbirine benzer ve yakın ölçülerde iki yapı ortaya çıkarılır¹⁹. İlk ortaya çıkarılan yapı 6x5 m ölçülerinde olup, doğusunda yer alan benzeri yapıdan biraz daha büyüktür ve daha iyi korunmuştur. Söz konusu yapının girişinde üç basamak bulunur. At nalı formundaki yapılar olasılıkla sunak olarak kullanılmış olmalıdır. Her iki yapının taş işçiliği, Athena Tapınağı podyum duvarı ve Arkaik Dönem sur duvarıyla benzerlik gösterdiği için sunaklar, bu yapılarla çağdaş, yani İ.Ö. 6. yüzyıl başlarından olmalıdır. Zaten sunak yapıları içinde gerçekleştirilen sondajlarda ele geçen seramikler de yapıların İ.Ö.6. yüzyıl başlarından önceye ait olmadığını gösterir²⁰.

Her iki yapının hem doğusunda hem de batısında kazılara devam edildiğinde, bu alanın sunakların yapımından hemen sonra nekropol olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Nekropol Arkaik Dönem içlerinden Roma dönemine kadar varlığını korumuştur. İnhumasyon, kremasyon ve lahit tip gömülerin yapıldığı mezarlıktaki mezarların büyük kısmı Arkaik ve Roma dönemlerine aittir. Arkaik dönem mezarlarından çok sayıda, nitelikli eser ele geçmiştir. Cam, fayans ve pişmiş toprak eserler, Mısır, Doğu Yunan ve Korinth kökenlidir. Eserler İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenmektedir²¹.

1.4.Halise Erensoylu (Arkaik Megaron) Sektörü

Söz konusu alan, modern Foça ilçesinin olduğu gibi antik Phokaia kentinin de merkezinde yer alır (Harita 2). Bugün İsmetpaşa Mahallesi, 19 pafta, 102 ada, 23 parsel kayıtlı alanda çalışmalar 1995-1996 yıllarında gerçekleştirilir²². Bu çalışmalar sırasında ele geçen en erken malzeme Geometrik ve Subgeometrik döneme aittir. Bu tabaka

¹⁸ Özyiğit, 1998, ss.38-39.

¹⁹ Özyiğit, 1999, Çiz. 2, Res. 2.

²⁰ Özyiğit 1998, s.39

²¹ Özyiğit 1999., Çiz. 2, Res. 4, 6-8.

²² Ö.Özyiğit, "1995 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *XVIII. KST II*, Ankara 1996, ss.5-9, Çiz. 2-5, Res. 8-15.

üzerinde, tam plan veren bir megaron yapısıyla temsil edilen, Oryantalizan ve Arkaik Dönem yerleşim katmanı gelir. Burada açığa çıkarılan megaron, Phokaia İlk Yerleşim Alanı sektöründe ortaya çıkarılan megaron ile hemen hemen aynı ölçülere ve aynı duvar stiline sahiptir. Her iki megaron da Bayraklı megaronlarında²³ olduğu gibi ½ oranına sahiptir.

12.45x6.45 m ölçülerinde, 80 m²lik bir alanı kaplayan Megaronun kuzeyinde, büyük tuf taşı plakalardan yapılmış bir bahçe bulunur. Bahçe zeminin altından İ.Ö. 7. yüzyıl ortalarına ait pişmiş topraktan yapılmış bir erkek heykelciği ele geçmiştir²⁴. Megaronun altından ve etrafından ele geçen malzemenin İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından daha geç bir tarih vermemesi nedeniyle yapı İ.Ö. 7. yüzyıl sonunda inşa edilmiş olmalıdır. Yapının girişinde bulunan tuf plaka taşın altından pişmiş topraktan yapılmış bir bebek mezarı açığa çıkarılır²⁵. Mezarın kuzeybatı köşesinde ise üzerinde palmet süslemesi olan bir lekythos ele geçer. Lekythos²⁶ İ.Ö. 5. yüzyıla aittir. Buluntular yardımıyla söz konusu megaron yapısının kullanımın İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısından önce sona erdiği anlaşılr.

İ.Ö. 5. yüzyıl başlarında, alan nekropol olarak kullanılır. Bir adet pişmiş toprak bebek lahdi ve urne olarak kullanılmış Khios ve Samos amphoraları ele geçer.

İ.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden itibaren megaronun batı bölümü (C1, D1-2 plan kareleri) İ.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına kadar kiremit, Hellenistik dönem içinde ise seramik üreten bir atölyenin çöplüğü olarak kullanılır. Ele geçen buluntulardan, megaron alanının, Hellenistik dönemin sonları ile Roma dönemi başlarında tekrar nekropol olarak kullanım gördüğü anlaşılr²⁷.

²³ E. Akurgal, *Eski İzmir, I. Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı*, Ankara 1993, Şekil 19-20 a-c, Şek. ss.30-31.

²⁴ Özyiğit, 1995, Res. 15.

²⁵ Özyiğit, Res. 14.

²⁶ Özyiğit, Res. 13.

²⁷ Özyiğit 8; Özyiğit 1996, ss.770-772, Res. 19-22.

Tüm bu veriler ışığında söz konusu alan, Geometrik ve Subgeometrik dönemlerde ilk kez yerleşime sahne olduğu, İ.Ö. 7-6. yüzyıllar içinde Phokaia kentinin merkezini oluşturduğu, İ.Ö. 5. yüzyıl ilk yarısında nekropol, İ.Ö. 5. yüzyılın sonları ile İ.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısında kiremit ve seramik atölyelerinin çöplüğü ve Hellenistik dönem sonu ile Roma dönemi başlarında tekrar nekropol olarak kullanıldığı anlaşılr.

1.5. Maltepe Tümülüsü ve Arkaik Dönem Sur Duvarı Sektörü

Phokaia Antik kentinin Arkaik dönemine ilişkin en önemli mimari buluntu hiç şüphesiz, son derece kaliteli bir taş işçiliğine sahip olan sur duvarlarıdır. Bu kaliteli işçilik nedeniyle Herodot'un bile ilgisini çekmiştir. İzlerine ilk kez 1990 yılında Hükümet Konağı arazisinde yapılan kazılarda rastlanmıştır²⁸. Söz konusu duvarın izlerine Foça'nın doğusundaki tepeler üzerinde de rastlanmasıyla birlikte, Phokaia antik kentinin Arkaik dönem içinde sanılandan daha büyük ve güçlü bir kent olduğu anlaşılmıştır.

Kentin Arkaik dönem sur duvarı ve kent giriş kapısının en önemli ve sağlam bölümü, modern Foça yerleşimin mezarlık alanının hemen karşısında yer alan ve Maltepe tümülüsü olarak isimlendirilen tümülüsün dolgusu içinde korunmuş olan bölümdür. (Harita 2)

Bu alanda kazılar ilk kez Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından 1952-1955 yılları arasında yapılmıştır²⁹. Bu kazılarda Phokaia'nın Arkaik dönemine ilişkin ipuçları yanında Hellenistik ve Roma dönemi kentine ait bol sayıda seramik ele geçmiştir.

Ancak alandaki en önemli buluntu Arkaik dönem kent suru ve giriş kapısıdır. Tümülüs dolgusu içinde sağlam olarak korunmuş olan sur duvarı düzgün işlenmiş tuf aşı bloklardan inşa edilmiştir. Kazılar sonucunda sur duvarının özgün yüksekliğinde olmadığı ancak payandasının orijinal yüksekliğini koruduğu görülür. 5 m genişliğindeki

²⁸ Ö.Özyiğit, "1990 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *XIII. KST II*, Ankara 1991, ss.104-105.

²⁹ Ö.Özyiğit, "1992 Yılı KST", *XV. KST I*, Ankara 1993, 11; Akurgal 1956, s.34.

kapı ise surun hemen güney tarafında yer alır. Büyük bir yangınla yok olduğu anlaşılan kapının ahşap desteklerine ait yanık izleri ile yangın anında olduğu anlaşılan ayak izlerinin yer aldığı orjinal zemin kazılar sırasında in-situ halde bulunur³⁰. Söz konusu yangın, Perslerin kenti işgali sırasında gerçekleşmiş olmalıdır. Yanık zemin üzerinde insan ayak izleri dışında tarihlemeye yardımcı olan çok önemli iki buluntu daha ele geçer. Bunlardan biri kırmızı renkli hamura sahip Lesbos amphorası³¹ ile bir olpedir. Her iki kapta olasılıkla yangının söndürülmesinde kullanılmış olmalıdır.

Söz konusu tahribatın ardından kent kapısı Phokaialılar tarafından doldurularak kapatılır. Bu işin acele bir şekilde yapıldığı, kapı dolgusunda yapılan kazılardan ele geçen seramiklerden anlaşılır. Şöyle ki, İ.Ö. 6. yy ortasında gerçekleştiği bilinen Pers tahribatıyla yıkılan kapının dolgusunda yapılan kazılarda ele geçen seramikler Oryantalizan stildedirler. Bu da kapının en yakın bölgeden alınan taş ve toprakla kısa bir zaman içinde kapatılmış olduğunu gösterir.

1.6.Oryantalizan Seramik Atölyesi Sektörü

2002 yılı kazı sezonunda, kentin güneyindeki III. Derece Arkeolojik+Kentsel Sit alanı içinde, 30 L IV c pafta, 16 ada, 226 parselde, arazi sahibinin isteği üzerinde sondaj kazıları gerçekleştirilir (Harita 2-6)³².

Söz konusu alanda gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda Phokaia antik kentinin en görkemli zamanına ait bir seramik atölyesi açığa çıkarıldı. Bu aslında kent içinde bugüne kadar ortaya çıkarılan en erkne seramik atölyesi olma özelliğini de taşımaktaydı. Kazılarda atölyenin yuvarlak planlı fırını, kil havuzu, atölyeye ait duvarın bir bölümü ile bozuk üretim seramiklerin atıldığı çöplüğü açığa çıkarıldı. Seviye itibariyle atölye, deniz seviyesinin altında yer alır. Bu da bize yaşanan büyük depremler sonucunda, uzun yıllar boyunca deniz seviyesinin önemli boyutta değiştiğini gösterir.

³⁰ Özyiğit 1993, s.16, Res. 14-16.

³¹ Özyiğit 1993, s.32, Çiz. 13.

³² Ö.Özyiğit, “2002 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, 25. KST, I. Cilt, 26-31 Mayıs 2003, Ankara, s.443, Çiz. 1-2.

Phokaia, Oryantalizan dönem seramik atölyesi, Oryantalizan seramik üretiminin Kuzey Ionia ve Aiolia bölgesinde de gerçekleştiğini gösteren somut bir kanıttır.

1.7.Mozaikler Alanı Sektörü

Phokaia Antik kentnin merkezi olarak kabul edilen alan, bugünkü Foça ilçesinin de merkezinde yer alır (Harita 2-7). Söz konusu alanda kazılar, belediye tarafından gerçekleştirilen su kanalı çalışmaları sırasında çok sayıda tarihi eserin ortaya çıkması sonucunda başlamıştır³³. Kazı çalışmaları sırasında en üst tabakada çok iyi korunmuş mozaikler ele geçmiş ve bu takanın Roma ve daha geç dönemlerde kullanılmış olduğu anlaşılmıştır. Antik kent merkezi olmasına karşın, bu sektörde Arkaik döneme ait izler oldukça azdır. Alanda İ.Ö. 7. yüzyıl ile İ.S. 5. yüzyıl arasına tarihlenen yapı katları yaklaşık 2 metrelik bir tabakada birbirlerinin üzerinde sıkışmış durumda yer almaktadır. En alt seviyede yer alan arkaik katmanlar bu seviyeden itibaren yükselen taban suyu nedeniyle kazılamamış, bu nedenle söz konusu alan için arkaik ve öncesi dönemlere ait bilgiler son derece sınırlıdır. Yine de ele geçen sınırlı sayıdaki arkaik dönem seramiği az da olsa bilgi vermektedir.

1.8.İsmetpaşa Mahallesi, 1056 Ada 13 Parsel

Modern Foça kent merkezinin kuzeyinde, Jandarma Komando Tümen Komutanlığı'na ait arazinin, bitişiğinde, 1056 ada 13 parselde yer alan ve özel şahsa ait arsa, arazi sahibinin inşa talebi üzerine, İzmir Müzesi ve Phokaia Kazı Başkanlığı arkeologları tarafından yaklaşık 2 kazı sezonu boyunca kazıldı (Harita 2-8). Bu süreç içinde alanda gerçekleştirilen sondaj kazılarında, özellikle arkaik döneme tarihlenen önemli mimari kalıntılar ve seramikler gün ışığına çıkarıldı. Ancak alanın bilimsel yayını henüz gerçekleştirilmediği için, kazıya ait bilgi, plan ve fotoğraflara ulaşılamadı.

³³ Özyiğit 1993, s.20-21, Res. 21-22.

BÖLÜM 2

PHOKAIA'DA ELE GEÇEN ARKAİK DÖNEM TİCARİ AMPHORALARI

2.1.KLAZOMENAI TİCARİ AMPHORALARI

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısı, kuzey ve güney İonia'da bulunan kentler için ticari açıdan bir dönüm noktasıdır. Kolonileşme konusunda, Kıta Yunanistan kentlerinden sonra hareket etmesine rağmen, özellikle uzak denizlere yaptıkları yolculuklar ve burada kurdukları kentler yardımıyla kısa sürede zenginleşirler. İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı bu açıdan olduğu kadar, özellikle hammadde ihracatında da altın çağın yaşanmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönem içinde pek çok kent kendi ihracatı olan şarap, zeytinyağı, tahıl ve balık ve balık sosu gibi zengin ürünleri, dönemin geleneksel bezeme anlayışına sadık kalarak ürettikleri amphoralar ile dış pazara ulaştırırlar. Bu kentlerin en önemlilerinden biri, bugün İzmir İli Urla İlçesi sınırları içinde kalan Klazomenai kentidir. Kent, aynı coğrafya içinde yer aldığı Khios adası ile birlikte Kuzey İonia sınırlarında amphora üreten ilk kentlerden biridir. Aynı coğrafi bölge içinde bulunmaları, her iki kentin birbiriyle olan etkileşiminde en önemli unsurdur ki özellikle her iki kentin erken amphora formlarında ve bezeme sistemindeki benzerlik bu etkileşimin kanıtıdır.

Bugüne kadar Klazomenai amphoraları ile ilgili birçok çalışma gerçekleştirilir. Şişkin gövdeli ve kalın firnis bant süslemeli bu amphora tipini, Batı Anadolu ile İlk ilişkilendiren araştırmacı Dragendorf'tur. Dragendorf, 20. yüzyılın başlarında Thera adasında gerçekleştirdiği kazılarda bulduğu iki adet amphorayı, form ve bezeme şemalarını göz önüne alarak Batı Anadolu üretimi olarak sınıflandırır³⁴. Klazomenai amphoraları ile ilgili ilk bilimsel sınıflandırma ise Lambrino tarafından yapılır. Ancak Lambrino Tip B olarak sınıflandırdığı bu amphoraların Rodos kökenli olmaları

³⁴ H. Dragendorf, *Thera, Untersuchungen, Vermessungen und Ausgrabungen in den Jahren 1895-1902*, Zweiter Band, Herausgegeben von F.Frhr.Hiller von Geartringen, Berlin 1903, s. 228.

gerektiğini söyler³⁵. Khios Kofina Ridge kazı buluntularını yayınlayan, J.K. Anderson, Klazomenai amphoralarını benzer forma sahip olmaları nedeniyle Khios kökenli olarak sınıflandırır³⁶.

Rus araştırmacı I.B. Zeest, Karadeniz kıyısında yer alan Yunan koloni kentlerinden elde ettiği buluntular arasındaki firnis bant süslemeli Amphoraları, Tip 1 ve Tip 6 a,b,c adı ile sınıflandırır ve bunları “geniş bantlı ticari amphoralar” olarak tanımlar. Bantlı olmalarından dolayı Khios ya da Khios’a yakın bir coğrafyaya (olasılıkla Miletos) ait olduklarını ileri sürer³⁷.

1966 yılında S. Dimitriu, Histria buluntuları arasındaki firnis bant süslemeli amphora parçalarını Doğu Yunan genel terimi içerisinde değerlendirir. Dimitriu katalogda yer alan 849 ve 850 numaralı ağız ve kaide parçalarını Dor merkezli olarak yorumlar³⁸. J. Boardman ve J. Hayes tarafından yayınlanan Tocra buluntuları arasındaki Klazomenai amphoralarının Khios kökenli oldukları ileri sürülerek, astarsız amphoralar grubu içinde değerlendirilir³⁹.

Salamis Nekropolisi buluntuları arasındayer alan ve İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen amphoralar, E. Gjerstad tarafından Doğu yunan kökenli olarak sınıflandırılır⁴⁰. Yine Karageorghis, Kition’da ele geçen Klazomenai amphoralarının Doğu Yunan kökenli

³⁵ M. Lambrino, “*Les Vases Archaiques D’Histria*” Bucuresti, 1938, ss.114-118, Şek. 76-80, 87, 89.1,90b.

³⁶ J.K. Anderson, “Excavation on Cofina Ridge. Chios”, *BSA* 49, 1954, ss. 139, 168.

³⁷ I.B. Zeest, “Keramicheskaya Tara Bospora”, *MIA* 93, 1960, ss. 69-72, Taf.1, Taf. II, 6a,b.

³⁸ S. Dimitriu, *Histria II (Dirig. Condurachi, Em.)* Bucuresti 1966.

³⁹ J. Boardman,– J.Hayes, *Excavations at Tocra 1963-1965, The Archaic Deposits I*, Oxford 1966; Boardman, J. – Hayes, J., *Excavations at Tocra 1963-1965, The Archaic Deposits II and the later deposits*, Oxford 1973.

⁴⁰ E. Gjerstad, “Pottery from Various parts of Cyprus” *Grek Geometric and Archaic Pottery found in Cyprus*, Stockholm 1977, Pl. XXIII-2, Kat. No. 199.

olduklarını söyler⁴¹. Calvet ve Yon, Salamis buluntuları içinde D-E harfleriyle sınıflandırdıkları ticari amphoraların kesinlikle Ionia kökenli olduğunu belirtir⁴².

Ancak Doğu Yunan firnis bant süslemeli amphoraların Klazomenai üretimi olduğunu ispatlayan en kapsamlı çalışmalar, Ersin Doğer ve P. Dupont tarafından gerçekleştirilir⁴³. Doğer, form ve bezeme özelliklerine göre amphoraları detaylı bir şekilde inceler ve dört grup altında toplar. 1980 li yılların başında, Pierre Dupont tarafından gerçekleştirilen kil analizleri, bu tipin Klazomenai üretimi olduğunu ortaya koyar⁴⁴. Son dönem kazıları ışığında ele geçen Klazomenai amphoraları üzerinde yapılan yeni analizler ve bulunan yeni tip amphoralar, Yusuf Sezgin tarafından yeniden değerlendirilerek, altı grup altında incelenir⁴⁵. Sezgin 2009 yılında gerçekleştirdiği doktora çalışmasında 2004 yılında gerçekleştirmiş olduğu Klazomenai amphora sınıflandırmasını yeni veriler ışığında geliştirerek yedi grup altında yeniden yorumlar⁴⁶.

Bugüne kadar özellikle, nekropoller, batıklar, tahrip tabakaları, seramik çöplükleri ve kuyular gibi kapalı ve kesin tarhlenebilen kontekstlerde, bütün yada parçalar halinde ele geçmiş olan amphoralar yardımıyla Klazomenai amphoralarının sınıflandırması daha kolay gerçekleştirilmektedir. Klazomenai kentinde yapılan kazılarda, en sağlam örnekler çoğunlukla Akpınar, Yıldıztepe ve Kalabak II nekropollerinden ele geçmiştir. Bunların bir kısmı kontekstli iken büyük bir kısmı kontekstsizdir.

⁴¹ V.Karageorghis, "Pottery from Kition", *Greek Geometric and Archaic Potter, y Found in Cyprus*, Stockholm 1977, Pl. II-6, Kat. No. 11.

⁴² Y. Calvet,– M.Yon, , "C ramique trouv e   Salamine (Fuelles de la ville)", *GreekGeometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977, s. 18, Kat. No. 118, 121.

⁴³ E. Doğer, "Les premieres remarques sur les amphores de Clazomenes", *BCH, SupPl. XIII*, 1986, ss. 461-471; E. Doğer, *Klazomenai Kazısındaki Arkaik Dönem Ticari Amphoraları*, (yayınlanmamış doktora tezi) Ege Üniversitesi, İzmir 1988; E. Doğer, "Klazomenai'de Antik Kaynaklara Dayalı Tarımsal İhraç ürünleri  zerine Gözlemler", *X. Türk Tarih Kongresi (ayrıbasım)*, TTK Ankara 1990; P. Dupont, "Amphores Commerciales Arch iques de la Grece de l'est" *PP* 204-207", 1982., ss. 193-208.

⁴⁴ Dupont 1982, s.200.

⁴⁵ Sezgin, Y. "Clazomenian Transport Amphorae of the Seventh and Sixth Centuries", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony, Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21 October 2001*, Tessaloniki 2004. ss.169-179, şek.1-13.

⁴⁶ Sezgin, Y. *Arkaik Dönem Doğu Yunan Ticari Amphoraları Sorunu*, İzmir 2009, (yayınlanmamış doktora tezi), ss. 44-104.

Bu nedenle, Phokaia dışındaki tüm kesin tarihli kontekstler göz önünde bulundurularak Klazomenai amphoraları, tarafımdan yeniden sınıflandırılmaya çalışılmış ve Phokaia örnekleri bu sınıflandırmaya göre kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

Klazomenai Amphoraları, Phokaia arkaik dönem sektörleri içinden ele geçmiş ticari amphoralar arasında % 37 lik oranla sayısal olarak en kalabalık grubu oluşturur (Tablo 1). Ayrıca, Klazomenai amphoraları, ilk üretilmeye başladıkları İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı ile, İ.Ö. 6. yüzyılın tamamında, Phokaia'dışında, Batı ve Doğu Akdeniz, Karadeniz ve Batı Anadolu'daki kentleri kapsayan geniş bir dağılım alanı gösterir (Harita 3).

2.1.1.İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Ticari Amphoraları

2.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içinde üretilmiş olan Klazomenai ticari amphoraları, farklı form ve bezeme özelliklerine sahiptir. Bu form özellikleri içinde farklı ağız manipülasyonları dikkat çekicidir. Klazomenai ve Klazomenai dışındaki yerleşmelerde ele geçmiş kesin kontekstli örnekler yardımıyla Klazomenai amphoralarının form özellikleri ve bezeme şeması hakkında daha detaylı bilgiler elde edilmektedir.

Abdera nekropolisinde ele geçmiş olan ve İ.Ö. 655-650 yılları arasına tarihli bir amphora, Klazomenai amphoraları içindeki en erken tarihli örnek olarak kabul edilebilir (Lev. 40, Şek.1)⁴⁷. Ağız formu standart Klazomenai tipinden farklıdır ancak, boyun, gövde yapısı ve kulplar ile bezeme şeması, bu amphoranın Klazomenai grubu içinde

⁴⁷ E. Skarlatidou, *Απο το αρχαϊκον νεκροταφειο των Αβδηρων*, Thessaloniki. 2000, (Aristotelion Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Pl.118; E. Skarlatidou, "The Archaic Cemetery of the Clazmomenian Colony at Abdera", Moustaka A., Skarlatidou E., M.-C. Tzannes, Ersoy Y. (ed.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*. Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21 October 2001, Thessaloniki, Şek. 28.

değerlendirilmesine olanak tanır. Genel özelliklerine bakıldığında, amphoranın üçgen kesitli ağız kenarının, boynun devamı şeklinde dışa doğru açıldığını, görüyoruz. Kısa, tıknaz ve omuza doğru içbükey profile genişleyen boynun ortasından çıkan basık elips kesitli kulplar, dışa doğru geniş bir yay çizerek omuza birleşir. En geniş yeri omuz hizasında olan gövde, son derece şişkin ve topaç formudur. Kaide, gövdeyle keisntisiz birleşen, oturma düzlemi sığ oyuklu ve düşey parmak kesitli halka kaidedir.

Aynı period içinde, farklı ağız formuna sahip amphoralar da üretilmiştir. Dışa çekik, aşağı sarkık dipçik kesitli ağız kenarının, yüzyılın ikinci yarısının ortalarından sonuna kadar çok fazla değişim geçirmeden kullanıldığı görülür. Klazomenai Kalabak II nekropolünde ele geçmiş tam bir örnek bu tip ağız yapısıyla üretilmiş en erken örneklerden biridir⁴⁸. Kalabak II amphorası olasılıkla Abdera amphorası ile aynı tarihlerde üretilmiş olmalıdır. Bu nedenle, bu örnek, dipçik kesitli ağız kenarına sahip amphoraların en erken örneği olmalıdır. Klazomenai örneği, dışa taşkın, aşağı sarkık ve dipçik kesitli ağız kenarına sahiptir. Klazomenai amphoralarının bu tür ağız kenarı kullanmasının sebebi olasılıkla amphoranın ağzını kapatmada kullanılan deri ya da bezi tutturmak için kullanılan ipin ağız kenarından kaymasını engellemek içindir. Boyun, Abdera örneğinden farklı olarak, omuza doğru daralarak kesik konik formdadır. Gövde, şişkin, topaç formu yapısını devam ettirir. Kaidenin genel yapısı incelendiğinde, dönemin özelliği olan sığ oyuklu ve düşey başparmak kesitli yapısını korumaktadır. Ancak oturma düzleminin iç yüzeyi içbükey bir profile sahiptir. (Lev. 40, Şek. 2).

Phokaia Kazıları, Arkaik dönem sektörlerinde gerçekleştirilen kazılarda ele geçen Klazomenai amphoraları içerisinde, dipçik kesitli en erken forma dahil edebileceğimiz 6 adet ağız boyun parçası (Kat. No. 1-6) ile 1 adet kaide parçası (Kat. No.68) bulunmaktadır. 1 katalog numaralı ağız parçası (Lev.1-1), dışa taşkın aşağı sarkık, dipçik kesitli, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir. Kırık olan boyun silindirik görünümlüdür. 2-5 katalog numaralı ağız ve boyun parçaları (Lev.1), form olarak, Geç protokorinth aryballosu ile tarihlenen Kalabak II Nekropolü örneğine benzemektedir.

⁴⁸ Kalabak II Nekropolü, Mezar No: 4, bkz. Doğer 1988, Res. 1-1, Kat. No. 1; Sezgin 2004, Şek. 8.

Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçmiş bir diğer parça ise dışa taşkın fakat, grubun diğer örneklerine oranla daha az aşağı sarkık ağızkenarı ve silindirik boyun yapısıyla dikkat çekmektedir (Lev.1, No.6). Bu amphora, klazomenai amphoralarının, boyun yapısının silindirik bir görünüm almaya başladığı İ.Ö. 6. yüzyılın başına yakın bir tarihten olmalıdır.

Güney Nekropolis Sunaklar Alanından ele geçmiş tek bir kaide parçası (Lev.14, No.68), form özellikleri nedeniyle bu grup içinde değerlendirilmiştir. Dışa açılan, düşey parmak kesitli, derin oyuklu halka kaide, form olarak, Akpınar nekropolünden ele geçmiş olan sağlam örneğin kaide yapısıyla form olarak uyum gösterir.

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş Klazomenai ticari amphoralarının kil yapısı incelendiğinde, kaba ve rafine bir kile sahip oldukları görülmektedir. Mika, şamot, taşçık ve kum sıklıkla kullanılan katkı maddeleridir. Ersin Doğer, Klazomenai üretimi ticari amphoraların killeri, kuvarz mineralinin her zaman bulunduğunu belirtmektedir⁴⁹. Hakim kil rengi, kırmızı ve tonlarıdır. İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içinde üretilen Klazomenai ticari amphoraları ise yoğun mikalı ve özü, griden koyu gri ve siyaha değişen renklere sahip kil yapısıyla dikkat çekicidir⁵⁰. Dış yüzeyi ise genellikle pembemsi tonlarda astarlıdır.

Phokaia örneklerinin kil yapısını incelediğimizde, genellikle sert hamura sahip oldukları görülür. Kırmızımsı kahverengiden, açık kırmızıya değişen tonlardaki killeri, genel olarak, kum, mika, kalsit, az miktarda da şamot ve taşçık katkılıdır. Ancak Ersin Doğer'in görüşünden farklı olarak, erken dönem Phokaia örneklerinde kuvarz bulunmaz.

⁴⁹ Doğer 1988, s. 46.

⁵⁰ Sezgin 2009, s. 71.

2.1.1.2.Bezeme Sistemi

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı, tüm Doğu Yunan dünyası için ticari pazarda hareketliliğin yaşanmaya başladığı bir dönemdir. Bu nedenle, üretici kentlerin dış pazarda kendilerine yer bulmada belli bir standardı yakalayamadıkları bir süreçtir. Bunu, Klazomenai ve diğer kentlerde ele geçen tam örneklerden kolaylıkla anlayabiliyoruz.

İ.Ö. 650- 600 yılları arasına tarihli Klazomenai amphoraları birbirinden farklı bezeme şemalarına sahiptir. Bu döneme tarihli amphoralarda, ağız kenarları genellikle firnislidir. Ancak Tocra Deposit I⁵¹ ve Giglio Adası batısından (Lev. 40, Şek. 3)⁵² ele geçen örneklerde gövde üzerinde firnis bant süsleme bulunurken, ağız kenarı firnissizdir. Ağız kenarı dışında, birçok örnekte, boyun omuz geçişinde yer alan tek bir firnis bant dikkat çekicidir (Lev. 40, Şek. 4). Abdera nekropolünden ele geçmiş olan amphora, Khios amphoralarına özgü bir özellik olarak kabul edilen üst kulp birleşimini çevreleyen ve boyun omuz geçişindeki firnis banda birleşen çember bant taşımaktadır⁵³. Yine Abdera örneği ve Akpınar Nekropolisinden ele geçmiş bir diğer tam amphorada⁵⁴, omuz üzerindeki yatay “S” profili bir diğer, Khios etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Omuzdan karına doğru inen üç yada dört adet yatay firnis bant, yay formu kulplar üzerinden inen dikey bantlar tarafından kesilmektedir. İstisnai bir örnek Klazomenai Akpınar nekropolünden ele geçmiş ve bebek mezarı olarak kullanılmış bir örneği sadece ağız kenarı, boyun omuz geçişi ve gövde altında birer yatay firnis bant ile kulp üzerinden inen dikey firnis bantlar bulunurken, kulp alt birleşim noktaları çember firnis bantlarla çevrelenmiştir⁵⁵. Giglio batığı örneğinde olduğu gibi, bazı amphoraların boynu üzerinde yer alan tek yada çift çağraz bantlar da kullanılan diğer bezeme elemanlarıdır. Phokaia’da bulunmuş ağız-boyun parçalarının hiçbirinde firnis bant görülmemektedir.

⁵¹ Boardman-Hayes 1973, kat.No. 2268, Şek. 25.

⁵² M. Bound, “The Pre-Classical Wreck at Campese Bay, Island of Giglio. Second Interim Report 1983 Season”, Paoli F. (ed.), *Studi e Materiali. Scienza dell'antichità in Toscana, Vol. VI*, L'Erma di Bretschneider, Roma, 1991, Şek. 20.

⁵³ Skarlatidou 2004, Şek. 28.

⁵⁴ Sezgin 1998, s. 99.

⁵⁵ Sezgin 2004, Şek. 9.

Ele geçmiş tüm örneklerden anladığımız kadarıyla, İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş en erken Klazomenai amphoraları, hem bezeme hem de form açısından tam bir standardı yakalayamamıştır. Bunu, söz konusu dönem içinde, birbirinden bağımsız atölyelerde gerçekleştirilen üretimle açıklamak yerinde olacaktır.

2.1.1.3.Tarihleme

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoraları, Klazomenai kentinin nekropolis alanları ile Klazomenai dışındaki yerleşmelerde çok sayıda olmasa da ele geçmişlerdir. İtalya'da Toskana açıklarındaki Giglio adası kıyısında bulunmuş arkaik dönem batığından ele geçen üst gövde konteksti yardımıyla İ.Ö. 600 civarına tarihlenir⁵⁶. Tocra buluntuları arasında Deposit I içinden ele geçmiş bir üst gövde, kontekst yardımıyla İ.Ö. 620-590 yıllarına tarihlenmiştir⁵⁷. Ancak Akpınar nekropolünden ele geçmiş olan örnek gibi bu amphora da İ.Ö. 630-620 yılları arasında üretilmiş olmalıdır

Erken tarihli bir diğer örnek, Kalabak II nekropolünden ele geçen ve kontekstindeki geç protokorinth aryballos yardımıyla İ.Ö. 635-590 yılları arasına tarihlenmiş amphoradır⁵⁸. Geç protokorinth dönemin İ.Ö. 650-640 yılları arasına tarihlendiğini düşünürsek, Kalabak II örneğine verilen tarihin geç olduğunu görürüz. Bu nedenle Kalabak örneğini İ.Ö. 650-640 yıllarına tarihlemek yerinde olacaktır.

İspanya, Andalusia'daki Toscanos yerleşimi, IIIa tabakasından ele geçmiş bir ağız-boyun parçası⁵⁹, sergilediği form özellikleri bakımından Klazomenai amphora grubu içinde değerlendirilmiştir. Amphora, ele geçtiği tabaka kontekstinde bulunmuş Erken

⁵⁶ M. Bound, "The Pre-Classical Wreck at Campese Bay, Island of Giglio.First Season Report", Paoli F. (ed.), *Studi e Materiali. Scienza dell'antichità in Toscana, Vol. VI*, L'Erma di Bretschneider, Roma 1991, Şek. 20.

⁵⁷ Boardman-Hayes 1973, kat. No. 2268, Şek. 25.

⁵⁸ Doğer 1988, Res.1-1, Kat. No. 1; Sezgin 2004, Şek. 8.

⁵⁹ R.F. Docter, "East Greek Fine Wares and Transport Amphorae of the 8th-5th Century BC From Carthage and Toscanos", *Cèramiques jònies d'època arcaica:centres de producció i comercialització a'Mediterrani Occidental, Actes de la Tavla Rodena Celebrade a Empúries, els dies 26 al 28 de moug de 1999, Monografies Emporitanes 11*, Barcelona 2000, ss.74-75, Şek. 11 b.

Protokorinth döneme denk gelen yerel Geç Geometrik II malzemeyle İ.Ö. 675-640 yıllarına tarihlenmektedir⁶⁰.

Mezad Hashavyahu'da ele geçmiş olan bir amphora üst gövdesi, Klazomenai amphorası olarak yorumlanmıştır. Amphora, kentin İ.Ö. 604 yılında, Nabukhadnezzar tarafından gerçekleştirilen tahrip tabakası altında ele geçmiş ve bu tarihten önceye tarihlenmiştir⁶¹. Ancak her ne kadar ağız ve boyun yapısıyla Klazomenai amphoralarını andırsa da, kulp yapısıyla ayrılmaktadır. Bu yüzden kesin olarak Klazomenai amphorası olarak sınıflandırmanın doğru olmayacağı kanısındayım.

Klazomenai ve Akdeniz'deki diğer merkezler dışında da, Karadeniz'de de İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş Klazomenai amphora örnekleri ele geçmiştir. Klazomenai'nin kolonisi olan Abdera'da nekropol buluntusu olan tam örnek İ.Ö. 655-650 yıllarına tarihlenir⁶². Phokaia örneklerine ağız-boyun formuyla benzeyen bir diğer örnek Histria'da İ.Ö. 600-570 yılları arasına tarihli NA II tabakasından ele geçmiştir. Ancak amphora özellikle ağız yapısıyla İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenmelidir.

2.1.2.İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Ticari Amphoraları

2.1.2.1.Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı, hem Phokaia hem de Klazomenai kenti için ticari anlamda altın bir dönemdir. Özellikle Phokaia kenti, Batı Akdeniz'de kurduğu deniz imparatorluğu ile Anadolu'nun batıya açılan kapısı konumuna gelmiştir. Klazomenai kenti ise bu dönemde amphora üretimini büyük oranda arttırmış ve mallarını dış piyasadaki birçok merkeze göndermeye başlamıştır.

⁶⁰ Docter, s. 75.

⁶¹ A. Fantalkin, "Mezad Hashavyahu: It's Material Culture and Historical Background", *TelAvivJA* 28-1, 2001, Şek. 33-8.

⁶² Skarlatidou 2000, Pl. 45, 69, 94.

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında Klazomenai kentinin amphora üretimini arttırmasıyla birlikte, üretilen amphoralarda hem form hem de bezeme açısından hemen hemen bir standardın yakalandığı gözlenmektedir. Bu dönemde üretilen amphoraların ölçüleri, erken dönem Klazomenai amphoralarından çok da farklı değildir. İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde üretilmiş olan Klazomenai amphoraları ortalama, 60-65 cm boyundadır. Gövde çapları ise 43-55 cm arasında değişmektedir. Bu döneme ait amphoraların, farklı ağız ve kaide manipülasyonları sergiledikleri görülmektedir. Yüzyılın başına tarihli (İ.Ö. 600-590/580) örneklerde, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoralarında görülen dışa taşkın, aşağı sarkık dipçik kesitli ağız formu ile hafifçe dışa çekik, dış ve iç yüzeyi yuvarlaklaştırılmış, ağız alt kenarı ile boyun arasında küçük bir girinti bulunan ağız formunun bir arada kullanıldığını görüyoruz. Vulci, Osteria'daki Tomba Contorni'den ele geçmiş bir amphora.⁶³ dipçik kesitli ağız kenarına, Akpınar Nekropolünden ele geçmiş ve İ.Ö. 600-590 yılları arasına tarihli bir amphora⁶⁴ ise, yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına güzel birer örnek teşkil etmektedir.

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısında, hem silindirik görünümlü hem de kesik konik formlu boyun bir arada kullanılmıştır. yüzyılın başlarında, silindirik ya da hafif Ancak bu silindirik görünüm yüzyılın ortalarına doğru tekrar konik forma gerikonik formdaki boyun, aynı yüzyılın ortalarına doğru tekrar kesik konik forma doğru bir gelişim gösterecektir. Yüzyılın ortasına tarihli Pabuçburnu Batığından ele geçmiş olan amphora üst gövdesi bu gelişimi göstermesi açısından önemlidir⁶⁵. Dışa açılan, elips kesitli ve yay formlu erken tip kulpların alt birleşim noktaları, İ.Ö. 6. yüzyılın başından itibaren, omzun üst kısmına doğru kapanarak yay formunu kaybetmeye başlamıştır (Lev. 41, Şek. 5)⁶⁶. Erken dönem örnekleriyle yükseklik açısından çok büyük fark olmayan gövde, en yüksek projeksiyon noktasının karın kısmına doğru inmesiyle, erken örneklerdeki şişkin formunu kaybederek, daha ovoidal bir görünüm kazanmıştır.

⁶³ M.A. Rizzo, *Complessi tombali dall' Etruria meridionale, Le anfore datrasporto e il commercio etrusco arcaico* I, Rome 1990, ss. 104-109, Şek. 197, 357.

⁶⁴ Sezgin 1998, Res. 6.

⁶⁵ E. Greene- M.L.Lawall-M.L. Polzer, "Inconspicuous Consumption: The Sixth Century B.C.E. Shipwreck at Pabuçburnu, Turkey", *AJA* 112, 2008, Şek. 11.

⁶⁶ Sezgin 2004, Şek. 11.

Ağız kenarlarında olduğu gibi, kaide formunda da farklı manipölasyonlar söz konusudur. Aynı dönem içinde, hem dışa açılan düşey başparmak kesitli kesik konik formlu kaide hem de gövdeyle kesintisiz birleşen ve daha düz inen, sıg oyuklu ve düşey parmak kesitli halka kaide bir arada kullanılmıştır⁶⁷.

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı, Klazomenai kentinin amphora üretimini hızlandırdığı bir dönemdir. Batı Anadolu ile Akdeniz ve Karadeniz kıyısındaki diğer merkezlerde bu döneme ait çok sayıda Klazomenai amphorası ele geçmiştir. Phokaia kenti için de durum pek farklı değildir. Kent içinde yapılan kazılarda bulunan Klazomenai amphoralarına ait ağız-boyun ve kaide parçalarının sayısı, bu görüşü doğrulamaktadır. Phokaia kazılarında, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalardan, 29 adet ağız-boyun (Kat. No. 7-35) ve 6 adet kaide (Kat. No. 69-74) olmak üzere toplam 35 adet Klazomenai amphora parçası gün ışığına çıkarılmıştır. Phokaia örneklerini incelediğimiz zaman yukarıda bahsedilen farklı form özelliklerini sergilediklerini görüyoruz. Özellikle 7-9 katalog numaraları arasındaki ağız ve boyun parçaları (Lev.2) erken formdan aşına olduğumuz, dipçik kesitli ağız formunu devam ettirirken, 10-35 katalog numaralı amphoralar ise dışa çekik, yuvarlatılmış, ağız alt kenarı ile boyun arasında küçük bir girinti olan ağız yapısına sahiptir. Ağız formu olarak belli bir standartta üretilmiş oldukları anlaşılan bu amphoraların boyun yapılarının farklı olduğu anlaşılmaktadır. Büyük bir kısmı omuza doğru daralan kesik konik formlu boyuna sahipken, bir kısmı da silindirik görünümlü boyun yapısına sahiptir. Yalnızca bir adet ağız boyun parçası (Lev. 2, No.7), dışa çekik, aşağı sarkık kalın bant formundaki ağız kenarı ve silindirik görünümlü boynuyla bu gruptan ayrılmaktadır. Bu parça form olarak Vulci, Tomba Contorni örneğiyle benzerlik göstermektedir.

Phokaia kazılarında ele geçmiş, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli 6 adet kaide de, ağız-boyun parçalarında olduğu gibi farklı formlara sahip oluşlarıyla dikkat çekmektedir. Kaidelerden üç tanesi (Lev.14, No.69-71) dışa çekik, düşey başparmak

⁶⁷ Akpınar Nekropolü M. 172, bkz. Sezgin 2004, Şek. 10; Tocra Deposit II, bkz. Boardman-Hayes 1973, Şek. 25, No. 2263.

kesitli ve derin oyuklu halka kaidedir. Diğer üç tanesi ise (Lev.15, No.72-74), daha az dışa açılan,başparmak kesitlidir.

Phokaia örneklerinden anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk iki çeyreği içinde, hem dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarını hem de aşağı sarkık dipçik kesitli ağızkenarı ve kesik konik formlu boyuna sahip amphoralar üretilirken, yüzyılın ortalarına doğru ağzın daha da yuvarlaklaştırılarak simit formuna döndüğü ve boynun silindirik bir görünüm aldığı anlaşılmaktadır.

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait Klazomenai amphoralarının kil yapısına göz attığımız zaman, erken örneklerle oranla daha rafine ve iyi pişirilmiş hamura sahip olduklarını görmekteyiz. Yusuf Sezgin, doktora çalışmasında, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli Klazomenai amphoralarının killeri katkı maddesi olarak, mika, kireç, taşçık ve kum ile özellikle Klazomenai kentinde üretilmiş olanlarda şamot ve kuvarz bulunduğundan ve kil renginin açık ve koyu kırmızı arasında değiştiğinden söz eder⁶⁸. Phokaia örneklerini incelediğimizde, nerdeyse tüm örnekler, iyi pişmiş sert bir hamura sahiptir. Kum, mika, kalsit ve taşçık katkılı hamur, hemen hemen tüm örneklerde karakteristiktir. Bunun yanında bazı örneklerin hamurunda, Klazomenai üretimi amphoralara özgü şamot bulunmaktadır. Özellikle, 28 (Lev. 5) ve 30 (Lev. 6) katalog numaralı parçalar, dış yüzeyleri aşınmış olduğu için, tüm içeriği göstermeleri bakımından önemli parçalardır.

2.1.2.2.Bezeme Özellikleri

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında, Klazomenai amphoralarının, bezeme anlayışında belli bir standardı yakalamaya çalıştığını görüyoruz. Ancak bunda henüz bir başarı sağlayamadıklarını da söylemek yanlış olmayacaktır. Yüzyılın başından itibaren üretilen Klazomenai amphoralarının, ağız kenarlarının istisnasız firnisli olduklarını görmekteyiz. Ancak amphoranın genelini süslemede hala, bağımsız atölyelerin varlığından söz edilebilir. Örneğin Kalabak II nekropolünden ele geçmiş tam bir amphora, ağız

⁶⁸ Sezgin 2009, s. 80.

kenarında tek, omuz üzerinde çift ve gövde altında tek yatay firnis bant ile bu yatay bantları dik kesen kulplar üzerindeki dikey bantlardan oluşan bezeme şemasını kullanırken, Akpınar nekropolünden ele geçen ve aynı döneme tarihlenen bir başka amphora (Lev. 41, Şek. 5), ağız kenarında tek, boyun omuz geçişinde tek, omuz üzerinde tek ve kalın, karın hizasında tek ve gövde altında tek yatay bant ile kulplar üzerinden inerek karın hizasına kadar, yatay bantları dik kesen firnis banttıan oluşan bezeme sistemini kullanmıştır. Akpınar örneğine bezeme şeması bakımından benzeyen, Vulci Tomba Contorni'den ele geçen amphorda da omuz üzerindeki kalın bant iki kısma ayrılmış ve ortasın ince bir bant daha yerleştirilmiştir (Lev. 41, Şek. 6)⁶⁹. Tüm bu özellikler dikkate alındığında, İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısında Klazomenai amphoralarının hem form hem de bezeme açısından bir standart yakalamaya çalıştığını ancak bunu tam anlamıyla başaramadığını ve stil farklılıklarından yola çıkarak üretimin sadece Klazomenai ile sınırlı kalmayıp, farklı merkezlerdeki atölyelerde de gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz.

Phokaia buluntusu ağız ve boyun parçaları içinde toplam 11 parçada ağız kenarı firnis bant ile süslüyken (Lev. 2, No. 7, 10-13; Lev. 3, No. 14-17; Lev. 4, No. 19; Lev. 6, No. 29), 18 parça firnis bant süslemesiz ağız kenarına sahiptir.

2.1.2.3.Tarihleme

Klazomenai kentinde yapılan kazılarda, özellikle Hasan Balaban Tarlası sektörü ve Akropol Güney Yamacı sektöründe, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait tabakalarda çok sayıda ele amphora parçası ele geçmiştir.⁷⁰ Klazomenai ve Phokaia dışında daha birçok merkezde bu tip amphoralara rastlanır. Histria⁷¹ buluntuları, Dupont tarafından analiz edilerek, Klazomenai üretimi oldukları anlaşılmıştır⁷².

⁶⁹ Rizzo 1990, Şek. 197.

⁷⁰ Doğer 1988, ss. 53, 57-58; Ersoy, Y. *Clazomenae: The Archaic Settlement*, Bryn Mawr. (yayınlanmamış doktora tezi), 1993, ss. 398-399.

⁷¹ Histria II kat. No. 524, 526, Pl. 54.

⁷² Dupont 1982, s.199.

Dupont bu döneme ait amphoraları Tip A adıyla gruplandırır ve İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci çeyreğine tarihler⁷³. Tayfun Selçuk tarafından Phokaia kazısı buluntuları içerisinde yer alan bu tip amphoralar, İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci çeyreği içine tarihlenir⁷⁴. Ayrıca Salamis kazılarında ele geçmiş bir örnek, mezar buluntuları yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenir⁷⁵.

Phokaia tarafından İspanya kıyılarında kurulmuş koloni kentlerinden biri olan Emporion'da yapılan kazılarda Tip II amphoraları İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihlenir⁷⁶. Ayrıca yine aynı kentte, Quadre 9000 sektörünün, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli IIIa tabakasında, en yoğun ele geçen amphora tipi Klazomenai'dır⁷⁷. Bir diğer İspanya kenti olan Malaga'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen iki amphora, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli Klazomenai amphora grubu içine girmektedir⁷⁸. Daskyleion kentinde, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalardan, Klazomenai amphora parçaları ele geçmiştir⁷⁹. Kazısı INA (Institute of Nautical Archaeology) tarafından gerçekleştirilen ve İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Pabuçburnu Arkaik dönem batığından da bir adet Klazomenai amphora üst gövdesi ele geçmiştir (Lev. 41, Şek. 7)⁸⁰.

⁷³ P. Dupont, "Archaic East Greek Trade Amphoras" R.M. Cook-P.Dupont, *East Greek Pottery*, New York 1998, ss. 153–154, Şek.23.3 b

⁷⁴ T. Selçuk, *1992–1995 Yılları Arasında Phokaia Kazılarında Bulunmuş Ticari Amphoralar*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü, İzmir 1998, s.165, lev.15, Şek.43.

⁷⁵ Y. Calvet,– M. Yon, "Salamine de Chypre et le Commerce Ionien" *Les Céramiques de la Grèce de l'est et leur diffusion en Occident, 6-9 Juillet 1976, Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique*, N-569, Paris 1978, s. 49, Şek. 5 c-d.

⁷⁶ X.A.Abadias-P.C. Masoliver-M.S.Retolaza-J.T.Trilla, "Les Ceràmiques Gregues Arcaiques de la Palaià Polis D'Empòrion", *Monografies Emporitanes 11*, 2000, ss. 329-330, Şek. 39-5.

⁷⁷ Abadias vd., Fig. 9.

⁷⁸ I. C. Garcia – J. S. Padilla – J.M. Mayorga – E. Aguilar, "Cerámicas Griegas Arcaicas en la Bahía de Málaga", *Monografies Emporitanes 11*, 2000, Şek. 9, P.B.MA. 98.21/23/4, Şek. 11, P.B.MA.98.21/23/8.

⁷⁹ Atila 2003, Res. 13 kat. No. 35, Res. 14 kat. No. 36, Res. 16 kat. No. 42.

⁸⁰ Greene vd, Şek. 11.

2.1.3. İ.Ö. 550-500/490 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları

İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısı, Pers işgali altındaki Klazomenai için üretimin son derece az olduğu bir dönemdir. Klazomenai kenti HBT ve MGT sektörlerindeki kazılardan da anlaşıldığı kadarıyla özellikle İ.Ö. 550-525 yıllarında anakarada yerleşimin olmadığı anlaşılmaktadır⁸¹. Bu döneme tarihli Klazomenai amphralarının büyük bölümünün Klazomenai dışındaki yerleşmelerde ele geçmiş olması da kentteki üretimin azaldığının ve üretimin kent dışındaki diğer merkezlerde devam ettiğinin bir diğer göstergesidir.

2.1.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli, Klazomenai amphora formu genel olarak incelendiğinde, erken örneklerle oranla, uzamış, daralmış ve ovodial bir görünüm kazanmış gövde yapısıyla karşılaşırız. İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı başlarında üretilmiş olan Klazomenai amphoralarında üç farklı ağız manipülasyonu görülür. İlk manipülasyon, yüzyılın ortalarında üretilmiş amphoralarda karşımıza çıkmaktadır. Bu amphoralar, aynı yüzyılın ilk yarısında üretilmiş Klazomenai amphoralarından aşına olduğumuz, dışa taşkın, yuvarlaştırılmış, torus formlu ağız yapısına sahiptir. Berezan'daki 5 nolu çukur içinde ele geçmiş, Dupont tarafından İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmiş ancak form yapısı gereği İ.Ö. 550-530 yıllarına tarihlenmesi gereken bir örnek⁸², torus formlu ağız kenarına sahip amphoraların son temsilcilerinden biri olmalıdır.

İkinci manipülasyonda ise ağız kenarı, oldukça dışa taşırılmış, yukarı kaldırılmış, dış ve iç yüzü yuvarlatılmıştır. İlk manipülasyonda görülen, ağız alt kenarı ile boyun arasındaki küçük girinti ortadan kalkmış, dudak kalınlığı incelmeye başlamıştır. İ.Ö.

⁸¹ Sezgin 2009, ss.85-86.

⁸² Bu amphora, silindirik boynu, baston formlu kulpları, uzun ve ovoidal gövde yapısıyla İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısı başlarına tarihlenmelidir. Bkz. P. Dupont, "Arhaic Greek Amphoras from Berezan in the HermitageCollection", *Borysthenes – Beresan: The Hermitage Archeological Collection*, Volume1, St. Petersburg, 2005, s. 63, Kat. No. 17.

540-510 yıllarına tarihli Bon-Porte 1 batığından ele geçmiş tam bir amphora, bu gruba ait kesin tarih veren örneklerden biri olması sebebiyle önemlidir (Lev. 41, Şek. 8)⁸³. Bu amphoraya form olarak çok benzeyen bir başka amphora ise Klazomenai Yıldıztepe Nekropolünde, 82/11 nolu mezarda ele geçmiş ve tam olarak korunmuş amphoradır. Bu amphora, Ersin Doğer tarafından, İ.Ö. 525-500 yılları arasına tarihlenir⁸⁴. Ancak form olarak Bon Porte amphorasıyla olan benzerliği nedeniyle, her iki amphoranın aynı tarihlerden olması gerekmektedir. Söz konusu amphoralar form olarak incelendiğinde, dışa taşkın, yuvarlatılmış simit formunda ağız kenarına, erken örneklerle oranla daha uzun, kesik konik formlu boyuna, ağzın hemen altından çıkarak dar bir kavisle omuza birleşen baston formlu kulplara sahip oldukları görülmektedir. Erken dönem Klazomenai amphoralarından tanıdığımız, boyuna keskin bir açıyla birleşen, şişkin omuz, yerini, boyuna yumşak bir geçişle birleşen daha eğimli omuza bırakmıştır. Projeksiyon noktasının, karın hizasına inmesiyle, ovoidal bir görünüm almış olan gövde, dışa açılan, düşey başparmak kesitli, derin oyuklu halka kaide ile sonlanmaktadır.

Üçüncü manipülasyon ise, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihli Klazomenai amphoralarında karşımıza çıkmaktadır. İ.Ö. 525-500/490 yılları arasına tarihli Klazomenai amphoralarında ağız kenarı yukarı kaldırılarak boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmıştır ve inceltilmiştir. Yüzyılın sonuyla birlikte, amphoraların boyları daha da uzamıştır. Bu uzama, boyun ve kulplardaki uzamayı da beraberinde getirmiştir. Klazomenai akropolisi, güney yamacındaki kuyu içinden ele geçen amphora ile Ukrayna, Livoberezhnoi'de 1 nolu kurgandan ele geçen örnek⁸⁵ ve Olbia'daki nekropolden ele geçmiş ve bebek mezarı olarak kullanılmış tam profil veren amphora⁸⁶, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir. Söz konusu amphoralar incelendiğinde, yukarı

⁸³ J.A. Daniels, *Etruscan Amphorae and the Trade in the Western Mediterranean, 800-400 BCE*, Texas 2009, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), s. 49-50, Şek. 15.

⁸⁴ Doğer 1986, ss. 464-467.

⁸⁵ O.V. Bandurovsky, "Antychni Amfori z Kurganiv Skifs'kogo Periodu Livoberezhnoi Lisostepovoi Ukrainy (Ancient Amphoras from Barrows of the Scythian Period in the Forrest-Steppe Region of the Left-bank Ukraine)", *Arkheologiya* 1 (Naschonal'na Akademiya Nauk Ukrainy – Institut Arkheologii)2001, s. 70, Pic. 1, No. 7.

⁸⁶ S.Ju., Monachov *Grecheskie amfory v Prichernomor'e: kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.*, Saratov 1999, Tab.3-2, Env.No.Ol.1937-1753

kaldırılmış ince simit formunda ağız kenarına ve İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı başına tarihli amphoralardan daha uzun boyuna sahip olduğu gözlenmektedir. Bu da amphoralardaki form değişiminin, üretimlerinin sona erdiği İ.Ö. 5. yüzyıl başına kadar devam ettiğini göstermektedir. Her üç amphora da, dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarına, uzun ve silindirik görünümlü boyuna, ağzın hemen altından çıkan, elips kesitli, uzun, baston formunda kuplara, projeksiyon noktası, karın hizasında olan, eliptik formlu gövdeye ve dışa açılan düşey başparmak kesitli ve derin oyuklu halka kaideye sahiptir. Her iki amphora da İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir. Ancak, genel form özellikleri, bu amphoraların daha geç bir tarihe, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği ile İ.Ö. 5. yüzyılın başı arasına tarihlenmesi gerektiğini göstermektedir.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı, İonia'nın Pers hakimiyeti altında geçirdiği bir dönemdir ve bu dönem içinde birçok kent ya yıkılmış ya da halkı terk etmek zorunda kalmıştır. Klazomenai halkı bu süreç içinde ana kenti terk ederek hemen kuzeyinde yer alan Karantina adasına taşınmıştır. Bu da kentteki amphora üretiminin ve ihracatının uzun bir düre durmasına ya da en azından yavaşlamasına neden olmuştur. Bu döneme ait Klazomenai amphora örneklerinin çoğunun Klazomenai dışındaki yerleşimlerden ele geçmiş olması bu tezi doğrular niteliktedir.

Ancak, Phokaia'da durum farklıdır. Klazomenai kentinde, özellikle İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihli tabakalarda yerleşim izine rastlanmazken⁸⁷, Phokaia'da İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalardan, 29 adet ağız boyun (Kat. No.36-65) ve bir adet omuzdan yukarısı kırık, tam profil veren gövde (Kat. No. 67) ele geçmiştir.

⁸⁷ Ersoy Y., "Klazomenai: 900–500 BC. History and Settlement Evidence", Moustaka A., Skarlatidou E., M.–C. Tzannes, Ersoy Y. (ed.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*. Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20–21 October 2001, 2004, ss. 60-63; ayrıca, Yusuf Sezgin Kla6 ve Kla7 olarak sınıflandırdığı, Klazomenai amphoralarını anlattığı bölümde, Kla6 bölümünde, İ.Ö. 550-500 yıllarında anakarada yerleşim olmadığını söylerken, İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihli Kla7 amphoralarının, kentin hem yerleşim katlarında hem de nekropollerde çokça ele geçtiğinden bahsetmesi, bir çelişki yaratmaktadır.

Phokaia amphoraları incelendiğinde, dönemin özelliği olan üç farklı ağız formu görmemiz mümkündür. Birinci forma ait dört adet ağız ve boyun parçası (Lev.7, No.36-39) yüzyılın ortalarına tarihli Berezan örneğine benzer, dışa çekik, hafif aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarına, omuza doğru hafifçe daralan silindirik görünümlü boyuna sahiptir. 37 ve 38 katalog numaralı amphoralarda, elips kesitli kulplar, ağzın hemen altından ve ağız alt kenarına bitişik bir şekilde çıkmaktadır (Lev.8)

Sekiz adet ağız-boyun parçası ise, ikinci tip ağız formuna sahip grup içine girmektedir (Lev. 9-11, No.40-48). Bu gruba ait amphoralarda, ilk formdan farklı olarak, ağız kenarının dışa doğru boynun devamı şeklinde uzatıldığını görüyoruz. Ancak, ilk formun devamı olarak, ağızdan boyuna geçişte, ağız alt kenarındaki belli belirsiz keskin bir hat dikkati çekmektedir. Bu hattın itibaren ağız, kesik konik formu boyuna, yumuşak bir kavisle bağlanmaktadır. 47-48 katalog numaralı örneklerde ağız kenarı altındaki keskin hat ortadan kalkmış ve ağız kenarı, boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmıştır. Her ne kadar farklı bir ağız formu gibi görünse de bu tip, ikinci ağız formu içinde değerlendirilmiştir. Bu formda da elips kesitli kulplar, ağzın hemen altından, bazı örneklerde ağız kenarına bitişik şekilde çıkmaktadır.

Oldukça dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formundaki ağız kenarı, üçüncü form grubunu oluşturmaktadır. Bu formu birlikte, Klazomenai amphoralarına özgü, kalın, torus formundaki dudak tamamen terkedilir. Bu ağız yapısı, genellikle, yüzyılın son çeyreği ile İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihli amphoralarda karşımıza çıkmaktadır⁸⁸.

Phokaia'da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoraları içinde en kalabalık grubu, üçüncü tip ağız formuna sahip amphoralar oluşturmaktadır. Toplam 18 adet ağız ve boyun parçası (Lev. 9-13, No. 49.-66), bu gruba dahil edilmiştir. Üçüncü forma dahil edilen Phokaia örneklerinden, ağız kenarının kalından inceye doğru bir gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz. Yukarıda açıklanmaya çalışılan üç manipülasyon,

⁸⁸ Bkz dipnot 51-52.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olan Klazomenai amphoralarının genel karakteristiğini gözler önüne sermektedir.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına ait Klazomenai amphoralarının kaide profillerinde de farklı manipölasyonlar görülmektedir. Ancak manipölasyonlar arasındaki fark, formdan ziyade oturma düzlemlerindeki oyuklarda kendini göstermektedir. Phokaia'da 1995 yılı çalışmaları sırasında, Halise Erensoylu arazisinde ele geçmiş, ağız-boyun ve kulp kısmı dışında, tam profil veren bir amphora, (Lev.13, No.67), yüksek ve derin oyuklu halka kaideye sahipken, Maltepe Tümülüsü, Surüstü II açmasından ele geçmiş bir diğer örnek Lev.15, No.75), daha sık ve konik oyuğa sahiptir.

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında üretilen Klazomenai amphoralarının kil yapılarını anlatmak gerekirse, Yusuf Sezgin, bu döneme ait Klazomenai amphoralarında kullanılan kilin daha kaliteli olduğunu ve erken örneklerde görülen ve hem kilin kalitesizliğinden hem de pişirmeden kaynaklanan, hamurun özündeki gri rengin nadiren görüldüğünü söylemektedir⁸⁹. Ancak Phokaia örneklerine göz attığımızda, büyük oranda, orta sertlikte ve gözenekli bir hamura sahip olduklarını ancak çok az örnekte, pişirmeden kaynaklanan, hamurun özündeki gri rengin var olduğunu görmekteyiz. Yine Phokaia örneklerinden anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında, Klazomenai amphoralarının hamurunda, yoğun mika, kalsit, kum ve taş parçacıkları ile bazı örneklerde karşımıza çıkan ve Klazomenai kenti üretimlerinde var olduğu bilinen şamot ve kuvarzın katkı maddesi olarak kullanıldıklarını söyleyebiliriz. Phokaia örneklerinden anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilen Klazomenai amphoralarında hakim kil renkleri, sarımsı kırmızı ve açık kırmızıdır. Bunun dışında, kahverengi ve açık kırmızımsı kahverengi kullanılan diğer renklerdir.

⁸⁹ Sezgin 2009, s. 91.

2.1.3.2. Bezeme Sistemi

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısı, Klazomenai amphoralarının, form ve bezeme açısından standardı yakaladığı bir dönem olarak kabul edilebilir. Bu döneme tarihlenmiş örneklerin tamamında, ağız kenarı tek, omuz üzerinde çift, gövde altında tek yatay firnis bant ve kulplar üzerinden inerek yatay bantları dik kesen firnis bantlardan oluşan bezeme sistemi kullanılmıştır.

Phokaia'dan ele geçen örnekleri incelediğimiz zaman, birkaç örnek dışında, ağız kenarlarının tamamına yakınının firnisli olduğunu görmekteyiz. Ancak, ağız, boyun ve kulp kısmı eksik, tam profil veren 67 katalog numaralı gövde, dönemin bezeme sistemini yansıtmaması açısından son derece önemlidir. Firnis bantlarda hakim renk kırmızı ve tonlarıdır. Bunun yanında, pembe, kahverengi, koyu kırmızımsı kahverengi ve koyu kırmızımsı gri kullanılan diğer firnis renkleridir.

2.1.3.3. Tarihleme

İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoraları, Klazomenai kentinin özellikle, Akropolis Güney Yamacı, FGT ve MGT sektörlerinde çok sayıda ele geçmiştir⁹⁰. Yıldıztepe nekropolünden ele geçen iki örnek ile akropolis güney yamacındaki kuyu içinden ele geçen tek örnek, hem form hem de bezeme açısından tek atölyeden çıkmış gibi görünmektedir.

İ.Ö. 550-530 yılları arasına tarihlenebilecek, Berezan'daki 5 nolu kuyudan ele geçmiş olan bir örnek⁹¹, dışa taşkın, torus formlu ağız ve silindirik boyun yapısıyla erken özellikler gösterirken, gövde formuyla dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Her iki dönemin özelliklerini göstermesi nedeniyle bu amphorayı geçiş formu olarak değerlendirmek mümkündür. Yine Karadeniz'e kıyısı bulunan Histria kentinde yapılan

⁹⁰ Ersoy 2004, ss. 55-59.

⁹¹ Dupont 2005, s. 63, kat. No. 17.

kazılarda, İ.Ö. 560-490 yılları arasına tarihli, “NA III” tabakasında çok sayıda Klazomenai tipi amphora ağız-boyun parçası ele geçmiştir⁹².

Kıbrıs’taki Salamis kenti nekropolünde 33 nolu mezardan ele geçmiş ve konteksti yardımıyla İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihlenmiş olan amphora (Lev. 41, Şek. 9)⁹³, Atina Agorası, Attalos Stoası, Q 12:3 nolu kuyu içinden ele geçmiş dip kısmı kırık bir örnek⁹⁴, farklı form özellikleri göstermesine karşın, benzer bezeme şemasına ship, Kition’daki Bothros 6A’dan ele geçmiş tam olmayan bir örnek⁹⁵ ile Bon Porte 1 batığı⁹⁶, Sicilya’daki Gela 1 batığı⁹⁷ ve Pointe Lequin 1A batığından (Lev.41, Şek.10)⁹⁸ ele geçmiş örnekler kesin olarak tarihlenebilen Klazomenai amphoralarıdır. Ayrıca bu dönemde Klazomenai kentinde üretim olduğunu kanıtlayan üretim artığı amphora parçaları da amphoraların tarihlenmesinde yardımcı olmuştur⁹⁹.

⁹² Dimitriu 1966, Pl. 54-55, Kat. No. 524-527, 537, 541-543, 545, 547.

⁹³ E. Gjerstad, “Pottery from various parts of Cyprus”, *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977, Pl.XXIII-2, kat.No.199.

⁹⁴ S. Roberts-A.Glock, “The Stoa gutter well, a late archaic deposits in the Athenian Agora”, *Hesperia* 55, 1986, kat.No.422, env No. P 24872.

⁹⁵ Karageorghis, V., “Pottery from Kition”, *Greek Geometric and Archaic Pottery*, Stockholm, 1977, Pl. II-6.

⁹⁶ P.Pomey-L.Long, “Les premiers échanges maritimes du Midi de la Gaule du VIe au IIIe s. av. J.-C., à travers les épaves”, *Marseille grecque et la Gaule Collection Etudes Massaliètes* 3, 1992, s. 57, No.3; J.P. Joncheray, “l’Épave grecque, ou étrusque, de Bon Porté” *CahArchSubaq* 5, 1978, No.10.

⁹⁷ L. Sole, “Contentitori da Trasporto”, Panvini R. (ed.), *La nave greca arcaica di Gela* (e primi dati sul secondo relitto greco), Caltanissetta, 2001, Tav. XXV, kat.No. 146.

⁹⁸ L. Long- J.Miro,-G.Volpe, “Les épaves archaïques de la Pointe Lequin (Porquerolles, Hyeres, Var). Des données nouvelles sur le commerce de Marseille à la fin du VIe et dans la première moitié du Ve s. av. J.-C.”, *Marseille grecque et la Gaule, Etudes massaliètes* 3, Nice, 1992, Şek. 45-2.

⁹⁹ Sezgin 2009, Lev. 31, (Kla.cüruf.01-05)

2.2.KHIOS TİCARİ AMPHORALARI

Antik dönemin şarabıyla ünlü bir diğer merkezi, Phokaia ile aynı coğrafi bölge içinde yer alan Khios adasıdır. Adada oldukça kaliteli zeytinyağı ve şarap üretildiği, buna bağlı olarak da ada halkının ekonomik durumunun oldukça iyi olduğu bilinir¹⁰⁰. Khios üretimi zeytinyağı ve şarap, Antik Dönem’de kalitesini ispatlamış olacak ki, ürünlerini sadece adanın yakınındaki merkezlere değil, Akdeniz, Ege ve Karadeniz kıyılarında birçok merkeze de ihraç ederler (Harita 4)¹⁰¹. Khios şarabı hem kentin tanınmasında önemli bir etken olduğundan, hem de ekonomik bir gelir sağladığından dolayı, İ.Ö.5.yüzyıla ait sikkeler üzerinde bir sphenksle birlikte dönemin amphoraları da resmedilir¹⁰². Hellenistik dönem içinde Khios şarabını her kesimden insanın alabilmesi için, şarap lagynoslar içerisinde de satılır ve bu lagynoslara Khios’un resmi mühürleri basılır¹⁰³. Khios zeytinyağı ve şarabı kalitesini uzun yıllar korumuş, buna bağlı olarak da amphora üretimi kesintisiz olarak, İ.Ö.7. yüzyılın ikinci yarısından, İ.Ö.1. yüzyıla kadar devam eder¹⁰⁴.

1938 yılında, M. Lambrino tarafından yayınlanan, beyaz astarlı, omuz üzeri yatay “S” motifli amphoralar Ionia, olasılıkla da Miletos kökenli olarak yorumlanır¹⁰⁵. Dragendorf 1903 yılında, Thera adasında, bebek mezarı olarak kullanılmış, beyaz astarlı ve “S” motifli bir amphoranın, Ionia kökenli olduğunu belirtir¹⁰⁶.

Kofina Ridges buluntularını yayınlayan J.K. Anderson, kentte ele geçen beyaz astar ve “S” motifli amphoraların Khios üretimi olduğunu söyler ve İ.Ö. 7. yüzyıl sonuna tarihler¹⁰⁷. Zeest 1960 yılında Karadeniz buluntusu amphoraları anlattığı

¹⁰⁰ V., Grace, “Stamped Amphora Handles Found in 1931-1932”, *Hesperia* 3, 1934, s.296.

¹⁰¹ Doğer 1988, s.166, dipnot. 219.

¹⁰² V., Grace, *Amphoras and Ancient Wine Trade*, Princeton 1961, Şek.48,49.

¹⁰³ Grace 1961, Şek. 50; Doğer E., *Antik Çağda Amphoralar*, İzmir 1991, s.83, Şek.71.

¹⁰⁴ Grace 1961, Şek. 44-51.

¹⁰⁵ Lambrino 1938, ss.105-106.

¹⁰⁶ Dragendorf 1903, Abb. 218.

¹⁰⁷ Anderson 1954, s.136, kat. No. 17-21, Şek. 5,9.

yayınında, beyaz astar ve ince firnis bant süslemeli amphoraların Lambrino tarafından Miletos üretimi olarak yanlış yorumlandığını söylemekle yetinir¹⁰⁸.

1952-55 yılları arasında Khios, Emporio kazılarında ortaya çıkan ticari amphoraları yayınlayan Boardman, krem ya da krem-beyaz astarlı amphoraların İ.Ö. 650-620 yılları arasında Khios'ta üretilmeye başladığını söyler¹⁰⁹. Dimitriu, Histria buluntularını arasında yer alan ve Lambrino tarafından Miletos üretimi olarak yorumlanan beyaz astarlı amphoraları, “Khios Stili Seramikler” adı altında gruplar¹¹⁰.

Kıbrıs, Salamis buluntuları içindeki beyaz astarlı ve yatay “S” motifli amphoralar, Grup A adıyla, Khios kökenli amphoralar olarak sınıflandırılır¹¹¹. Gjerstad'da beyaz astarlı ve “S” motifli amphoraların Khios üretimi olduklarını belirtir¹¹².

Khios amphoraları, Phokaia kazılarında ortaya çıkarılan Arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, %24.6 lık oranla en yoğun ikinci grubu oluşturur (Tablo 1). Sektörel dağılımlarına bakıldığında, yoğun olarak Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçtiği görülür (Tablo 2).

2.2.1 İ.Ö. 650-600 Yılları Arasında Üretilmiş Khios Amphoraları

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı, Klazomenai gibi Khios'un da amphora üretimine başladığı dönem olarak kabul edilir. Bu dönem içinde her iki kentin de ürettiği amphoralar, birbirlerine hem form hem de bezeme açısından son derece yakındır. Öyle ki bazı örnekler kolaylıkla birbirine karıştırılabilmektedir.

¹⁰⁸ Zeest 1960, s. 17, Pl. I, 2a-c.

¹⁰⁹ J. Boardman, *Excavations in Chios 1952-1955, Greek Emporio*, Oxford 1967, kat. No. 511-513, Pl. 45.

¹¹⁰ Dimitriu 1966, s. 46.

¹¹¹ Calvet-Yon 1977, ss. 17-18, kat. No. 99-104.

¹¹² Gjerstad 1977, s. 37, kat. No. 183-187.

2.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 650-600 yılları arasında üretilen Khios amphoraları, yukarıda da belirtildiği gibi, çağdaşı Klazomenai amphoralarıyla oldukça benzer form ve bezeme şemasına sahiptir. Hangi kentin ilk önce amphora ürettiği sorusu henüz tam anlamıyla cevaplanmış olmasa da, Khios amphoralarının bezeme açısından, Klazomenai amphoralarına oranla daha standart bir şemaya sahip olması, ilk olarak Khios adasının üretime başlamış olabileceği fikrini akla getirmektedir.

Erken tip Khios amphoraları, 58 cm - 63cm yüksekliğe ve 38cm - 40cm arası gövde çapına sahiptir. İtalya Cerveteri nekropolünde, Camera degli Alari¹¹³, Tomba dei Doli¹¹⁴, Monte Abatone¹¹⁵ ile Tumula Della Speranza¹¹⁶ da ele geçmiş örnekler, en erken Khios amphoraları olarak kabul edilir. Amphoraların form yapısına incelediğimizde, genellikle dışa taşkın, kuvvetli bilezik formunda, yaklaşık 12cm -14cm arasında değişen çapa sahip ağız kenarına sahip oldukları görülür. Ancak detayda bazı farklılıklar göze çarpar. Örneğin Banditaccia nekropolü örneğinde, ağız kenarı, oldukça dışa taşkın, dipçik kesitliken, Monte Abatone nekropolü örneğinin (Lev.42, Şek. 11), hafif dışa taşkın, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarına sahip olduğu görülür. Bu da söz konusu dönem içinde Khios'un iki farklı ağız yapısına sahip amphora ürettiğini gösterir.

Erken dönem Khios amphoraları, Klazomenai amphoralarında da gördüğümüz, alçak, tıknaz ve silindirik görünümlü boyuna sahiptir. Bunun yanında boynun ortasına yakın bir noktadan çıkan elips kesitli kulplar, yay formu Klazomenai amphora kulplarının aksine, kısa baston formundadır. En yüksek projeksiyon noktası omuza yakın bir noktada bulunan piriform gövde, çapları 7cm - 10cm arasında değişen, sığ oyuklu halka kaide ile sonlanır.

¹¹³ Rizzo 1990, s. 13, Şek. 3-4.

¹¹⁴ Rizzo, ss. 15-17, Şek. 8, 10.

¹¹⁵ Rizzo, Şek. 346

¹¹⁶ Rizzo, Şek. 347.

Phokaia buluntuları içinde, bu döneme tarihlenen üç adet kaide parçası bulunmaktadır (Lev. 16, No.1-3). Her üç kaide de, sığ oyuklu, oturma düzlemi düzleştirilmiş, geniş halka kaidedir. 2008 yılı Athena Tapınağı çalışmalarında, ele geçmiş olan 10 cm çapındaki kaide (Kat. No. 1), Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçmiş 10.4 cm (Kat. No. 2) çapında kaide ile 9.4 cm (Kat. No. 3) çapındaki kaide form ve ölçüleri dolayısıyla erken dönem Khios amphoraları içinde değerlendirilmiştir.

J. Boardman, erken dönem Khios amphoralarının, ince grenli, seyrekte olsa mika katkılı ve soluk kırmızı renkli kil yapısına sahip olduğunu ve özünün pişmeden dolayı gri ve tonlarında renge sahip olduğunu söyler¹¹⁷. Cerveteri buluntusu amphoralar ise, mikalı, kahverengi ve kırmızı renkte kile sahiptir. Bunun dışında, Klazomenai Akpınar nekropolisi buluntusu bir örnek kum ve mika katkılı, kırmızı renkli hamura sahiptir¹¹⁸. Phokaia örneği kaideleri incelediğimizde ise mika, kum ve kalsitin yanında, taşçığın da katkı maddesi olarak kullanıldığını görüyoruz. 1 katalog numaralı kaidenin kil hamur rengi kırmızımsı kahverengi, hamurun özü, pişmeden dolayı açık gri renktedir. 2 katalog numaralı kaidenin ise kili açık kırmızıdır. 3 katalog numaralı, Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçmiş olan bir diğer kaide parçası ise açık kırmızımsı kahverengi renkte kile sahiptir. Bu kaide, ele geçtiği tabakadaki seramikler yardımıyla da, 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilir¹¹⁹.

2.2.1.2. Bezeme Özellikleri

Erken dönem Khios amphoraları, üretildikleri dönemin de bezeme anlayışını yansıtan, firnis bantlardan oluşan bezeme sistemine sahiptir. Dupont bu bezeme sisteminin yaygın olarak İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl arasına tarihlendiğini,

¹¹⁷ Boardman 1967, s.102.

¹¹⁸ Sezgin 2009, s. 152.

¹¹⁹ Kaide parçasının ele geçtiği tabakada, tarihleyici malzeme olarak, konsantrik daire bezemeli gövde parçası, iki adet kalın firnis bant bezemeli amphora gövdesi, bir adet beyaz astar üzerine koyu kahverengi renkte firnis bant süslemeli skyphos parçası ile iki kenarı üçerli gruplar halinde paralel çizgilerle çevrelenmiş ortasında sarmal motif bulunan bir kap parçası ve olasılıkla geç protokorinth döneme ait, üzerinde, kırmızı renkte boyalı dil motifi bulunan kap parçası sayılabilir.

ancak bu şemanın İ.Ö.7. yüzyılın üçüncü çeyreği kadar erkene tarihlenmesi gerektiğini söyler¹²⁰. Gerçekten de ele geçen örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, erken dönem Khios amphoralarında, neredeyse standart bir bezeme şemasının varolduğunu görmekteyiz. Örneklerin tamamına yakınında, ağız kenarı, boyuna taşacak şekilde firnislenmiştir. Ayrıca boyun omuz geçişinde tek, omuz üzerinde üç yada dört, karın hizasında tek ve gövde altında tek yatay bant bulunmaktadır. Bu yatay bantlar, kulplar üzerinden gövde altına kadar inen ince dikey bantlarla kesilmektedir. Kulp alt ve üst birleşim noktaları, firnis bantla çevrelenmiştir. Omuz üzerindeki yata “S” yada “8” şeklindeki süsleme tüm örneklerde bulunmaktadır (Lev. 42, Şek. 12). Yine, erken dönem Khios amphoralarına özgü dikkat çekici bir diğer özellik ise, kaide üzerinde, gövdeyle birleştiği noktaya kadar yükselen kalın firnis banttır. Bu firnis bant, çağdaşı Klazomenai amphoralarında görülmemektedir. Phokaia buluntusu 1 katalog numaralı kaide parçasının dış yüzünde, çok soluk krem rengi bir astar üzerinde, açık kırmızıdan koyu kahverengiye değişen tonlarda boyanmış bir firnis bant bulunmaktadır (Lev. 16).

2.2.1.3 Tarihleme

Her ne kadar, bu amphoralar Khios adasıyla ilişkilendirilse de , adanın amphora ürettiğine dair herhangi bir veri henüz ele geçmemiştir. İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği içine tarihlenen amphoraların, Khios adasında yapılan kazılarda çok az sayıda ele geçmiş olması, bu tezi doğrular gibi görünmektedir. Adada yapılan kazılarda, bu döneme tarihli yalnızca iki adet amphora parçası ele geçmiştir¹²¹.

İtalya’da Etruria bölgesindeki, Cerveteri’deki, Monte Abatone’den ele geçen amphora kontekstindeki Protokorinth aryballosu, SOS amphorası ve çentik ağızlı kuşlu kase yardımıyla İ.Ö. 650 ye tarihlenirken, Tumula della Sperenza nekropolünden ele geçmiş bir diğer sağlam örnek, kontekstindeki iki adet Protokorinth aryballosu, bir adet Korinth amphorası ile İ.Ö. 630 yılına tarihlenir¹²².

¹²⁰ Dupont 1998, s. 146.

¹²¹ İ.Ö. 660-630 yılları arasına tarihli Period I’den bir örnek, bkz. Boardman 1967, s. 140, Pl. 45, 511; İ.Ö. 650-600 yılları arasına tarihli Period II ve III ten bir örnek, bkz. Boardman 1967, Pl. 45, 513.

¹²² Rizzo 1990, s. 22, tabella 1, Şek. 43, 55-346, 347.

Kıbrıs, Salamis kentinde, KV/ε3 ve KV/ε10 nolu, Bazilika altı tabakalarından ele geçmiş, biri tama yakın diğeri gövde altı kırık olan iki amphora¹²³, Yusuf Sezgin tarafından Klazomenai amphoraları içinde değerlendirilmiştir¹²⁴. Ancak, amphoralar, gerek form özellikleri, gerekse de bezeme şemasıyla, Cerveteri örnekleriyle son derece benzerdir. Ayrıca, amphoraların üzerinde bulunan ince soluk bir astar, bu amphoranın, Khios grubu içinde değerlendirilmesini gerektiren bir diğer özelliktir ki Phokaia örneği üzerinde de soluk kahverengi bir astar bulunmaktadır. KV/ε3 nolu tabakadan ele geçmiş amphora, kazıcılar tarafından İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenmiştir fakat, genel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, amphoranın İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği içine tarihlenmesi gerektiğini söyleyebiliriz. KV/ε10 nolu tabakadan ele geçmiş amphora ise, biraz daha uzun ve ince gövde yapısı ve uzamış baston formundaki kulplarıyla, önerilen İ.Ö. 600 tarihine uymaktadır¹²⁵. Bu amphora olasılıkla, İ.Ö. 6. yüzyıl başında Khios amphoralarının form değişimi öncesi bir geçiş formudur.

Klazomenai, Akpınar Nekropolisi buluntuları arasındaki, beyaz astarlı Khios amphorası kontekstsiz ele geçmiştir. Ancak form özellikleri bu amphoranın erken grup içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir¹²⁶.

Dupont, omuzu üzerinde yatay “S” motifi taşıyan, firnis bant süslemeli Khios amphoralarını İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği ile sonu arasına tarihlemektedir¹²⁷. Kartaca’da İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda çok sayıda Khios amphora gövde ve kaide parçası ele geçmiştir¹²⁸. Toscanos yerleşiminde ise, C evi yakınında İ.Ö.

¹²³ Calvet-Yon 1977, s. 18, Pl. X, Kat. No. 105-106.

¹²⁴ Sezgin 2009, Lev. 3, Kla1.05, Kla1.08.

¹²⁵ Salamis’te bazilika altından ele geçmiş her iki örnek, Yusuf Sezgin tarafından Klazomenai amphorası olarak yorumlanmıştır. Bkz. Sezgin 2009, **Lev. 2, Kla1.05 (KV/ε10), Lev.3, Kla1.08 (KV/ε3)**. Ancak her iki amphora da, form ve bezeme açısından olduğu kadar, dış yüzlerini kaplayan beyaz astar ile araştırmacıların da önerdiği gibi Khios amphorası olmalıdır.

¹²⁶ Sezgin 1998, Şek. 23.

¹²⁷ Dupont 1998, Şek. 23.1 a-c.

¹²⁸ Docter 2000, Şek. 10 a-f.

660-640 yılları arasınd tarihli IVc tabakasından ele geçmiş Khios amphora örnekleri bulunmaktadır¹²⁹.

Yukarıda sıralanan veriler ışığında, Phokaia'da ele geçen erken dönem Khios amphoralarının İ.Ö. 650-600 yılları arasında üretilmiş olduklarını söyleyebiliriz.

2.2.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasında Üretilmiş Khios Amphoraları

İ.Ö. 7. Yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde, Khios amphoralarında belirgin bir form değişimi yaşanır. Söz konusu dönem içinde artan ihracat nedeniyle, gemilere daha fazla amphora istiflemek için olsa gerek, Khios amphoralarının boylarında belirgin bir uzaman ve formda incelme göze çarpar. İ.Ö. 7. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren görülen bu değişim ile Khios amphoraları, çağdaşı Klazomenai amphoralarından hem form hem de bezeme şeması bakımından ayrılarak farklı bir çizgide yoluna devam eder. Yaklaşık İ.Ö. 600 yılından itibaren Klazomenai amphoraları üzerindeki yatay “S” motifnin ortadan kalkmasıyla birlikte, bu motif yalnızca Khios amphoralarına özgü bir bezeme elemanı olur.

2.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. Yüzyılın sonundan itibaren üretilen Khios amphoralarında, erken örneklerde gördüğümüz, kısa, tıknaz boyunlu, geniş gövdeli ve geniş halka kaideli formdan, omuz profilinin daha eğimli olduğu, ovoidal ve uzun gövde yapısına doğru bir gelişim gerçekleşir. Dupont, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında üretilen bu formun, Erken Korinth stiliyle çağdaş olduğunu e Akdeniz ile Karadeniz’de oldukça geniş bir dağılım alanı olduğunu söyler¹³⁰.

Form yapısı detaylı olarak incelendiğinde, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde üretilen amphoraların, hafif dışa bombeli ve kalın bant formunda ağız kenarına sahip olduklarını görmekteyiz. Toplam gövde uzunluğunun artmasıyla birlikte, boyun ve buna bağlı

¹²⁹ Docter, Şek. 10g.

¹³⁰ Dupont 1998, s. 148.

olarak kulplarda da gözle görülür bir uzama farkedilir. Bu uzamayla birlikte, gövdenin formu da değişir ve ovoidal bir görünüm kazanır. Bu tip, araştırmacılar tarafından “bobbin-shape” olarak adlandırılır¹³¹. Milazzo Nekropolünden ele geçmiş ve ağız kısmı, Korinth vazo parçasıyla kapatılmış olan amphora, bu dönemin en erken formu olarak kabul edilebilir. Bu amphora, erken örneklerle oranla, uzamış bir boyuna, dışa açılan baston formlu kulplara, yumuşak bir kavisle boyuna bağlanan, en yüksek projeksiyon noktası karın hizasında bulunan ovoidal formlu gövdeye ve sıg oyuklu halka kaideye sahiptir¹³². Korunan yüksekliği yaklaşık 66 cm ve gövde genişliği 36 cm olan bu amphora “Bobbin-Shape” olarak adlandırılan formun, erken örneklerinden biri olarak kabul edilebilir. Buna benzer bir başka örnek Saqqara’daki Akhetetep mastabasında ele geçmiştir (Lev. 42, Şek. 13)¹³³. Omuz kısmından yukarısı korunmamış olan amphora, genel form özellikleriyle, Milazzo örneğine çok benzemektedir. Kition’da Bothros 6A’dan ele geçmiş, gövde altı korunmamış bir başka örnekte ise boyun hafif şişkindir ve omuzlara doğru açılmaktadır. Milazzo, Saqqara ve Kition örnekleri, birbirine yakın gövde çaplarına sahiptir (34-36 cm).

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği içinde, Khios amphoralarının boylarındaki uzama devam eder. Bu dönemde, boyun daha da uzamış ve tamamen silindirik bir görünüm almıştır. İ.Ö. 7. Yüzyılın sonuna tarihli örneklerde dışa açılan kulplar, bu dönemde boyuna yaklaşmıştır. Amphoranın boyundaki uzamayla birlikte, gövde çapı daralmış, omuzlar aşağı daha da eğimli bir hal almıştır. Tell el-Defenneh’te bulunmuş ve ağız kısmını kapatan kil üzerindeki, Firavun Amasis dönemine ait mühür ile tarihlenen, yalnızca üst gövdesi korunmuş amphora¹³⁴ ile Iufaa kuyu mezarı içinden parçalar halinde ele geçmiş

¹³¹ Gjerstad 1977, s.37.

¹³² B.Brea- M.Cavalier, *Mylai*, Novara, Istituto Geografico De Agostini 1959, Tav. 49, 1-2.

¹³³ G. Lecuyot, “Amphores de la Basse Époque à l’époque copte provenant de Saqqâra, secteur du mastaba d’Akhetetep”, Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D’Égypte de la Basse Époque à l’époque arabe, CahCerEg* 8-1, Kahire, 2007, Şek.1-10, photo I, S.P. 326.

¹³⁴ Petrie W.M.F., *Tanis II: Nebesheh (Am) and Defenneh (Tahpanhes)*, London, Trübner & Co. 1888, Pl. XXXVI-5.

örnekler¹³⁵ kontekst yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihli amphoralar olması açısından önemlidir¹³⁶.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreği arasında, Khios amphoralarının boyu, 80-90 cm arasında değişen uzunluğa erişir ve bu tarihten itibaren Khios amphoralarının uzaması durur¹³⁷. Bu uzama, boyun, gövde ve kaidenin uzamasını beraberinde getirir. Ağzın hemen altından çıkan oval kesitli, kuvvetli, baston formundaki kulplar, dışa açıldıktan sonra, boyuna doğru daralarak, boyun omuz birleşimine yakın bir noktaya birleşir. Uzun, dar, ovoid formlu gövde, iyice daralmış, silindirik görümlü, derin oyuklu halka kaide ile birleşir (Lev. 43, Şek. 14).

Phokaia Arkaik dönem sektörlerinde, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihli tabakalardan, 20 adet ağız-boyun ve 1 adet kaide olmak üzere toplam 21 adet Khios amphora parçası ele geçmiştir (Lev. 16-20, No. 4-24). Phokaia örneklerini incelediğimizde, bu dönem içinde, üç farklı ağız manipülasyonu görülür. Birinci manipülasyon, hafif dışa taşkın ve dış yüzü bombeli, kalın bant formunda ağız kenarına sahip amphoralardan oluşur. Toplam 9 adet ağız-boyun parçası (Kat. No. 4-12) bu gruba dahil edilmiştir. İkinci manipülasyon, dışa taşkın, yuvarlatılmış, kuvvetli bilezik formunda ağız kenarına sahip amphoralrı kapsar. Phokaia örnekleri içinde toplam beş örnek (Kat. No. 13-17) bu gruba dahil edilmiştir. Grubun üçüncü ve son manipülasyonunda ise, ağız formu ilk manipülasyonundaki gibi, dışa doğru hafif çıkık, dış yüzü bombelidir. Bu gruba ait amphoralar 9cm -14.2 cm arasında değişen ağız çaplarına sahiptir Toplam 6 adet ağız ve boyun parçası bu manipülasyona dahil edilmiştir (Kat. No. 18-23). Söz konusu örneklerde boyun, omuza doğru hafif daralarak iner (Lev. 19-20). Bu gruba ait amphoralar, dudağın altından başlayan ve dik bir şekilde omuzla

¹³⁵ K. Smoláriková, "Egyptian and Aegean Amphorae from the Saite Shaft Tombs at Abusir", Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D'Égypte de la Basse Époque à l'époque arabe*, CahCerEg 8-1, Kahire, 2007, Şek. 4, 1-3.

¹³⁶ Tell defenneh ve Iufaa buluntusu amphoralar Yusuf Sezgin tarafından İ.Ö. 6. Yüzyılın ortası ile üçüncü çeyreği arasına tarihlenmiştir. Ancak bu amphoraların form gelişimleri takip edildiğinde, İ.Ö. 6.. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenmeleri gerekmektedir.

¹³⁷ Dupont 1998, s. 148.

birleşen, baston formunda, elips kesitli kuvvetli kulplara sahiptir (Kat. No.22)¹³⁸. Gövdenin en geniş noktası karına yakın bölgededir ve gövde altı yumuşak bir geçişle kaide ile birleşir.

İlk Yerleşim alanı sektöründen ele geçmiş, oturma düzlemi yuvarlatılmış, sığ oyuklu halka kaide, 5.6 cm lik çapıyla, erken örneklerden ayrılmakta ancak form yapısıyla geleneği devam ettirmektedir (Lev. 20, No. 24). İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihli Khios amphoraları, erken örneklerle göre oranla daralmış, sığ oyuklu halka kaidelere sahiptir. Bu döneme tarihli amphoralarda, kaideçapı 5-7 cm arasında değişmektedir.. İ.Ö. 7. Yüzyılın sonlarına tarihli, Saqqara örneğine form olarak oldukça benzemektedir.

Kum, kireç ve mika beyaz astarlı Khios amphoralarının hamurunda en sık görülen katkı maddeleridir. Bunların dışında, özellikle Phokaia örneklerinin hamurunda, tuf taşı ve çakıl taşı parçacıkları ile şamot diğer katkı maddeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Killeri rafine ve ince grenlidir. En yoğun görülen kil renk grubu, kahverengi ve tonlarıdır (koyu-açık kahverengi, koyu-açık kırmızımsı kahverengi). Yoğunluk sıralamasında ikinci grubu, sarımsı kırmızı ya da kırmızımsı sarı renk grubu oluşturur. Daha az sıklıkla da kırmızı ve pembe renkler görülmektedir. 10 katalog numaralı, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiş bir ağız-boyun parçası, iç ve dış yüzü çok koyu gri renkli özü, açık kırmızımsı kahverengi olan hamur yapısıyla dikkat çekmektedir (Lev. 17, No. 10). Bu parça fırınlanma esnasında yanmış olmalıdır. Nekropol alanından ele geçmiş olması ise bu amphoranın ticari amaçla kullanılmamış olması ihtimalini arttırmaktadır. Bu nedenle söz konusu parça olasılıkla Phokaia'da üretilmiş olabilir.

2.2.2.2. Bezeme Sistemi

İ.Ö. 7. yüzyıl sonundan itibaren üretilmeye başlayan Khios amphoralarının tamamı astarlıdır. Astar genellikle, yumurta kabuğu kalınlığındadır ve pembemsi

¹³⁸ Doğer 1988, Şek. 26, Kat.No.52; Dupont 1998, Şek.23.1.f,g,h.

beyazdan, beyaz-krem renge değişen tonlardadır. Söz konusu astar sayesinde, hem iyi bir sızdırmazlık sağlanmakta hem de üzerinde yer alan zıt renklerde yapılmış bezemelerle dikkat çekici bir görünüm kazanmaktadır. Ancak, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında, Khios'un kaliteli şarabına olan talebin atmasıyla birlikte, amphoralarda seri üretime geçilmiş bu da erken dönemdeki, yumurta kabuğu kalınlığındaki astarın dejenerasyona uğrayıp, daha kalitesiz, ince, tebeşirimsi-beyaz renkte astara dönüşmesine neden olmuştur¹³⁹.

İ.Ö. 7. Yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde üretilmiş Khios amphoralarında da erken örnekler gibi standart bir bezeme şeması kullanılmıştır. Bu dönemde üretilen amphoralarda kullanılan bezeme şemasının, erken dönem geleneğini devam ettirdiğini söyleyebiliriz. Tek fark, erken örneklerde kullanılan firnis bantların daha kalın olmasıdır. Farklı merkezlerden ele geçmiş tam örnekler yardımıyla, bu döneme ait Khios amphoralarının bezeme şemasını kolaylıkla takip edebilmekteyiz. Amphoraların neredeyse tamamına yakınında ağız kenarı firnislidir. Ağız kenarı dışında, boyun omuz geçişinde tek, karın bölgesinde üç ve gövde altında iki ince yatay bant ve kulplar üzerinden gövde altına inen dikey bantlar bulunmaktadır. Baston formu kulpların alt ve üst birleşim noktaları da ince firnis çemberlerle çevrelenmiştir. Bu dönemde erken örneklerde görülen, kaidenin etrafını çeviren, firnis bant ortadan kalkmıştır. Yine erken tarihli Khios amphoralarında, omuz üzerinde görülen, kalın, yatay "8" Reslindeki motif, İ.Ö.7. yüzyılın sonunda, incelmış ve "S" motifine dönüşmüştür. Ancak Saqqara'daki Akhetetep Mastabasından ele geçmiş amphoranı omuzu üzerinde yer alan yan yana yerleştirilmiş firnis çemberler, Khios amphoralarındaki bu bezeme elemanının amphoranın üretildiği atölyeye göre değişiklik kazanabileceğini gösterir (Lev. 42, Şek. 13). Bu da, kesin olmamakla birlikte, bu amphoranın Khios taklidi bir yerel üretim olabileceği fikrini akla getirmektedir. Tell el-Defenneh buluntusu, ağız üzerinde Amasisin mührü bulunan kil ile kapatılmış amphora üst gövdesi de, omuz üzerinde taşıdığı yıldız motifiyle yerel üretim olabileceği izlenimini

¹³⁹ Dupont 1998, s. 148.

yaratır¹⁴⁰. Marion nekropolünden ele geçmiş ve İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci-üçüncü çeyreği arasına tarihlenen, amphoralarda ise bezemenin artık tamamen stilize olduğunu görmekteyiz. Bu amphoralarda, boyun omuz birleşiminde tek, karın kısmında tek ve gövde altında tek ve ince yatay bantlar kullanılmış, omuz üzerindeki üçlü yatay firnis bantların yerini tek bir ince yatay bant almıştır.

İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. Yüzyıl ilk yarısına tarihli Phokaia amphoraları içinde, tam profil verebilecek bir örnek, 1999 yılında balıkçılar tarafından, Foça önlerinden çıkarılmış bir Khios amphorasıdır¹⁴¹. Ancak amphoranın, dış yüzünde olması gereken astar ve firnis bant süslemeler neredeyse tamamen yok olmuştur. Bunun dışında, bu gruba dahil ettiğimiz, 20 adet ağız ve boyun parçasının büyük bölümünde ağız kenarı, beyaz astar üzerine kırmızı ve tonları (kırmızı, açık kırmızı), kahverengi ve tonları (açık kırmızımsı kahverengi) ile siyah firnis bantla bezelidir. 19 katalog numaralı ağız-boyun parçası (Lev. 19, No. 19), üzerinde, kireç rengi beyaz astar ile ağız kenarında ve kulp birleşim noktasında siyah firnis bant yer almaktadır. Söz konusu parça, kontekstinde ele geçen, Etrüsk amphorası ağız parçası¹⁴² ve finis bant süslemeli tabak parçası (Lev. 44, Şek. 14) yardımıyla, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl ilk çeyreği içine tarihlenmelidir.

2.2.2.3. Tarihleme

Araştırmacılar tarafından “Bobbin Shaped” olarak isimlendirilen Khios amphoraları, Batı Anadolu’daki birçok merkezde olduğu gibi, Akdeniz’in büyük bölümü ile Karadeniz’e kıyısı olan kentlerin çoğunda ele geçmiştir. E.Doğer, Tip I olarak değerlendirdiği beyaz astarlı Khios amphoralarının, Tip II’ye göre daha fazla üretildiğini belirtmektedir¹⁴³. Bu amphoraların sayısı Klazomenai’de neredeyse yerli üretim

¹⁴⁰ Bu amphoralar için bkz. Dipnot 97, 99.

¹⁴¹ E. Okan, *Foça Açıklarında Denizden Ele Geçen Ticari Amphoralar*, İzmir 2003, Kat. No.4, No.4.

¹⁴² Etrüsk amphorası benzeri için bkz. M. Bound, “The Giglio Shipwreck, A Wreck of the Archaic Period (C. 600 BC) off the Tuscan island of Giglio. An account of its discovery and excavation: a review of the main finds”, *ENALIA Supplement 1*, Athens 1991, s. 22, Şek. 40.

¹⁴³ Doğer 1991, s.84.

amphoraların sayısı kadar yoğundur¹⁴⁴. Phokaia'nın kolonisi olan Marsilya'da ele geçen ve İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı içine tarihli amphora buluntuları arasında Khios amphoralarının yüzdesel olarak fazla olması, Doğer'in bu tespiti doğrular niteliktedir¹⁴⁵.

Coğrafi yakınlıkları nedeniyle, Klazomenai kentinde, beyaz astarlı bu tip amphoralar, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalarda, çok sayıda ele geçmiştir¹⁴⁶. Bugün İzmir Müzesi envanterinde yer alan Smyrna buluntusu bir diğer örnek, Cook tarafından, İ.Ö. geç 7. yüzyıla tarihlenmiştir¹⁴⁷. Daskyleion kazılarında bu tipe ait az sayıda örnek ele geçmiştir¹⁴⁸. Dupont, form gelişimine göre, beyaz astarlı Khios amphoralarını, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihler¹⁴⁹.

Mylai (Milazzo) nekropolünde, ağız kısmı kırık olarak ele geçmiş ve mezar olarak kullanılmış Khios amphorası, ağız kısmını kapatan Korinth vazo parçasıyla İ.Ö. 625 yılına tarihlenmiştir¹⁵⁰. Kition Antik kentinde, Bothros 6A içinden ele geçmiş gövde altı kırık bir örnek ise İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenir¹⁵¹. Tocra'daki kazılarda bulunmuş bir örnek, İ.Ö. 620-590 yılları arasına tarihli Deposit I'e aittir¹⁵². Phokaia kentinin Khios'tan amphora ithal ettiğini belirten Villard, Phokaia'nın kolonisi olan Velia kentinde bulunan bir Khios amphora örneğini İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihler¹⁵³.

¹⁴⁴ Doğer 1988, s.88.

¹⁴⁵ Sourisseau, J.C. "Les Importations D'amphores Greques À Marseille Aux Vie Et Ve s. av.J.C.: Bilan Quantitatif", *Monografie Emporitane*, 11, 2000, ss.140-141, Fig. 2.

¹⁴⁶ Doğer 1988, ss. 91, 106.

¹⁴⁷ J.M.Cook, "Old Smyrna, 1948-1951", *BSA* 53-54, 1958-1959, ss. 16-17, Şek. 4.

¹⁴⁸ Attila 2003, Şek. 1, kat. No. 1.

¹⁴⁹ Dupont 1998, s 148.

¹⁵⁰ Brea-Cavalier 1959, s. 110.

¹⁵¹ Karageorghis 1977, s. 62, Pl.II-5.

¹⁵² Boardman-Hayes 1966, Pl. 90, Kat. No. 1414.

¹⁵³ Villard, F. "Ceramique Ionienne et Ceramique Phocenne en Occident", *La Parola Del Passato*, Vol XXV, 1970, ss.126-127, Şek. 3, 1.

Atina Agorası, P.13668 nolu kuyudan ele geçen bir örnek, İ.Ö. geç 7. Yüzyıla tarihlenir¹⁵⁴. Girit, Kommos kentinde ele geçen bir örnek, İ.Ö. 7. Yüzyıl sonunda kullanımı biten Q yapısı, 37 nolu odada bulunmuştur¹⁵⁵.

Kıbrıs'ta Marion kenti nekropolünde, birlikte bulunmuş üç adet beyaz astarlı Khios amphorası, İ.Ö. 575-525 yılları arasına tarihlenmiştir¹⁵⁶.

Beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphoraları, Yakındoğu ve Mısır'da da çok sayıda ele geçmiştir. Bunlar içerisinde, Saqqara'da İ.Ö. 625-575 yılları arasına tarihli Akhetetep Mastabasında bulunmuş olan örnek¹⁵⁷ ile Iufaa'da kuyu mezar içinde ele geçmiş ve İ.Ö. erken 6. yüzyıla tarihlenmiş olan amphora¹⁵⁸ önemlidir. Sais kenti kazılarında ele geçen ticari amphoralar arasında, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına ait bir adet Khios amphorası bulunmaktadır¹⁵⁹. 19. Yüzyılın sonunda, Tell- Defenneh kentinde ele geçmiş, omuz kısmında firnis boyayla yapılmış yıldız betimi bulunan, ünik bir örnek, ağız kısmını kapatan kil üzerindeki, Firavun Amasis'e ait mühür ile İ.Ö. 568-526 yılları arasına tarihlenmektedir.

Phokaia kolonisi, Emporion kazılarında, Quadre 5000 ve Quadre 9000 sektörlerinde ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, Khios amphoralarının özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihli Fase IIIb katmanlarında yoğun olarak ele geçtiğini görüyoruz¹⁶⁰.

Bu tip, Klazomenai kentinde, İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli tabakalarda çok sayıda ele geçmiştir¹⁶¹. Bu da, beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli

¹⁵⁴ E. Th. Brann, *Athenian Agora VIII, Late Geometric and Protoattic Pottery*, New Jersey 1962, Pl. 13, Kat. No. 225.

¹⁵⁵ Johnston 1993, Şek. 08B, Kat. No. 108.

¹⁵⁶ Gjerstad 1977, Pl. XXII, 1-3, Kat. No. 185-187.

¹⁵⁷ Lecuyot 2007, Şek. 1:10.

¹⁵⁸ Smolarikova 2007, Şek. 4, Res. 4.

¹⁵⁹ Sais 2007, <http://www.dur.ac.uk/penelope.wilson/3o2007.html>.

¹⁶⁰ Abadias vd. 2000, ss. 294-295, Şek. 9-10.

¹⁶¹ Doğer 1988, 106-107.

Khios amphoralarının üretiminin İ.Ö. 6. Yüzyıl ikinci yarısı başlarına kadar devam ettiğini göstermektedir.

İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6.yüzyılın üçüncü çeyreği arasında, yoğun olarak üretilmiş ve neredeyse tüm Akdeniz ve Karadeniz havzasına yayılmış beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphoralarının aslında Khios adası üretimi olup olmadıkları bilinmemektedir. Bunun nedeni olarak bu tip amphoraların Khios adası dışındaki bölgelerde daha yoğun ele geçmiş olması gösterilebilir. Özellikle adadaki Emporio ve Kofina Ridge kazılarında, bu döneme ait çok az örnek ele geçmiş ve üretimi kanıtlayacak bir bulguya rastlanmamıştır¹⁶². 19 Katalog numaralı beyaz astarlı ve bant bezemeli amphora parçası, kontekstinde ele geçen Etrüsk amphora ağız-boyun parçasıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenebilir (Lev. 43, Şek. 15).

2002 yılı kazıları sırasında, kentin güneyinde açığa çıkarılan Oryantalizan döneme tarihli atölyeye ait seramik çöplüğünden ele geçen çok sayıdaki beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli amphora gövde parçası (Lev. 43, Şek. 16), Khios adasına atfedilen bu tipin, Khios adası dışında, Phokaia'nın da dahil olduğu, Kuzey Ionia bölgesinde üretilmiş olması ihtimalini gözler önüne sermektedir.

2.2.3. İ.Ö. 550-490/480 Yılları Arasında Üretilmiş Khios Amphoraları

İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren üretilen Khios amphoraları, hem form hem de bezeme açısından iki farklı tip göstermektedir. Birinci tip, beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphoralarının son temsilcileri olan ve Zeest¹⁶³ dahil birçok Rus araştırmacı tarafından “Funnel-shape necked” (Baca boyunlu) olarak isimlendirilen amphoraları, ikinci tip ise, en iyi bilinen ve birçok merkezde çok sayıda ele geçen “bulbous-necked” (şişkin boyunlu) olarak isimlendirilen amphoraları kapsamaktadır.

¹⁶² Boardman-Hayes 1973, 62.

¹⁶³ Zeest 1960, ss. 16, 139, Taf. III, 10b

Aynı dönem içinde üretilmiş, farklı formlara sahip amphoralar olmaları nedeniyle, her iki tipi ayrı ayrı ele alarak incelemek, genel form gelişimlerini takip etmede daha yararlı olacaktır.

2.2.3.1. Tip A

Bu tip, baca boyunlu olarak isimlendirilen amphoraları kapsamaktadır. Lambrino tarafından A1 ve A2 adıyla sınıflandırılan¹⁶⁴ bu tipi Dupont, beyaz astarlı serinin devamı olarak yorumlar¹⁶⁵. Ancak bu form, beyaz astarlı amphoraların devamı olmaktan çok, beyaz astarlı seriden, şişkin boyunlu seriye geçişte kısa süre kullanılmış bir form olmalıdır¹⁶⁶.

2.2.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Baca boyunlu Khios amphoraları, silindirik boyunlu beyaz astarlı seriden farklı olarak, uzun fakat omuza omuza doğru daralan, hafif şişkin ve hafif konik formlu bir boyuna sahiptir. Korinth'te İ.Ö. 490 yılında kapatılmış bir kuyudan ele geçen, tam profil veren bir örnek (Lev. 44, Şek. 17), bu tipin genel özelliklerini yansıtmaları açısından önemlidir¹⁶⁷. Araştırmacı tarafından, üretim yeri bilinmeyen bir amphora olarak yorumlanan¹⁶⁸ bu örnek, dışa çekik, yuvarlatılmış, ince bilezik formunda ağız kenarına, uzun, konik formlu boyuna, ağzın hemen altından çıkan ve dışa açılıp, omuza doğru daralarak inen elips kesitli ve baston formlu uzun kulplara sahiptir. Beyaz astarlı seriye ait amphoralarda gördüğümüz ovoidal gövde formu bu tipte devam eder. Toplam yüksekliği 74 cm olan bu amphora, oturma düzlemi yuvarlatılmış, derin oyuklu, silindirik formlu halka kaide ile sonlanır.

İ.Ö. 6. Yüzyılın son çeyreği içinde, baca boyunlu amphoraların boyun uzunluklarının azaldığını ve dışa doğru hafifçe şişirildiklerini görmekteyiz. Bu farklı

¹⁶⁴ Lambrino 1938, ss. 109-112.

¹⁶⁵ Dupont 1998, s. 148.

¹⁶⁶ Sezgin 2009, s. 171.

¹⁶⁷ M.T. Campbell, "A Well of the Black-Figured Period at Corinth", *Hesperia* 7, 1938, ss. 607-608, Şek. 29, kat. No. 214.

¹⁶⁸ Campbell, s. 566.

manipülasyon, Khios amphoralarının şişkin boyunlu amphoralara geçişteki son aşaması olarak değerlendirilebilir¹⁶⁹. Atina Agorası, kuzey yamacında, İ.Ö. 490-480 yıllarındaki Pers işgali sırasında kapatılmış A kuyusundan ele geçmiş, tam profil veren bir örnek¹⁷⁰, Korinth'te ele geçmiş olan amphoraya genel olarak benzemektedir. Ancak Atina örneği, daha kısa ve hafif şişkin boyun yapısıyla, Korinth örneğinden ayrılmaktadır. 73 cm uzunluğa ve 36 cm gövde çapına sahip bu örnek, hafif dışa taşkın, ince bant formunda ağız kenarına, ağız kenarının altından dışa açılarak çıkan ve boyuna doğru daralarak birleşen baston formu elips kesitli kuplara sahiptir. Ovoidal formu gövde, silindirik görünümlü, derin oyuklu halka kaide ile sona ermektedir. Baca boyunlu olarak tanımlanan gruba ait örneklerden yola çıkarak, bu formun özellikle ağız ve boyun yapısı olarak iki farkı manipülasyon gösterdiğini söyleyebiliriz. Korinth amphorasıyla örneklendirebileceğimiz birinci manipülasyonda ağız kenarı dışa çekik ve ince bilezik formunda ve boyun uzun ve konik formu iken, ikinci manipülasyonda, ağız kenarı hafif dışa taşkın ve ince bant formunda, boyun ise daha kısa ve hafif şişkindir.

Phokaia Arkaik dönem sektörlerinden Tip A grubuna ait olabilecek, altı adet ağız boyun (Kat. No.25-30; Lev. 21-22) ile bir adet kaide parçası ele geçmiştir (Kat. No.31; Lev. 22). Hem Phokaia hem de Phokaia dışında ele geçmiş örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, ağız, gövde ve kaide formunda İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içinde belli bir standart yakalanmış gibi görünmektedir. Phokaia örneği, 31 katalog numaralı kaide Tip A grubuna dahil edilebilecek tek örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tip A amphoralarının kil yapısını incelediğimizde, rafine, değişen oranlarda kum, kalsit ve mika katkılı olduklarını görüyoruz. 26 katalog numaralı ağız-boyun parçasında, kum, mika ve kalsitin yanında ekstra katkı maddesi olarak taşçık kullanılmış olması, birkez daha farklı üretim merkezlerini akla getirir. Ancak yine de tek bir örnekten yola çıkarak böyle bir saptama yapmak yanlıştır. Phokaia örneklerinin, kil hamuru, kırmızı ve tonlarıdır (açık kırmızı, kırmızımsı sarı, kırmızı ve kırmızımsı

¹⁶⁹ Lambrino 1938, s.111.

¹⁷⁰ C. Roebuck, "Pottery from the North Slope of the Acropolis", *Hesperia IX*, 1940, ss. 257-258, Şek. 61, no 336.

kahverengi). Her ne kadar beyaz astarlı amphoraların devamı olarak nitelendirilseler de, Phokaia’da ele geçmiş örneklerin hiçbirinde beyaz astara rastlanmamıştır.

2.2.3.1.2. Bezeme Özellikleri

İ.Ö. 7. yüzyılın ortasından itibaren Khios amphoralarının omuzu üzerinde görülen ve Khios amphoralarıyla özdeşleştirilen yatay “S” motifi, İ.Ö. 6. Yüzyılın son çeyreği ile birlikte ortadan kalkmış, ancak bu motif dışında kalan, firnis bant süsleme geleneği devam ettirilmiştir.

Korinth’te ve Atina akropolisinde ele geçmiş olan amphoralardan¹⁷¹ anladığımız kadarıyla, Tip I amphoralarında, ağız kenarında tek, omuz üzerinde çift yada tek ve gövde altında tek yatay banttıan oluşan bezeme sistemi kullanılmıştır. Korinth örneğinde, İ.Ö. 7. yüzyıl sonundan itibaren üretilen beyaz astarlı amphoralardan farklı olarak, daha kalın firnis bantlar kullanılırken, Atina örneğinde ince firnis bant kullanılmıştır. Buradan aynı dönem içinde sadece firnis banttıan oluşan basit bir süsleme sisteminin kullanıldığını ve bezeme sisteminde belirli bir standardın olmadığını söyleyebiliriz.

Phokaia örnekleri arasında yalnızca 30 katalog numaralı, ağız parçası üzerinde firnis bant yer almaktadır (Lev.22). Bu amphorada, kırmızı renkli firnis bant, ağız kenarından boyuna taşıacak şekilde sürülmüştür.

2.2.3.1.3. Tarihleme

Örnek olarak verdiğimiz, amphoralardan, Korinth’te İ.Ö. 490 yılındaki Pers tahribi sırasında kapatılmış kuyudan ele geçmiş olan amphora, siyah figürlü seramikler yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmiştir. Bu amphora genel form özellikleri ve bezeme şeması ile İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreği içinde üretilmiş olmalıdır. Atina Akropolisi, kuzey yamacında bulunan ve Korinth’teki kuyuyla hemen

¹⁷¹ Bkz. Dipnot 130, 133.

hemen aynı tarihlerde kapatılmış olan A kuyusundan ele geçen amphora ise İ.Ö. 530-510 yıllarına tarihli seramiklerle birlikte ele geçmiştir¹⁷².

Histria kentindeki kazılarda çok sayıda baca boyunlu tip A amphorası ele geçmiştir¹⁷³. Histria'daki kutsal alandan, ele geçmiş, ağız, boyun ve tek bir kulptan oluşan üst gövde, kontekstindeki Klazomenai ve gri renkli Lesbos amphoralarıyla birlikte, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmiştir¹⁷⁴. Histria XI nolu tümülüstten gelen örnek İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenir¹⁷⁵. Karadeniz'e kıyısı olan Torikos kentinden ele geçen bu tipe ait bir amphora üst gövdesi, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir¹⁷⁶. Lazarov tarafından Tip Γ adıyla sınıflandırılan bu tip İ.Ö. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir¹⁷⁷. Ancak bu amphora da, form özellikler nedeniyle, İ.Ö. 6. yüzyılın sonçeyreği içinden olmalıdır. Phokaia kolonisi olarak Kabul edilen Gravisca kentinde de bir adet Tip A Khios amphora üst gövdesi ele geçmiştir¹⁷⁸.

İ.Ö. 515 yılına tarihli Pointe Lequin 1A batığından ele geçen amphoralar arasında, baca boyunlu Khios amphora örnekleri de bulunmaktadır¹⁷⁹. Salamis Nekropolü, 55 A nolu mezardan ele geçmiş, omuz kısmından aşağısı korunmuş olan Khios amphorası, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir¹⁸⁰. Kofina Ridge kazılarından ele geçmiş Khios amphora parçaları arasında bulunan, silindirik görümlü derin oyuklu

¹⁷² Roebuck 1940, s. 252, Şek. 55.

¹⁷³ E. Condurachi "Documente Ceramice, Numismatice Şi Epigrafice Inedite", *Histria I*, 1954, Şek. 162-165, Dimitriu 1966,

¹⁷⁴ E. Condurachi, "Le Chantier Archeologique de Histria", *MatCerca IX*, Bucuresti, 1970, Şek. 3-2.

¹⁷⁵ P. Alexandrescu, "Necropola tumulara", Condurachi Em. (ed.), *Histria II*, Bucuresti 1966, s. 161, 518, Pl. 86, XI 2.

¹⁷⁶ N.A.Onayko, *Arkhançeskii Torik Anticniy Gorod na Severo-Vostoke Ponta (Archaic Torikos, An Ancient Town in the North-eastern Black Sea Area)*, Moskova 1980, s. 143, Taf. III, No. 20.

¹⁷⁷ M. Lazarov, "Targoviiata na Khios sas zapadnopontiiskite gradove" *IzvVarna* 18 [33], Tab. 1, No.2.

¹⁷⁸ M. Slaska, "Gravisca, Le Ceramiche Comuni di Produzione Greco-Itale" *Les Céramiques de la Grèce de l'est et leur diffusion en occident, 6-9 Julliet 1976*, Paris 1978, Colloques Internationaux du CNRS, No. 569, Şek. 29.

¹⁷⁹ Long vd., 1992, s. 226, Şek. 45, No.3.

¹⁸⁰ V. Karageorghis, *Excavations in Necropolis of Salamis II*, London 1970, Pl. CCXXXIV, T.55A/2.

halka kaide için İ.Ö. geç 6. yüzyıl önerilmektedir¹⁸¹. Migdol T21/2 yerleşiminde bulunmuş bir örnek İ.Ö. 525 öncesine tarihlenmektedir¹⁸².

Klazomenai Akropolisinde ele geçmiş bir örnek, İ.Ö. 580/545 yıllarına tarihli tabakadan gelmiştir¹⁸³.Klazomenai Akpınar nekropolisinden¹⁸⁴ bebek mezarı olarak kullanılmış üç örnek ele geçmiştir.

2.2.3.2. Tip B (Şişkin Boyunlu Form)

İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başında, Khios amphoraları, yepyeni bir forma bürünmüştür. Tip A içindeki form değişimi, İ.Ö 520 yıllarında, yavaş yavaş şişkin boyuna sahip forma doğru gelişim göstermiştir. Bu form, Khios adasına atfedilen ve en iyi tanınan amphora formudur. Adada gerçekleştirilen kurtarma kazıları sırasında ortaya çıkarılan şişkin boyunlu amphoralara ait atölye atıkları, bu tipin kesin olarak Khios adasında üretildiğini kanıtlamaktadır¹⁸⁵.

Şişkin boyunlu amphoralar ilk kez Grace tarafından, Khios adası sikkeleri üzerinde yer alan şişkin boyunlu amphora motifi ve Khios’lu gemme ustası Diaksomenos’a atfedilen bir gemme üzerinde yer alan şişkin boyunlu amphora tasvirleri dayanak noktası alınarak ilişkilendirilir¹⁸⁶. Ersin Doğer şişkin boyunlu amphoraları 3A, 3B ve 3C, Lawall da C1, C2 ve C3 olarak 3 alt grupta inceler¹⁸⁷. İ.Ö. 5. yüzyılın ortasına kadar devam eden değişimleri göz önüne alındığında, tezin kapsamında yalnızca serinin erken örnekleri değerlendirilmiştir.

¹⁸¹ Anderson 1954, s. 139, 175, Şek. 9, No. 21b.

¹⁸² E.D., Oren “Migdol: A New Fortress on the Edge of the Eastern Nile Delta”, *BASOR* 256, 1984, Şek. 35.

¹⁸³ Doğer 1988, Lev. 16, şek 36, kat. No. 85.

¹⁸⁴ Sezgin 1998, Şek. 24-26.,

¹⁸⁵ A. Tsaravapoulos, “E archaia poli tis Chiou”, *Horos* 4, 1986, 138–139, Şek. 30, 2–4, Şek. 37, 12 α–ε.

¹⁸⁶ Grace, V. “Satmped Amphora Hendles Found in 1931-1932”, *Hesperia* 3, 1934, s. 296; Grace 1979, Şek. 48-49; Sezgin 2009, s. 181.

¹⁸⁷ Doğer 1991, ss. 84-85, R.74-76; Lawall M.L, *Transport amphoras and trademarks: Imports to Athens and economic diversity in the 5th c. BC*, University ofManitoba (Yayınlanmamış DoktoraTezi)1995, ss. 88-115, Şek. 19-21, 23-31.

2.2.3.2.1. Form Özellikleri

Şişkin boyunlu Khios amphoraları, baca boyunlu tipin devam formudur. Bu nedenle, serinin erken örnekleri, baca boyunlu serinin son örnekleriyle aynı zaman dilimi içinde üretilmiştir. Klazomenai MGT sektöründe, şişkin boyunlu abmphora üst gövdesiyle, baca boyunlu amphora parçalarının bir arada ele geçmiş olması, her iki tipin neredeyse çağdaş olduklarını da gözler önüne sermektedir¹⁸⁸.

Serinin erken örneklerinde, baca boyunlu formun da etkisiyle, boyunda aşırı bir şişkinlik söz onusu değildir. Yani boyun şişkinliği ağız çapını geçmez. Klazomenai Akpınar nekropolünde, bebek mezarı olarak kullanılmış bir örnek, kontekstindeki masa amphorasıyla İ.Ö. 540-520 yıllarına tarihlenmektedir¹⁸⁹. Söz konusu amphora, hafif dışa taşkın ve yukarı kalkık, ince bant formunda ağız kenarına, sadece üst kısmında hafif şişkilik bulunan kısa boyuna, ağzın hemen altından dışa açılarak çıkan, elips kesitli, baston formunda kuvvetli kulplara, oldukça eğimli omuza sahip, baca boyunlu örneklerle oranla daha sık oyuklu, silindirik görünümlü halka kaide ile sonlanan ovoidal formu gövdeye sahiptir. Tüm bu özellikler, bu formu, serinin erken örnekleri içinde değerlendirmemize neden olmaktadır.

İ.Ö. 6. yüzyıl sonu –İ.Ö. 5. yüzyılın ilk çeyreği içinde üretilmiş şişkin boyunlu Khios amphoralarında ise, boyundaki şişkinliğin artarak ağız çapını geçtiğini görmekteyiz. Kesin kontekstler yardımıyla tarihlenebilen iki amphora, İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk çeyreği içine tarihli şişkin boyunlu amphoraların genel özelliklerini gözler önüne sermektedir (Lev. 44, Şek. 18)¹⁹⁰. Ukrayna Korotich bölgesindeki 2 nolu kurgandan ve Nadlimanskoe III yerleşimi, 41 nolu çukur içinden ele geçen amphoralar, genel form özellikleri açısından birbirine benzerken ağız formlarında küçük farklar görülmektedir. 2 nolu kurgandan ele geçen örnek hafif dışa taşkın, yuvarlatılmış ve dış yüzü boyuna doğru hafifçe bastırılmış ağız kenarına sahipken, Nadlimanskoe III yerleşiminden ele geçmiş amphorada, ağız kenarından boyuna geçişte küçük bir girinti olduğunu

¹⁸⁸ Ersoy 2004, s. 65, Şek. 23 e-f.

¹⁸⁹ Masa amphorası için bkz. Dupont 1998, ss. 103-105.

¹⁹⁰ Bandurovsky 2001. Res..1, No. 10, 11.

görmekteyiz. Her iki amphora da serinin erken örneklerinde görülen, yuvarlak hatlı ovoidal gövdeden farklı olarak, omuzdan alt gövdeye hafif bir kavisle geçilen daha sert hatlı gövde yapısına sahiptir. Amphoraların ağız profilinde olduğu gibi kaide profilinde de bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneklerden biri hafif dışa açılan, tourma düzlemi yuvarlatılmış derin oyuklu halka kaideye sahipken, diğeri oturmaz düzlemi hafif içe dönük ve daha sığ oyuklu halka kaideye sahiptir. Neredeyse aynı dönem içinde üretilmiş şişkin boyunlu amphoralarda görülen manipölasyon farklılıkları, bu amphoraların tek bir merkezden ziyade, oldukça geniş bir alanda, farklı atölyelerde üretilmiş olmalarıyla açıklamak mümkün olacaktır.

Şişkin boyunlu Khios amphoralarında yükseklik 62-68 cm arasında değişir. Ancak, bugün İzmir Müzesi'nde korunmakta olan, Foça açıklarından ele geçmiş tam bir örnek¹⁹¹ 75 cm yüksekliği ve 33 cm karın çapıyla, bu tipe ait standardı biraz daha yukarı çekmektedir.

Phokaia Arkaik dönem sekörlerinden, 15 adet ağız-boyun, iki adet kaide omak üzere toplam 17 adet şişkin boyunlu Khios amphora parçası ele geçmiştir (Kat. No. 32-48; Lev. 22-24)

Phokaia buluntusu şişkin boyunlu Khios amphoralarında da, farklı ağız manipölasyonları söz konusudur. En sık görülen form, dışa çekik, hafif yukarı kalkık ve dış yüzü yuvarlatılmış ağız formudur. Bazı örneklerde ağız oturma düzlemi yuvarlatılmışken, bazı örneklerde bastırılarak düzleştirilmiştir. Bir diğer manipölasyon ise, dışa taşkın, bilezik formunda ağız kenarlarından oluşur. Bu tipte ağız çapları 10 cm-12 cm arasında değişir ancak Phokaia örneklerinde en dar ağız çapı 11 cm, en geniş ağız çapı ise 14 cm dir. Grubun erken örnekleri arasında gösterebileceğimiz dört örnekte, ağız çapı, boyun çapından fazladır (Kat. No.32-35, Lev. 22) İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk çeyreği içinde üretilen şişkin boyunlu amphoralarda ise, boynun ağız çapıyla eşitlendiğini görmekteyiz.

¹⁹¹ Okan 2003, Kat. No. 5., Çiz. 5.

Kaide profillerine baktığımız zaman, ağız kenarlarında olduğu gibi, farklı formlar göze çarpar. En çok görülen form, düşey başparmak kesitli, oturma düzlemi yuvarlatılmış silindir formu kaidedir. Bunun yanında daha seyrek görülmekle birlikte, oturma düzlemi geniş, sığ oyuklu silindir formu kaideler ikinci manipülasyonu oluşturur. Kaide çapları 3,5-4,5 cm arasında değişir. Phokaia buluntusu Khios kaideleri içinde, 47 katalog numaralı kaide ilk birinci (Lev. 24), 48 katalog numaralı kaide ise ikinci manipülasyon grubuna dahil edilebilir (Lev. 24).

Tip B Khios amphoraları, diğer tiplerde olduğu gibi rafine killeriyle dikkat çeker. Genel olarak yoğun mika katkılı olan hamur, kırmızı ve tonları ile kahverengi ve tonları arasında değişen renklere sahiptir. Phokaia örneklerini incelediğimiz zaman, hamur katkılarının yalnız, mika, kalsit ve kumla sınırlı olmadığını, bunların yanında şamot ve taş parçacığı katkılı örneklerinde bulunduğunu görüyoruz. Bu da bize, kum, mika, kalsit katkılı hamurlarıyla tek bir merkezdeki farklı atölyelerde üretilmiş Khios amphoralarının sanılanın aksine, farklı merkezlerde de üretilmiş olabileceğini birkez daha göstermektedir.

2.2.3.2.2. Bezeme Sistemi

Şişkin boyunlu amphora serisiyle birlikte, Khios amphoraları üzerindeki firnis bant süsleme geleneğinden vazgeçildiğini görmekteyiz. Ancak serinin İ.Ö. 6. Yüzyılın sonuna tarihlenen erken örneklerinde bu geleneğin izleri devam etmektedir. Dupont bu döneme tarihlenen Khios amphoralarında, ağız kenarında, omuzda ve gövde altında ince birer yatay firnis bant olduğunu ve bunların firnis bant süsleme geleneğinin son temsilcileri olduğunu söyler (Lev. 44, Şek. 19)¹⁹². Yine şişkin boyunlu seride boyun üzerinde yer alan firnis boya ile yapılmış bir takım işaretler Ersin Doğer tarafından çömlekçi atölyelerine, ticari amphora siparişi veren şarap üreticilerine ya da tüccarlara ait ticari markalar olarak nitelendirilmektedir¹⁹³. J.K. Anderson şişkin boyunlu Khios

¹⁹² Dupont 1998, ss. 149-150, Şek. 23.2d.

¹⁹³ Doğer 1988, s. 110.

amphoralarının daha yumuşak ve daha kaliteli bir kile sahip olduğunu söylerken, bu dönemde görülen bezeme sistemindeki bant, şerit ve daire bezemelerinin daha hoş bir görünüme sahip olduğunu belirtir ayrıca boyun üzerinde, ağız kenarının hemen altında yer alan daire ve noktadan oluşan işaretleri ticari marka olarak değerlendirmektedir¹⁹⁴. Dupont, şişkin boyunlu amphoralar üzerinde yer alan ticari markaları, küçük, konsantrik daireler ve artı işareti olarak iki farklı grup altında incelemekte, ve genel olarak boyun üzerinde yer alan bu işaretlerin, boyun dışında, omuz, kulp alt birleşim yeri ve kaide üzerine bile yerleştirilebildiğinden bahseder¹⁹⁵. Miletos'ta, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihli bir kuyudan ele geçmiş şişkin boyunlu bir amphora aynı anda hem boyun hem de omuz üzerinde, ortası noktalı daire ve omuz boyun birleşimi ile kulp üst birleşim noktasında firnis boya ile yapılmış ticari markalar taşımaktadır (Lev.45, Şek. 20)¹⁹⁶.

Phokaia örnekleri arasında, sadece üç adet ağız-boyun parçasında boya izine rastlanmıştır (Kat. No. 36, 39, 41; Lev. 22-23). Bunlardan 36 katalog numaralı parça (Lev. 22), form olarak, serinin İ.Ö. 6. Yüzyılın başına tarihli erken örnekleri ile çağdaştır. Ancak farklı olarak bu amphora ağız kenarı değil, boynun ağıza yakın olan kısmında firnis bant yer almaktadır. Phokaia örnekleri içinde boya izine rastlanan bir diğer örnek ise 41 katalog numaralı ağız boyun parçasıdır (Lev.23). Bu amphora parçası ise, form olarak, ağız çapını geçen şişkin bir boyuna sahiptir. Buna göre söz konusu parça, serinin İ.Ö. 480-470 yıllarına tarihli geç örnekleri arasında değerlendirilmelidir. Ağız kenarında firnis boya izleri taşıyan bu örnekten yola çıkarak, şişkin boyunlu Khios amphoralarında firnis bant süsleme geleneğinin, serinin geç örnekleriyle devam ettiğini söyleyebiliriz.

2.2.3.2.3. Tarihleme

Şişkin boyunlu Khios amphoraları form olarak en iyi bilinen ve en sağlam sınıflandırmaya sahip amphora tipidir. Bunun nedeni Batı Anadolu'da olduğu gibi,

¹⁹⁴ Anderson 1954, s. 169.

¹⁹⁵ Dupont 1998, s. 149.

¹⁹⁶ W.D. Niemeier, "Die Zierde Ioniens", AA 3, 1999, s. 405, Abb. 28, No. 17.

Akdeniz ve Karadeniz'in hemen hemen tümünde sağlam kontekstlerde ele geçmiş olmasıdır.

Klazomenai antik kenti kazılarında ele geçmiş olan şişkin boyunlu Khios amphora parçalarının neredeyse tamamında ağız kenarı firnislidir ve boyun üzerinde Ersin Doğer tarafından “omicron” olarak isimlendirilen, ticari markalar bulunur. Tüm parçalar İ.Ö. 6. yüzyıl sonuna tarihlenmiştir¹⁹⁷. Daskyleion kazılarında ele geçmiş şişkin boyunlu amphoralar Kh/3 adıyla sınıflandırılmış ve İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihlenir¹⁹⁸. Daskyleion buluntuları arasında da üzerinde ticari marka bulunan örnekler de mevcuttur¹⁹⁹. Klazomenai Akpınar nekropolünden biri tam profil veren kontekst yardımıyla tarihlenen üç adet şişkin boyunlu Khios amphorası ele geçmiştir²⁰⁰. Miletos'ta ele geçmiş örnek, kontekstindeki Miletos ve Miletos-Samos tipi amphoralar yardımıyla İ.Ö. 520-490 yılları arasına tarihlenir (Lev. 44, Şek.20)²⁰¹. Dupont, boyalı ve boyazıs olarak iki gruba ayırdığı şişkin boyunlu amphoraların erken formunu, İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlendirir²⁰². Troia kentinde, D9 dpositinde ele geçen bir adet ağız kenarı firnis bant süslemeli şişkin boyunlu amphora parçası, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonuna tarihlenmektedir²⁰³.

Şişkin boyunlu Khios amphoralarının en yoğun ele geçtiği merkezlerden biri Atina'daki Kerameikos nekropolüdür. Burada ele geçen mezar olarak kullanılmış ticari amphoralar içinde şişkin boyunlu Khios amphoraları önemli bir yer tutar (Lev. 45, Şek.

¹⁹⁷ Doğer 1988, Şek. 37-38, Kat. No. 88-95.

¹⁹⁸ C. Atilla, “Daskyleion'da Bulunan Arkaik Dönem Ticari Amphoraları”, *Arkeoloji, Anadolu&Avrasya* 2, 2005, ss. 108-110, Kat. No. 5-8.

¹⁹⁹ Atilla 2005, Kat. No. 7.

²⁰⁰ Sezgin 1998, Kat. No. 27-29, Şek. 27-29, 27 katalog numaralı tam profil veren örnek Enmann sınıfı bir masa amphorasıyla İ.Ö. 540-520 yılları arasına tarihlenmektedir.

²⁰¹ Niemeier 1999, Abb.28, No.17.

²⁰² Dupont 1998, Şek. 23.2 d-e.

²⁰³ M.L. Lawall “Ilion before Alexander: Amphoras and economicarchaeology”, *StTroica* 122002, ss. 202, 232, Şek. 11, No. 65; aynı deposit içinde ele geçmiş olan ve Lawall tarafından şişkin boyunlu amphora grubu içinde değerlendirilmiş form, baca boyunlu Khios amphora sınıfına ait olmalıdır.; Şek. 11, No. 64. Bu da hem baca boyunlu ve şişkin boyunlu amphoraların aynı dönem içinde kullanılmış olduğunu gösteren önemli bir kanıttır.

Şek. 21)²⁰⁴. Yine Kerameikos'ta Banliyö Nekropolü olarak adlandırılan alanda iki aide şişkin boyunlu amphora gövde altlarından birbirlerine birleştirilmiştir. Çocuk mezarı olarak kullanılmış bu amphoralar konteksti olan siyah firnisli Attika kaplarıyla İ.Ö. 500-490 yıllarına tarihlenmiştir²⁰⁵.

Atina Agorası P24873 nolu kuyu ile P24874 nolu kuyudan ele geçen iki adet şişkin boyunlu amphora İ.Ö. 520-480 yıllarına tarihlenmektedir²⁰⁶.

J.K.Anderson, Khios, Kofina Ridge buluntusu şişkin boyunlu amphoraları, İ.Ö. 6. Yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. Yüzyılın başına tarihlenmektedir²⁰⁷. Thasos antik limanında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, 28 nolu sondajda açığa çıkarılan duvar kalıntısı, bulunduğu tabakada ele geçen şişkin boyunlu Khios amphora üst gövdesiyle İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyıl başına tarihlendirilmiştir²⁰⁸. İ.Ö. 545 yılında Phokaia'lılar tarafından kurulan Velia kenti kazılarında bulunan şişkin boyunlu Khios amphora ağız boyun ve kaide parçaları, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilmektedir²⁰⁹. Velia kentinde, yalnızca, geç arkaik-erken klasik döneme ait tabakalarda, Khios dışında Marsilya²¹⁰ ve Güney Ionia üretimi amphora parçalarının²¹¹ ele geçmesi, Phokaia'lıların kenti kurdukları andan itibaren ticari faaliyetlerini sağlam bir biçimde devam ettirdiklerinin bir göstergesidir.

Şişkin boyunlu Khios amphoraları Yakındoğu ve Mısır'da az sayıda örnekle temsil edilmektedir. Mısır'da Buto yerleşiminde, depo olarak kullanıldığı düşünülen İ.Ö.

²⁰⁴ U. Knigge, *Kerameikos IX*, Berlin 1976, SW 137, HW 58,

²⁰⁵ U. Knigge, *Der Kerameikos von Athen, Führung Durch Ausgrabungen und Geschichte*, Deutsches Archäologisches Institut Athen 1988, ss. 36-37, Abb.34.

²⁰⁶ Roberts-Glock 1986, ss. 66-67, Şek. 42, Pl. 18, Kat No. 419-420,

²⁰⁷ Anderson 1954, ss. 169, 175, Şek. 8, No. 51, 51a, 51b.

²⁰⁸ J. Yves-Empereur-A. Simossi, "Thasos", *BCH 114*, 1990, Şek. 7.

²⁰⁹ V. Gassner, "Insula II: Spatarchaisch-Frühklassische Amphoren aus den Grabungen 1990/1991", *Velia, Studi e ricerche*, a cura di. Giovanni Greco-Frits Krinzinger, Modena 1994, ss. 110-111, Abb. 143, No 17-21.

²¹⁰ Gassner 1994, ss. 108-109, Abb. 141-142..

²¹¹ Gassner, Abb 144.

550-500 yıllarına tarihli E açmasında, bir adet dudak kenarı firnis bantlı ağız boyun parçası ele geçmiştir²¹².

Akdeniz dışında, Karadeniz'deki birçok merkezde de şişkin boyunlu Khios amphoraları, en yoğun ele geçen amphora formları arasındadır. Ukrayna Korotich'te 1 nolu kurgan içinde birlikte ele geçmiş iki şişkin boyunlu amphora, İ.Ö. 6. Yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. Yüzyılın başına tarihlenmektedir²¹³. Firnis bant süslemesi taşımayan her iki amphoranın boynu üzerinde “I” ve “†” sembollerinden oluşan ticari markalar bulunmaktadır.

Nymphaion nekropolü “Д2” nolu alandan ele geçmiş ve mezar olarak kullanılmış dört adet şişkin boyunlu amphora, kontekstindeki alabastron ve Lesbos amphorasıyla İ.Ö. 6. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihlenmiştir²¹⁴. Amphoralardan üçü firnis bant süslemeye sahipken²¹⁵, ikisi, boyun, omuz ve kulp alt birleşiminde, ticari marka taşımaktadır²¹⁶.

Straya Bogdanovka antik yerleşiminde ele geçen ticari amphora buluntuları arasında şişkin boyunlu Khios amphoralarına ait ağız-boyun parçaları ile kaide parçaları da bulunmaktadır²¹⁷. Aşağı Dniester bölgesinde yer alan Nadlimanskoe III yerleşimi seramik buluntuları arasında İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihli, boynu üzerinde “†” şeklinde firnis boya ile yapılmış ticari marka taşıyan şişkin boyunlu Khios amphorası da bulunmaktadır²¹⁸. Leipunskaya, Olbia kentinden ele geçen şişkin boyunlu Khios

²¹² Bourriau-French 2007, ss. 120, 130, Şek. 1, No. 7.

²¹³ Bandurovsky 2001, s. 72, pic. 1, No. 10-11.

²¹⁴ N.L. Grach, *Nekropoli Nimfeya (Nekropolis of Nymphaion)*, Sank-Peterburg, 1999, Taf. 148, 3-6.

²¹⁵ Grach, No. 3, 5, 6.

²¹⁶ Grach., No. 3,4.

²¹⁷ K. Marchenko, Y. Domanskiy, “Kompleks veshchestvennykh nakhodok na antichnom poselenii Staraya Bogdanovka 2 (The Complex of Artifacts Found on the Antique Site of Staraya Bogdanovka 2)”, *MatIsslA*, 1983,

24.1983, ss. 57-58, Taf. 1, No. 5, 11, Taf. 2, No. 6, 9.

²¹⁸ S.B. Okhtonikov, “The Chorai of the Ancient Cities in the Lower Dniester Area (6th century BC – 3rd century AD)”, Bilde P.G., Stolba V.F. (ed.), *Surveying the Greek Chora. The Black Sea Region in a Comparative Perspective*, Aarhus University Press, 2006, s. 90, Şek. 6, No. 3.

amphoralarını İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlemektedir²¹⁹. Gürcistan'ın güney kıyısında bulunan yerleşimleri içine alan Colchis bölgesinde ele geçen Khios amphoraları içinde yer alan şişkin boyunlu amphoralar, İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısı-İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihlenmektedir²²⁰.

Şişkin boyunlu Khios amphoraları, Histria kentinde de çok sayıda örnekle temsil edilmektedir. Buradaki şişkin boyunlu amphoraların tamamı, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihli NAIII tabakasından gelmektedir²²¹. Kırım yarımadası kıyısındaki yerleşimleri araştıran Masslenikov'un yayınında, İ.Ö. erken 5. yüzyıla tarihli ticari amphora buluntuları içinde, ağız kenarı firnis bantlı ve "omicron" formunda ticari marka aşırıyan bir ağız boyun parçası dikkat çekicidir²²². Mirmekion Akropolisinde İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olan ve iki evresi bulunan duvarın, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonuna tarihli geç evresine ait tabakasından bir adet şişkin boyunlu Khios amphorasına ait ağız-boyun parçası ele geçmiştir²²³.

Yukarıda bahsi geçen tüm örnekler, bize şişkin boyunlu amphoraların üretiminin, baca boyunlu amphoraların henüz ortadan kalkmadığı, İ.Ö. 6. Yüzyıl son çeyreği içinde başladığını göstermektedir. Bugüne kadar geçerli olan kanı, şişkin boyunlu amphoraların form olarak baca boyunlu amphoraların devamı olduğuydu. Ancak bunun için bir formun sona erip diğer formun devam etmesi gerekmektedir. Bu durumda şişkin boyunlu amphoraların baca boyunlu amphoralardan ayrı bir form olarak gelişim gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

²¹⁹ N.A. Leipunskaia, "Les amphores" La culture de la population d'Olbia et de son territoire a l'epoque archaïque (Kul'tura naselenija Ol'vii i ee okrug i v arkhaiskoe vremja), 1987, pic. 32, No.6; N.A.

Leipunskaia, "Chios Amphorae and Trade Relations Between Olbia and Chios" (Amfori Xiosa i Olbiisko-Xiosskie Torgovyie Otnoseniya), *Sea Trade in North Black Sea Region*, Kyiv 2001, ss.7-9, Taf. 1, No. 4.

²²⁰ D. Kacharava, "Greek Imports of Achaic and Classical Times in Cholchis", *AA* 1995, ss. 63-64, Şek. 2, No.5, 12-14

²²¹ Dimitriu 1966, ss. 89-90, 484, Pl.32, No. 361, 362, 368, 370, 371; Condurachi 1954, ss. 371-372, Şek. 167, 168.

²²² A.A. Masslenikov, "Ancient Greeks in the Crimean Azov Sea Region", *Journal of Ancient History* 2 (213), 1995, s. 84, Res. 3, No.5.

²²³ Y. A. Vinogradov, "Selected Findings from the Myrmekion Acropolis", *Études et Travaux XVIII*, Centre d'Archéologie Méditerranéenne de L'Academie Polonaise Des Sciences, 1999, s. 291, Şek. 8, No.5.

2.3.LESBOS TICARI AMPHORALARI

Lesbos adası, antik dönemin en önemli şarap ve amphora üretim merkezlerinden biridir. Lesbos şarabı ve amphorası, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, İ.Ö. 4. Yüzyılın son çeyreğine kadar, Akdeniz ve Karadeniz pazarlarında tercih edilen ürünler arasında yer almıştır (Harita 5)²²⁴.

Adanın bağcılığıyla ve şarabının kalitesiyle ilgili en sağlam bilgileri antik kaynaklardan almaktayız. Strabon, Lesbos’lu kadın şair Sappho’nun erkek kardeşi Kharaksos’un, İ.Ö. 7. yüzyıl içinde, Lesbos şarabını Naukratis kentine ihraç ettiğinden söz etmektedir²²⁵. Bir başka antik yazar Athenaeus, “Deihnosophistai” adlı eserinde, Lesbos şarabına ilişkin bilgiler verirken, Lesbos şarabından daha memnuniyet verici bir şarap daha olmadığından söz eder²²⁶. Mısır’da Ptolemaios Philedelphos’un emlak yöneticisi Apollonios’a asistanlık eden Zenon tarafından yazılan bir papirüste, İ.Ö. 3. yüzyılda, Lesbos şarabının Khios, Knidos, Thasos ve Leukas şarapları kadar çok ithal edildiği yazmaktadır²²⁷. Plinius, “Naturalis Historia” adlı eserinde, İtalya dışındaki en iyi şarabın, Khios, Thasos ve Lesbos’ta üretildiğini söyler²²⁸.

Lesbos adasının, yukarıda bahsedilen tarihler arasında iki farklı renkte kile sahip amphora ürettiği kabul edilmektedir. Bunlar, genelde adayla daha çok bağdaştırılan gri renkli amphoralar ile hem ada hem de Lesbos’un peraiasındaki Aiolis anakarasında üretildiği düşünülen kırmızı renkli amphoralardır²²⁹. Renk farklılığına rağmen, birbirine paralel form gelişimi gösteren gri ve kırmızı renkli Lesbos amphoraları belli başlı karakteristik form özelliklerine sahiptir. Dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, ağız

²²⁴ A.K.Şenol, “Helenistik Dönemde Khios ve Lesbos Şarabının Mısır’a İhracatı”, *Arkeoloji Dergisi IX*, 2007/1, s. 111.

²²⁵ Strabon, *Geographika*, XVII, 1. 33; Reed, C.M. *Maritime Traders in the Ancient Grek World*, Cambridge 2003, s. 70; Kharaksos’un Naukratis seferile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Möller, A. *Naukratis, Trade in Archaic Greece*, Newyork 2000, ss. 55, 86, 199, 212-213.

²²⁶ Athenaeus, *Deihnosophistai*, I. 28-33, II. 45, III. 92.

²²⁷ B. Clinkenbeard, “Lesbian Wine and Storage Amphoras a Progress Report on Identification”, *Hesperia* 51, No.3, 1982, s. 255.

²²⁸ Plinius, *Naturalis Historia*, XIV. 73.

²²⁹ Dupont 1998, ss. 156-157.

altında yer alan silme, yuvarlak kesitli güçlü kulplar ile kulp alt birleşim noktalarından çıkarak omuza doğru devam eden, “fare kuyruğu” “rat-tail” şeklindeki kabartma, Lesbos amphoralarının her dönem karşımıza çıkan vazgeçilmez özellikleridir. Bunun dışında, boyun, gövde ve kaide formları dönemsel değişiklikler göstermektedir.

Bugüne kadar daha çok gri renkli kiliyle tanınan Lesbos amphoraları hakkında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bronz çağından bu yana gri seramiği tekelinde tutan Lesbos Adası’nda, Antissa ve Methymna kentlerinde 1930 yıllarda, Lamb tarafından gerçekleştirilen kazılarda, çok sayıda “Aioli Buccero” seramiğinin ele geçmesi, adanın gri renkli seramiğin başlıca üretim merkezlerinden biri olarak kabul görmesine neden olmuştur²³⁰.

J.M. Cook, Smyrna kentinde gerçekleştirdiği kazılarda ele geçen gri renkli ticari amphora parçalarını, Lesbos adası ile ilk ilişkilendiren bilim adamlarından biridir²³¹. Anderson ise gri renkli amphoraların kesinlikle Lesbos üretimi olduğunu söyleyen ilk kişidir²³². Gri renkli amphoraların Lesbos üretimi olarak sınıflandırılması ise Zeest tarafından yapılan çalışma sonrasında gerçekleşmiştir²³³.

Lesbos amphoraları üzerine bugüne kadar yapılmış en kapsamlı çalışma, tüm arkeolojik verilerle, Barbara Clinkenbeard, tarafından gerçekleştirilmiştir²³⁴. Clinkenbeard, gri renkli seramiklerin Lesbos adası ile ilişkili olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Ancak çalıştığı örnekler arasında atölye atığı seramiklerin olmaması nedeniyle, söz konusu amphoraların Lesbos adası üretimi olup olmadığı konusunda kesin bir sonuca varamamış gibi görünmektedir. Clinkenbeard ise bu gri rengin amphoralara, fırınlama esnasında, oksijenli ve oksijensiz ortam değişikliği sonucunda bilerek verildiğini söylemektedir²³⁵.

²³⁰ A. Lamb, “Antissa”, *BSA* 32, 1931-1932, ss. 51-54.

²³¹ Cook 1958-59, s. 14.

²³² Anderson 1954, s. 139, 168, No. 20.

²³³ Zeest 1960, ss. 72-74.

²³⁴ Clinkenbeard 1982, ss. 248-268.

²³⁵ Clinkenbeard, ss 253-254, dipnot. 41.

Dupont Histria buluntuları içinde yer alan az sayıdaki gri renkli sermik üzerinde gerçekleştirdiği kimyasal analizler sonucunda, gri renkli amphoraların kesin olmamakla birlikte Lesbos adasına ait olabileceğini belirtmiştir²³⁶.

Gri renkli amphoraların üretim yeri konusunda bugüne kadar yapılan çalışmalarda ve tartışmalar sonucunda, kesin olmamakla birlikte, Lesbos adası ve peraiasında yer alan Aiolis bölgesi üretim alanı olarak belirlenmişken, kırmızı renkli amphoraların üretim yeri ile ilgili tartışmalar halen devam etmektedir. Kırmızı renkli amphoraların üretim yeri ile ilgili ilk fikir Zeest tarafından ortaya atılmıştır. Zeest, Attika siyah figür vazoları üzerindeki benzer amphoralar yardımıyla, kırmızı renkli amphoraların Attika üretimi olduklarını öne sürmüştür²³⁷. Zeest'in bu önerisine Histria buluntularını yayınlayan Dimitriu'da katılmış ve kırmızı renkli amphoraları Attika üretimi olarak sınıflandırmıştır²³⁸. Dimitriu'nun ardından Ruban²³⁹ ve Onayko'da²⁴⁰ kırmızı renkli amphoraların Attika üretimi oldukları görüşünü desteklemişlerdir. Ancak ilk önce Brashinskii²⁴¹, ardından Leipunskaja²⁴² ve I.P. Abramov²⁴³, kırmızı renkli amphoraların Aiol kökenli olduklarını ileri sürerek Zeest'in ortaya attığı görüşe karşı çıkmışlardır.

Aegina Aphaia tapınağı buluntularını yayınlayan A.W. Johnston, buluntular arasında yer alan Lesbos amphora parçalarının tamamının kırmızı renkli olduğunu söyler ve buradan yola çıkarak, Lesbos'un İ.Ö. 500 yılından itibaren sadece kırmızı renkli amphora ürettiği sonucuna ulaşır²⁴⁴.

²³⁶ Dupont 1982, s. 203.

²³⁷ Zeest 1960, s. 18.

²³⁸ Dimitriu 1966, s. 126, kat. No. 842-848.

²³⁹ Ruban 1980, s. 108.

²⁴⁰ Onayko 1980, s. 70.

²⁴¹ Brashinskii, I.B. "K probleme lokalizatsii gruppy amfor s taknazyvaemyi stakanoobraznymi don'iami (On the problem of localizing a group of amphorae with the so-called tumbler-shaped bottom)", *KSIA* 174 1983, ss. 8-10.

²⁴² Leipunskaja 1987, s. 100.

²⁴³ Abramov 1993, s. 26, 29.

²⁴⁴ Johnston 1990, ss. 41-42.

Pierre Dupont, Lesbos adasının hem gri hem de kırmızı renkli amphora ürettiğini belirtirken, üretimin yalnızca adayla sınırlı olamayacağını, adanın peraiiasındaki geniş Aiolis bölgesinde de üretimin varolması gerektiğini ileri sürmüştür²⁴⁵. Bugüne kadar Pitane dışındaki Aioli yerleşimlerinin yeterince kazılmamış ve araştırılmamış olması, Dupont'un bu çıkarımının doğru mu yoksa yanlış mı olduğu konusunda araştırmacılara büyük engel oluşturmaktadır. Fakat Phokaia kazılarında, özellikle kırmızı renkli amphoraların yoğun olarak ele geçmesi, Lesbos adasına yakınlığı ve Aiolis bölgesi sınırında yer alması nedeniyle, Phokaia'yı da üretimin gerçekleşebileceği kentler arasına sokmaktadır. Yine de bu tezi kanıtlayabilmek için atölye atığı malzemeye ihtiyaç vardır.

Phokaia'da ele geçmiş Lesbos amphoraları, hem daha iyi tanımlamak hem de olası bir karmaşayı ortadan kaldırmak amacıyla, gri ve kırmızı renkli amphoralar adıyla iki alt başlık halinde incelenecektir. .

2.3.1. Gri Renkli Lesbos Amphoraları

Bu bölümde, gri renkli Lesbos amphoraları, ilk üretilmeye başlandıkları İ.Ö. 7. Yüzyılın sonu ile ortadan kalktıkları İ.Ö. 5. Yüzyılın başına kadar geçen süre içinde tipolojik özellikleri gözönünde bulundurularak incelenecektir. Phokaia'da 2 adet tam (Kat. No. 6, 12), 9 adet ağız-boyun (Kat. No.1-5, 7-9, 13) ve 2 adet kaide parçası (Kat. No. 10-11) olmak üzere, toplam 13 örnek gri renkli Lesbos amphora grubu içinde değerlendirilmiştir.

2.3.1.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Gri Lesbos amphoraları

2.3.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Lesbos adası İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında, ilk olarak gri renkli amphoralar üretmeye başlamıştır. En erken tarihli Lesbos üretimi olarak bilinen bu amphoralar, 62-70 cm arasında değişen gövde uzunluğuna ve 45-50 cm arasında değişen gövde çapına

²⁴⁵ Dupont 1998, ss. 156-163.

sahiptir. Klazomenai ve Teos kentlerinin kolonisi olarak bilinen Abdera kenti nekropolünde yapılan kazılarda ele geçen iki adet gri renkli tam profil veren amphora, birbirlerine çok benzeyen formlarıyla en erken Lesbos amphoraları olarak Kabul edilebilir²⁴⁶. Her iki amphora, Lesbos amphoralarında karakteristik olan yuvarlatılmış ağız kenarından farklı olarak, boynun devamı şeklinde çok hafifçe dışa açılan yüksek bant formunda ağız kenarına sahiptir. Lesbos amphoralarında standart olan ağız altındaki silme bu dönemde boynun ağıza yakın olan üst bölümüne yerleştirilmiştir ve aynı döneme tarihli amphoraların tamamına yakınında da benzer şekildedir. Omuza doğru açılarak inen, kısa ve tıknaz boyun, 11-13 cm arasında değişen yüksekliğe sahiptir. Bu dönemde boyun çok alçak olduğu için yuvarlak kesitli kulplar da orantılı olarak kısadır. Boyundan omuza geçişte yer alan silme standarttır. 60 cm. den yüksek ve 40 cm den geniş olan gövdeleri, küresel forma yakındır. İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında amphoralar kendi başlarına ayakta durabilecekleri, çapı 10 cm. üzerindeki sıg oyuklu halka kaidelere sahiptir. Metapontum nekropolünden ele geçmiş tam profil veren bir amphora, 18.8 cm ağız çapına, 11 cm boyun yüksekliğine, 50 cm gövde çapına ve 11.5 cm kaide çapına sahiptir. Ancak amphora 73 cm lik yüksekliğiyle grubun diğer örneklerinden daha uzundur²⁴⁷.

Erken dönem Lesbos amphoraları oldukça iri olmaları nedeniyle, killeri bu iri cüssenin dağılmadan durabilmesi amacıyla yoğun ve bol katkılıdır. Mika hemen her dönemde Lesbos amphoralarının killeriinde başlıca katkı maddesi olarak görülebilir. Mika dışında, taşçık, kuvarz ve kum diğer katkı maddeleridir. Bu dönemde Lesbos amphoralarını dış yüzeyleri, sızdırmazlık sağlamak amacıyla ince bir kil sıvayla kaplanmaktadır. Bu nedenle hamurlarında farklı renk tonları görülmektedir. Lesbos amphoraları Klazomenai ve Khios gibi çağdaşı amphoralarda görülen bir bezeme sistemine sahip değildir. Bu amphoraların tanınmasını sağlayan gri killeriidir.

²⁴⁶ Skarlatidou 2000, Pl. 4, Pl. 72.

²⁴⁷ G. Stea, "Anfore commerciali", Orlandini P., Castoldi M. (ed.), *L'oikos greco del grande perirrhaneion nel contesto del saggio G*, Ricerche archeologiche all'Incoronata di Metaponto, 4, MilaNo. 2000, Şek. 18, 168, No. 125069; Sezgin 2009, Gles1.03.

2.3.1.1.2. Tarihleme

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında üretilmeye başlanan gri renkli Lesbos amphoraları, çok geniş bir dağılım alanı göstermez (Harita 5). Ele geçen sağlam örnekler genellikle mezar buluntusudur. Yukarıda da bahsedilen, Abdera Nekropolisinden ele geçmiş iki adet tam profil veren örnek, mezar hediyesi olarak bırakılmış protokorinth aryballosu ve iki adet tek kulplu maşrapa ile İ.Ö. 7. Yüzyıl ikinci yarısına tarihlenmiştir²⁴⁸.

Atina Agorası, Q 12:1 nolu kuyu içinden ele geçmiş gri renkli amphora üst gövdesi, gri renkli amphoraların Lesbos adasına atfedilmesinde başlıca rolü oynayan örneklerden biridir²⁴⁹. Kontekstinde, adet beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphorasına ait parçalar, bir adet Khios Chalice, oinokhoe, mortar ve bir adet Korinth amphora dibiyle ele geçmiştir. Amphora söz konusu malzemeler yardımıyla İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir (Lev. 45, Şek. 22 a-c).

Metapontum nekropolisi buluntusu tam profil veren gri renkli amphora, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.

Dupont tarafından İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ancak Yusuf Sezgin'in genel form özelliklerinden yola çıkarak İ.Ö. 7. Yüzyılın sonlarına tarihlendiği, Rifriscolari nekropolisinden ele geçmiş bir örnek²⁵⁰, ölçüleri bakımından İ.Ö. 7. Yüzyıla aitmiş gibi görünse de, dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, baston forunda uzun kulplar ve kaide çapının dar olmasından kaynaklanan topaç formu gövde yapısı nedeniyle, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği içine ait olmalıdır²⁵¹.

²⁴⁸ Skarlatidou 2000, Pl.4, Pl.72.

²⁴⁹ E. Brann, *Athenian Agora Vol. VIII, Late Geometric and Protoattic Pottery*, New Jersey 1962, Pl.13, No. 229; khios amphorası Pl.13, No.225, chalice Pl.13, No. 230, Korinth amphorası dibi, Pl.13, No. 241, mortar, Pl.13, No.240

²⁵⁰ Dupont 1998, Şek. 23.4b; Sezgin 2009, Lev. 101, Gles1.05.

²⁵¹ 62 cm yüksekliğe ve 45.5 cm gövde çapına sahip olması bu amphorayı erken formlara biraz daha yaklaştırmaktadır. Dolayısıyla bu amphora için İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği daha uygun görünmektedir.

Çoğu, kontekstleri yardımıyla, bir kısmı da stil kritiğiyle tarihlendirilen tam profile sahip örnekler dışında, farklı merkelerdeki kazılarda İ.Ö. 7. Yüzyıl ikinci yarısına ait tabakalarda ele geçmiş parçalar da bulunmaktadır.

Mezad Hashavyahu yerleşiminde, A alanında ele geçmiş amphoralar arasında özü kahverengi, dış yüzeyi yeşilimsi gri renkli bir Lesbos amphora üst gövdesi, İ.Ö. 604 yılında II. Nabukhadnezzar tarafından gerçekleştirilen tahrip tabakasının altında bulunmuştur (Lev. 46, Şek. 23)²⁵². İ.Ö. 604 tarihi söz konusu amphora için *terminus post quem* dir. Dolayısıyla amphora söz konusu tarihten daha önceye aittir.

2.3.1.2. İ.Ö. 600-550 Yıllarına Tarihli Gri Lesbos amphoraları

İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı, kentlerin yoğun kolonileşme sonucunda meydana gelen geniş pazardan pay kapma çabası içinde geçmiştir. Bu yüzden amphora üreten hemen hemen tüm kentler bu dönem içinde üretimlerini arttırmışlardır. Lesbos adası da, bu sürece uyum sağlamış ve amphora üretiminde bir artışa gitmiştir. İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında üretilmiş gri renkli Lesbos amphoralarının Akdeniz ve Karadeniz'deki birçok merkezde ele geçmiş olması, bu görüşü doğrular niteliktedir (Harita 5). Phokaia kenti kazılarında, İ.Ö. 600-550 yıllarına tarihli tabakalardan, 9 adet ağız-boyun parçası (Kat. No. 1-5, 7-9), iki adet dip parçası (Kat. No. 10-11) ile 1999 yılında balıkçılar tarafından Foça açıklarından çıkarılmış tam profil veren bir amphora (Kat. No. 6) kataloğa dahil edilmiştir.

2.3.1.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında üretilmiş Lesbos amphoraları, form olarak erken örneklerden daha farklıdır. Genel form gelişimi dikkate alındığında, ticaret hacminin artmasıyla birlikte ada, ürettiği amphoralara bir standart getirmiş gibi görünmektedir. Söz konusu dönem içinde üretilmiş olan Lesbos amphoraları, çapları 11-14 cm arasında değişen, dışa çekik, hatta hafif yüksek, yuvarlatılmış, , ince bant formundaki ağız

²⁵² J. Naveh, "Mezad Hashavyahu", *IEJ Vol.12, No. 2, 1962*, Şek. 6, No. 5; Fantalkin 2001, Şek. 34, No.2.

yapısıyla dikkat çekmektedir. Bu ağız fromu hemen hemen tüm amphoralarda standarttır. Birkaç istisnai örnek dışında, ağız altındaki plastik bant, ağız kenarıyla arasındaki mesafe, formdan forma değişiklik göstermesine rağmen neredeyse tüm örneklerde kullanılmıştır. Camarino, Rifriscolari nekropolisinden ele geçmiş tam bir amphora²⁵³ ile Mısır'daki Buto kentinden ele geçen ağız boyun parçasında²⁵⁴, ağız altında plastik bant yoktur.

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısındaki örneklerde gördüğümüz, kısa ve tıknaz boyun bu dönem içinde biraz daha uzamıştır (11-15 cm). Genellikle içbükey bir profille omuza doğru açılarak inen boyun omuzla birleştiği noktada ince bir silme bulunmaktadır. Akpınar Nekropolünde, İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli bir mezar üzerine yerleştirilmiş amphora, omuza doğru daralan konik formlu boynu ve boyun omuz geçişinde silme taşımamasıyla istisnai bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵⁵. Boynun uzamasıyla orantılı olarak uzamış ve baston formunu almış olan kulplar, Lesbos amphoralarına özgü, yuvarlak kesitlidir ve omuz birleşim yerlerinde kabartma şeklinde “fare kuyruğu” bezemesi bulunmaktadır.

En yüksek projeksiyon noktası karın bölgesinde olan şişkin gövde, bu dönemde 35-45 cm arasında değişen genişliğe sahiptir. Erken örnekler oranla daha dar olan kaide 4.5-7.5 cm arasında değişen çapıyla amphoranın kendi başına ayakta durmasına yetecek genişliktedir. Kaidenin daralmasıyla birlikte, erken örneklerde görülen küresel gövde formu yerini yabancı araştırmacıların soğan formlu “boulbus belly” dedikleri, topaç şeklindeki gövde formuna bırakır.

Phokaia örnekleri arasında 6 katalog numaralı, deniz buluntusu amphora (Lev.26), 63.5 cm yüksekliğe, 38 cm gövde çapına ve 7.5 cm kaide çapına sahiptir. Dışa çekik, hafif yukarı kalkık, yuvarlatılmış ağız kenarının altında plastik bant bulunmamaktadır. Amphoranın genel form özelliği, Rifriscolari örneğiyle benzerlik

²⁵³ Dupont 1998, Şek. 23.4b.

²⁵⁴ Bouirreau-French 2007, Şek.1, 5.

²⁵⁵ Sezgin 1998, kat. No. 34, Şek. 34.

göstermektedir. İç bükey profile sahip boyun, omuza doğru açılarak inmektedir ve boyun-omuz geçişinde ince bir silme bulunmaktadır. Ağız altından çıkan yuvarlak kesitli, baston formlu kulplar, alt birleşim noktalarında “fare kuyruğu” bezemesine sahiptir.

7-9 katalog numaralı ağız ve boyun parçaları (Lev 25), dışa çekik, hafif yukarı kalkık, ağız kenarları ve ağzın altında plastik bant bulunmaması nedeniyle, 6 katalog numaralı amphorayla benzerlik gösterirler. 8. katalog numaralı parça, 15.4 cm. ağız çapına sahiptir. Bu özelliğiyle, dönemin standartlarını biraz aşmaktadır. 7 ve 8 katalog numaralı parçalarda, ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli kulplar görülebilmektedir (Lev.26).

Phokaia buluntuları arasında yer alan, beş adet ağız-boyun parçası ise (Lev.25, No. 1-5), dışa çekik, yuvarlatılmış ince bant formundaki ağız yapısı ve ağız altında yer alan plastik bant ile ikinci manipülasyon grubunu oluşturmaktadır. Bu parçalardan, 1-4 numaralı parçalar ağız formu bakımından diğer iki örnekten biraz daha farklıdır. Bu parçalarda ağız kenarı, dışa çekik ince bant formundadır ve ağızdan boyuna dik bir açıyla geçilir. 1 ve 2 katalog numaralı parçalarda görülen plastik bant ile ağız kenarı arasındaki mesafe biraz fazladır (Lev. 25). 5 katalog numaralı ağız boyun parçası ise, ağzın hemen altına yerleştirilmiş ince bir plastik bant ile diğer örneklerden ayrılmaktadır (Lev. 25). Ağzın formu ise bu amphoranın ikinci manipülasyon grubuna ait olası gerektiğini göstermektedir.

Phokaia buluntusu gri renkli Lesbos amphora parçaları arasında, İ.Ö. 600- 550 yılları arasına tarihlenebilecek iki adet kaide bulunmaktadır (Kat. No. 10-11). Her iki kaide de oturma düzlemi, hafif düzleştirilmiş, sığ oyuklu halka kaide tipindedir (Lev. 26). 10 katalog numaralı kaide, 7 cm, 11 katalog numaralı kaide ise 5.6 cm çaplarıyla, dönemin standartları içinde yer almaktadır. Bu ölçülerde kaide örneklerine farklı merkezlerde de rastlanmaktadır. Karadeniz’de Kolkhis bölgesindeki Batumis-Tsikhe

yerleşiminden ele geçmiş bir kaide yaklaşık 5 cm çapındadır²⁵⁶. İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihli Pabuçburnu batığından da yaklaşık 4.5 cm çapında bir Lesbos amphora kaidesi ele geçmiştir²⁵⁷.

Phokaia gri renkli amphora örneklerinden de anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 600-550 yılları arasında üretilmiş olan Lesbos amphoraları, değişen yoğunluklarda mikalı kil yapısıyla dikkat çekmektedir. Mika dışında, kum, kalsit, taç parçacıkları kildeki diğer katkı maddeleridir. 5 nolu örnekte katkı maddeleri arasında şamot ta bulunmaktadır. Amphoraların kil rengi, yeşilimsi griden çok koyu griye değişen tonlardadır. Bazen dış yüzeye sürülen kil astar nedeniyle, 9 nolu örnekte olduğu gibi, hamurun özü ile dış yüzeyi arasında ton farkı oluşmaktadır.

Her ne kadar Lesbos amphoraları bezemesiz olarak tanımlansa da, Johnston, Aegina Aphaia Tapınağı teras dolgusu içinde ele geçen gri renkli üç adet amphora parçası üzerinde fırça ile yapılmış dipinto izleri olduğundan bahseder²⁵⁸.

2.3.1.2.2. Tarihleme

İ.Ö. 600-550 yılları arasında üretilen gri renkli Lesbos amphoraları, Akdeniz, Ege ve Karadeniz'i içine alan oldukça geniş bir alanda dağılım göstermektedir.

Rifriscolari nekropolünde ele geçen tam örnek, Dupont tarafından İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenmektedir (Lev. 46, Şek. 24)²⁵⁹. Ancak bu amphora genel form özellikleri dikkate alındığında, İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısına tarihli geniş gövdeli örneklerle yakın ölçülere sahip olduğu görülür. Bu nedenle bu amphoranın İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenmesi daha mantıklı görünmektedir.

²⁵⁶ Kacharava 1995, Şek. 2-15.

²⁵⁷ Greene vd. 2008, Şek. 12.

²⁵⁸ Johnston 1990, ss. 40-41.

²⁵⁹ Dupont 1998, s. 160, Şek. 23.4b.

Akpınar nekropolünde, İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli bir diğer amphora, stratigrafik olarak İ.Ö. 6. Yüzyılın başına tarihlendirilmiştir²⁶⁰. Camarina nekropolü buluntuları arasında yer alan ve tam profil veren bir amphora için İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı önerilmiştir²⁶¹. Bu amphora, 12.6 cm ağız çapı, 4.5 cm kaide çapı ve 36.4 cm gövde çapına sahiptir. Deniz buluntusu Phokaia amphorası ise daha geniş kaide ve gövde çapına sahiptir. Bu nedenle, Riferiscolari ve Akpınar nekropolisi amphoralarına ölçü olarak daha yakındır. Böylelikle, Phokaia örneğini İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci çeyreği, Camarina nekropolü amphorasını da aynı yüzyılın ortalarına tarihlemek yerinde olacaktır.

Tam örnekler dışında, Sicilya adasındaki Naxos'ta, tersane alanında gerçekleştirilen kazılarda, 4 nolu çukur içinde, 7 cm.lik çapıyla masa tipi olarak yorumlanan bir Lesbos amphora kaidesi ele geçmiş ve İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenmiştir²⁶².

Klazomenai kenti kazılarında biri Akropolis Güney Yamacı sektöründe İ.Ö. 580-545 yılları arasına tarihli, diğeri H. Balaban Tarlası sektörü, İ.Ö.600-590 yılları arasına tarihli IV B.-III B. katmanından ele geçmiş iki ağız boyun parçası ele geçmiştir²⁶³. Akropolis Güney yamacından ele geçen amphora, genel özellikleriyle erken dönem Lesbos amphoralarının formuna yakın gibi görünmektedir. 17 cm lik ağız çapı ve boynun devamı şeklinde dışa kıvrılan ağız formuyla bu amphora tabakanın erken dönemi (İ.Ö. 580) içine tarihlenmelidir. Troia'da D9 açması içinde bulunmuş olan bir adet gri renkli ağız-boyun-kulp parçası, Lawall tarafından İ.Ö. geç 5. Yüzyıl-İ.Ö. erken 4. Yüzyıl içine tarihlenmektedir²⁶⁴. Form olarak Klazomenai Akropolisi Güney yamacı sektöründen ele geçen amphoraya benzemektedir. Bu nedenle söz konusu Troia örneği

²⁶⁰ Sezgin 2009, ss. 379-380.

²⁶¹ P., Pelagatti "L'attività della Soprintendenza alle antichità della Sicilia Orientale, Parte I. Naxos. L'area urbana", *Kokalos* 22-23 1976-77.

²⁶² D. Blackman-M.C. Lentini, "Ships of Sicilian Naxos, Researches 1998-2001", *BSA* 98, 2003, ss.431-434, Şek. 47, 4-7.

²⁶³ Doğer 1988, Kat. No. 109, Şek. 44; Kat. No. 110, Şek. 44.

²⁶⁴ Lawall 2002, ss. 216, 227, Şek. 6, No. 7.

için verilen tarih oldukça geçtir. Bu amphoranın tarihi için İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği önerilebilir.

Liman Tepe’de gerçekleştirilen sualtı çalışmalarında ortaya çıkarılan D alanından ele geçen seramikler arasında bir adet Lesbos amphora parçası bulunmaktadır. Form olarak 1 ve 2 katalog numaralı amphoralarla uyumlu olan Limantepe örneği, dışa çekik, yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarına, boynun üst kısmında yer alan plastik banda ve yuvarlak kesitli kulplara sahiptir. Kontekstinde yer alan diğer tarihleyici seramikler yardımıyla, İ.Ö. 625-600 yıllarına tarihlenir²⁶⁵. Bodrum’un 25 km kadar kuzeydoğusunda bulunan Pabuçburnu Arkaik dönem batığından ele geçen gri renkli Lesbos kaidesi, batığın diğer materyaliyle birlikte İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir²⁶⁶.

Karadeniz’de, Kolkhis bölgesindeki Batumis-Tsikhe kentinde bir örnek İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. Yüzyıl başına tarihlenmektedir²⁶⁷. Torikos kentinden, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihli, geniş çaplı tam profil veren bir kaide ele geçmiştir²⁶⁸. Histria’da İ.Ö. 600-570/560 yılları arasına tarihlenen NAII tabakası amphoraları içinde, plastik bant taşımayan bir ağız ve boyun parçası bulunmaktadır²⁶⁹. Yine Histria kazılarında İ.Ö. 6. Yüzyılın başlarına tarihlenmiş bir başka Lesbos amphora üst gövdesi daha ele geçmiştir²⁷⁰.

Phokaia, Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi sektöründen ele geçmiş olan 5 katalog numaralı ağız boyun parçası, kontekstinde ele geçen “Yaban Keçisi” stilinde

²⁶⁵ H. Erkanal-M. Artzy-O. Kouka, “2002 Yılı Liman Tepe Kazıları”, 25. KST, II, 26-31 Mayıs Ankara 2003

²⁶⁶ Greene vd. 2008, Şek. 12.

²⁶⁷ Kacharava 1995, Şek. 2-15.

²⁶⁸ Onayko, 1980, s. 70, Taf. V, VIII-63.

²⁶⁹ Dimitriu 1966, s. 489, Pl. 57, No. 559; ayrıca Histria’da bulunmuş bir diğer Lesbos amphorası için bkz. Dupont 1983, s. 11, Şek. 16.

²⁷⁰ Condurachi 1954, s. 366, Şek. 155.

yapılmış seramik parçası ve diğer tarihleyici malzemeye (Lev. 46, Şek.25)²⁷¹ İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmelidir.

2.3.1.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Gri Lesbos Amphoraları

İ. Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında iki farklı Lesbos amphora formu görülmektedir. Bunlardan biri, belli bir süre için üretilmiş, Yunan alfabesindeki “Phi” harfine benzemesi nedeniyle “Phi Tip” olarak isimlendirilmiş olan formdur²⁷². Diğer ise, ağız altında plastik bant taşıyan örneklerin devamı olan amphoralardır.

2.3.1.3.1. Phi Tip (Tip A) Lesbos Amphoraları

2.3.1.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Phi tip olarak isimlendirilen Lesbos amphoraları yalnız gri renkli olarak üretilmiştir. Kırmızı renkli örneklerine rastlanmaz. Bu tip, Lesbos’un kısa bir süre için, olasılıkla da belli bir sipariş üzerine ürettiği bir form olmalıdır ve iki farklı boyutta üretilmiştir²⁷³. Phi tip amphoraların çoğunlukla Mısır ve Karadeniz’deki merkezlerde ele geçmiş olması, belli bölgelere yapılacak ticari faaliyetler için üretilmiş olmaları fikrini güçlendirmektedir (Harita 5).

Phi tip amphora, sahip olduğu dışa çekik, kuvvetli bilezik formunda ağız kenarı, uzun ve omuza doğru hafifçe açılan boynu, ağzın hemen altından çıkan, alt birleşim yerlerinde kabartma şeklinde “fare kuyruğu” bezemesi bulunan silindirik formlu güçlü kulbu, oturma düzlemi düz olan silindirik görünümlü kaideye keskin bir açıyla birleşen, oldukça şişkin gövdesiyle, standart gri renkli Lesbos amphoralarından ayrılmaktadır. Bu tipe ait tüm örnekler 45-53 cm yüksekliğe, 30-33 cm gövde çapına sahiptir. İki farklı

²⁷¹ Söz konusu parça üzerinde yer alan doldurma motifleri, Aiolis Orta Yaban Keçisi Dönemi (İ.Ö. Geç. 7-İ.Ö. Erken 6. Yüzyıl) vazoları üzerinde de görülmektedir. R.M. Cook, “The Wild Goat Style”, **R.M. Cook-P Dupont, *East Greek Pottery***, New York 1998, s. 58, Şek. 8.21.; Dupont’ta Phokaia kentini, Aiolis stili seramik üreten başlıca merkezler arasında göstermektedir, bkz. Dupont 1983, s. 23..

²⁷² Dupont 1998, s. 160.

²⁷³ Dupont, Şek. 23.4 h-i.

kapasitede üretilmiş bu tipin düşük kapasiteli örneklerinin ağız çapı 9-11 cm arası değişirken, boyun yükseklikleri 9-14 cm arasındadır. Yüksek kapasiteli örnekler ise 11-12.5 cm ağız çapı ve 15-17 cm arasında değişen boyun yüksekliğine sahiptir.

Phokaia açıklarında ele geçmiş ve tez kataloğuna dahil edilmiş, tam bir “Phi Tip” amphora, bu coğrafyada ele geçmiş belki de tek örnektir (Kat. No. 12, Lev. 27). 51.2 cm yüksekliği, 36 cm gövde çapı ve 16 cm boyun yüksekliğiyle yüksek kapasiteli grup içinde değerlendirilebilir. Dışa çekik, kuvvetli bilezik formuna sahip ağız, 9.5 cm çapındadır. Kaide, 7.3 cm çapındadır ve düz diplidir . Phokaia örneği dahil olmak üzere, ele geçmiş örneklerin tamamına yakınında, Lesbos amphoralarının büyük bölümünde görülen ağız altındaki plastik bant bulunmamasına rağmen, Migdol T21/2 yerleşiminde, kaide oturma düzlemi kırık halde ele geçmiş tama yakın bir örnekte boynun bitimindeki silme oldukça belirgindir (Lev. 47, Şek. 26)²⁷⁴. Dolayısıyla Lesbos amphoralarının genelinde görülen özelliklerin bu tip için standart olmadığını söyleyebiliriz. Baston formunda, silindirik kulplara sahip Phokaia örneğinde, kulp alt birleşimlerindeki “fare kuyruğu” net bir şekilde görülmektedir.

“Phi Tip” Lesbos amphoraları, daha rafine ve ince olan kil yapısıyla, diğer gri renkli amphoralardan ayrılmaktadır. Bu tipe dahil örneklerin tamamı, mikalı kile sahiptir. Mika dışında katkı maddesi olarak, kalsit, kum ve taşçık kullanılmıştır. Hakim kil rengi gri ve tonlarıdır. Ancak, Phokaia örneğinde de gördüğümüzü gibi, bu amphoralarda kilin özü, pişmeden dolayı dış yüzeye göre daha koyu renklidir²⁷⁵.

2.3.1.3.1.2. Tarihleme

“Phi Tip” Lesbos amphoralarına ait çok az sayıda örnek ele geçmiştir. Az sayıda üretilmiş olmalarına rağmen, özellikle Karadeniz ve Mısır’daki merkezlerde dağılım göstermesi ilginçtir. Dupont iki farklı kapasitede üretilmiş bu amphoralar için İ.Ö. 525

²⁷⁴ Oren 1984, s.20, Şek.23-6.

²⁷⁵ Phokaia örneğinde, kilin özü çok koyu gri, dış yüzey ise yeşilimsi gridir.

yılı civarını göstermektedir²⁷⁶. Oren, Migdol T21/2 yerleşiminde ele geçmiş tek bir örneği form olarak Korinth, Atina Agorası ve Tocra'dan ele geçmiş örneklerle karşılaştırarak, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihler²⁷⁷. Kuzey Sinai, Tell El-Qedua, Site III'ten ele geçmiş bir örnek, sahip olduğu ölçülere bakılırsa düşük kapasiteli gruba aittir ve İ.Ö.6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenir²⁷⁸. Iufaa'daki bir kuyu mezardan ele geçen "Phi Tip" amphoranın ağız kenarı üzerindeki kırmızı boya izi dikkat çekicidir. Araştırmacılar bu boyanın, ağzın kapatılmasını sağlayan sicimden kaynaklandığını düşünmektedirler. Bu amphoranın ele geçtiği kuyunun, kentteki ilk Pers işgali sırasında kapatılmış olması nedeniyle amphoralar İ.Ö. 550-525 yılları arasına tarihlenmektedir (Lev. 48, Şek. 27)²⁷⁹. Petrie tarafından yayımlanan Tell Defenneh buluntuları arasında "Phi Tip" Lesbos amphorsı yer almaktadır²⁸⁰. Bunun dışında Gurna, Ramesseum, Heliopolis yerleşimlerinde de "Phi Tip" Lesbos amphora örnekleri ele geçmiştir²⁸¹.

Mısır dışında Karadeniz'de Olbia buluntusu tek bir örnek İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir²⁸². Bugün Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonunda bulunan, İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihli deniz buluntusu tam bir örnek ise (Lev. 47, Şek. 28), 62.5 cm yüksekliği ve 38.5 cm gövde çapıyla yüksek kapasiteli gruba aittir²⁸³.

2.3.1.3.2. Tip B Lesbos Amphoraları

2.3.1.3.2.1. Form Özellikleri ve Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, "Phi Tip" dışında, üretilen gri renkli amphoralar yüzyılın ilk yarısında üretilen gri renkli serinin form olarak devamı niteliğindedir. Ancak diğer tüm amphora formlarında görülen uzama ve incelme eğilimi, Lesbos

²⁷⁶ Dupont 1998, s.160.

²⁷⁷ Oren 1984, s. 27.

²⁷⁸ Bu amphora, 47 cm gövde yüksekliğine, 30 cm gövde genişliğine, 12 cm boyun yüksekliğine sahiptir. Bkz. Hamza O., "Qedua", *CahCerEg* 5, 81-1021997, Şek. 16-2.

²⁷⁹ Smolarikova 2002, ss. 39-40, Pl. II-1.

²⁸⁰ Petrie 1888, Pl XXXIII-12.

²⁸¹ Tüm örnekler için bkz Dupont 1998, dipnot 108.

²⁸² Leipunskaia 1987, Pic. 33-1.

²⁸³ M. Çavdar, "Sadberk Hanım Müzesi Amphoraları", *PALMET II*, (Ayırbaşım), İstanbul 1998, s. 83, Env. No. 13285-ARK688.

amphoralarında dagörülmektedir. Bunun sonucunda, özellikle İ.Ö. 6. yüzyıl üçüncü çeyreğinden itibaren, Lesbos amphoraları alışıldık şişkin topaç formlu gövde yapısını kaybeder.

Dönemin genel form özelliklerine göz attığımızda, yüzyılın üçüncü çeyreğinde üretilen örneklerin, dışa çekik, köşeli profile sahip, ince bant formunda ağız yapısına sahip olduğu görülmektedir. Lesbos amphoralarının karakteristik özelliği olan ağız altındaki plastik bant, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, ağız kenarına yaklaştırılmıştır. Boyun, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısının sonunda üretilen örneklerle oranla daha kısadır ve dışa doğru hafif bir bombe olduğu görülür. Bu bombe, yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başında üretilen örneklerde çok dah belirgin bir hale gelir. Ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli, baston formundaki, kuvvetli kulpların alt birleşim noktalarında kabartma şeklindeki fare kuyruğu bezemesi bulunmaktadır. Yüzyılın sonlarına tarihli örneklerde kulp üst birleşimi, ağız kenarını da içine alacak şekilde, yukarı doğru çekilir²⁸⁴.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısındaki form değişimine bağlı olarak, yüzyılın ortası ile üçüncü çeyreğinde, erken örnekler kadar olmasa da, topaç formlu şişkin yapısını koruyan gövde, yüzyılın sonunda iyice uzayarak oval bir form kazanmıştır. Bu dönemde, karın bölgesinden gövde altına geçişteki iç bükey profil ortadan kalkar ve gövde, çapı iyice daralmış ve konik form almış olan kaide ile düz bir şekilde birleşir. Histria kazılarlarından ele geçmiş bir amphora üst gövdesi kısa boynu, köşeli ağız yapısı ve ağız altındaki plastik bandıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreği içine tarihlenebilecek bir örnektir²⁸⁵. Kaide erken örneklerle oranla, daha dardır. Ortalama 4.5-5 cm çapındaki kaideler, bu özelliklerinden dolayı konik bir form almışlardır. Erken dönem kaidelerinde gördüğümüz oturma düzlemindeki sığ oyuk, kaide çağpının daralmasıyla birlikte, küçük bir çukur haline dönüşmüştür. Yüzyılın sonunda üretilen örneklerde ise, oyuk ortadan kalkarak, kaide oturma düzlemi düzleşmiştir.

²⁸⁴ Benzer örnekler için bkz. Knigge 1976, s. 86, SW108 (Lekythos yardımıyla İ.Ö. 500 yılına tarihlenir.); Clinkenbeard 1982, Pl. 70-2, 71-2.

²⁸⁵ Condurachi 1954, Şek. 155.

Phokaia'da İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. No. 13, Lev. 27). Ağız kenarı dışa çekik ve köşeli profile sahiptir. Ağız altındaki belirgin plastik bant ağız kenarına yakındır. Yuvarlak kesitli kulplar, plastik bant hizasından çıkar. Boyun, olasılıkla uzundur ve omuza doğru hafif açılarak inmektedir.

Phokaia örneğinden de anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olan Lesbos amphoraları, standart mikalı killer ile dikkat çekmektedir. Mika dışında, kalsit, taşçık ve kum, görülebilecek diğer katkı maddeleri arasında yer alır. Kil renkleri, gri ve tonlarıdır (koyu gri, kırmızımsı gri, açık gri). Phokaia örneği ise yeşilimsi gri renkli kile sahiptir. Sızdırmazlık sağlamak amacıyla, amphoranın yüzeyi, kilinin rengine astarlıdır.

2.3.1.3.2.2 Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş gri renkli amphoralar geniş bir dağılım alanına sahiptir ve birçok merkezde ele geçmiştir. Klazomenai kentinde, farklı sektörlerde ele geçmiş ağız-boyun ve kaide örnekleri genellikle İ.Ö. 6. yüzyılı sonlarına tarihlidir²⁸⁶. Klazomenai Akpınar Nekropolisinde, 28 nolu mezarın güneyinde, ağız kenarı dışında sağlam olarak ele geçmiş bir örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir²⁸⁷. Daskyleion kazısı buluntuları arasındaki gri hamurlu Lesbos amphoraları, genellikle İ.Ö. 6. yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına arasına tarihli tabakalardan ele geçmiştir²⁸⁸.

Mısır'da, Iufaa kuyu mezarı içinden parçalar halinde bulunmuş gri renkli Lesbos amphorası, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir²⁸⁹. Saïs Kenti kazılarında bulunmuş olan gri renkli amphora üst gövdesi de İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihlenmiştir²⁹⁰.

²⁸⁶ Doğer 1988, s. 251, Şek. 44, Kat. No.111, Şek. 45, Kat. No. 112-113.

²⁸⁷ Sezgin 1998, Kat. NO. 35, Şek. 35.

²⁸⁸ Atilla 2003, Şek. 16-17, Kat. No. 44-47; Atilla 2005, Kat. No.15-16.

²⁸⁹ Smolarikova 2002, ss. 39-40, Pl. II-2.

²⁹⁰ Saïs 2007, <http://www.dur.ac.uk/penelope.wilson/3o2007.html>

Atina Agorası Kuyu N 7:3 ten ele geçen bir üst gövde²⁹¹ ile tama yakın profile sahip bir örnek²⁹², kuyu G 15:1 den ele geden bir diğer üst gövde²⁹³ İ.Ö. 6. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenmektedir. Atina Kerameikos Nekropolisi buluntuları arasında, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihli tam profil veren sağlam örnekler bulunmaktadır²⁹⁴. Thasos'ta ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, İ.Ö. 6. yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihli gri renkli Lesbos amphora örnekleri bulunmaktadır²⁹⁵.

Karadeniz'deki bazı merkezlerde de İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli geç seriye ait örnekler ele geçmiştir. Berezan'da İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihli 5 nolu kuyu²⁹⁶ ile yine Berezan'daki G alanından²⁹⁷ gri renkli Lesbos amphora örnekleri ele geçmiştir. Kutsavelovka 9 nolu kurgan içinde gri renkli ağız, dip ve kulp parçaları ele geçmiştir²⁹⁸.

2.3.2. Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları

Lesbos adası sadece gri değil aynı zamanda kırmızı renkli kile sahip amphora üreten bir merkez olarak da bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda kırmızı renkli amphoraların gri renkli amphoralardan çok küçük farklarla ayrıldığı görülür. Clinkenbeard, kırmızı renkli amphoraların, gri renkli amphoralardan daha küçük boyutlu olduğunu öne sürerek, "fractional red" (fraksiyonel kırmızı) adını vermiştir²⁹⁹. Ancak Clinkenbeard tarafından öne sürülen bu tez, Brashinskii tarafından yapılan, kapasite ölçüm çalışmaları ile çürütülmüştür. Brashinskii'nin yaptığı kapasite ölçümlerinde,

²⁹¹ Clinkenbeard 1982, Pl. 70-6, 71-6.

²⁹² Grace 1953, Kat. No. 148, Şek. 5.

²⁹³ Clinkenbeard, Pl. 70-3, 71-3.

²⁹⁴ Knigge 1976, Mezar No. HW 226, SW 108; Clinkenbeard 1982, Pl. 70-2, 71-2, Pl. 70-5, 71-5.

²⁹⁵ Y. Grandjean, "Établissement D'Une Typologie des Amphores Thasiennes", *BCH* 116, 1992, ss. 55-553, Şek.5-32.

²⁹⁶ Monakhov 2003, Tab. 5-1.

²⁹⁷ Dupont 2005, s. 64, Kat. No. 27.

²⁹⁸ Boky-Olkhosky 1994, Şek. 3-3; Gavriluk 2007, Şek. 5, No.3.

²⁹⁹ Clinkenbeard, B. "Lesbian and Thasian Wine Amphoras: Questions Concerning Collaboration", *BCH Supl.* XIII, 1986, s. 354.

kırmızı ve gri renkli amphoralar arasında hacim olarak çok da büyük bir farkın olmadığı görülmüştür³⁰⁰.

Rus araştırmacı Zeest ise dip yapısından dolayı kırmızı renkli amphoraları “tumbler-bottom” (bardak dipli) adıyla ayrı bir isimle sınıflandırmıştır³⁰¹. Son dönem Rus araştırmacılar, kırmızı renkli amphoraları, gri amphoralara göre daha sivri ve konik formu dibe sahip olmaları nedeniyle “konik kaideli-kırmızı killi” amphoralar olarak sınıflandırmışlardır.³⁰²

Kırmızı renkli Lesbos amphoraları, diplerinin daha uzun ve konik formu olması ve kulp alt birleşim noktalarının boyuna daha yakın olması gibi özellikleriyle, gri renkli amphoralardan ayrılmaktadır. Lesbos amphoraları ile ilgili sınırlı sayıda yapılmış kil analizleri sonucunda, her iki grubun kil yapısı bakımından da birbirinden ayrıldıkları görülmektedir³⁰³.

Kırmızı renkli Lesbos amphoralarının form gelişimi takip edildiğinde, gri renkli örneklerle paralel olduğu görülmektedir. Eldeki arkeolojik veriler, kırmızı renkli amphoraların, en erken İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren üretilmiş duklarını göstermektedir. Kırmızı renkli amphoralar, bu tarihten, birden bire ortadan kalktıkları İ.Ö. 4. yüzyıla kadar üretilmişlerdir.

2.3.2.1. İ.Ö.600-550 Yılları Arasına Tarihli Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları

İ.Ö. 7. yüzyılın sonundan itibaren, olasılıkla Lesbos adası ile peraiasındaki Aiolis anakarasını içine alan oldukça geniş bir coğrafyada kırmızı renkli Lesbos amphoraları üretilmeye başlanır.

³⁰⁰ Brashinskii 1984, ss. 176-177.

³⁰¹ Zeest 1960, s. 18, Pl. III 9a-b.

³⁰² Leipunskaja 1987, ss. 99-100, Şek. 34, No. 9-10; Ruban 1990, ss. 12-19.

³⁰³ Clinkenbeard 1982, s. 264.

2.3.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Kırmızı renkli serinin erken tipleri olarak yorumlayabileceğimiz, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli amphoralar, gri renkli çağdaşlarıyla hemen hemen aynı form özelliklerini gösterir.

Ele geçmiş tam profil veren örnekler yardımıyla, erken dönem kırmızı renkli amphoraların genel form özellikleri hakkında daha detaylı bilgilere ulaşmaktayız. Buna göre, erken dönem kırmızı renkli amphoralarda iki farklı ağız manipülasyonu görülmektedir. Bunlardan en yaygın olanı , dışa çekik, yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarıdır. Yine dışa çekik, köşeli profile sahip ağız kenarları ise daha seyrek görülen manipülasyondur. Erken dönem kırmızı renkli örnekler, omuza doğru genişleyen, kısa ve tıknaz boyuna sahiptir³⁰⁴. Boyun yükseklikleri 11-14 cm arasında değişmektedir. Ağızın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli güçlü kulplar, gri örneklerden farklı olarak, omuzun boyuna yakın olan üst kısmına birleşmektedir. Lesbos amphoralarına özgü, kulp alt birleşimlerinde görülen, kabartma fare kuyruğu bezemesi, kırmızı renkli örneklerde de karşımıza çıkmaktadır. Lesbos amphoralarının bir başka karakteristik özelliği olan, dudak altındaki plastik bant, çağdaşı gri amphoralarla benzer şekilde, kulp üst birleşiminin orta noktasına yakın yerleştirilmiştir. Bunun dışında, boyun-omuz geçişinde yer alan silme de hemen hemen tüm örneklerde bulunmaktadır ki Varna Müzesi'nde korunmakta olan tam bir örnekte bu boyun-omuz silmesi oldukça belirgindir³⁰⁵.

En yüksek projeksiyon noktası, karın hiazsında olan gövde, oldukça şişkindir. Bu dönemde ortalama genişlikleri 35-44 cm arasında değişmektedir. Dupont, kırmızı renkli amphoraları, gri örneklerden ayıran en önemli özelliğin kaide çapı olduğunu söylemektedir. Dupont'a göre, kırmızı renkli amphoralar, gri renklilere oranla daha dar kaidelere sahiptir³⁰⁶. Ancak, Orgame nekropolisinden ele geçmiş tam bir amphora, 9.3

³⁰⁴ Dupont kırmızı renkli amphoralarda omuza doğru genişleyen boynun eğiminin daha fazla olduğunu söylemektedir. Dupont 1998, s. 160

³⁰⁵ Dupont, Şek. 23.5 a.

³⁰⁶ Dupont 1998, s. 158.

cm lik kaide çapıyla, dönemin geniş kaideli örnekleriyle uyum sağlamaktadır³⁰⁷. Bu özelliğiyle Orgame örneği, erken dönem kırmızı renkli amphoralar için istisnai bir örnektir. Bu örnek dışında erken dönem kırmızı renkli amphoraların kaide çapları genellikle 3-5 cm arasında değişmektedir.

Phokaia Arkaik dönem sektörlerinden ele geçen amphoralar arasında, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenebilecek 3 adet ağız-boyun ve bir adet kaide olmak üzere toplam dört adet kırmızı renkli Lesbos amphora parçası bulunmaktadır (Kat. No. 14-17). Ağız-boyun parçalarından ikisi dışa çekik, köşeli ağız profiline sahipken (Lev. 27, No. 14-15), bir örnek, dışa çekik, yuvarlatılmış, gaga kesitli ağız formuna sahiptir (Lev. 27, No. 16). 16 katalog numaralı amphorada, boyun dışa doğru belirgin biçimde açılmaktadır. Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiş tek kaide parçası ise 3.5 cm çapındadır. Kaide, oturma düzlemi tamamen yuvarlatılmış, sığ oyuklu halka kaidedir (Lev 27, No. 17) Ancak kaide, çapı ve oturma düzlemindeki oyukun oldukça sığ olması nedeniyle, erken tarihli kırmızı renkli amphoraların, geç örneklerinden olmalıdır.

Kırmızı renkli Lesbos amphoralarının kil yapısı da gri renkli amphoralarla paralellik gösterir. Yoğun mika katkılı hamur karakteristiktir. Phokaia örneklerinin de tamamının kilinde mika standart katkı maddesidir. Mika dışında, kum, kalsit ve taşçık (Kat. No. 14) hamur içinde kullanılan diğer katkı maddeleridir. Phokaia örneklerinden de anlaşıldığı kadarıyla, açık kırmızı, pembe ve koyu kahverengi görülen kil renkleridir. Örneklerin tamamına yakınında, dış yüzeye genellikle kilin renginde astar uygulanmıştır.

³⁰⁷ I. Birzescu “Die Handelsamphoren der ‘Lesbos rot’-Serie in Istros”, *AM* 12, 2005, Grup I, Abb. 01, Kat.No. 3.

2.3.2.1.2. Tarihleme

Kırmızı renkli Lesbos amphoraları, gri renkli amphoralar gibi, yoğun olarak Karadeniz ve Doğu Akdeniz, az sayıda da Batı Akdeniz havzasında dağılım gösterir (Harita 5).

Kırmızı renkli seriye ait en erken örneklerden biri, mezar hediyesi olarak bırakılan halka askos yardımıyla İ.Ö. 620-600 yılları arasına tarihlenen, Klazomenai Akpınar nekropolünden ele geçmiş ve omuz üst kısmından yukarısı korunmamış amphoradır³⁰⁸.

Histria'da, İ.Ö. 620-570/560 yılları arasına tarihli, NAlI tabakasından ele geçmiş amphoralar arasında, biri omuz hizasına kadar korunmuş iki adet ağız ve boyun parçası bulunmaktadır³⁰⁹. Orgame nekropolisi buluntusu tam profil veren örnek ise, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihlenmektedir³¹⁰. Bulgaristan kıyılarında bulunmuş ve bugün Varna müzesinde yer alan örnek ise İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı arasına tarihlenmektedir³¹¹. Bourgas körfezindeki Debelt'te, Pit1 ve Pit2 'de ele geçen ticari amphora buluntuları arasında bulunan kırmızı renkli Lesbos amphora örnekleri, birlikte ele geçtikleri, beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli amphora parçalarıyla İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir (Lev.47, Şek. 29)³¹².

Dupont'un "masa tipi" olarak tanımladığı ve Clinkenbeard tarafından B formu olarak sınıflandırılan, küçük boyutlu, koyu kırmızı renkli kile sahip örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın başı, hatta İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmektedir³¹³. Salamis nekropolünden ele geçen, ağız-boyun-kulp kısmı ve kaidenin bir bölümü eksik olan

³⁰⁸ Sezgin 1998, Kat. No.33, Şek.33.

³⁰⁹ Dimitriu 1966, Pl. 56, No. 548, 550.

³¹⁰ Birzescu 2005, Abb.1, Kat. No.3.

³¹¹ Dupont 1998, s. 161, Şek. 23.5 a.

³¹² C. Tzoché, "Archaic amphora import at native Thracian sites around Bourgas Bay" (abstract) <http://patabs2.org/Tzoché.html>; C. Tzoché "Between the Black Sea and the Aegean: The Diffusion of Greek Trade Amphorae in Southern Thrace", *PATABS 1 (Production and Trade of Trade Amphorae in the Black Sea)*, Actes de la Table Ronde Internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006, (Eds. D.K.Tezgöer-N. Inaishvili), Paris 2010, PL. 57-1.

³¹³ Dupont 1998, s. 159, Şek. 23.4 g; Clinkenbeard 1982, Pl. 69 c-d.

amphora, kontekstinde bulunan kuşlu kase yardımıyla İ.Ö.7. yüzyılın sonuna tarihlenmiştir³¹⁴. 14 katalog numaralı ağız-boyun parçasına form olarak çok benzeyen bir örnek Troia D9 açmasında ele geçmiş ve İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmiştir³¹⁵. Ancak bu amphoranın genel form özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlemek yerinde olacaktır.

Yukarıda tarihleri sıralanan örnekler yardımıyla, Phokaia buluntusu üç adet ağız-boyun ve bir adet kaide parçası, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlenebilir.

2.3.2.2. İ.Ö. 550-500 Yıllarına Tarihli Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarından itibaren, kırmızı renkli Lesbos amphoraları, gri renkli serinin piyasadaki üstünlüğüne son vermeye başlamış, gri renkli örnekler azalmaya başlarken kırmızı renkli amphoraların üretimi artmıştır. Akdeniz ve Karadeniz'deki birçok merkezde İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda ve kontekstlerde, kırmızı renkli amphoraların yoğun olarak ele geçmesi bu durumun göstergesidir. Nitekim, Phokaia'da da, bu döneme tarihli gri renkli Lesbos amphorası sadece bir adet örnek ile temsil edilirken, ağız-boyun ve kaide parçaları dahil toplam dokuz adet kırmızı renkli Lesbos amphorası ele geçmiştir.

2.3.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. yüzyılın ortasından itibaren, kırmızı renkli Lesbos amphoralarında belirgin bir değişim kendini göstermeye başlar. İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren, dışa çekik, yuvarlatılmış, gaga formundaki ağız kenarı yaygın olarak kullanılmaya başlar³¹⁶. Ancak, erken örneklerde görülen, köşeli ağız kenarı da bu dönem içinde kullanılmaya devam eder. Bununla birlikte, ağız altındaki plastik bant, ağız kenarına doğru iyice yaklaştırılır.

³¹⁴ Gjerstad 1977, Pl. XXII, No. 4, Kat. No. 200.

³¹⁵ Lawall 2002, s. 215, Şek. 6, Kat. No.1.

³¹⁶ Dupont 1998, s. 161, Şek. 23.5b.

Bu dönemde, iki farklı boyun tipi görülmektedir. Bunlardan biri omuzlara doğru hafif açılarak inen boyun, diğer ise silindirik görünümlü boyundur. Ancak her iki durumda da boyun erken döneme göre biraz daha uzamıştır. Yüzyılın sonuna doğru boyun daha da uzayacak ve orta kısmı şişkinlik kazanacaktır.

Ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli, baston formundaki kuvvetli kulplar, hafif dışa doğru açılarak, boyun-omuz birleşimine yakın bir noktaya inmektedir. Kulp alt birleşimlerinde, omuza doğru devam eden kabartma fare kuyruğu bezemesi standarttır.

Gövde erken örneklerle göre, daha uzun ve ince hatlara sahiptir. Bu yüzden, şişkinliğini kaybetmiş ve oval bir görünüm kazanmıştır. Amphoraların ortalama yüksekliği 60-65 cm arasında değişmektedir. İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreği içinde, gövdenin en şişkin yeri omuz hizasındayken, yüzyılın sonuna doğru şişkinlik karın bölgesine doğru inmiştir. Gövdenin daralmasıyla birlikte, üst ve alt gövde daha yumuşak bir kavisle birleşir.

İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğiyle birlikte kaidenin çapı iyice daralır (2-4 cm) ve Zeest tarafından “Tumbler-bottom” (Bardak-dip) olarak isimlendirilen, konik formu dip-kaide ortaya çıkar. Bu daralma sonucunda, erken örneklerden tanıdığımız halka kaidenin yerini, oturma düzleminde küçük bir oyuk bulunan, tamamen konik bir form almış olan güçlü kaideler alır ve bu formunu yüzyılın sonuna kadar korur.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli kırmızı renkli Lesbos amphoraları Phokaia’da, yedi adet ağız-boyun (Kat. No. 19-25), üç adet dip-kaide (Kat. No. 25-27) ve bir adet, deniz buluntusu tam profil veren örnek (Kat. No. 18) olmak üzere toplam 11 örnekle temsil edilmektedir. Ağız-boyun parçalarından dört tanesi dışa çekik, yuvarlatılmış, gaga formunda ağız kenarına ve ağzın hemen altına yerleştirilmiş plastik banda sahiptir (Lev. 28, No. 19-22). Diğer iki örnek ise dışa çekik, köşeli ağız yapısına (Lev. 29, No 23-24) ve ağız altında plastik banda sahiptir.

Bugün İzmir Arkeoloji Müzesi envanterinde yer alan, deniz buluntusu tam profil veren amphora (Kat. No. 18, Lev. 27), dışa çekik, yuvarlatılmış kuvvetli bilezik formunda ağız kenarına sahiptir. Bu amphorada ağız altı plastik bant bulunmamaktadır. Bu açıdan istisnai bir örnektir. 67 cm yüksekliğiyle dönemin standartlarından biraz daha uzundur. 16 cm. yüksekliğindeki boyun, omuzlara doğru hafif açılır ve omuzla birleştiği yerde ince bir sırt yer alır. Ağız altından çıkan yuvarlak kesitli kulplar, dışa doğru açılmadan, dik bir şekilde, boyun-omuz birleşimine doğru inmektedir. Bu örnekte, fare kuyruğu bezemesi biraz daha kısa tutulmuştur. En şişkin yeri omuz hizasında olan, 40 cm çapındaki gövde, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı için biraz geniştir. Bu özellik, erken dönemin devamı olarak yorumlanabilir. Alt gövde ile kesintisiz birleşen konik formlu kaide ise, 3.2 cm. lik çapıyla dönemin standartlarındadır.

Phokaia örneği iki adet kaideden biri 3.8 cm. (Lev. 29, No. 25), diğer ise 4.6 cm çapındadır (Lev. 30, No. 26). Her iki kaide de, oturma düzleminde küçük bir oyuk bulunan konik formlu dip-kaidedir.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilen Lesbos amphoraları, Lesbos amphoralarının genelinde görülen mikalı kile sahiptir. Phokaia örneklerinin birkaçı dışında, başlıca katkı maddesi mikadır. Mika dışında, farklı yoğunluklarda kum, kalsit ve taşçık diğer katkı maddeleridir. Dupont, bu dönem içinde üretilen kırmızı renkli amphoraların gri renkli çağdaşlarına oranla daha rafine bir kile sahip olduğunu, dış yüzeylerinin daha soluk bir renkte olmasına rağmen genellikle turuncu renkli hamurlara sahip olduklarını söylemektedir³¹⁷. Ancak Phokaia örneklerinin killeri, ağırlıklı olarak sarımsı-kırmızı, açık kırmızı, koyu kırmızı ve açık sarımsı kahverengi gibi renklere sahiptir. Deniz buluntusu amphoranın hamuru açık kırmızıyken, dış yüzeyi kırmızımsı sarı renkte astarlıdır.

³¹⁷ Dupont 1998, s. 161.

2.3.2.2.2. Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli kırmızı Lesbos amphoraları, Karadeniz ve Akdeniz'deki birçok merkezde ele geçer.

Sivastopol Tarkan Burnu'ndan geldiği belirtilen bir örnek, Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonunda yer almaktadır (Lev. 48, Şek. 30)³¹⁸. Histria'da ele geçen kırmızı hamurlu Lesbos amphoralarının büyük bölümü, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli NAIII tabakasından gelmektedir ve Attika etkili amphoralar adıyla gruplandırılmıştır³¹⁹. Varna Müzesinde korunmakta olan ve Bulgaristan kıyılarında bulunmuş sağlam bir örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreği içine tarihlenmektedir³²⁰. Bu amphora, genel form özellikleri bakımından, Phokaia, deniz buluntusu amphorayla benzerlik göstermektedir. Zaten Phokaia örneği de sahip olduğu ölçüler nedeniyle de, yüzyılın ortalarına yakın bir tarihten olmalıdır.

İ.Ö.6. yüzyıl üçüncü çeyreğine, kontekst yardımıyla kesin olarak tarihlenebilen bir örnek Phokaia'da, arkaik sur duvarı kazısı sırasında ele geçmiştir (Lev. 48, Şek. 31)³²¹. Bu amphora, kentin ana giriş kapısı önünde ortaya çıkarılan yangın tabakası üzerinde kırık olarak ele geçmiştir. Söz konusu tabaka, Persler'in kenti ele geçirdiği İ.Ö. 546 yılındaki çatışma sırasında, kapının ahşap hatıllarının yanması sonucu oluşmuş, amphora ise olasılıkla yangının söndürülmesinde kullanılmıştır. Dolayısıyla In-situ durumda bulunmuş olan amphora, İ.Ö. 546 yılına aittir. Dnieper bölgesi, Kutsevolovka'da 9 nolu kurganda, iki adet Zeest Samos tipi amphorayla birlikte bulunan örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir (Lev. 48, Şek. 32)³²².

³¹⁸ Çavdar 1998, s. 94, Env. No. 12212-ARK619, Araştırmacı tarafından Lesbos olarak tanımlanmamış, ele geçtiği yer olan Sivastopol amphorası olarak tanımlanmıştır.

³¹⁹ Dimitriu 1966, s. 126, 489, Pl. 57, No. 842, 843, 845, 846, 848; Ayrıca bkz. Birzescu 2005, Abb.02, Kat. No.4; Abb.03, Kat. No. 12.

³²⁰ Dupont 1998, Şek. 23.5b.

³²¹ Özyiğit 1992, ss. 18-19, Çiz.3; S. Özyiğit, *FOÇA PHOKAIA*, İzmir 1998, s. 43.

³²² Boky-Olkhosky 1994, ss. 155-156, Şek. 3: 2-3.

Bugün Gürcistan sınırları içinde kalan, Kolkhis bölgesindeki Pichnavari nekropolünden ele geçen bir örnek İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlenmiştir³²³. Ancak amphora, İ.Ö. 5. yüzyıla ait örneklerle oranla çok daha geniş bir gövdeye ve daha kısa bir boyuna sahiptir. Bu form özellikleriyle verilen tarihten daha erken, olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği içine ait olmalıdır.

Nymphaion Nekropolisinden ele geçmiş ve bebek mezarı olarak kullanılmış iki amphora İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmiştir³²⁴. Onayko tarafından yayınlanan Torikos buluntuları arasında İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli çok sayıda kırmızı renkli ağız-boyun ve dip parçası bulunmaktadır³²⁵. Chokrak'tan ele geçen kırmızı renkli amphora dip parçaları İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başı arasında tarihlenmektedir³²⁶.

Atina Attalos Stoası, Q12:3 nolu kuyu içinden ele geçen kırmızı renkli amphoralar İ.Ö. 520-480 yılları arasında tarihlenmektedir³²⁷. Aegina Aphaia tapınağı, teras buluntuları arasında ele geçen kırmızı renkli amphoralar İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir³²⁸. İ.Ö. 530-510 yılları arasında tarihli Pointe Lequin 1A batığından bir adet kırmızı Lesbos amphorası ele geçmiştir³²⁹. Daskyleion'da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı ile İ.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalardan çok sayıda kırmızı renkli Lesbos amphorası ele geçmiştir³³⁰.

³²³ Kacharava 1995, Şek. 3.

³²⁴ Grach 1999, Taf. 148-10 (HHΦ 76240), Pl.91-2 (HHΦ 77.29)

³²⁵ Onayko 1980, Tav.V, No. 45-61.

³²⁶ Masslenikov 1995, Şek. 2-5, No. 4,9.

³²⁷ Roberts 1986, Şek. 41, No. 408-411, Clinkenbeard 1982, Pl.71-4.

³²⁸ Johnston 1990, Şek.2-3 kat. No. 41, Şek. 3, kat. No. 42.

³²⁹ Long vd. 1992, ss.223-226, Şek. 45-5.

³³⁰ Atilla 2003, Şek. 18-20, kat. No. 50-55.

2.4. SAMOS TICARI AMPHORALARI

İ.Ö. 7. yüzyılın sonundan İ.Ö. 4. yüzyıla kadar geçen yaklaşık üçyüz yıllık süre, Güney İonia bölgesi kentlerinin amphora yoğun olarak amphora ürettiği dönemdir. Bölge içinde özellikle iki kent bu konuda başı çeker; bunlardan biri Samos adası, diğer ise hemen peraiasında yer alan Miletos kentidir.

Dışa taşkın, torus şeklinde kalın dudağa, genellikle konik bazen silindirik görünümlü kısa ve küt boyuna, kısa ve yay formu kulplara, şişkin, ovoidal formu gövdeye ve sığ oyuklu, dar halka kaideye sahip amphora tipi, genellikle Samos adasına atfedilir. Samos üretimi amphoralarla ilgili en erken bilgileri Boehlau ve Petrie verir.

Boehlau, Samos'ta Tigani kentinin batısındaki nekropolde gerçekleştirdiği kazılarda, çok sayıda bebek mezarı olarak kullanılmış amphora ortaya çıkarır³³¹. Ancak ele geçen amphoraların formuna dair tek bir Çiz. vermiştir³³². Petrie ise 19. yüzyılın sonlarında Naukratis'te gerçekleştirdiği çalışmalarda Samos amphora örnekleri yer almaktadır, ancak Petrie'de Boehlau gibi, sadece kontur Çiz.lerle yetinir³³³. Samos amphoralarını, ada ile ilk ilişkilendiren kişi ise Zeest'tir. Zeest Nymphaion buluntusu tam bir amphorayı Samos üretimi olarak sınıflandırır³³⁴.

Bugüne kadar Samos amphoralarıyla ilgili en kapsamlı çalışmayı V. Grace gerçekleştirmiştir³³⁵. Grace, İ.Ö. geç 7- erken 6. yüzyıla tarihli erken örnekler için bu yaptığı bu değerlendirmeyi, hem Tigani nekropolü amphoraları hem de balıkçılar tarafından çıkarılan örneklerle desteklemektedir. Grace tarafından yapılan bu çalışmadan çıkan sonuçlar, bugün de büyük oranda geçerliliğini korumaktadır.

³³¹ J. Behlau, *Aus Ionischen und Italischen Nekropolen*, Leipzig 1898.

³³² Boehlau, s. 23, Şek. 16.

³³³ Petrie, W.M.F. *Naukratis I*, London 1886, Pl. 16-2.

³³⁴ Zeest 1960, Pl.I.3; Dupont 1998, s. 164., dipnot 130.

³³⁵ Grace, V. "Samian Amphoras", *Hesperia*, vol. 40, No.1, (Jan. –Mar. 1971), ss.52-95.

İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başında, hem Samos hem de Miletos amphoraları, hem form hem de kil yapısı bakımından birbirine çok benzer şekilde üretilmiştir. Dupont³³⁶ ve Withbread³³⁷ tarafından gerçekleştirilen analizlerde neredeyse hiçbir ayrı özellik bulunamamış, bu yüzden bu döneme ait amphoralar “Miletos-Samos Grubu” adı altında gruplandırılmıştır³³⁸.

Antik yazarlar-özellikle Strabon-, Samos adasının iyi şarap üretmediğinden bahseder³³⁹. İ.Ö. 5. yüzyıla ait Samos sikkeleri üzerinde amphora ile birlikte tasvir edilen zeytin dalı, bu amphoraların, özellikle zeytinyağı taşımak için üretilmiş olduklarını gösterir³⁴⁰. Dupont, özellikle Etruria bölgesinde ele geçen Batı Anadolu kökenli ticari amphoralar içerisinde, Samos örneklerinin %50-60 oranında olduğunu, buna karşı, Karadeniz’de oldukça az sayıda ele geçtiklerini belirtir. Dupont, bu durumu, şarap üreten diğer merkezlerin batıda Etruria şarabıyla baş edememeleri nedeniyle zeytinyağı taşıyan Samos ve Miletos amphoralarının bu bölgede prim yapması, bunun yanında Karadeniz’de az ele geçmesini de bu bölgede yaşayan Yunanlı olmayan halkların hayvansal yağ tercih etmeleriyle açıklar³⁴¹. Gedrçekten de Samos amphoralarının dağılım alanlarına bakıldığında, özellikle İ.Ö. 6. yüzyıl içinde yoğun olarak Batı Anadolu ile Batı Akdeniz’de ele geçtiklerini söylemek yanlış olmayacaktır (Harita 6).

³³⁶ Dupont 1982, s. 204-208.

³³⁷ I.K. Withbread, “The Application of Ceramic Petrology to the Study of Ancient Grek Amphorae”, *BCH Supl.* 13, 1986, ss. 95-101.

³³⁸ Aegina Aphaia Tapınağı teras dolgusundan ele geçen bir grup amphora, Johnston tarafından “Samos-Miletos” adıyla sınıflandırılmıştır. Bkz. Johnston 1981, s. 42; Lawall, Atina Agorası buluntuları içinde yer alan İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli bir grubu benzer formlara sahip olmaları nedeniyle “Miletos-Samos Grubu” olarak sınıflandırmaktadır. Lawall 1995, ss. 176-195, Şek. 69-77.

³³⁹ Strabon, *Geographika*, XIV, 1.5. “Civarındaki bütün adalarda ve ada olmayan komsu ülkelerin çoğunda, örneğin Khios, Lesbos ve Kos adalarında en iyi şaraplar elde edilmesine rağmen Samos Adası’ndan iyisarıp çıkmaz.”

³⁴⁰ Mattingly, H. “Coins and Amphoras, Chios, Samos and Thasos in the 5th Century B.C.”, *JHS* 101, 1981, Pl. 1 h.

³⁴¹ P. Dupont “La Circulation Amphorique en Mer Noire a L’Epoque Archaique, Specificite et Problemes”, *İn: Garlan (ed.), 1999.*

Phokaia arkaik dönem sektörlerinde ele geçmiş Samos üretimi 20 adet ağız ve boyun parçası, kentte ele geçen amphoralar içinde %10.3 lük bir orana sahiptir (Tablo 2). Samos amphoraları Phokaia'da en yoğun Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiştir (Tablo 1). Tüm Samos amphoraları, tipolojik incelemesi sonucunda üç farklı döneme tarihlenir.

2.4.1. İ.Ö. 630-600 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları

2.4.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında üretilen Samos amphoraları serinin en erken örneklerini oluşturmaktadır. Bu seriye ilişkin tam örnekler, erken örneklerin form gelişimi hakkında bize detaylı bilgiler vermektedir. Abdera nekropolisi amphoraları arasında yer alan tam bir amphora, oldukça geniş ağız çapı (16 cm), kısa ve küt boynu, kısa, elips kesitli, yay formu kulpları, 44 cm çapındaki geniş ve yuvarlak gövde formuyla Samos amphoralarının en erken tarihli örneklerinden biridir³⁴². Ağız kenarı, dışa çekik, yuvarlatılmış, torus şeklindedir. Söz konusu örnek, 9 cm. çapında kaideye sahiptir.

Berezan Hermitage Müzesi koleksiyonundaki bir diğer tam örnek³⁴³, genel form yapısıyla Abdera örneğine benzerken, daha uzun boyun, dışa çekik, kalın yastık formu ağız kenarı ve hafif yükselerek çıkan elips kesitli kulplarıyla farklılık göstermektedir. Bu amphora 52 cm yüksekliğe, 38 cm karın çapına sahiptir.

Gruba ait yukarıda anlatılan örnekler yardımıyla, erken dönem Samos amphoralarında, farklı ağız manipülasyonları görüldüğünü söyleyebiliriz. Örneklerin bir kısmında- Berezan örneğinde olduğu gibi-ağız kenarı, boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmış kalın bant formundayken, genellikle kullanılan form, dışa taşkın, torus şeklindeki ağız kenarı formudur. Ağız çapları 12-16 cm arasında değişmektedir. Bu

³⁴² Skarlatidou 2000, Pl.53.

³⁴³ Dupont 2005, Env. No. B63.290.

dönem Samos amphoraları genel olarak, kısa ve geniş, genellikle kesik konik formlu boyun yapısıyla dikkat çeker. Bazı örneklerde ise silindirik görünümlüdür. Boyun omuz geçişinde, Samos amphoralarının vazgeçilmez özelliklerinden biri olan belirgin bir silme yer alır. Aşağı yukarı boynun ortasına yakın bir noktadan hafif yükselerek çıkan ve dışa doğru açılan elips kesitli kulplar, yay formudur. En geniş projeksiyon noktası omuz hizasında olan, şişkin gövde, kesik konik formlu, sık oyuklu ve dışa doğru açılan halka kaide ile sona ermektedir.

Phokaia buluntusu Samos amphoraları arasında, bu gruba dahil edilebilecek altı adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No.1-6). Örneklerin tamamı dışa açılan, kalın yastık formlu ağız kenarına sahiptir(Lev. 31, No. 1-6)³⁴⁴. Ağızdan boyuna geçişte ince bir silme bulunmaktadır. Phokaia örneklerinin ağız çapları 16.4 cm-11.4 cm arasında değişmektedir. Bu tip ağız formuna sahip örnekler, Oryantalizan dönem seramik atölyesi buluntusu olan ve kontekstinde ele geçen, çentik ağızlı kuşlu kase parçasıyla İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenen, 5 katalog numaralı ağız parçasıyla benzerlik gösterdikleri için erken gruba dahil edilmişlerdir³⁴⁵.

İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğine tarihli, erken dönem Samos amphoraları, yoğun mikalı killeriyle dikkat çekmektedir. Phokaia örneklerinin killere göz attığımızda, tamamına yakınının, değişen yoğunluklarda mikalı kile sahip olduğu görülmektedir. Ancak 4 katalog numaralı örnekte katkı maddesi olarak yalnızca kalsit bulunmaktadır³⁴⁶. Dolayısıyla mikalı kil yoğun olarak kullanılmasına rağmen, mikasız örnekler de görülebilmektedir. Bu durumda, benzer coğrafi özellikler gösteren Samos adası ile peraiasındaki anakarada yoğun mikalı kile sahip amphoralar üretilirken, mikasız örneklerin farklı merkezlerde üretilmiş olabilecekları düşüncesi akla gelmektedir. Bu

³⁴⁴ Söz konusu örneklerin tamamında, ağız kenarından boyuna geçişte çok küçük bir girinti görülmektedir.

³⁴⁵ Parça üzerinde, ağız kenarından sarkan içi çapraz taramalı üçgen motifi ile yine içi çapraz taramalı kuş figürünün arka kısmı görülmektedir. Bu bezeme, Cook tarafından İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlenmektedir. Bkz. R.M. Cook, "Chapter 6: Bird Bowls and Rosette Bowls", *R.M.Cook-P.Dupont, East Greek Pottery, New York 1998*, ss. 26-27., Şek. 6.1.

³⁴⁶ V. Grace, Samos amphoralarını kil yapılarına göre değerlendirirken, bazı örneklerde neredeyse hiç mika bulunmadığından bahsetmektedir. "Of jars mentioned above of which the clay is known to me, only AP 1491 and perhaps in P 8858 is it as nearly non-micaceous as in P 18988", Bkz. Grace 1971, s. 77.

dönemde görülen kil rengi genellikle kırmızı ve açık devetüyü rengidir. Bunun yanında, kırmızımsı kahverengi, pembe gibi tonlar da görülebilmektedir. Phokaia örneklerinde baskın kil rengi açık kırmızıdır. Bunu açık kırmızımsı kahverengi izler. 5 katalog numaralı parça ise pembemsi beyaz renkli kile sahiptir.

İ.Ö. 7. yüzyılın sonuna tarihli Samos amphoraları, bezemesiz amphoralar olarak bilinmektedir. Ancak, Miletos Kalabaktepe'den ele geçmiş bir amphora ağız-boyun parçası, sahip olduğu firnis bant süslemesiyle, istisnai bir örnektir³⁴⁷. Phokaia, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele 5 katalog numaralı parçada, ağız boyun geçişinde, koyu kırmızımsı kahverengi renkte firnis bant bulunmaktadır.

2.4.1.2. Tarihleme

Son yıllarda yapılan çalışmalar, sanılanın aksine, Samos adasının İ.Ö. 7. yüzyılın sonundan daha erken bir tarihte üretime başladığını ortaya koyar. Abdera Nekropolü buluntuları arasında yer alan tam örnek, İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir³⁴⁸. Berezan hermitage Müzesi koleksiyonundaki tam örnek için, her ne kadar İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı önerilmişse de, küresel formu, şişkin gövdesi, bu amphoranın da İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği içinde üretilmiş olması gerektiğini göstermektedir.

Samos Herion, güney temenosunda ele geçen bir üst gövde, oldukça dışa çekik, yuvarlatılmış torus şeklinde ağız formuna sahiptir ve İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmektedir³⁴⁹. Ancak söz konusu amphora, form olarak Cerveteri'de 53 nolu mezarda ele geçen ve protokorinth aryballosu yardımıyla İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli başka bir amphoraya benzemektedir³⁵⁰. Bu durumda Heraion örneğini verilen tarihten biraz daha erkene tarihlemek gerekmektedir. Yine Samos Heraion'u

³⁴⁷ M. Seifert, *Herkunftsbestimmung archaischer Keramik am Beispiel von Amphoren aus Milet*, BAR International Series 1233, 2004, Taf. 72, Kat. No. 185.

³⁴⁸ Skarlatidou 2000, s.55, Pl. 53.

³⁴⁹ Isler 1978, Şek. 45b-46b.

³⁵⁰ Rizzo 1990, Şek. 14, ancak Protokorinth dönemin İ.Ö. 650-640 yılları arası olduğu göz önünde bulundurulduğunda, her iki amphoranın tarihinin, bu tarihler arasına çekilmesi daha doğru olacaktır.

kuzey yapı içinden ele geçen diğer örnekler ise İ.Ö. 630-600 yıllarına tarihlenmektedir³⁵¹.

Miletos Kalabaktepe'den ele geçmiş, biri bezemeli iki örnek İ.Ö. 625-600 yıllarına tarihli tabakadan ele geçmiştir³⁵².

Karadeniz'de Aşağı Don Bölgesi'nde yer alan Krasnogorovka III yerleşimindeki 14 nolu kurgan içinde, tüm gövdesi firnis bant süslemeli bir Khios amphorasıyla birlikte ele geçmiş Samos amphorası, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmiştir³⁵³. Ancak Khios amphorası, form olarak İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreğine yarıklı örneklerle benzerlik göstermektedir. Bu nedenle şişkin gövde formu ve dış yüzü firnis bant süslemeli, geniş çaplı halka kaideli bu amphora ve beraberindeki Samos amphorası için İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreğini önermekteyiz. Karadeniz'de Samos amphoralarının en yoğun ele geçtiği merkezilerin başında Histria gelmektedir. Kentte ele geçen en erken tarihli Samos amphora örnekleri İ.Ö. 7. yüzyılın sonuna aittir³⁵⁴.

Mezad Hashavyahu kazılarında ele geçen çok sayıdaki Samos amphora örneği, Babil Kralı II Nabukhadnezzar tarafından İ.Ö. 604 yılında gerçekleştirilen tahribat sonucu oluşan tabakanın altından ele geçmiştir³⁵⁵. Dolayısıyla tahrip tabakasından önceki bir tarihten olmaları gerekmektedir. Girit, Kommos'ta İ.Ö. 7. yüzyıl sonuna tarihli Q yapısından da Samos amphora örnekleri ele geçmiştir³⁵⁶. Kıbrıs Salamis antik kenti kazılarında, ele geçen ağız-boyun parçası İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmiştir³⁵⁷. Ancak verilen tarih bu örnek için biraz geç olduğu kanısındayız. Krasnogorovka 14 nolu kurgandan ele geçen amphorayla benzer ağız ve boyun profiline

³⁵¹ E.A. Furtwangler- J.H. Kienast, *Samos Band III, Der Nordbau im Heraion von Samos*, Bonn., 1989, Abb. 21-32, Taf. 24-32.

³⁵² Seifert 2004, Taf. 72, kat. No. 184-185.

³⁵³ Monachov S.Ju., *Grecheskie amfory v Prichernomor'e:kompleksy keramicheskoi tary VII-II vekov do n.e.*, Saratov 1999, ss: 34-35, Taf. 2-1.

³⁵⁴ Bkz. Sezgin 2009, dipnot. 876.

³⁵⁵ Fantalkin 2001, Şek. 32. No.4-5, Şek. 33, No. 1-4; Naveh 1962, Şek. 6:1-3, 5.

³⁵⁶ Johnston 1993 Şek. 09 b, j, Kat. No. 110-111.,

³⁵⁷ Calvet-Yon 1977, Pl. XI, Kat. No. 116, Env. No. 67/Z-1220.

sahip olması bu amphoranın da en geç İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği içinden olması gerektiğini göstermektedir.

2.4.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında iki farklı formda Samos amphorası üretilmiştir. Bunlardan biri, erken formun devamı olan küresel gövdeli amphoralar, diğeri ise Dupont tarafından armut formu “pear-shape”³⁵⁸ olarak isimlendirilen daha küçük boyutlu amphoradır. Ağız, boyun ve dip formları benzer olmasına rağmen, gövde formunda ve boyutlarında görülen farklılık nedeniyle, İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı içinde üretilmiş Samos amphoralarını Tip A ve Tip B adıyla iki ayrı grup olarak incelemek yerinde olacaktır.

2.4.2.1. Tip A (Küresel Gövdeli Amphoralar)

2.4.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Tip A amphoraları, küresel gövde formlarıyla, erken serinin devamı niteliğindedir ancak biraz daha uzun ve dar forma sahiptir. Tip A grubuna dahil edebileceğimiz tam örneklerin büyük bölümü, Etruria bölgesindeki nekropollerden ele geçmiştir (Lev. 49, Şek. 33 a-b)³⁵⁹. Bu örneklerle göre Tip A amphoralarında iki farklı ağız manipülasyonu görülmektedir. Birinci manipülasyonda, ağız kenarı boynun devamı şeklinde dışa açılmış, kalın yastık formundayken, ikinci manipülasyonda, dışa taşkın, iç yüzü düzleştirilmiş, torus şeklindedir.

Tip A amphoralarının tamamı, kısa ve kesik konik formu, yükseklikleri 6.8 cm arasında değişen boyuna sahiptir. Erken dönem Samos amphoralarının genelinde görülen, boyun omuz geçişindeki silme, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde de varlığını devam ettirmektedir. Boynun ortasından çıkan, elips ya da oval kesitli kulplar, omuza doğru açılan yay formundadır.

³⁵⁸ Dupont 1998, s.164.

³⁵⁹ Özellikle, Vulci ve Cerveteri nekropollerinden ele geçen Batı Anadolu üretimi ticari amphoralar arasında Samos örnekleri önemli yer tutmaktadır. Bkz. Rizzo 1990.

Erken örneklerden farklı olarak, Tip A amphoralarında, gövdedeki en yüksek projeksiyon noktası, karın hizasına inmiş bu da amphoraya daha dolgun bir görünüm kazandırmıştır. Tip A amphoralarının yükseklikleri, 53-56 cm arasında, gövde çapları ise, 34-39 cm arasında değişmektedir. Küresel formlu Tip A amphoraları, çapları 5-7 cm arasında değişen, dışa açılan, sığ oyuklu halka kaide ile sona ermektedir.

Phokaia buluntuları arasında, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında görülen Tip A amphora grubuna dahil edilebilecek sadece üç adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No. 7-9). 7 katalog numaralı parçada ağız kenarı, boynun devamı şeklinde dışa açılan kalın yastık formundayken, 8 ve 9 katalog numaralı parçalarda ağız kenarı, dışa taşkın, iç yüzü düzeltilmiş, kalın bant formundadır (Lev 31).

Tip A Samos amphoraları, erken örneklerde olduğu gibi, genellikle, değişen yoğunluklarda mikalı kil yapısına sahiptir. Bunun yanında, mikasız örnekler de görülebilmektedir. Mika dışında kalsit ve kum görülebilen diğer katkı maddeleridir. Bu tipe ait örneklerde görülen hakim kil rengi ise, genellikle pembedir. Bunun yanında, kırmızı-sarı, açık kırmızı ve kahverengi diğer tonlardır. Phokaia örneklerinin tamamı mikalı kile sahipken, bir örnekte (Kat. No. 9) az yoğunlukta mika, bol quartz ve kalsit bulunmaktadır. Bununla birlikte, Phokaia örneklerinin killeri, açık kırmızı, sarımsı kırmızı ve açık kırmızımsı kahverengidir.

2.4.2.1.2. Tarihleme

Yukarıda, Tip A Samos amphoralarına ait örneklerin büyük oranda Etruria'daki nekropollerden geldiğinden bahsetmiştik. Bu örneklerin ele geçtiği mezarların tamamı, kontekst malzeme ile tarihlenmektedir.

Vulci, Osteria Nekropolü, 81 nolu mezardan ele geçen tam bir örnek, kontekstinde yer alan biri küresel diğeri piriform iki aryballos yardımıyla İ.Ö. 600-590

yılları arasına tarihlenmektedir (Lev. 49, Şek. 33b)³⁶⁰. Yine Osteria'daki 61 nolu mezar, Etrüsk-Korinth stilinde yapılmış oinokhoe ve alabastron yardımıyla İ.Ö. 6 yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir (Lev. 49, Şek. 33a)³⁶¹. Cerveteri, Banditaccia Nekropolü, Tagola Dipinto, Tumula IV içinden ele geçen bir diğer tam Tip A örneği, mezar hediyeleri yardımıyla İ.Ö. 600-580 yılları arasına tarihlenmektedir³⁶². Yine Banditaccia Nekropolü, Tumula VII, 1 nolu mezar buluntusu Tip A amphorası, İ.Ö. 600-580 yıllarına tarihlenmektedir³⁶³. Montalo di Castro, 1 nolu mezar içinden ele geçmiş tam bir örnek, Etrüsk amphoraları yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği sonlarına tarihlenmektedir³⁶⁴.

Mylai (Milazzo) Nekropolü buluntuları arasında yer alan tam bir Tip A örneği, 34.9 cm. lik dar gövde çapına ve 56 cm yüksekliğe sahiptir³⁶⁵. Bu amphoranın tarihi için İ.Ö. 570-560 yılları arasını önerebiliriz. Salamis kazılarında, sondaj Z, çukur γ içinde bulunmuş olan örnek, 8.3 cm boyun yüksekliği ve 13.6 cm ağız çapıyla, Tip A amphora grubuna girmektedir³⁶⁶. Kuruluşunda Phokaia'nın baş rol oynadığı kentlerden biri olan İtalya'daki Gravisca kentinden de Tip A grubu içine giren bir örnek ele geçmiştir³⁶⁷. İspanya, Málaga'da, Palacio Buenavista kazılarında ele geçen amphoralar arasında da biri ağız, boynun bir bölümü ve iki kulptan oluşan üst kısım, diğer kaide olmak üzere iki örnek ele geçmiştir. Bu örnekler ele geçtikleri tabakanın tarihine göre İ.Ö. 7. yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına aittir³⁶⁸. Marion'da 83 nolu mezar içinden ele geçen tam bir örnek İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir³⁶⁹. Bourgas Körfezi

³⁶⁰ Tomba 81 Hercle, bkz. Rizzo 1990, Şek. 213, Şek. 352.

³⁶¹ Tomba 61 Hercle, bkz. Rizzo, Şek. 214, Şek. 351.

³⁶² Rizzo, Şek. 137, Şek. 354.

³⁶³ Rizzo, Şek. 125, Şek. 353.

³⁶⁴ Rizzo, Şek. 245, Şek. 355.

³⁶⁵ Brea-Cavalier 1959, Tav. LI.5.

³⁶⁶ Calvet-Yon 1977, Pl. XI, Kat. No. 115, Env. No. 67/Z 1219.

³⁶⁷ Slaska 1978, Şek. 5., Slaska, Gravisca kentinde ele geçen Batı Anadolu kökenli amphoralar arasında en kalabalık grubun, 44 örnekle Samos amphoraları olduğunu belirtmektedir Bkz. Slaska, s. 20.

³⁶⁸ Garcia vd. 2000, ss. 194, 199, 201, Şek. 9, (P.B. MA. 98.21/23/3), Şek. 11 (P.B. MA. 98.21/23/7).

³⁶⁹ Grace 1971, Pl. 15-1.

çevresinde yer alan Thrak kentlerinden biri olan Debelt'ten ele geçen Ionia amphoraları arasında, İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenen tam bir örnek bulunmaktadır.³⁷⁰

2.4.2.2. Tip B (Armut Formlu “Pear-Shaped” Amphoralar)

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde Samos adası, küresel gövdeli amphoralar dışında, daha küçük ve daha az kapasiteli, farklı formda amphoralar da üretmiştir. Bu yönüyle, Lesbos adasının İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında ürettiği, “phi tip” amphoralara benzemektedir.

2.4.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Armut formlu ikinci serinin amphoraları, ortalama 55-60 cm yüksekliğe sahiptir. Tip A örneklerine göre daha küçük boyutlu olması nedeniyle, daha az hacimli hamura sahiptir. Amphoraların büyük çoğunluğu, dışa çıkık, torus şeklinde ağız kenarına ve kısa, hafif şişkin, konik formda boyuna sahiptir. Samos amphoralarına özgü, boyun omuz geçişindeki silme, Tip B amphoralarında da görülmektedir. Tip A amphoralarından daha ince olan kulplar, boynun orta noktasından çıkarak, dar bir kavisle omuza birleşmektedir. Ortalama 65 cm genişliğindeki dik omuz, amphoranın en geniş noktasıdır. Buradan, çapı 4-5 cm arasında değişen, dar halka kaideyle sona eren alt gövdeye, keskin bir açıyla geçilmektedir. Bu da amphoraya, armut ya da topaç formunda bir görünüm kazandırmaktadır (Lev 49, Fig 34).

Phokaia örnekleri arasında Tip B grubuna dahil edilebilecek beş adet ağız boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No. 10-14). Ağız çapları 11-13 cm arasında değişen amphoralar, dışa taşkın, kalın, torus şeklinde dudak formunda ağız kenarı ve hafif şişkin boyuna sahiptir (Lev. 32). 12 katalog numaralı örnekte, oldukça kalın olan ağız kenarı, çok hafif aşağı doğru sarkmaktadır.

³⁷⁰ C. Tzochev-T. Stoyanov & A. Bozkova (ed.), “Archaic Amphora Import from Thracian Sites Around the Bay of Bourgas”, *PATABS II (Production and Trade of Amphorae in the Black Sea), Acts of the International Round-Table held in Kiten, Nessebar and Sredeta, September 26-30, 2007*, Sofia 2011, Şek. 4-1.

Tip B amphoraları, Tip A örneklerinde görüldüğü gibi, rafine ve mika katkılı kile sahiptir. Bu tipte de diğer örneklerde olduğu gibi mikasız kile sahip amphoralar bulunmaktadır ki, C. Roebuck, Atina Akropolisi, kuzey yamacından ele geçen tam bir örneğin, mikasız kile sahip olduğunu belirtmektedir³⁷¹. Phokaia örneklerinde mika dışında kum, kalsit, kuvarz ve şamot görülen diğer katkı maddeleridir. Tip B amphoralarının kil renkleri genellikle, kırmızı ve tonlarıdır. Phokaia örneklerinde ise hakim renk sarımsı kırmızıdır. açık kırmızı ve açık kırmızımsı kahverengi diğer tonlardır. Ayrıca 11 ve 13 numaralı parçalardan anlaşıldığı kadarıyla, dış yüzeyleri, ya kilinin renginde yada daha farklı bir tonda kil astarla kaplıdır.

2.4.2.2.2. Tarihleme

Tip B amphoraları, “Phi Tip” Lesbos amphoralarında olduğu gibi, olasılıkla kısa bir süre için üretilmiş özel bir formdur. Bu nedenle, geniş bir alanda ancak az sayıda ele geçmiştir.

Bu tipe ait tam örneklerin büyük bölümü, Giglio adası batısından ele geçmiştir³⁷². Batık, kargosunda yer alan, Etrüsk ve Korinth üretimi aryballoslar, Etrüsk amphoraları, Lakonia kapları, oinokhoeler ve Ionia kaseleri ile İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmektedir. Dupont “pear-shaped” olarak isimlendirdiği bu formu İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlemektedir³⁷³. Atina Akropolisi Kuzey yamacı C kuyusu içinden kırık halde bir Tip B amphorası ele geçmiştir³⁷⁴. İ.Ö. 480 yılındaki Pers tahribi sırasında kapatılmış olan kuyu, içindeki buluntular yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı hatta sonuna tarihlenmektedir. Ancak, Tip B amphoralarının tamamının İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait tabakalardan ya da kontekstlerden ele geçmiş olması nedeniyle, acropolis örneği için önerilen tarih çok geç görünmektedir. Bu amphora olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarına yakın bir tarihten olmalıdır. Samos Tigani

³⁷¹ Roebuck, 1940, ss. 257, Kat.No.335.

³⁷² Bound 1991, Şek. 43-45.

³⁷³ Dupont 1998, ss. 166-167, Şek. 23.6 e-g.

³⁷⁴ Roebuck 1940, Şek. 61, No. 335.

açıklarından balıkçılar tarafından getirilen bir örnek, İ.Ö. 600 civarına tarihlenmektedir³⁷⁵.

Kıbrıs adası buluntusu olan tam bir örnek, bugün Harvard Üniversitesi Semitic Museum'da korunmaktadır³⁷⁶. Yine Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi envanterinde bulunan deniz buluntusu bir başka tam örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenir³⁷⁷. Çeşme Müzesi amphora sergisinde de deniz buluntusu tam bir örnek mevcuttur (Lev. 50, Şek. 35)³⁷⁸. Mısır'da Iufaa'dan ele geçen Ionia amphoraları arasında, İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihli bir adet Tip B amphora örneği bulunmaktadır³⁷⁹. 10 katalog numaralı ağız boyun parçasına çok benzeyen bir örnek, Troia, D9 açmasından ele geçmiştir³⁸⁰. Yusuf Sezgin tarafından³⁸¹ İ.Ö. 630-600 yılları arasına tarihlenen, Tel-Batash Timnah buluntusu tam profil veren bir örnek³⁸², genel form özellikleri ve ölçüleriyle armut formu Tip B amphoralarına daha yakındır. Bu yüzden, söz konusu amphora için önerilen tarih biraz erkendir. Amphora için İ.Ö. 600-580 yıllarını öneriyoruz.

2.4.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı, Batı Anadolu için Pers egemenliği altında geçen bir dönemdir. Bu dönem içinde, amphora üreten merkezlerden büyük bir bölümü, üretimlerini ciddi boyutlara taşımıştır. Samos adası da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, küresel formu erken örneklerin devamı niteliğinde ancak daha uzun ve ince olan amphoraları üretmiştir.

³⁷⁵ Grace 1971, Pl.15-2.

³⁷⁶ Sezgin 2009, Sam3.05.

³⁷⁷ O. Alpözen-H.Özdaş-B.Berkaya, *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, 1995, Env. No. 4439.

³⁷⁸ Çeşme Müzesi Amphora Sergisi, Env No. 32.

³⁷⁹ Smolarikova 2002, ss.37-38, Pl.1-1.

³⁸⁰ Lawall 2002, Şek. 11 kat No. 77, söz konusu parça İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir.

³⁸¹ Sezgin 2009, Levha 80, Sam1.20.

³⁸² J.C. Waldbaum-J. Magness, "The Chronology of Early Greek Pottery: New Evidence From Israel", *AJA 101-1*, 1997, s.34, Şek. 12.

2.4.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Bu dönem içinde üretilen Samos üretimi örnekler, aynı yüzyılın ilk yarısında üretilen küresel gövdeli öncüllerinden, daha uzun ve ince bir profile sahiptir. Dupont tarafından geç tip olarak tanımlanan³⁸³ amphoralar, bu dönemde ortalama 65-68 cm arası yüksekliğe ulaşmıştır. İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında görülen, boynun devamı şeklinde dışa açılan, kalın yastık formu ağız kenarı, yüzyılın ikinci yarısında yerini, kalın, yuvarlatılmış, daha yüksek, yastık formunda ağız kenarına bırakmıştır. İ.Ö. 530-510 yılları arasına tarihli Pointe Lequin 1 A batığı içinde ele geçen Samos amphoralarından anlaşıldığı kadarıyla, birden çok ağız manipülasyonu görülmektedir³⁸⁴.

Formdaki uzamaya paralel olarak, amphoraların boynunda da uzama görülmektedir. İ.Ö.6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli örnekler, 8-13 cm arasında değişmektedir. Boyun genellikle, omuza doğru hafifçe daralan konik formdadır. Ancak, Miletos'ta ele geçmiş tam profil veren amphora da olduğu gibi, silindirik görünümlü boyuna sahip amphoralar da görülmektedir³⁸⁵. Boynun uzamasıyla birlikte, erken formlarda standart olan, yay formu kısa kulplar ortadan kalkım, yerini, elips kesitli, baston formunda uzun kulplar almıştır.

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli, küresel formu örneklerden tanıdığımız, en geniş yeri omuzlara yakın, şişkin gövde formu, en yüksek projeksiyon noktasının gövde ortasına inmesiyle birlikte, omuzlar aşağı doğru eğilmiş ve ovoidal bir form kazanmıştır. Bu dönemde gövde çapları, 36-44 cm arasındadır. İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, gövde formunda görülen değişim, kaide formunda da kendini göstermektedir. Ancak, bu dönemde tüm örneklerde, standart bir kaide formu gözlenmektedir. Amphoraların büyük bölümünde, dışa doğru sivri bir şekilde açılan, oturma düzlemi, yuvarlatılmış, sığ

³⁸³ Dupont 1998, ss. 168-170, Şek. 23.9.

³⁸⁴ Long vd. 1992,

³⁸⁵ W. Voigtlander, "Funde aus der Insula westlich des Buleuterion in Milet" *IstMitt* 32, 1982, Abb. 27, Kat. No. 167. Söz konusu örnek, 68 cm gövde uzunluğu ve 13.7 cm boyun yüksekliğiyle, grubun en uzun örneklerinden biridir.

oyuklu, alçak halka kaideler kullanılmıştır. Bu dönemde kaide çapları daralmıştır. Kaideler ortalama, 3.5-6 cm çapa sahiptir.

Phokaia arkaik dönem sektörlerinin, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarından toplam beş adet Samos, ağız-boyun parçası ele geçmiştir (Kat. No. 14-18). Phokaia örneklerinin tamamı, hafif dışa taşkın, yüksek ve kalın yastık formunda ağız kenarına sahiptir (Lev. 32-33). Yalnız 16 katalog numaralı ağız parçası, genişleyen boyun yapısıyla gruptaki diğer amphoralardan ayrılır (Lev. 33).

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında üretilen Samos amphoraları, hemen her dönemde görülen, farklı yoğunlukta mikalı kile sahiptir. Mikalı örnekler dışında, az mikalı ya da mikasız kile sahip amphoralar da bulunmaktadır ki, 15 ve 18 katalog numaralı Phokaia örnekleri, yalnızca kalsit ve kum katkılı kil yapılarıyla dikkat çeker. Diğer örnekler ise, farklı yoğunluklarda mikalı kile sahiptir. Phokaia örneklerinde, hakim kil rengi açık kırmızıdır. Açık kırmızı dışında, soluk sarı ve kırmızımsı sarı, Phokaia örneklerinde görülen diğer kil renkleridir.

2.4.3.2. Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Samos amphoraları için kesin tarih veren en önemli örnekler, Pointe Lequin 1A batığından ele geçen amphoralardır³⁸⁶. Batık, kargosunda bulunan, çok sayıda siyah figürlü kase ve Ionia kyliksi ile İ.Ö. 530-510 yıllarına tarihlenmektedir. Azoria’da, İ.Ö. 6. yüzyılın sonunda yıkıldığı bilinen ve servis binası olarak kullanılmış bir yapının depo ünitesinde, iki adet Samos amphorası ele geçmiştir³⁸⁷. Her iki amphora da aynı tarihten olmasına rağmen, farklı ağız formlarına sahip olmaları, dönem içindeki manipülasyon farklılıklarına güzel bir örnektir.

³⁸⁶ Long vd. 1992, Şek. 43, No.1-5, Şek. 44, No.1-3, Şek. 45, No.1.

³⁸⁷ D.C.Haggis-C.M. Scarry-M.S.Cook-L.M.Snyder-R.D.Fitzsimons, “Excavations at Azoria, 2003–2004, Part 1, The archaic civic complex”, *Hesperia* 76, 2007, Şek. 25, No.1-2.

Cerveteri’de, Monte Abatone, 546 nolu mezardan ele geçen tam örnek (Lev. 50, Şek. 36)³⁸⁸, İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir³⁸⁹. 14 ve 15 katalog numaralı Phokaia örnekleri, ağız formu ve çapı bakımından Cerveteri örneğiyle büyük benzerlik göstermektedir. Cerveteri dışında, İtalya’da, Phokaia’da Phokaia’lılar tarafından kurulmuş bir kent olan Gravisca’da da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli çok sayıda Samos amphora parçası ele geçmiştir³⁹⁰. Atina Agorası, Q12:3 nolu kuyu içinden ele geçen bir örnek, İ.Ö. 520-480 yıllarına tarihlenir³⁹¹.

Klazomenai kazı buluntuları arasında yer alan iki örnekten biri, Akpınar Nekropolisinden ele geçmiş ve bebek gömüsü olarak kullanılmıştır. Kontekstsiz ele geçen bu amphora, ölçüleri göz önünde bulundurularak, İ.Ö. 6. yüzyıl ortalarına tarihlenmiştir³⁹². Yıldıztepe Nekropolünden ele geçen bir diğer örnek ise Doğer tarafından, kontekst malzeme yardımıyla İ.Ö. 520-510 yıllarına tarihlenmiştir³⁹³. Miletos’tan ele geçmiş, örnek, 68 cm uzunluğa rağmen, 44 cm gövde çapına sahiptir. En geniş yeri omuz hizasındaki gövde, form itibarıyla, dönemin amphoralarından farklı gibi görünse de kaide formu, dönemin özelliklerini yansıtmaktadır³⁹⁴. Bu amphora için İ.Ö. 6. yüzyıl gibi geniş bir tarih önerilmiştir. Ancak, oldukça uzun olmasına rağmen geniş çaplı gövde profiline sahip olması, bu amphoranın da İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğinden erken olamayacağını gösterir. Lawall tarafından, Lesbos amphora grubu içinde değerlendirilen, Troia buluntusu bir adet ağız-boyun parçası³⁹⁵, Yusuf Sezgin tarafından geç dönem Samos amphora kataloğuna alınmıştır³⁹⁶. Ancak, amphora parçası

³⁸⁸ Rizzo 1990, Şek. 144, 356.

³⁸⁹ Söz konusu mezar İ.Ö. 560-470 yılları arasında, uzun süre kullanım görmüştür. Bkz. Rizzo 1990, ss. 87-92; Yusuf Sezgin bu mezardan ele geçen Samos örneğinin, boyut olarak İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısındaki küresel forma yakın olmasından dolayı, İ.Ö. 6. yüzyılın ortasından daha erken olamayacağını belirtmektedir. Bkz. Sezgin 2009, s. 308; Ancak Azoria, servis binası deposundan ele geçen örneklerden biri (Haggis vd. 2007, Şek. 25-2), Cerveteri örneğiyle form ve ölçü bakımından daha çok benzerlik gösterir. Bu nedenle bize göre, Cerveteri örneği İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği içine tarihlenmelidir.

³⁹⁰ Slaska 1978, Şek. 6, 8, 9, 10.

³⁹¹ Roberts 1980, Kat. No. 435.

³⁹² Sezgin 1998, Şek. 41; Sezgin 2009, ss. 309-310.

³⁹³ Doğer 1988, Kat. No. 134, Lev.20, Şek. 52.

³⁹⁴ Voigtlander 1982, Abb. 27, Kat. No. 167.

³⁹⁵ Lawall 2002, Şek.6. No.2.

³⁹⁶ Sezgin 2009, S.309.

dikkatle incelendiğinde, ağız formu bakımından İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısına tarihli Samos amphoralarından farklı olduğu görülmektedir. Bunun yanında, ağzın hemen altında, boynun üst kısmında, erken dönem Lesbos amphoralarında bulunan, silmenin izleri görülebilmektedir. Boyun üzerinde yer alan silme, Samos amphoralarında görülen bir özellik değildir. Bu nedenle söz konusu amphora, Samos değil, Lesbos üretimi olmalıdır.

2.5. ZEEST SAMOS AMPHORALARI

Phokaia Arkaik dönem amphora buluntuları arasında, henüz üretim yerleri bilinmeyen, ancak üretim yerleri konusunda çok sayıda fikir ortaya atılmış, az sayıda ele geçmiş bir grup amphora bulunmaktadır.

Zeest Karadeniz'in farklı merkezlerinden gelen amphoraları araştırdığı yayınında, bir grup amphorayı Samos ve Protothasos olarak iki gruba ayırmıştır. Zeest'i bu gruplandırmayı yapmaya zorlayan Nymphaiondan ele geçen ve dışa taşkın dipçik formunda ağız kenarına, silindirik boyuna, omuzu şişkin ovoid formlu gövdeye ve dış yüzü pahlanmış, halka formu kaideye sahip amphoralardır. İ.Ö. geç 6. yüzyıla tarihli bir kontektsten ele geçen Nymphaion amphorası, kil yapısı bakımından Samos amphoralarına benzemesi nedeniyle, Zeest tarafından Samos adası kökenli olarak kabul edilmiştir³⁹⁷. Zeest'in bu düşüncesi Grace tarafından da kabul görmüş ve Grace Samos amphoralarını tanımladığı yayınında, boynunda ince yiv bulunan bu amphoraları Samos amphoraları arasında değerlendirmiştir³⁹⁸.

Doğu Karadeniz'deki Phasis antik kentinde ele geçen bu tip amphoralar Otar Lordkipanidze tarafından, Samos amphoralarıyla tipolojik olarak benzer görülmüş ve "Pseudo-Samos" olarak isimlendirilmiştir³⁹⁹. Çeşme Yarımadası Tektaş Burnu önünde bulunmuş olan ve o bölgenin ismiyle anılan bir klasik dönem batığından da Zeest Samos olarak literatüre giren bu tip amphoralardan ele geçmiştir⁴⁰⁰. Carlson bu tip amphoraları Lordkipanidze gibi "Pseudo-Samos" olarak sınıflandırmıştır⁴⁰¹.

³⁹⁷ Zeest 1960, No. 2. 70., Pl.1.3; Sezgin 2009, s. 324 (ZSam1.01)

³⁹⁸ Grace 1971, s. 71, Şek.2, 4.

³⁹⁹ O. Lordkipanidze, "Colchis in the Early Antique Period and Her Relations with the Greek World" *Archeologia* 19, Warsaw, 15–44.

⁴⁰⁰: D.N. Carlson, "The Classical Greek Shipwreck at Tektaş Burnu, Turkey", *AJA* 107, 581–600.

⁴⁰¹ D.N. Carlson, *Cargo in Context: The Morphology, Stamping, and Origins of the Amphoras from a Fifth-Century B.C. Ionian Shipwreck*. (Texas12Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 584, dipnot 12.

Dupont ise kil yapısı ve kaide profilinin İ.Ö. 4. yüzyıl Thasos amphoralarına benzemesi nedeniyle bu tipin Güney İonia'dan ziyade, daha çok Kuzey Ege bölgesi üretimi olması gerektiğini savunmuştur⁴⁰². Dupont Abdera⁴⁰³ ve Thasos⁴⁰⁴ adasından gelen örnekler yardımıyla, Zeest Samos ve Protothasos tiplerinin Kuzey Ege kökenli olduklarını vurgulamıştır⁴⁰⁵. Bu tezini ise İskit kurganlarından ele geçen bu tip amphoraların iç çeperinde kullanılan reçinelerle desteklemiştir. Dupont, reçineyle sıvandığı için bu tip amphoraların şarap taşımak amacıyla kullanıldıklarını ve o dönem için en kaliteli şarabın Kuzey Ege'de üretilmiş olması nedeniyle, Zeest Samos ve Protothasos amphoralarının bu bölgede üretilmiş olduklarını öne sürmüştür⁴⁰⁶. Yine Dupont, 2007 yılında yayınlamış olduğu çalışmada, Miletos'ta bulunmuş amphoralar arasında Zeest'in Samos ve Protothasos amphoralarının hatırı sayılır orana sahip olduğunu söylemiş ve ilk görüşünün aksine bu tipin aslında Miletos amphoralarından türetildiğini bu yüzden Miletos üretimi olması gerektiğini öne sürmüştür⁴⁰⁷.

Ancak Miletos buluntularını yayınlayan Naso, Zeest'in Samos ve Protothasos amphoralarının % 30 luk bir orana sahip olduğunu söylemekle yetinmiş, söz konusu amphoraları ithal buluntu grubu içinde değerlendirmiş ve bu amphoraların Miletos üretiminden farklı olduğunu söylemiştir⁴⁰⁸.

E. Doğer⁴⁰⁹ ve Y. Ersoy⁴¹⁰ tarafından yapılan çalışmalar Klazomenai antik kentinde çok sayıda Zeest Samos ve Protothasos amphorası ele geçtiğini gösterir.

⁴⁰² Dupont 1998, ss. 178-180, Şek. 23.11.

⁴⁰³ Chrysanthaki Ch.Koukouli, "The Cemeteries of Abdera" *Necropoles et Sociétés Antiques* (Grèce, Italie, Languedoc) Actes du Colloque International de Lille 1991, Naples (Cahiers CJB XVIII), Pl. 142.

⁴⁰⁴ Otatzi C Peristeri, "Amphores et timbres amphoriques d'Abdera", *BCH SupPl.* 13, s. 496, Şek. 13.

⁴⁰⁵ Dupont 1998, 182.

⁴⁰⁶ Dupont, 185.

⁴⁰⁷ P. Dupont "Diffusion des amphores commerciales de type Milesian dans le Pont archaïque", Cobet J., Greave V. von., et.al. (ed.), *Frühes Ionien eine Bestandsaufnahme*, Panionion-Symposium Güzelçamlı, 26. September–1. Oktober 1999, Mainz, s. 622.

⁴⁰⁸ A. Naso, "Funde aus Milet XIX. Anfore commerciali archaiche a Mileto: rapport preliminare", *AA* 2, 2005, s. 77, Şek. 1.

⁴⁰⁹ Doğer 1988, 130-132.

⁴¹⁰ Ersoy 2004, s. 56, Şek. 15, e-f.

Klazomenai kenti kazılarında ele geçen bu tip amphoralar, Ersin Doğer tarafından “Üretim Yeri Bilinmeyen Ticari Amphoralar” adı altında gruplandırılmıştır⁴¹¹. Ancak Ionia bölgesinde bulunan Zeest Samos amphoraları ile ilgili, bu iki çalışma dışında çok sayıda yayın yoktur. Bu durum, S.Iu Monakhov’un, Zeest Samos ve Protothasos amphoralarının üretim yeri konusunda yanlış fikirlere kapılmasına neden olmuştur. Monakhov, 2003 yılında yayınladığı makalesinde, bu tipin Samos ya da Thasos kentleriyle bir ilişkisi olmadığını, hatta bu tipin Güney Ionia’dan çok Karadeniz bölgesindeki kentlerde daha fazla ele geçtiğini bu nedenle üretim yerinin bu coğrafyada aranması gerektiğini belirtmektedir⁴¹². Histria kazı buluntuları içinde de bu tip amphora örneklerine rastlanmıştır⁴¹³. Mısır’da Iufaa antik kentinde bulunan amphoralar arasında da bu tip ele geçmiş ve Samos amphora grubu içinde yer almıştır⁴¹⁴.

Atina Agorası buluntularını doktora tezi olarak çalışan M. Lawall, Zeest tarafından Samos ve Protothasos olarak gruplandırılan amphoraları, “Miletos-Samos Amphoraları” adı altında yeniden sınıflandırmış ve S/1, S/2 ve S/3 adıyla üç alt gruba ayırmıştır⁴¹⁵.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içinde, üç farklı formda üretilmiş bu amphora serisi tarafımızdan üç tip altında incelenecektir (Tip A-C).

2.5.1. Zeest Samos Tip A

Zeest Samos amphoralarının en erken formuna sahip örneklerdir ve Phokaia amphora buluntuları arasında iki örnek ile temsil edilmektedir (Kat. No. 1-2, Lev. 34).

⁴¹¹ Doğer 1988, ss.130-136, kat. No. 118-144.

⁴¹² Monakhov, S.Ju. “Amphorae from Unidentified Centres in the Northern Aegean (the so-called “Proto-Thasian” Series According to Zeest)”, *BSS 1, The Cauldron of Ariantas, Studies Presented to A.N. Scegllov on the Occasion of His 70th Birthday*, Edited by Pia Guldager Bilde, Jakob Munk Højte & Vladimir F. Stolba Aarhus University Press 2003, ss. 247-259.

⁴¹³ Histria II, s. 488, Pl. 56, No. 552, 554-556.

⁴¹⁴ Smolarikova 2002, s. 37, Pl. 1/C2,3.

⁴¹⁵ Lawall 1995, 177-195, Şek. 69-79.

2.5.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Masif dışa dönük ve hafif aşağı sarkık ağız yapısına, bazen silindirik, bazen omuza doğru daralan, hafif konik formu boyuna⁴¹⁶, ağzın hemen altından dışa açılarak çıkan ve omuz-gövde birleşimine yakın bir noktaya birleşen elips kesitli kulplara, konik formu gövdeye ve araştırmacılar tarafından “pahlı” ya da “profilili” olarak isimlendirdikleri sığ oyuklu halka kaideye sahip amphoralar, Zeest Samos serisinin en erken örnekleri arasında sayılabilir.

Tip A amphoralarının ortalama yüksekliği 50-57 cm, gövde genişlikleri ise, 37-39 cm arasında değişmektedir. Phokaia’da ele geçen Zeest Samos amphoraları arasında tam profil veren örnekler bulunmaması nedeniyle, bu tipin form gelişimini anlayabilmek için farklı merkezlerde bulunmuş tam örnekler kullanılabilir. Bu tam örnekler formun genel özellikleri ile ilgili detaylı bilgiler vermektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, Zeest Samos amphoralarının önemli bir bölümü, Karadeniz’e kıyısı olan kentlerden ele geçmiştir. Olbia’da, 38/1909 nolu mezar içinden ele geçen tam bir örnek ile yine Olbia’da, 1989 yılında kazısı yapılmış M1 nolu mezar örneği, erken formun morfolojisi hakkında önemli bilgiler vermektedir⁴¹⁷. Amphoralardan biri, dışa dönük ve hafif aşağı sarkık ağız kenarı ve silindirik görünümlü uzun boyuna sahipken, diğeri boynun devamı şeklinde, hafif dışa taşkın, yüksek ağız kenarına ve omuza doğru daralan konik formu boyuna sahiptir. Her iki amphorada, boynun üzerinde ince bir yiv bulunur. 1 ve 2 katalog numaralı ağız-boyun parçaları, dışa çekik, aşağı sarkık ağız formuna sahipken, 2 katalog numaralı örnekte, boynun silindirik formu olduğu görülmektedir. Her iki amphoranın ağız çapı 13.8 cm. dir. Dupont tarafından, “standart tip” olarak sınıflandırılan tam bir amphora, hem ağız formu hem de ağız çapı bakımından Phokaia amphoralarına en yakın örnektir (Lev. 50, Şek. 37)⁴¹⁸.

⁴¹⁶ Bu boyun formu Monakhov tarafından baca şekilli boyun “funnel-shaped neck” olarak tanımlanmıştır. Bkz. Monakhov 2003, s. 248.

⁴¹⁷ Monakhov, s. 249, Şek. 1, 4-5.

⁴¹⁸ Dupont 1998, Şek. 23.10 d.

Zeest Samos Tip A amphoraları, Güney İonia'ya özgü, mikalı killeri ile dikkat çekmektedir. Nitekim, Phokaia Tip A amphoralarının her ikisinde de bol mikalı kil yapısını görmek mümkündür. Bu amphoralar kırmızı ve kırmızımsı sarı renkte hamura sahiptir. Zeest Samos amphoralarının dış yüzleri genelde örtü-sıva ya da astar ile sıvanmıştır. 1 katalog numaralı amphora üzerinde astar ya da örtü sıva bulunmazken, 2 katalog numaralı amphora üzerinde pembe renkte astarla örtülüdür.

Histria kazı buluntuları arasında bulunan yivli ve yivsiz parçalarla aynı grup içinde sınıflandırılır⁴¹⁹. Miletos buluntuları arasında, dipçik formu ağız kenarına sahip yivsiz örnekler de ele geçmiştir⁴²⁰.

2.5.1.2. Tarihleme

Tip A Zeest Samos amphoraları yoğun olarak özellikle Kuzey İonia, Kuzey Ege ve Karadeniz'de görülmektedir (Harita 7). Karadeniz'de bulunan örnekler en kapsamlı çalışmayı oluşturduğu için, bu tip ile ilgili en önemli tarihleyici veriler de bu coğrafyadan gelmektedir.

Yaptığı çalışmayla bu tipin kendi adıyla anılmasına neden olan I.B.Zeest tarafından yayınlanan Nymphaion buluntusu bir örnek, İ.Ö. 6. yüzyıl sonuna tarihli bir kontekstten ele geçmiştir⁴²¹. Ancak bu örneğin verilen Çiz.inde, Zeest Samos amphoralarıyla özdeşleşen, boyun üzerindeki yivin olmadığı görülür. Buna göre, bu yivin standart bir eleman olmadığı anlaşılır. Ukrayna Tetyushine'de 1 nolu Kurgan içinde bulunmuş Tip A amphorası, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli bir Klazomenai amphorası ile birlikte ele geçmiştir⁴²². Kutsevalovka'da 9 nolu kurgan içinde Tip 1 amphoraları kırmızı ve gri renkli Lesbos amphoralarıyla birlikte bulunmuş

⁴¹⁹ Histria II, Kat. No. 539, (yivli), 551 (yivsiz), 552, 554-556 (yivli), Pl. 55-56; Lambrino 1938, s. 215, Kat. No. 5, Şek. 172.

⁴²⁰ Voigtlander 1982, s. 70, Kat. No. 172, 181, 183, Abb. 28

⁴²¹ Zeest 1960, Tab. 1.3; Dupont 1998, Şek. 23.10 a.

⁴²² Bandurovsky 2001, Şek. 1-4.

ve İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmişlerdir⁴²³. Kolkhis bölgesinden ele geçen örnekler için tarih olarak İ.Ö. 6. yüzyılın sonları önerilmiştir⁴²⁴. V.V. Ruban, Berezan, Certovatoe 2 yerleşiminde, İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihli kontekstlerde Zeest Samos Tip A, amphoralarının ele geçtiğini söylemektedir⁴²⁵. Berezan'da "O" sektöründe gerçekleştirilen kazılarda, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihli kontekstlerden çok sayıda Zeest Samos Tip A amphorası ele geçmiştir⁴²⁶.

Zeest Samos Tip A amphorası sadece Karadeniz kıyısında ele geçmemiştir. Atina Agorası, Attalos Stoasında, İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlenen Q, 12:3 kuyusu içinde de Zeest Samos Tip A amphora örnekleri ele geçmiştir⁴²⁷. Zeest Samos Tip A amphora örneklerine Kıbrıs, Kition antik kentinde bulunan 6 nolu bothros içinden de rastlanır⁴²⁸. Marsilya kentinde ele geçen amphora buluntuları arasında da az sayıda da olsa Zeest Samos Tip A amphora örnekleri ele geçmiştir⁴²⁹.

Klazomenai Kazılarında çok sayıda Zeest Samos amphorası ele geçmiştir. Klazomenai amphoraları arasında bu tip "Üretim Yeri Belli Olmayan Amphoralar" ÜYB.A.1 adı altında gruplandırılmış ve bu tip İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlendirilmiştir⁴³⁰.

⁴²³ Boky N.M.- Olkhovsky V.S, "Ranneskifsky kourgan na Dneprovskom pravoberezhye (An Early Scythian Kurgan on the right bank of Dnieper)" *RossA* 2 , 1994, Şek. 3-1.

⁴²⁴ Lordkipanidze 1968.

⁴²⁵ Ruban 1991, Şek. 3-2, Şek. 5-1.

⁴²⁶ Chistov D.E., "A New complex with conflagration signs dated to the second half of the 6th century BC found at «O» sector of an ancient settlement on Berezan" *Materialy po arkheologii istorii i etnografi Tavriki* (Materials in Archaeology, History and Ethnography of Tauria-Simferopol), Supplementum 4. 2007, s. 149, Şek. 19, No. 5,6.

⁴²⁷ Roberts 1986, kat. No. 412-413.

⁴²⁸ Johnston 1981, Pl. XXXIII, no: 48.

⁴²⁹ Sourisseau J.C., "Les amphores commerciales de la nécropole de Rifriscolaro à Camarine: remarques préliminaires sur les productions corinthiennes de type A", *Camarina, 2600 anni dopo la fondazione*. Nuovi studi sulla città e sul territorio. Atti del Convegno Internazionale, Ragusa, 7 dicembre 2002 /7-9 aprile 2003, Rome, 2006, Şek. 1; Marsilya'da ele geçen Tip A amphoralarının dağılım tablosu için bkz. Sourisseau 2000, Tab. 3a-3b..

⁴³⁰ Doğer 1988, s. 130-132, Şek. 47 No. 118-121, Şek. 48, No. 122, 123; Ersoy 2004, s. 56, Şek. 15, e-f.

Yukarıda sıralanan tüm örnekler yardımıyla, dipçik formunda ağız kenarına sahip, Zeest Samos Tip A amphoralarının, İ.Ö. 550-500 yılları arasında üretildiği anlaşılmaktadır.

2.5.2. Tip B Zeest Samos

Tarih ve form olarak Zeest Samos Tip 1 amphoralarıyla oldukça benzer olan Tip B amphoraları, ağız formunda görülen farklılıklarla birbirlerinden ayrılır.

2.5.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Genel form özellikleri incelendiğinde, Tip A ile çok farklı olmadıkları görülmektedir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi, ağız Tip A örneklerinden farklı olarak boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmış, dış yüzü bombeli kalın bant formundadır. Bu grup içine dahil edilebilecek birkaç tam örnek yardımıyla, genel form özellikleri daha kolay incelenebilmektedir. Olbia Nekropolü 38 nolu mezardan ele geçmiş tam bir örnek (Lev. 50, Şek. 38)⁴³¹ ile Rigi köyü yakınlarında Poltava Bölgesi 1 nolu kurgandan ele geçmiş tam bir amphora⁴³², Tip B Zeest Samos grubuna dahil edilebilecek örneklerdir. Söz konusu amphoralardan anlaşıldığı kadarıyla, Tip B amphoraları, Tip A grubu gibi, yaklaşık 50-55 cm yüksekliğe ve 34-37 cm arasında değişen gövde genişliklerine sahiptir. Ağız çapları 8-13 cm arasındadır. silindirik görünümlü uzun boyun üzerindeki, ince yiv standarttır. Hatta Olbia nekropolisi örneğinde olduğu gibi, hem boynun üst kısmı hem de alt kısmında iki adet yiv olan örnekler de bulunmaktadır.

Phokaia'da bu tip iki örnek ile temsil edilir (Kat. No. 3-4, Lev. 34). 3 ve 4 katalog numaralı Phokaia örnekleri, boynun devamı şeklinde dışa çıkık, dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kenarına sahiptir. 11.4 cm ve 12.2 cm lik ağız çaplarıyla grubun standartlarındadır. Her iki parça üzerinde de boynun üst kısmında ince bir yiv bulunur.

⁴³¹ Monakhov 2003, Şek. 1-4.

⁴³² Monakhov 1999, Tab. 31-3; Monakhov 2003, Şek. 2-1.

Tip B olarak sınıflandırdığımız amphoralar, genel olarak kırmızımsı sarı ya da kırmızı renkli kile sahiptir. Erken örneklerden farkı, bu tipte az sayıda kalsit ve kum görülür. Phokaia örneklerinde ise kil yapısı ve rengi açısından Tip 1 Zeest Samos örnekleriyle çok büyük bir farklılık görülmemektedir. 3 katalog numaralı örnek, açık kırmızımsı kahverengi renkte, 4 katalog numaralı örnek ise kırmızı renkli kile sahiptir. 3 katalog numaralı amphora ilginç bir biçimde taşçık ve kalsit katkılıken, 4 nolu örnek mika, kum ve kalsit katkılıdır.

2.5.2.2.Tarihleme

Tip A amphoralarında olduğu gibi, Tip B amphoraları da Karadeniz kentlerinde çok sayıda ele geçmiştir (Harita 7). Olbia nekropolisünde örneği, siyah figürlü Attika üretimi bir kap ile birlikte ele geçmiştir ve İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenir⁴³³. Dupont tarafından yayınlanmış ancak buluntu yeri verilmemiş bir başka örnek İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir⁴³⁴. Monakhov, Rigi köyü yakınlarındaki 1 nolu kurgandan ele geçen Tip B örneği amphoraları İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihler⁴³⁵. Berezan'da 4 nolu kuyu içinden ele geçen iki adet amphora için, İ.Ö. geç 6. yüzyıl-İ.Ö. erken 5. yüzyıllar arası önerilmiştir⁴³⁶.

Atina Agorası, Q 12:3 nolu kuyu içinden ele geçmiş, profilli kaideye sahip bir amphora alt gövdesi, kuyunun tarihinden yola çıkarak, İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlenmiştir⁴³⁷.

Klazomenai Antik kenti, Yıldıztepe Nekropolisünde mezar olarak kullanılmış iki amphora, ÜYB A2 adı altında sınıflandırılmış ve İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna

⁴³³ Monakhov 2003, Şek. 1-4.

⁴³⁴ Dupont 1998, Şek. 23.10 d.

⁴³⁵ Monakhov 2003, s. 250, Şek. 2-1.

⁴³⁶ Monakhov 2003, s. 250; Monakhov 1999, ss.67-77.

⁴³⁷ Roberts 1986, ss. 71-72, Kat. No. 442.

tarihlenmiştir⁴³⁸. Yine Klazomenai kentinde İ.Ö. 6. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihli tabakalarda yapılan kazılarda çok sayıda Tip B amphorası ele geçmiştir⁴³⁹.

2.5.3. Tip C Zeest Samos

Phokaia Arkaik dönem amphora buluntuları içinde tek bir örnekle (Kat. No. 5) temsil edilen Zeest Samos Tip C amphorası, Dupont tarafından, “Pithoid Variant” olarak isimlendirilmiştir⁴⁴⁰. Monakhov, Karadeniz’de bulunmuş ve üretim yeri bilinmeyen amphoralar olarak tanımladığı Zeest Samos amphoraları içinde yer alan Tip C amphoralarını, Zeest Samos amphoralarının en erken formu olarak nitelemiş ve “İlk Seri” adıyla gruplandırmıştır⁴⁴¹.

2.5.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Form özelliklerine bakıldığında, Tip C amphoralarının, ağız yapısının Tip A ve B örnekleriyle oldukça benzer olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Tip C amphoraları, omuza doğru açılan, geniş boyun yapısıyla diğer gruplardan ayrılır. Bugün Odessa Müzesi’nde, kayda girmemiş Olbia buluntuları arasında yer alan tam bir örnek Tip C amphoralarının genel form özelliklerini yansıtmaları açısından önemlidir⁴⁴². Genel özelliklerine göz attığımız zaman Tip C amphoralarının dışa taşkın, hafif aşağı sarkık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahip olduğu görülür.. Bazı örneklerde ağız kenarının dış yüzü düzleştirilmişken, bazı örneklerde tam tersine dışa doğru yuvarlatılmıştır. Elips kesitli, baston formundaki yüksek kulplar, ağız altından çıkarak eğimli omuzla birleşir. Zeest Samos amphoralarının karakteristik özelliği olan boyun üzerindeki yiv Tip C Zeest Samos amphoralarında, ağzın hemen altında yer almaktadır. Eğimli omuza yumuşak bir kavisle birleşen, en geniş yeri karın kısmı olan küresel formlu gövde, yine bu amphoralara özgü, dış kenarında silme bandı bulunan, sıg oyuklu düğme formunda dip kaide ile sona erer. Monakhov, olasılıkla, Tip A ve B

⁴³⁸ Doğer 1988, Şek. 51, lev. 19, kat. No. 132; Şek. 53, kat. No. 135.

⁴³⁹ Ersoy 2004, s. 56, Şek. 15, f; s.65, Şek. 23 g-i.

⁴⁴⁰ Dupont 1998, s. 184.

⁴⁴¹ Monakhov 2003, SS. 247-249, Şek. 1, 1-3.

⁴⁴² OAM, Env. No. 48660, Bkz. Monakhov 2003, s. 247; Dupont 1999, Pl. 5-5.

örneklerine oranla daha kısa ve daha geniş gövde çapına sahip olması nedeniyle, Tip C amphoralarını serinin en erken örnekleri olarak yorumlamıştır.

Phokaia buluntuları arasında, bu tip tek bir örnek ile temsil edilmektedir (Kat. No.5). Söz konusu örnek, dışa çekik, hafif aşağı sarkık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kenarına, ağzın hemen altında, olasılıkla kulp üst birleşiminin orta noktasına yakın bir yerde, ince bir yive sahiptir. Formun gene özelliği olan, omuzlara doğru açılan eğimli boyun, Phokaia örneğinde açıkça görülmektedir (Lev.34, No.5).

Zeest Samos Tip C amphoraları, Tip A ve Tip B örnekleriyle, kil yapısı bakımından benzerlikler göstermektedir. Tip C amphoraları genelde, kırmızımsı sarı, kırmızı ya da baskın olarak pembe renge sahiptir. Mikalı ya da mikasız olabildiği gibi, bazı örneklerde yoğun mika da görülebilmektedir. 5 katalog numaralı Phokaia örneği, mikalı ve koyu kahverengi renkte kile sahiptir. Mika dışında, kalsit ve kum, diğer katkı maddeleridir.

2.5.3.2. Tarihleme

Tip C amphoralarının dış pazar olarak tabir edilen, tüketim merkezleri içinde en yoğun ele geçtiği yer Olbia'dır (Harita 7)⁴⁴³. Batı Anadolu'da ise özellikle Klazomenai'da nekropolis alanlarında ve İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda çok sayıda ele geçmiştir⁴⁴⁴.

Atina Agorası'ndaki İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlenen, Q, 12:3 nolu kuyu buluntusu içinde bu tipe ait örnekler ele geçmiştir⁴⁴⁵. Odessa Müzesi'ndeki Olbia buluntusu amphora İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenmektedir (Lev. 51, Şek. 39)⁴⁴⁶. Berezan 5 nolu kuyu içinden ele geçmiş bir adet amphora üst bölümü için İ.Ö. 6.

⁴⁴³ Sezgin 2009, s. 347.

⁴⁴⁴ Doğer 1988, Sek. 47, Kat.No. 118, Kat.No. 119, Kat.No. 120-121, Sek. 48, Kat.No. 122-123, Sek. 54, Kat.No. 140.

⁴⁴⁵ Roberts 1986, kat. No. 440; Monakhov 2003, Şek. 1-3.

⁴⁴⁶ Monakhov 2003, Şek. 1-1

yüzyılın üçüncü çeyreği önerilmiştir⁴⁴⁷. Ayrıca Nicosia Müzesi'nde de bu tipe ait örnekler bulunmaktadır⁴⁴⁸. Aşağı Bug bölgesi Certovatoe 2 yerleşiminden İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısına tarihli bu tipe ait kaideler ele geçmiştir⁴⁴⁹.

Yukarıda sıralanan örnekler yardımıyla, Phokaia buluntusu, 5 katalog numaralı Tip C Zeest Samos örneğini, İ.Ö. 6. yüzyılın sonu –İ.Ö. 5. yüzyılın başı arasına tarihleyebiliriz.

Ele geçen örneklerle birlikte, Erythrai, Khios, Klazomenai ve Smyrna ve Klaros kentlerinden sonra, Phokaia antik kenti de Zeest Samos amphoralarının ele geçtiği, Kuzey Ionia kentleri arasındaki yerini almıştır. Böylelikle Monakhov tarafından daha çok Kuzey Ege ve Karadeniz kıyıları üretimi olarak tanımlanan bu tipin, Batı Anadolu kıyılarındaki kentlerde de üretilmiş olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

⁴⁴⁷ Monakhov, Şek. 1-2

⁴⁴⁸ Monakhov 2003, Şek. 247.

⁴⁴⁹ Ruban 1991, Şek. 5-4.

2.6. MİLETOS TİCARİ AMPHORALARI

Phokaia Antik kenti Arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları içinde, Miletos üretimi olarak sınıflandırdığımız amphoralar, %9.6 lık oranla en kalabalık beşinci amphora grubunu oluşturmaktadır (Tablo 1). Athena Tapınağı ile Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörleri bu tipin en yoğun ele geçtiği alanlardır (Tablo 2).

Bugüne kadar Miletos antik kenti ve seramik üretimi ile ilgili çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Kentin, zeytinyağı üretimi ve ticaretinde Güney İonia Bölgesi'ndeki lokomotif kent olduğu bilinmektedir. Zeytinyağı üretiminde başı çekiyor olması beraberinde, yine Güney İonia'nın en önemli amphora üretim merkezlerinden biri olduğu sonucunu doğurmaktadır. Yüksek, yastık formunda ağız kenarına ve ağız-boyun birleşim noktasında silme kademeye sahip amphoraların, Miletos üretimi olduğunu ilk ortaya atan kişi Dupont olmuştur. Dupont, kentte ele geçen seramikler üzerinde yapmış olduğu kil analizleriyle, yoğun mikaya sahip bu amphora grubunun Miletos üretimi olduğunu ispat etmiştir⁴⁵⁰. Dupont'un bu çalışması arkeoloji dünyasında uzun süre kabul görmemiş olsa da, Voigtlander, gerçekleştirdiği kil analizi çalışmaları sonucunda "altın mika"nın Miletos kentine özgü bir özellik olduğunu, dolayısıyla bunun Miletos kentinin yerel üretim seramiklerinin tanımlanmasında yeterli olacağını söylemiştir⁴⁵¹. Seifert ise altın ve gümüş renkli mikanın Miletos amphoraları için karakteristik olduğunu, ancak bu durumun Büyük Menderes havzasının genel jeolojik yapısından kaynaklandığını, bu yüzden de bu mikaya sahip seramiklerin sadece Miletos'ta üretilmiş olduklarını söylemenin yanlış olacağını belirtmiştir⁴⁵².

1990'lı yıllarda yapılan arkeometrik çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar, Miletos kentinin amphora üreten bir kent olduğunu doğrulamıştır⁴⁵³. Kalabaktepe ve eteklerinde

⁴⁵⁰ Dupont 1982, ss.203-204, Şek. 1d; Dupont 1983, s. 27, 34, 42, Şek. 19.

⁴⁵¹ Voigtlander 1986, s. 46.

⁴⁵² Seifert 2004, s. 51.

⁴⁵³ Seifert, M. - Yalçın, Ü. "Milet'te Arkeometrik Araştırmalar" AST X, 1994, 15-38.

gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan seramik atölyeleri ve ele geçen seramik curufları, buradaki seramik üretiminin kanıtlarıdır⁴⁵⁴.

Kerschner ve Mommsen, Batı Anadolu kıyılarında seramik üretimi yapan merkezleri tespit etmeye yönelik yapmış oldukları çalışma sonunda, Miletos'ta form olarak benzeri, ancak kil yapısı olarak farklı amphoralar üreten iki atölye olması gerektiği sonucuna varmışlardır. Bu atölyeleri de kil referanslarına göre "A" ve "D" olarak gruplandırmışlardır⁴⁵⁵.

Dupont, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahip amphoralarla ilgili 2007 yılında yayınlamış olduğu çalışmasında, bu tip amphoraların sadece Miletos'ta değil, Güney Ionia ve Karia bölgesinde de üretilmiş olabileceğini öne sürmüştür⁴⁵⁶.

Yalnız Miletos değil, Didyma⁴⁵⁷, Melie⁴⁵⁸, Akbük-Teichiussa⁴⁵⁹, ve Knidos⁴⁶⁰ kazıları ve yüzey araştırmalarından ele geçen yüksek yastık formulu ağız parçaları, Miletos amphoralarının dağılım alanları ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

Ephesos antik kenti de Miletos amphoralarının üretim yerleri ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Tetragonos altındaki Geç Geometrik ve Erken Arkaik döneme ait tabakalardan ele geçen amphoraların %52 lik kısmını Miletos amphoraları

⁴⁵⁴ Seifert-Yalçın 1994, s.16; Graeve, V. Von "Der Schnitt auf dem Gipfelplateau des Kalabaktepe", *IstMitt* 40, 1990, ss. 39-43.

⁴⁵⁵ Kerschner, M. - Mommsen, H. "Transportamphoren milesischen Typs in Ephesos. Archäometrische und archäologische Untersuchungen Zum Handel im Archaischen Ionien", *Synergia* Band I (Wien) 2005, s.123.

⁴⁵⁶ Dupont 2007, ss. 621-622.

⁴⁵⁷ Schattner, T.G., "Die Fundekeramik" *Tuchelt et al* 1989, abb. 85, no:1-2; Schattner, T.G. "Cerámicas jonias de Didyma y de Samos: Algunos Aspectos Técnicos y metodológicos", Bonet P.C. i Retolazza M.S. (ed.), *Cerámiques Jònies D'època Arcaica: Centres de Producció i Comercialització al Mediterrani Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Empúries, els dies 26 al 28 maig de 1999, Şek. 1-3.

⁴⁵⁸ G. Kleiner - P. Hommel – W. Müller-Wiener, "Panionion und Melie", *Jdl, SupPl.*23, 1967, abb. 80-83.

⁴⁵⁹ Voigtlander 1988, abb. 44, No. 27; abb.46, No. 35-36, No. 38-39, abb.47, No. 41, abb. 48, No.47-48.

⁴⁶⁰ Şenol, G.C.. *Knidos'un Ticari Amphora Üretimi ve Mühürleme Sistemleri*, İzmir 1992, Pl. XVI, Şek. 18.

oluşturmaktadır. Bu kadar yoğun ele geçmiş olmaları Miletos amphoralarının bu kentte de üretilmiş olduğu izlenimin vermektedir. Nitekim, bu amphoralar üzerinde yapılan kil analizleri, daha önce Kerschner ve Mommsen tarafından Miletos'ta varlığı tespit edilen iki atölyenin dışında Ephesos'ta üçüncü bir atölyenin varlığını da ortaya koymaktadır⁴⁶¹.

Son dönemde Datça Yarımadası üzerinde, özellikle de Reşadiye ve Hızırşah köyleri ve yakın çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında ele geçen yüksek yastık formu ağız kenarına sahip amphora parçaları, bu amphora tipinin bilinenin aksine, sadece Miletos'ta üretilmemiş olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun nedeni ele geçen parçaların o bölgede keşfedilen seramik atölyeleri ile bu atölyelere ait çöplüklerden ele geçmiş olmasıdır⁴⁶².

Karadeniz Kıyısında, Histria kentinde ele geçen tüm amphora grupları içinde Milet amphoraları % 7 lik bir orana sahiptir. Orgame kentinde tüm amphora sayısının %14.3 lük bölümünü Miletos üretimi amphoralar oluşturmaktadır. Bu iki kentin "chora"sında yer alan, kentlerden biri olan Tariverde'de Miletos amphoraları % 3.9, Vişina'da ise %2.2. lik bir orana sahiptir⁴⁶³. Marsilya buluntuları içinde ise Miletos amphoraları %11.4lük bir orana sahiptir⁴⁶⁴. Sicilya Kamarina'daki Rifriscolari nekropolisü amphora mezarları arasında, Doğu Yunan üretimi olarak sınıflandırılan 183 adet amphoranın 25 adedini Miletos amphoraları oluşturmaktadır⁴⁶⁵. Olbia'nın güneybatısındaki Yagorlik'ten gelen amphora buluntuları içinde de en büyük grubu (%45.2) Miletos amphoraları oluşturmaktadır⁴⁶⁶.

Kuzey Ionia bölgesindeki ana seramik üretim merkezlerinden biri olan Klazomenai'da ise durum şaşırtıcıdır. Çünkü bu kentte Miletos amphoraları Phokaia'da

⁴⁶¹ Kerschner-Mommsen 2005, ss. 119, 125.

⁴⁶² Doğer, E. *Antik Çağda Amphoralar*, Ege Yayınları, İzmir 1991, ss. 91-92; Şenol 2006; s. 69; Tuna, N. "İonia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları", *AST V-I*, Ankara 1987, s.

⁴⁶³ Sezgin 2009, s. 238.

⁴⁶⁴ Sourisseau 2000, Şek. 2-3, Tab. 1-4.

⁴⁶⁵ Sourisseau 2006, Şek. 1.

⁴⁶⁶ Ruban 1983, 287.

ele geçen amphoralardan da daha düşük bir orandadır. Yaklaşık % 1 lik bir orana sahiptir⁴⁶⁷. Phokaia’da ele geçen Miletos amphora parçaları, form özelliklerine göre, üç farklı dönem içinde incelenmiştir.

2.6.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları

2.6.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Miletos amphoraları, yüzyılın ortasında itibaren artan koloni hareketleri sonucunda, form olarak belli bir standard yakalamış görünmektedir. Bu standart, özellikle ağız profilinde kendini gösterir. Bu dönem içinde üretilmiş Miletos amphoralarında, yüzyılın ortalarına yakın örnekler, hafif dışa taşkın, çok yüksek olmayan ve hafif kalın yastık formunda ağız kenarı sahipken, yüzyılın sonlarına tarihli örnekler, daha yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahiptir. Ağız çapları 12.2-14.9 cm arasındadır. Miletos amphoralarının karakteristik özelliklerinden biri olan boyundaki ikili yada üçlü çıkıntı bantlar, bu dönemde yoğun olarak kullanılmaya başlamıştır.

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli, tam profil veren örnekler arasında, Klazomenai Akpınar nekropolisi’nden ele geçmiş tam bir amphora, konteksti yardımıyla kesin olarak tarihlenebilmesi açısından önemlidir⁴⁶⁸. Klazomenai örneği dışında bir diğer tam amphora, bugün Marmaris Müzesi koleksiyonunda yer almaktadır⁴⁶⁹. Söz konusu iki amphora, hafif dışa taşkın, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahiptir. Her iki amphorada da, boyun silindirik görünümündedir. Ancak, özellikle Miletos Kalabaktepe kazılarında ele geçen çok sayıdaki amphora parçasından anlaşıldığı kadarıyla, söz konusu dönem içinde omuza doğru daralan kesik konik formu boyun daha yaygındır⁴⁷⁰. İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çok daha belirgin bir hale

⁴⁶⁷ Doğer 1988, Miletos Ticari Amphoraları sektörlerine göre dağılım tablosu.

⁴⁶⁸ Sezgin 1998, Şek. 42.

⁴⁶⁹ A.K. Şenol, *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara 2003, No. 4.

⁴⁷⁰ Kalabaktepe örnekleri için bkz., Naso, 2005, Kat. No. Kat. No. 7, Şek. 3, Kat. No. 5, Şek. 8; Seifert 2004, Taf. 25, Kat. No. 64, Taf. 26, Kat. No. 67.

gelen, boyun omuz geçişindeki silme, bu dönemde ince bir çizgi halindedir hatta Klazomenai amphorasında olduğu gibi bazı örneklerde bulunmaz.

Elips kesitli kulplar, boynun ortasına yakın bir yerden yükselerek çıkar ve dar bir açıyla, hafifçe açılarak omuza birleşir. Ortalama 39-44 cm arasında genişliğe sahip gövdede, en geniş projeksiyon noktası omuza yakındır. Bu nedenle-Klazomenai örneğinden de anlaşılacağı üzere- omuz çok eğimli değildir. 56-61 cm arasında yüksekliğe sahip ovoidal formlu gövde, ortalama 8 cm çapında, oturma düzlemi düzleştirilmiş, dışa açılan, sığ oyuklu halka kaide ile sona ermektedir.

Phokaia arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphoralar içinde İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen üç adet Miletos amphorası ele geçmiştir (Kat. No. 1-3, Lev. 35). Bu amphoralardan ikisi Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörü, biri Oryantalizan Dönem Seramik Atöyesi sektörlerinden ele geçmiştir. 1 ve 2 katalog numaralı ağız ve boyun parçaları, dışa taşkın, dış yüzü yuvarlatılmış, çok yüksek olmayan yastık formlu ağız kenarına ve omuza doğru daralarak indiği anlaşılan kesik konik formlu boyuna sahiptir. Amphoraların boynu, ağıza çok yakın bir noktadan kırıldığı için boyunda çıkıntı bant olup olmadığı anlaşılmamaktadır. Ancak yiv taşıyor olmaları olasıdır. Her iki örnek te 14.8 cm lik ağız çapına sahiptir.

Bulunduğu coğrafyanın özelliği olan mikalı kil yapısı, Miletos amphoraları ile aynı bölgede üretilen diğer amphora türleri için tanımlayıcı bir özelliktir. Gerek Miletos kentinde, gerekse de diğer merkezlerde ele geçmiş amphoraların büyük bölümü mikalı killer ile dikkat çekmektedir. Phokaia örneklerinin killerini incelediğimizde, farklı yoğunlukta olmasına rağmen her üç örneğin de mikalı kile sahip olduklarını görmekteyiz. Mika yanında, taşçık, kum ve kalsit diğer katkı maddeleridir. Baskın kil rengi kahverengi ve tonlarıdır. Phokaia örneklerinden de görülebildiği üzere, açık kırmızı, pembe ve sarımsı kırmızı, görülen diğer kil renkleridir. 3 katalog numaralı amphoranın dış yüzeyi açık kırmızımsı kahverengi renkte astarlıdır.

Çağdaşı, Khios ve Klazomenai amphoraları gibi, Miletos amphoraları, çok standart olmasa da bir bezeme anlayışına sahiptir. Miletos amphoralarındaki bezeme şeması, olasılıkla fikellura seramiklerinin bezeme özelliklerini yansıtmaktadır. Miletos ve Miletos dışında ele geçmiş bir çok örnekte, ağız kenarının ya tamamı ya da belli bir bölümü firnis bant süslemelidir. Ağız kenarı dışında, boyun omuz geçişinde de tek bir yatay bant kullanılmıştır. Boyun ise ya reserve bırakılmış yada tek yada iki sıradan oluşan dalgalı motiflerle bezenmiştir. Kat. No. 2 ve 3 ağız-boyun parçalarında görülen boya izleri her iki amphoranın da söz konusu şemaya göre bezenmiş olduklarını göstermektedir. 1 katalog numaralı örnekte ağız kenarındaki boya siyah, 2 katalog numaralı ağız kenarında ise açık kahverengidir.

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içinde üretilen Miletos amphoralarının form ve bezeme şemasında görülen farklılıklar, birçok bağımsız atölyenin varlığına işaret etmektedir. Bu durumda, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında, amphoraların Miletos dahil olmak üzere, son derece geniş bir coğrafyada üretilmiş olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Phokaia için durum daha farklıdır. Her ne kadar 2 katalog numaralı amphora, oryantalizan dönem seramik atölyesi çöplüğünden ele geçmiş olsa da, tek bir örnekten yola çıkarak Phokaia’da üretim olduğu sonucuna varmak yanlış olacaktır.

2.6.1.2. Tarihleme

İ.Ö. 650- 600 yılları arasına tarihli Miletos amphoraları, özellikle Doğu Akdeniz ve Karadeniz’deki yerleşimlerde ele yoğun olarak bulunur (Harita 8). İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Miletos amphoraları, Kalabaktepe buluntuları arasında çok önemli bir orandadır. Özellikle Seifert⁴⁷¹ ve Naso⁴⁷² tarafından yayınlanan Miletos buluntuları içinde çok sayıda amphora yer almaktadır. Bugün Kuşadası, Güzelçamli Belediyesi sınırlarındaki Panionion’da yer alan Melie antik kenti buluntuları arasındaki Miletos amphorası İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmiştir⁴⁷³. Yusuf Sezgin tarafından,

⁴⁷¹ Seifert 2004, ss. 14-16, Abb 1-5.

⁴⁷² Naso 2005, Kat. No. 7 Şek. 3 (Bu amphora ağız formu ve bezeme bakımından Phokaia 2 katalog numaralı amphorayla benzerlik göstermektedir), Kat. No.5, Şek. 8.

⁴⁷³ Kleiner vd. 1967, s. 146, Abb. 81.

İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihlenmiş Miletos Zeytintepe buluntusu amphora⁴⁷⁴, form, bezeme şeması ve ölçüleriyle Meza Hashavyahu buluntusu amphorayla benzerlik içindedir. Bu yüzden Zeytintepe örneği, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Miletos amphora grubuna dahil edilmelidir. Miletos dışında, Klazomenai Akpınar Nekropolünden ele geçmiş, tam profil veren amphora, birlikte ele geçtiği protokorinth dönem alabastron yardımıyla İ.Ö. 635-630 yıllarına tarihlenmektedir⁴⁷⁵. Bu amphora sahip olduğu ölçüler nedeniyle grubun en erken örneklerinden biridir.

Ephesos'ta İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısına tarihli arkaik dönem katmanlarından da Miletos amphora parçaları ele geçmiş ve bunlar Kerschner ve Mommsen tarafından yayınlanmıştır⁴⁷⁶. Meza Hashavyahu'da Babil Kralı II. Nabukhadnezzar tarafından, İ.Ö. 604 yılı öncesine tarihli tabakalar içinden bezemeli ve bezemesiz amphora parçaları ele geçmiştir⁴⁷⁷. Daskyleion'da ele geçmiş ağız kenarı firnis bant süslemeli ve boynu üzerinde iki adet yiv bulunan amphora için İ.Ö. 6. yüzyılın sonu-İ.Ö.5. yüzyılın başı önerilmiştir⁴⁷⁸. Ancak bu amphora parçası, Miletos Kalabaktepe'den ele geçen firnis bant süslemeli amphoralar form olarak daha yakın görünmektedir. Bu nedenle Daskyleion örneği için önerilen tarih geçtir. Bu amphora İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmelidir.

Salamis Nekropolü buluntuları arasında, omuzdan yukarısı eksik, oldukça geniş, küresel formda gövdeye sahip bir amphora Chypro Arkaik II dönemine tarihlenir⁴⁷⁹. Bu amphora, araştırmacılar tarafından tipolojik olarak sınıflandırılmamıştır. Ancak form bakımından –özellikle kaide- Miletos üretimi olmalıdır. Söz konusu örnek, omuz üzerinde bir çift ince, gövde altında tek kalın ve kaide çevresinde tek firnis bant ile gövdedeki bantları dik kesen ince firnis banttıan oluşan bezeme sistemine sahiptir. İnce

⁴⁷⁴ Sezgin 2009, Lev. 74, Mil4.09.

⁴⁷⁵ Sezgin 1998, Şek. 42.

⁴⁷⁶ Kerschner-Mommsen 2005, Abb. 01-02.

⁴⁷⁷ Fantalkin 2001, ss. 92-93, Şek. 33, 5-7. Firnis bant süslemeli 7 katalog numaralı amphora, Phokaia I katalog numaralı ağız boyun parçasına form olarak oldukça benzemektedir.

⁴⁷⁸ Atilla 2003, Şek. 38, Kat. No. 101.

⁴⁷⁹ Gjerstad 1977, s. 37, Pl. XXII-5.

firnis bant bezemeyi, çağdaşı beyaz astarlı Khios amphoralarından tanımaktayız. Buradan yola çıkarak Salamis örneğinin Kuzey Ionia (Khios etkili) bezeme geleneğinde süslenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Girit, Kommos kentinde, İ.Ö. 7. yüzyılın sonunda kullanımdan kalkmış olan Q yapısı içinden ele geçen amphoralar arasında, firnis bantlı ve boynunda yatay, çift sıra dalgali çizgi bulunan Miletos amphora parçası önemlidir⁴⁸⁰.

Karadeniz'deki bazı merkezlerde İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalar ve kurganlardan Miletos amphora örnekleri ele geçmiştir. Bunlar arasında, Novoaleksandrovka yerleşiminde 7 nolu kurgan içinden ele geçen amphora Monakhov tarafından yayınlanmıştır⁴⁸¹. Histria buluntuları arasında yer alan bir ağız boyun parçası, 3 katalog numarası Phokaia örneğine benzemekte ve Dupont tarafından Orta Yaban Keçisi II dönemine denk gelen İ.Ö. 7. yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir⁴⁸². Taganrog yerleşiminden ele geçmiş İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli örnekler arasında da Miletos ağız boyun parçaları bulunmaktadır⁴⁸³. İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Yagorlik buluntuları arasında yer alan Miletos amphora örneği Ruban tarafından yayınlanmıştır⁴⁸⁴.

2.6.2. İ.Ö. 600-550 Yıllarına Tarihli Miletos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında artan ticari potansiyel, Miletos kentinin amphora üretimine yansır ve bu dönem içinde üretilen amphoralar, karakteristik özellikleri belli, kanonik bir form alır.

⁴⁸⁰ A.W. Johnston "Kommos: Further Iron Age Pottery", *Hesperia* 74, No.3, 2005, s. 335, Şek. 12, Kat.No. 89.

⁴⁸¹ S.Ju.Monachov, "Quelques séries d'amphores grecques des VIIe – Ve s. av. n. é. au nord de la Mer Noire", Garlan Y. (ed.), *Actes du Colloque international CNRS Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire*, İstanbul, IFEA, 26, 1994, Publications de l'Université de Provence, 1999, Şek. 10.

⁴⁸² Dupont 1983, ss. 14, 16, Şek. 19.

⁴⁸³ V.P. Kopylov, "The Place of the Taganrog Settlement within the System of the Early Greek Colonies in the Region to the North of the Black Sea (New and unpublished materials from the museums of the Rostov Region and private collections)", *Ancient Civilization* 6, 1-2, Leiden 1999, Şek. 3, 6-11.

⁴⁸⁴ Ruban 1991, Şek. 1, No. 1-3,5.

2.6.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Dupont tarafından “kanonik” Miletos amphoraları olarak değerlendirilen⁴⁸⁵ İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli Miletos amphoraları, yüzyılın başına tarihli öncüllerine oranla, daha yüksek, hafif dışa çıkık, ince yastık formundaki ağız kenarlarıyla dikkat çekmektedir. Dudak yükseklikleri ortalama 3-3.5 cm arasındadır. Miletos amphoralarının erken örneklerinden beri bilinen boyundaki çıkıntı batlar, bu dönemde de tek yada ikili-üçlü gruplar halinde varlığını sürdürmektedir. Ağız çapları 11-15 cm arasında değişiklik göstermektedir. Boyun bazen silindirik görünümlü, ama sıklıkla dışa doğru açılan kesik konik formdadır. Erken örneklerden farklı olarak, boynun ortasına yakın bir noktadan çıkan elips kesitli kısa kulplar, omuzlara doğru hafif açılarak iner.

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısına tarihli Miletos amphoralarının fom özelliklerine ilişkin sağlam verileri, çeşitli merkezlerde bulunmuş tam örnekler yardımıyla elde etmemiz mümkün olmaktadır. Yakın zaman içinde, Bodrum’un yaklaşık 25 km. kadar doğusunda yer alan Pabuçburnu’nda, kargosunun büyük bölümü, güney İonia üretimi amphoralardan oluşan bir batık ele keşfedilmiş ve kazısı yapılmıştır⁴⁸⁶. Bu batık, özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında üretilmiş olan Samos ve Miletos amphoraları ve taşıdıkları maddelerle ilgili önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Nitekim, batık kargosunda yer alan Miletos amphoraları, kazıyı gerçekleştiren araştırmacılar tarafından, sadece kil kompozisyonundan yola çıkarak Halikarnassos üretimi olarak yorumlanmıştır⁴⁸⁷. Ancak form özellikleri, bu amphoraların Miletos yada Güney İonia üretimi olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir (Lev. 51, Şek. 40). Söz konusu amphoraların, hafif dışa taşkın, yüksek, ince, iç yüzeyi hafifçe bastırılmış yastık formundaki ağız kenarları, bu amphoraların Miletos üretimi olduklarını açıkça gözler önüne sermektedir. Ağız kenarının hemen altında yer alan tek silme, bir diğer önemli özelliktir. Boyun omuza doğru hafifçe daralmaktadır. Boyundan omuza geçişte görülen ince silme, dikkat çekicidir. Ağzın hemen altından çıkan kulplar, omuz-karın geçişine doğru açılmaktadır. En geniş noktası karın hizası olan ovoidal formu gövde, dışa doğru

⁴⁸⁵ Dupont 1998, s. 174.

⁴⁸⁶ Greene vd. 2008, ss. 685-711.

⁴⁸⁷ Greene vd., ss. 688-690, Şek. 4-5.

açılan, derin oyuklu, dark halka kaide ile sona ermektedir. Amphoraların yükseklikleri 50-53 cm, gövde genişlikleri ise, 31-33 cm arasında değişmektedir. Ağız (11 cm) ve kaide (5 cm) çaplarının hemen hemen aynı oluşu, kargoyu oluşturan amphoraların, tek bir atölyede üretilmiş olabileceklerini göstermektedir.

Pabuçburnu amphoraları dışında, Migdol T21/2 yerleşiminden ele geçmiş bir diğer örnek, Pabuçburnu amphoralarına form olarak yakın görünmektedir⁴⁸⁸. Bu amphora da, dışa taşkın, iç yüzü hafif bastırılmış, yüksek yastık formunda ağız kenarı, kısa, hafif konik boyun, boyun omuz geçişindeki silme, omuzlara doğru açılarak inen elips kesitli kulplar, ovoidal gövde ve oldukça geniş çaplı (9 cm), sık oyuklu halka kaideyle, Miletos üretimi olmalıdır (Lev. 51, Şek. 41). Bu örnek, Pabuçburnu amphoralarına oranla biraz daha uzun boya (60 cm) ve daha geniş gövde çapına (42 cm) sahiptir. Ağız çapı 12 cm iken kaide, 9 cm lik çapıyla dönemin standartlarının biraz dışındadır.

Ukrayna'da Livoberezhnoi-Lisostepovoi, 15 nolu kurgan içinden ele geçen bir diğer tam örnek⁴⁸⁹ ise ağız çapı (12 cm) ve gövde çapıyla (40 cm), Migdol örneğine yakın ölçülere sahipken, 51 cm boyu, amphoraya form olarak daha küresel bir görünüm kazandırmıştır. Bu amphorada, ağız altında yer alan üç sıra çıkıntı silme önemlidir.

Yukarıda belirtilen örneklerden yola çıkarak, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde üretilmiş Miletos amphoralarının, ağız formunda belli bir standard yakaladığını, ancak gövde ve kaide formunda, olasılıkla farklı atölyelerin üretimi olmaları nedeniyle, farklı manipülasyonlar sergilediklerini görüyoruz.

Bu kadar yoğun üretime ve geniş dağılım alanına rağmen, Phokaia'da ele geçen Miletos amphoraları arasında iki örnekle temsil edilmesi ilginçtir (Kat. No. 4-5). Phokaia örneklerini incelediğimizde, bu dönemde ağız formlarında da manipülasyon

⁴⁸⁸ Oren 1984, s. 26, Şek. 23-5. Söz konusu amphora, araştırmacı tarafından Samos amphorası olarak tanımlanmıştır.

⁴⁸⁹ Bandurovsky 2001, Şek. 1-3.

farklılıkları olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin 4 katalog numaralı ağız boyun parçası (Lev. 35), dışa taşkın, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahiptir ve iç yüzeyde çok küçük bir çukurluk görülmektedir. Ağız altında tek bir silme belirgindir. Buna rağmen 5 katalog numaralı amphora, ilk örnek kadar olmasa da yüksek ve ince, dışa taşkın, yastık formunda ağız kenarına sahiptir ve bu örnekte ağız iç kenarındaki çukurluk daha belirgindir. Parçanın kırık bölümü ağıza çok yakın olduğu için, boyun üzerinde silme olup olmadığı anlaşılamamaktadır ancak olması muhtemeldir.

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısına tarihli Miletos amphoralarının kil yapısı, erken örneklerden çok farklı değildir. Ele geçmiş örneklerin büyük bölümünde kil mikalıdır ancak az sayıda da olsa mikasız amphoralar da vardır. Bunun yanında hakim kil rengi kahverengi ve tonlarıyken, kırmızı ve tonları ikincil grubu oluşturmaktadır. Her iki Phokaia örneğinden, 4 katalog numaralı amphora, bol mika, kum ve kalsit içerikli ve gri renkli kile sahiptir. Gri rengini olasılıkla pişirme sırasında gerçekleşmiş olmalıdır. 5 katalog numaralı parça ise, mikasız ve pembe renkli kiliyle dikkat çekmektedir.

2.6.2.2. Tarihleme

Miletos amphoraları, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içindeki yoğun üretime bağlı olarak, Miletos dahil son derece geniş bir alanda dağılım göstermektedir. Miletos'ta Zeytintepe ve Kalabaktepe sektörlerinden, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli çok sayıda amphora ele geçmiştir⁴⁹⁰.

Klazomenai, Hasan Balaban Tarlası sektöründe, İ.Ö. 610-590 yıllarına tarihli IVc tabakasından ele geçen Miletos amphoraları arasında, 5 katalog numaralı Phokaia örneğine benzer amphora parçaları da bulunmaktadır⁴⁹¹. Yine Hasan Balaban Tarlası sektöründe, İ.Ö. 590-570 yıllarına tarihli III.C tabakasından tama yakın bir örnek ele

⁴⁹⁰ Seifert 2004, Taf. 20-21, Kat. No. 53-56 (Grup 8a), Taf. 22, Kat. No. 57-59 (Grup 8b), Taf. 23, Kat. No. 60-61 (Grup 9a), Taf. 24, Kat. No. 62-63 (Grup 9b) ve Taf. 25, Kat. No. 64-66 (Grup 9c).)c grubu içerisinde yer alan 64 katalog numaralı amphoranın ağız formu, 5 katalog numaralı Phokaia örneğine benzemektedir.

⁴⁹¹ Doğer 1988, s. 243-244, Şek. 41, Kat. No. 100-101.

geçmiştir⁴⁹². Daskyleion kenti kazılarında ele geçen İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli ticari amphora buluntuları arasında, Miletos amphoraları önemli bir yer tutmaktadır⁴⁹³.

Karadenize kıyısı olan kentlerden Histria'da İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihli NAI tabakasından ele geçen amphoralar arasında Miletos amphoralarına ait ağız-boyun paçaları bulunmaktadır⁴⁹⁴. Livoberezhno-Losostepovoi 15 nolu kurgan içinden ele geçen tam örnek, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir⁴⁹⁵. Berezan Hermitage Müzesi koleksiyonunda yer alan tam bir örnek için İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı önerilmiştir⁴⁹⁶.

Kuzey Sinai'daki Migdol'de T21/2 yerleşiminden ele geçen amphora, olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği içindendir⁴⁹⁷. Dupont kanonik tip olarak isimlendirdiği yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahip amphoraları erken tip olarak İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenmektedir⁴⁹⁸. Kıbrıs'ta Kition kenti kazılarında, 6 nolu bothros içinden ele geçen amphoralar arasında, tam profil veren iki adet Miletos amphorası dikkat çekicidir⁴⁹⁹. Bu amphoralar yüksek boyunları ve dar gövde çaplarıyla olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarına yakın bir tarihten olmalıdır.

Yukarıda bahsedilen Pabuçburnu batığından ele geçen Miletos amphoraları, kontekstinde yer alan, Ionia kylikleri, mortarlar, yonca ağızlı oinokhoeler ve olpeler gibi yardımcı malzemeye İ.Ö. 600-590 yıllarına tarihlenmektedir⁵⁰⁰. Yine yakın zaman içinde, Kekova adası önlerinde yaklaşık 18 m. derinlikte keşfedilen bir diğer arkaik batığın kargosunda yer alan çok sayıdaki amphora içinde Miletos amphoraları da

⁴⁹² Doğer, s. 242, Şek. 40, Kat. No. 98.

⁴⁹³ Atilla 2003, Sek. 37, Kat.No. 98-100, Sek. 38, Kat.No. 102-104, Sek. 39, Kat.No. 105.

⁴⁹⁴ Dimitriu 1966, Pl. 56-558 (Kat. No. 5 benzeri), Pl. 55- 532 (Kat. No. 4 benzeri).

⁴⁹⁵ Bandurovsky 2001, ss. 68-70, Pic. 1-3.

⁴⁹⁶ Dupont 2005, env. No. B85.346

⁴⁹⁷ Oren 1984, s. 20, Şek. 23-5.

⁴⁹⁸ Dupont 1998, Şek. 23.8 a-b.

⁴⁹⁹ Johnston 1981, Pl. XXXII, No. 38, 40.

⁵⁰⁰ Greene vd. 2008, Şek. 4-5, Ionia kyiksi için bkz.Şek. 24, mortar için bkz. Şek.19, oinokhoe ve olpe için bkz. Şek. 16-17.

bulunmaktadır⁵⁰¹. Batıktan çıkarılmış ve Çiz.i yapılmış bir Miletos amphorası, aynı batıktan ele geçmiş sepet kulplu Kıbrıs amphorası ve Korith A tipi amphora yardımıyla İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihlenmektedir⁵⁰².

2.6.3. İ.Ö. 550-500 Yıllarına Tarihli Miletos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı, Miletos amphoralarının form gelişimi açısından belirli bir standardın olmadığı bir dönemdir. Bu dönemde, farklı ağız ve gövde manipülasyonlarına sahip iki farklı tip görülür. Dolayısıyla, Lesbos ve Samos amphoralarında olduğu gibi, Miletos amphoralarını da, iki alt gruba ayırmak yararlı olacaktır.

2.6.3.1. Tip A Miletos Amphoraları

2.6.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Tip A Miletos amphoraları, yüksek, dışa taşkın, ince yastık formundaki ağız kenarıyla, erken formun devamı niteliğindedir. Tip A amphoraları 11-15 cm arası ağız çapına sahiptir. Boyun genellikle omuza doğru daralan kesik konik formdadır. Erken örneklerde sıkça karşımıza çıkan, boyun üzerindeki ikili-üçlü silmeler, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında azalmış ve tek bir silmeye dönüşmüştür. Boyun omuz geçişindeki silme ise daha belirgin bir hale gelmiştir. Elips kesitli kulplar, ağzın hemen altından yükselerek çıkmakta ve dar bir kavisle omuza doğru açılarak inmektedir. Bu özelliğiyle, erken geleneğin devamı olarak nitelendirilebilir.

Dupont'a göre⁵⁰³, Fikellura amphoralarına yakın, daha yüksek ve daha düz omuz yapısıyla yeni bir stilin ürünü gibi görünmektedir. Omuzlardaki bu yükselme ve düzleşme, dar bir kaideyle sona eren gövdenin konik bir form almasına neden olmuştur. Ele geçen tam profil veren örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, Tip A Miletos amphoraları

⁵⁰¹ E.S. Greene-J. Leidwanger-H. A. Özdaş, "Two Early Archaic Shipwrecks at Kekova Adası and Kepçe Burnu, Turkey", *IJNA*, vol.40, 2011, s. 63, Şek. 5.

⁵⁰² Kıbrıs ve Korith A amphoraları için bkz. Greene vd. 2011, Şek.4, 6.

⁵⁰³ Dupont 1998, s. 174; Dupont 1982, s. 204.

ortalama 50-60 cm arasında değişen yüksekliğe ve 32-39 cm arasında değişen gövde genişliklerine sahiptir⁵⁰⁴. Konik formlu bu gövde, dışa açılan, oturma düzlemi düzleştirilmiş, sığ oyuklu ve çapları 5-6 cm arasında değişen dar halka kaide ile sona ermektedir. Marmaris Müzesi amphoraları içinde yer alan ve Kaan Şenol tarafından Miletos-Samos adıyla sınıflandırılan, bir örnek 48 cm yüksekliği, ve 32 cm gövde çapıyla grubun erken tarihli amphoralarından biridir⁵⁰⁵. Boyun üzerindeki silme bu amphorada yoktur. Ialysos Nekropolisinde, T. LXVII nolu mezarda bulunmuş bir diğer tam örnek ise, 60 cm yüksekliği ve 40 cm gövde çapıyla, olasılıkla grubun en geç tarihli örneklerinden biridir⁵⁰⁶. Bu amphorada ise hem boyunda hem de boyun omuz geçişindeki silme belirgindir.

Phokaia buluntusu Miletos amphoraları içinde, Tip A grubuna dahil edebileceğimiz sadece tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. No.6). Bu amphora dışa açılan, dış yüzü yuvarlatılmış, yüksek yastık formunda ağız kenarına sahiptir (Lev. 35). Miletos amphoralarının karakteristik özelliklerinden biri olan silme, ağzın hemen altında görülmektedir. 15.6 cmlik ağız çapıyla, Tip A grubu standartları içindedir. Mevcut parçadan anlaşıldığı kadarıyla boyun, omuza doğru daralan kesik konik formdadır.

Farklı merkezlerden ele geçen amphoralar ve Phokaia örneğinden de anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olan Tip A amphoralarının killeri genellikle mikalıdır. Hakim kil rengi ise kırmızı ve tonlarıdır. Phokaia örneği ise, grubun kil rengi yelpazesine, pembe renkli kiliyle dahil olmaktadır.

2.6.3.1.2. Tarihleme

Yukarıda genel özellikleri anlatılan, iki amphoradan Marmaris Müzesi envanterinde yer alan örne, özellikle 6 katalog numaralı Phokaia örneğiyle, ağız formu bakımından uyumlu görünmektedir. Bu örnek sahip olduğu form özellikleri ve

⁵⁰⁴ Sezgin 2009, s. 258.

⁵⁰⁵ Şenol 2003, No.5.

⁵⁰⁶ Dupont 1998,

ölçüleriyle, grubun erken amphoralarından biri olmalıdır⁵⁰⁷. Bu amphora için önerebileceğimiz tarih İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğidir. Ialysos nekropolü buluntusu amphora ise Dupont tarafından İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir (Lev.51, Şek. 42)⁵⁰⁸.

Bu iki örnek dışında, Berezan 5 nolu kuyu içinden ele geçen bir diğer tam örnek kuyudan ele geçen malzemeye, İ.Ö. 6. yüzyıl ortalarına tarihlenmiştir⁵⁰⁹. 56 cm yüksekliği, 36 cm gövde çapı ve 4.2cm. lik dar halka kaidesiyle bu amphora biraz daha geç, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreği içinden olmalıdır. Tip A grubunun geç amphoralarına ait en iyi örnekler ise İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihli Atina Agorası, Q12:3 nolu kuyudan ele geçmiştir⁵¹⁰.

Yukarıda sıralanan örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, Tip A olarak sınıflandırdığımız Miletos grubuna ait amphoralar az sayıda üretilmiş olmalıdır.

2.6.3.2. Tip B Miletos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında üretilmiş bir diğer Miletos amphora grubu olan Tip B, Tip A amphoralarına oranla çok daha karakteristik özelliklere sahiptir. Çok sayıda üretilmiştir ve birçok merkezde ele geçen bir tiptir.

2.6.3.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Dışa çekik, yüksek ve erken örneklerle oranla daha kalın yastık formundaki ağız kenarı, omuza doğru daralan kesik konik formda boyun, grubun genelinde görülen, ağzın hemen altındaki belirgin silme ile boyun omuz geçişinde yer alan ve boyuna katlanmış gibi bir görünüm veren, belirgin silme, bu tipin kolayca tanınmasını sağlayan form özellikleridir. Boyun, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli örnekler ile Tip A amphoralarına oranla biraz daha uzundur. Bu uzunluk, kulplarında uzamasına neden

⁵⁰⁷ Şenol 2003, No. 5.

⁵⁰⁸ Dupont 1998, Şek. 23.7f.

⁵⁰⁹ Monakhov 1999, Tab. 4-1.

⁵¹⁰ Roberts 1986, Pl. 19, Şek. 44, Kat. No. 437.

olmuştur. Tip B amphoralarının kolayca tanınmalarını sağlayan, biri elips kesitli, diğeri ikiz olan kulplar, baston formludur. Tip B amphoralarının neredeyse tamamında, ağız oturma düzlemi sivriltilmiştir. Ağız kenarının dışa doğru çok açık olması, ağız çapının genişlemesine sebep olmuştur. Bu tipe ait örnekler ortalama 13-20 cm arasında ağız çapına sahiptir.

Miletos, arkaik kuyu içinden parçalar halinde ele geçmiş ve restore edilerek tamamlanmış amphora, Tip B grubunun genel form özelliklerini yansıtan tek örnek olmalıdır (Lev. 52, Şek. 43) ⁵¹¹. Bu amphora, 65 cm yüksekliğe, 44 cm karın, 20 cm ağız ve 5 cm kaide çapına sahiptir. Ağızın hemen altında ve boyun omuz geçişindeki silme belirgindir. Bu dönemde boyunda standart olarak tek silme yer almaktadır. Ancak silme taşımayan örneklerin de varoluşu, bu geleneğin atölyeden atölyeye farklılığın göstergesidir. Buna kanıt olacak bir diğer özellik ise, Tip B amphoralarının ağız kenarlarında görülen manipülasyon farklılıklarıdır. Tip B amphoralarında, iki farklı ağız formu görülmektedir. Bunlardan ilki, grubun erken örneklerinde görülen, yüksek, hafif dışa çekik, kalın yastık formunda ağız kenarı, ikincisi ise grubun geç örneklerinde görülen oldukça dışa şekik ve yatık, badem formunda ağız kenarıdır.

Tip B Miletos amphoralarının, yoğun üretimleri Phokaia'da ele geçen amphoralarla da kanıtlanmaktadır. Phokaia örnekleri arasında bu tipe ait toplam 10 adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No.7-16). Bunlardan 7-10 katalog numaralı amphoralar, ilk manipülasyon grubuna ait, yüksek, hafif dışa taşkın, kalın yastık formunda ağız kenarına sahiptir (Lev.35-36). 10 katalog numaralı amphora, 19 cm. ağız çapıyla, Miletos, arkaik kuyudan ele geçmiş tam profil veren amphoranın ağız çapına yakındır. Bunun dışında, ilk manipülasyonda, ağız kenarlarının hemen altında tek bir silme yer alır.

11-16 katalog numaralı amphoralar ise dışa, çekik ve yatık, badem formundaki ikinci manipülasyon grubu içindedir (Lev.36-37). İkinci manipülasyonda ise ilkinden

⁵¹¹ Niemeier 1999, Abb.29, Kat. No. 19.

farklı olarak ağız altındaki silmenin kaybolduğunu söyleyebiliriz. Silme sadece 12 ve 15 katalog numaralı amphoralarda çok ince bir çizgi halinde görülmektedir. Bu da İ.Ö. 5. yüzyıla doğru, Miletos amphoralarının boynunda silmenin ortadan kalktığını göstermektedir.

Tip B amphoralarının killeri, Miletos amphoralarının genelinde olduğu gibi yoğun mikalıdır. Bu yoğun mikalı kil yapısını, bir örnek dışında (Kat. No. 7), Phokaia Tip B amphoralarının tamamında görmekteyiz. Mika dışında görülen katkı maddeleri arasında, kalsit, şamot ve kum sayılabilir. Phokaia Tip B amphoralarında, hakim kil rengi kırmızı ve tonlarıdır (açık kırmızı, açık kırmızımsı kahverengi, kırmızımsı sarı), bunun dışında üç örnek gri renkli killeriyle, grubun genelinden farklı bir görünüm sergilemektedir (Kat. No.8, 10, 11).

2.6.3.2.2. Tarihleme

Miletos'ta, özellikle Kalabaktepe ve Zeytintepe sektörlerinin, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarından çok sayıda, Tip B amphora parçası ele geçmiştir⁵¹². Phokaia Tip B, 7 katalog numaralı amphora Kalabaktepe'de ele geçmiş ve Naso tarafından yayınlanmış benzer bir amphora yardımıyla İ.Ö. 550-525 yıllarına tarihlenebilir⁵¹³. Didim Akbük-Teikhioussa'da Γ Oval yapısı içinde bulunmuş ve boynu üzerinde kazımayla yapılmış marka bulunan bir örnek İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihlenmiştir⁵¹⁴. Dupont tarafından İ.Ö. 6.yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenen Miletos buluntusu ağız-boyun parçası⁵¹⁵ ile 9 katalog numaralı Phokaia örneği yakın formlardır. Miletos, AT96.28.8 nolu arkaik kuyu içinden ele geçen tam amphora, birlikte bulunduğu bir adet şişkin boyunlu Khios amphorası ve bir adet Güney Ionia amphorasıyla, İ.Ö. 6.

⁵¹² Seifert 2004, Taf. 38, Kat.No. 100, Taf.39, Kat.No. 101, Taf. 40, Abb. 07, Kat.No. 103, Taf.40, Kat.No. 102 (Grup 14a), Taf. 41, Kat.No. 104–106 (Grup 14b), Taf. 42, Kat.No. 107–108 (Grup 14b),Taf. 43, Kat.No. 109–110 (Grup 14c), Taf. 44, Kat.No. 111–112 (Grup 14c), Taf. 45, Kat.No. 113 (Grup 14d), Taf. 47, Kat.No. 115 (Grup 14d), Taf. 55, Kat.No. 131–132 (Grup 18b).

⁵¹³ Naso 2005, Şek. 3, Kat. No. 10.

⁵¹⁴ Voigtlander 1988, Abb. 46-39. Bu amphora, 8 katalog numaralı Phokaia örneğine form olarak en yakın parçadır.

⁵¹⁵ Dupont 1982, ss. 204-205, Şek. 6-7.

yüzyılın sonuna tarihlenmektedir⁵¹⁶. 10 katalog numaralı Phokaia örneğinin, ağız formu ve ağız çapıyla Miletos örneğiyle uyum içinde olması her iki amphoranın aynı tarihten olabileceği fikrini akla getirmektedir. Nitekim, Phokaia örneğinin ağız çapı dışında, oldukça uzun bir boyuna sahip olması, bu formun gerçekten de yüzyılın sonuna ait olduğunun bir diğer kanıtıdır.

Seifert tarafından İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli amphora grubu içinde değerlendirilen, firnis bant süslemeli amphora, dışa çekik ve hafif yatık ağız kenarına sahiptir⁵¹⁷. Phokaia 12-15 katalog numaralı amphoralar, form olarak birbirlerine son derece yakın örneklerdir. O yüzden bu amphoraları aynı tarihten olması gerekmektedir. Phokaia örneklerine benzer, farklı merkezlerden ele geçmiş amphoralar arasında, Miletos Zeytintepe⁵¹⁸ ve Sicilya, İ.Ö. 550-490 yıllarına tarihli Gela 1 batığından ele geçen amphora üst gövdesi sayılabilir⁵¹⁹. Bu amphora, form özelliklerine bakıldığında, dışa yatık ağız kenarıyla yüzyılın son çeyreği içine tarihlenebilir. Dışa taşkın, yuvarlatılmış ağız formuyla grubun diğer amphoralarından ayrılan, 16 katalog numaralı amphora parçasına en yakın örnek, Voigtlander tarafından İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen, firnis bant süslemeli, Miletos buluntusu amphora üst gövdesidir⁵²⁰.

Tip B Miletos grubuna, farklı merkezlerden ele geçmiş çok sayıda örnek bulunmaktadır. Naukratis kenti buluntuları arasında yer alan bir adet Tip B amphora üst gövdesi İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmektedir⁵²¹. Salamis'te ele geçen amphora buluntuları arasında, Tip B grubuna ait bir adet, üst gövde ele geçmiştir⁵²². Aşağı Bug Bölgesi, Miletos amphora buluntularını yayınlayan Ruban, Berezan

⁵¹⁶ Niemeier 1999, Abb. 29, Kat. No. 19.

⁵¹⁷ Seifert 2004, Taf. 46, Kat. No. 114 (Phokaia Tip B, Kat. No. 11).

⁵¹⁸ Seifert, Taf. 49, Kat. No. 118.

⁵¹⁹ Sole L., "Contentitori da Trasporto", Panvini R. (ed.), *La nave greca arcaica di Gela* (e primi dati sul secondo relitto greco), Caltanissetta, 2001, Tav. XXV, Kat. No. 149, Env. 38184.

⁵²⁰ W. Voigtlander, "Funde aus der Insula westlich des Buleuterion in Milet", *ĐstMitt* 32, 1982, Abb.7, Kat. No. 39.

⁵²¹ Smolarikova 2002, ss.41-42, Pl.III A.

⁵²² Gjerstad 1977, Pl. XXIII-1, Kat. No. 201.

buluntusu Tip B amphoralarını İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihler⁵²³. Ancak bugün bu tarihleme, ele geçen kesin tarihli örnekler yardımıyla çürütülmüştür.

Daskyleion buluntuları içinde önemli bir yeri olan Miletos amphoraları arasında yer alan Tip B örnekleri İ.Ö. 6. yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihlenmiştir⁵²⁴.

⁵²³ Ruban 1991, s. 184, Pic. 2, No.1, 3, s. 190, Pic. 8.

⁵²⁴ Atilla 2003, Şek. 39, Kat. No. 106-108.

2.7.ETRÜSK TİCARİ AMPHORALARI

Phokaia antik kenti Arkaik dönem ticari amphoraları içinde, beş adet Etrüsk bölgesi üretimi olduğu düşünülen amphora ağız ve boyun parçası yer alır. Sayısal açıdan, tüm amphora tipleri içinde en küçük amphora grubundan biridir. Ancak arkeolojik açıdan bakıldığında, tüm Batı Anadolu kentleri içinde yalnız Phokaia kentinde Etrüsk amphorası ele geçmiş olması önemli sonuçları da beraberinde getirir.

Etrüsk amphoralarıyla ilgili ilk ciddi ve bilimsel çalışma François ve Michel Py tarafından 1974 yılında gerçekleştirilir⁵²⁵. Bu çalışmada, sadece Güney Fransa'dan ele geçmiş örnekler üzerinde yapılan istatistiksel ve fiziksel çalışmalar sayesinde hem kil yapısı hem de kronolojik verilerden yola çıkarak beş farklı alt grup oluşturulur.

1985 yılında bir başka araştırmacı, Michel Gras, Py'in tipolojisinden farklı bir tipolojiyi bilim dünyasına sunar⁵²⁶. Güney Fransa bölgesinden ele geçen amphoraları yayınlayan Py'in aksine Gras, İtalya'da ele geçen birkaç ayırtedici formu inceler ve kendine göre bir tipoloji oluşturur. Py Etrüsk amphoralarını 1,2,3 şeklinde numaralandırırken, Gras "l'Etrurie Meridionale" kelimelerinin başharfi olan EM kısaltmasını kullanır ve bunların sonuna her bir amphora tipini temsil eden birer harf daha ekler (EMA, EMB, EMC).

Gras'ın tipolojisinin yayınlandığı yıl, Py, Güney Fransa'da ki Tamaris, Mourre-de-Seve ve Pech-Maho kentlerinden ele geçen yeni buluntularla güncelleştirdiği yeni tipolojisini yayımlar⁵²⁷. Bu arada Py'in revise edilmiş makalesi yayınlanmadan önce, çeşitli formları göz önünde bulunduran iki yeni makale daha yayınlanır. Bouloumie isimli Fransız aratırmacı Bon Porte I batığından ele geçen yeni Etrüsk amphoraları

⁵²⁵ F. Py, - M. Py, "Les amphoras etrusques de Vounage et de Villevieille, Gard.", *MÉFRA* 86, 1974, 141-254.

⁵²⁶ M. Gras, *Trafics tyrrhéniens archaïques*. Rome: Ecole française de Rome 1985, Tip EMA

⁵²⁷ M. Py, "Les Amphores etrusques de Gaule Meridionale: Atti dell'incontro di studio, 5-7 Dicembre, 1983," In *Il Commercio Etrusco Arcaico*, edited by M. Cristofani, Rome: Consiglio Nazionale delle Ricerche, 1985, 73-94.

yardımıyla Py'in tipolojisini yeniden ele alarak yayınlr⁵²⁸. Marchand ise ağız ölçüleri ve hamur yapılarından yola çıkarak her biri altı tipten oluşan üç gruplu yeni bir tipoloji oluşturur⁵²⁹. Marchand, tipolojisini yeni keşfedilmiş örneklerden elde edilmiş deneysel verilere dayandırır ve çok sayıdaki Etrüsk amphora formunda gözlemlenen değişimi sorgular.

1990 yılında M.A.Rizzo, Etruria bölgesi içindeki nekropolislerden ele geçen amphora ve diğer seramik buluntuları yayınlr⁵³⁰. Rizzo Etrüsk amphoralarının kronolojik sıralamasını yaparken Py ve Gras'ın tipoloji ve kronolojisinin yanında, mezarlarda ele geçen ölü hediyelerini kullanır. Bu durumda, Rizzo'nun oluşturduğu kronoloji, özellikle, erken dönem Etrüsk amphoraları için, daha sağlam temeller üzerine oturmaktadır.

Etrüsk amphoralarına ait sağlam örneklerin büyük çoğunluğu sualtı araştırmaları sırasında açığa çıkarılan batıklardan gelmektedir. Özellikle Batı Akdeniz'de gerçekleştirilen sualtı çalışmalarında da çok sayıda Etrüsk amphorası taşıyan batık bilim dünyasına kazandırılmıştır. Bu batıklar içerisinde Saint Tropez yakınlarında, 48 m. derinlikte bulunmuş olan Bon Borte I⁵³¹, Marsilya yakınlarında 20 m. derinlikte bulunmuş Écueil de Miet 3⁵³², Grand Ribaud adası yakınlarında 1999 yılında keşfedilen çok sayıdaki batıktan biri olan ve 50 m. derinlikte yer alan Grand Ribaud F batığı⁵³³ ve İ.Ö. 450-410 yılları arasına tarihlenen, Güney Fransa kıyıları açığındaki Aragnon adası ve Couronne burnu arasında 33 m. derinlikte bulunan Sausset batığı⁵³⁴ Etrüsk ticareti

⁵²⁸ B. Bouloumie, *Recherches sur les importations étrusques en Gaule du VIII^e. Au IV^e. Siècle avant J-C.*, Paris-Sorbonne University, Paris 1980.

⁵²⁹ G. Marchand, "Essai de Classification typologique des Amphores étrusques", *Documents d'Archéologie Méridionale* 3, 1982, ss. 145-158.

⁵³⁰ Rizzo 1990. 11-30.

⁵³¹ L. Long,– J.C. Sourisseau, , "Épave de Bon Porte 1", *Les Étrusques en mer*, Épave d'Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002a, ss. 43-47.

⁵³² A. Hesnard, "Épave Écueil de Miet 3", *Les Étrusques en mer*, Épave d'Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002, ss. 32-36..

⁵³³ Long-Sourisseau, 2002, ss. 55-62.

⁵³⁴ Long-Sourisseau, ss. 65-66.

yanında Etrüsk medeniyetinin hangi uygarlıklarla ilişki içinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Texas A&M Üniversitesi'nde, İ.Ö. 800-400 yılları arasında Batı Akdeniz'deki Etrüsk ticareti ve Etrüsk amphoraları ile ilgili hazırlanan yüksek lisans tezi Etrüsk medeniyetiyle ilgili son çalışmalardan biridir⁵³⁵.

Phokaia arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, Etrüsk amphoralarına ait toplam altı adet ağız-boyun parçası ele geçmiştir (Kat. No. 1-6). Yapılan İncelemeler ve karşılaştırmalar sonucunda, bu amphoraların birbirlerine yakın dönemlerde üretilmiş oldukları anlaşılmıştır. Bu nedenle Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları iki alt başlıkta incelenecektir.

İ.Ö. 7. yüzyılın sonu itibarıyla üreilmeye başlanan Etrüsk amphoraları, yoğun olarak, Etruria bölgesi, Thyrran denizi kıyılarında yer alan yerleşimler ile özellikle Güney Fransa kıyılarında yer alan kentlerde ele geçer. Batı Anadolu'da ise ele geçtiği tek merkez Phokaia'dır (Harita 9).

2.7.1. Etrüsk Tip A

Bu tip, Phokaia buluntusu Etrüsk amphoralarının en erken tarihli formudur. Py, bu tipi Tip 1/2⁵³⁶, Gras ise EMA(Etrurie Meridionale A)⁵³⁷ adıyla gruplandırır.

2.7.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Tip A Etrüsk amphoraları, Py tarafından A-ETR 1/2⁵³⁸, Gras tarafından EMA (Etrurian Meridionale A)⁵³⁹ adıyla sınıflandırılmış en erken Etrüsk amphora tipidir.

⁵³⁵ J.A. Daniel, *Etruscan Amphorae and Trade in the Western Mediterranean 800-400 BCE*, Texas A&M 2009 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

⁵³⁶ Py 1985, s. 78; Daniel 2009, s. 28

⁵³⁷ Gras 1985, s. 323.

⁵³⁸ M. Py, "Amphores étrusques", *LATTARA* 6, 1993, A-ETR 1/2; M. Py, "Amphores étrusques", M.Py-A. Adroher Auroux- C. Sanchez, *Corpus des Céramiques de l'âge du Fer de Lattes (Fouilles 1963-1999)*, *LATTARA* 14, Vol.2, Lattes 2001, ss.15-17, No.1.

Etrüsk amphoralarının en önemli özelliği, tam profil veren örneklerin tamamına yakınının, mezar ya da batık gibi kapalı kontekstlerden ele geçmiş olmasıdır. Bu sayede amphoraların tipolojik ve kronolojik sınıflandırması daha kesin verilere dayanmaktadır.

Ele geçen tam örneklerden anlaşıldığı kadarıyla bu tip, dışa doğru açılan, oturma düzlemi yuvarlatılmış, alt kısmı ise hafif aşağı sarkık ağız kenarına, daha geç tarihli örnekler göre yok denecek kadar kısa boyuna, aşağı eğimli omuzlara sahiptir. Tip A örneklerinin ağız çapları 12-15 cm arasında değişmektedir. Omzun üst kısmından çıkarak, dar bir kavisle omuz-gövde birleşim noktasına inen yay formu kulplar, istisnasız yuvarlak kesitlidir. Ortalama 48-50 cm arasında değişen yüksekliğe sahip amphoranın, en geniş yeri omuz kısmıdır. Genişlik Tip A örneklerinin tamamında yaklaşık 32-36 cm dir. Konik forma sahip gövde, genişliği 6-8 cm arasında değişen, kaidesiz, düz dipile sona ermektedir. Ancak Vulci'deki mezarlardan ele geçen Tip A örnekleri incelendiğinde, iki farklı gövde formu ortaya çıkmaktadır. Bunlar içinde en geniş yeri omuz hizasında olan örnekler konik, karın hizasında olan örnekler ise ovoidal formdadır (Lev. 52, Şek. 44 a-b)⁵⁴⁰.

Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları arasında, Tip A grubunun form özelliklerini gösteren iki adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No. 1-2). Bu parçalardan 1 katalog numaralı parça Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 2 katalog numaralı parça ise Athena Tapınağı sektöründen ele geçmiştir. Athena tapınağından ele geçen örnek çizilemeyecek kadar küçük olduğu için, orjinaline yakın izdüşümü alınarak, kesit Çiz.i yapılmıştır (Lev. 38; No. 2). 1 katalog numaralı amphora ise, kulp üst birleşim noktasına kadar, büyük oranda korunmuştur (Lev. 38, No.2). Her iki örnek te, dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ince bant formunda, birbirinin benzeri ağız formuna sahiptir. 1 numaralı örnek, 14.8 cm ağız çapına sahiptir. Yakın ölçülerde tam bir örnek,

⁵³⁹ Gras 1985, Tip EMA

⁵⁴⁰ Rizzo 1990, Şek.21-22, Şek. 369, 370, 371-372.

Vulci'de 31 nolu mezardan ele geçmiştir⁵⁴¹. Yukarıda da değinildiği üzere, Tip A amphoralarında, boyun kısmı çok kısadır. Neredeyse ağızdan direk omuza geçilir.

Tip A Etrüsk amphoraları çok ince cidarlıdır (4-10 mm)⁵⁴². Kil içeriği genellikle yoğun mika, koyu renkli parçacık ve quartzdan oluşur. Phokaia örneklerinin kil yapısına göz attığımızda, 2 katalog numaralı parçada, mika, koyu renk parçacık dışında, bol kalsit, şamot ve taşçık bulunurken, 1 katalog numaralı parçada, mika, kalsit, taşçık ve kumdan oluşan içerikteki tüm maddelerin iri taneli olduğunu görüyoruz. Bu yüzden 1 numaralı örnek, kaba ve pütürlü, 2 numaralı örnek ise daha kumsu bir yüzeye sahiptir. Tip A amphoralarında görülen kil rengi ise, dış yüzeyde genellikle yeşilimsi kırmızı, yeşilimsi sarı yada kremdir. Bu amphoraların özü isepişmeden dolayı, grimsi kahverengi, grimsi kırmızı yada koyu gridir. Hemen her örnekte, dış yüzeyi kaplayan, inc eve sulandırılmış kil astar görmek mümkündür. 1 katalog numaralı Phokaia örneğinde hamurun dış yüzeyi sarımsı kırmızı, özü koyu gri renktedir ve dış yüzey soluk sarı renkte astarlıdır. 2 katalog numaralı amphoranın da dış yüzeyi koyu kırmızımsı kahverengi, özü koyu gri renkteyken, dış yüzeyi çok soluk kahverengi renkte astarlıdır.

2.7.1.2. Tarihleme

Tip A amphoralarının başında da değinildiği üzere, bu gruba ait örneklerin büyük bölümü, özellikle Etruria bölgesi sınırlarındaki nekropol alanlarından yada Batı Akdeniz'de bulunmuş batıklardan ele geçmiştir. Bu yüzden sınıflandırmaları ve tarihlenmeleri kesin verilere dayanır.

Tip A Etrüsk amphoraları, Batı Akdeniz'de oldukça geniş bir alanda dağılım göstermektedir. Bu tip, Fransa'nın iç kesimlerindeki yerleşmelerde dahi yoğun olarak ele geçmiştir. İ.Ö. 7. yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihli, Tonnerre I, la

⁵⁴¹ Rizzo 1990, Şek. 371, Kat. No. XX,1.

⁵⁴² Py-Py 1974, s. 157.

Rallongue, Forton, Mauguio ve Camp Redon yerleşmelerindeki tabakalardan çok sayıda Etrüsk Tip A amphora örnekleri ele geçmiştir⁵⁴³.

Vulci'de 36 nolu mezar ve 65 nolu mezardan ele geçen ovoidal formlu örnekler⁵⁴⁴ ile 31 ve 2 nolu mezarlardan ele geçen konik formlu örnekler, İ.Ö. 600-575 yılları arasına tarihlenir⁵⁴⁵.

Kuzey İtalya'da Tuscano takım adaları içinde yer alan Giglio adası kıyısında batmış gemilerden biri olan Giglio 1 batığı, kargosundaki bulunan siyah figürlü seramikler ve diğer malzemeler yardımıyla İ.Ö. 600 yılı civarına tarihlenir. Bu batık içinden ele geçen ticari amphora buluntuları arasında iki adet Tip A amphora üst gövdesi bulunmaktadır⁵⁴⁶.

Gerçekten de, 1 katalog numaralı Athena tapınağı buluntusu Tip A amphorasıyla aynı tabakada bulunmuş bir seramik parçası, bu tip için önerilen İ.Ö. geç 7. yüzyıl - İ.Ö. erken 6. yüzyıl tarihlerini doğrular niteliktedir. Söz konusu seramik parçası üzerinde, siyah figür tekniğinde yapılmış griffon başı bulunmaktadır (Lev. 52, Şek. 45).

2.7.2. Etrüsk Tip B

İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl başı arasında üretilmiş bir diğer form, tarafımızdan Tip B olarak sınıflandırılan Etrüsk amphora formudur. Tip A amphoraları ile çağdaş olan bu tip, farklı form özellikleri ile Tip A grubundan ayrılır. Bu form Py tarafından A-ETR 3AB⁵⁴⁷, Gras tarafından EMC⁵⁴⁸ olarak sınıflandırılır.

⁵⁴³ Tonnerre dışındaki yerleşmelerin tamamı, Fransa'nın güney kıyısına yakın kentlerdir. Ancak Tonnerre kenti, ülkenin kuzeybatısında yer alır. Bkz. B. Dedet-M.Py, "Chronologie et diffusion des importations étrusques en Languedoc oriental", *Gli Etruschi da Genova ad Ampurias (VII-IV secolo AC)*, Atti del XXIV Convegno di studi Etruschi et Italici, Marseille-Lattes 2002, Pise-Rome, Istituti editoriali e poligrafici internazionali, 2006, s. 12, Şek. 1A.

⁵⁴⁴ Rizzo 1990, Şek. 369-370.

⁵⁴⁵ Rizzo 1990, Şek. 371.

⁵⁴⁶ Bound 1991, s. 22, Şek. 38-39.

⁵⁴⁷ Py 2001, ss. 17-19, Kat. No. 2-9.

⁵⁴⁸ Gras 1985, Tip EMC.

2.7.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Aynı dönem içinde üretilmiş olan Tip A ve Tip B amphoraları, belirgin farklarla birbirlerinden ayrılır. Bu farklar arasında başı, ağız kenarının formunda görülen çeşitlilik çeker. Tip B amphoraları, Tip A örneklerinde olduğu gibi, yuvarlatılmış ağız formu dışında birçok farklı ağız manipülasyonuna sahiptir⁵⁴⁹. Tip B amphoralarını farklı kılan bir diğer özellik, boynun Tip A'ya göre daha belirgin olmasıdır. Ortalama yüksekliği 46-48 cm arasında değişen Tip B amphoraları, iki farklı gövde manipülasyonu gösterir. Birinci manipülasyon, Py tarafından A-ETR 3A olarak sınıflandırılan şişkin formu (Lev 52, Şek. 46.), ikinci manipülasyon ise A-ETR 3B olarak sınıflandırılan daha dar formu amphoraları kapsar (Lev. 52, Şek. 47)⁵⁵⁰. İki manipülasyon arasında gövde çapı bakımından neredeyse 10 cm lik bir fark vardır. İlk manipülasyon amphoralar yaklaşık 30-32 cm gövde çapına sahipken, ikinci manipülasyon amphoralar 22-24 cm arasında değişen gövde çapına sahiptir. Tip B amphoralarını farklı kılan son özellik ise dip formudur. Tip A amphoralarında gövde kaidesiz, düz bir diple son bulurken, Tip B amphoraları, konik formu sivri dibe sahiptir.

Tip B amphoralarında kulplar, gövde formuna göre değişiklik gösterir. Geniş gövdeli örneklerde, kulplar, yuvarlak kesitlidir, daha kalındır ve üst birleşim noktalarıyla alt birleşim noktaları arasında çizdikleri yay Tip A amphoralarına göre daha yumuşaktır. Dar gövde formuna sahip örneklerde ise, omuz kısa olduğu için, kulplar çok dar bir kavisle birleştirilmişlerdir. Bu nedenle alt ve üst birleşim noktaları birbirine çok yakındır.

Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları içinde, toplam dört adet ağız boyun parçası Tip B grubu içine dahil edilmiştir (Kat. No. 3-6). Bu parçalardan ikisi Athena Tapınağı, biri Oryantalizan Atölye ve biri de Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörlerinden ele geçmiştir. Söz konusu amphoraların form özelliklerine göz atacak olursak, üç örneğin dışa taşkın, üst kısmı yuvarlatılmış, alt kısmı düz ağız kenarına sahip

⁵⁴⁹ Py 2001, Kat. No. 2-9.

⁵⁵⁰ Py 1993, A-ETR 3A, A-ETR 3B;

olduğunu görürüz (Lev. 38-39). Ancak 3 katalog numaralı ağız kenarının üst kısmında ince bir çentik bulunmaktadır . Her üç örnekte de boyun, Tip A örneklerine oranla biraz daha uzundur. Ağız çaplarından yola çıkarak bu tipe ait amphoraların yaklaşık 12-14 cm arasında ağız çapına sahip olduğunu söyleyebiliriz. 6 katalog numaralı ağız boyun parçası ise diğerlerinden farklı forma sahiptir. Bu da Tip B amphoralarının ağız formunda görülen çeşitliliğin bir göstergesidir. Bu amphora, dışa taşkın, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Tip A amphoraları ile çağdaş olan Tip B amphoralarının hamur yapısı farklılık göstermez, bu gruba ait örnekler, Tip A amphoraları gibi yoğun mika, kalsit, taşçık ve quartz katkılı killer ile kolayca tanınabilir. Tip B amphoralarında en çok görülen kil rengi, özü griye doğru değişen, kahverengidir. 5 katalog numaralı Phokaia örneği, koyu gri özüyle bu tanıma en yakın örnektir. Ancak diğer amphora parçalarında kil özü gri değildir. Tip B amphoralarında kahverengi dışında yer yer kahverengimsi sarı, turuncu ya da kırmızı ve tonları görülebilir. Phokaia örneklerinden sadece 4 ve 6 katalog numaralı parçalar kahverengi tonlarında kile sahipken, 3 numaralı örnek pembe, 5 numaralı örnek ise sarımsı kırmızı kil rengine sahiptir. Etrüsk amphoralarının genelinde görülen dış yüzeydeki astar izine, sadece 4 (çok soluk kahverengi) ve 5 (soluk sarı) nolu amphoralarda rastlamaktayız.

2.7.2.2. Tarihleme

Tip B amphoraları her ne kadar Tip A örnekleriyle çağdaş olsa da, bu tip için önerilen tarih, Tip A amphoralarından çok daha geniş bir zaman dilimini kapsar⁵⁵¹.

Fransa'nın güney kıyısında yer alan La Liquiere kentinde, erken tarihli I ve II nolu tabakalar içinden ele geçen amphoralar arasında Tip B amphoraları Tip A örnekleriyle bir arada ele geçmiştir⁵⁵². Yine Fransa'nın güney kıyısında yer alan kentlerden biri olan Tonnerre'de 1 nolu sondaj içinden ele geçen çok sayıda seramik

⁵⁵¹ Py bu tip için İ.Ö. 625-525, gibi 100 yıllık bir zaman dilimini önermiştir. Py –Py 1974, Şek. 49; Py 2001, Kat. No. 2-9.,

⁵⁵² Dedet-Py 2006, Şek. 7-9.

buluntu arasında, Tip A amphoralarıyla birlikte ele geçmiş Tip B amphora parçaları yer almaktadır⁵⁵³. Rhone nehri ağzında yer alan Saint-Blaise kenti kazılarında tam profil veren bir adet dar formlu Tip B amphorası ele geçmiştir⁵⁵⁴.

Vulci, Tomba 171 içinden ele geçmiş, dar gövde profiline sahip Tip B amphorası, İ.Ö. 600-570 yılları arasına tarihlenir⁵⁵⁵. Marsilya açıklarında batmış olan *Écueil deMiet 3* batığı kargosunda, geniş gövdeli hem de dar gövdeli Tip B amphoraları bir arada ele geçmiştir. Söz konusu batık İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir⁵⁵⁶.

Phokaia örnekleri için de kontekstlerinde ele geçen malzemeye göre bir tarih vermek mümkündür. 3 katalog numaralı, Güney Nekropolis buluntusu parça aynı tabakada ele geçen Khios amphora parçasıyla İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihlenir (Lev. 43, Şek. 15). Athena Tapınağı sektöründen ele geçen 5 katalog numaralı Tip B amphorası da yine, aynı tabakada ele geçmiş beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphorasıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenebilir. 6 katalog numaralı Oryantalizan Atölye parçası ise çöplük buluntusu olduğu için diğer parçalara göre daha kesin tarihlenebilir. Bu amphora, aynı tabaka içinde ele geçen içi taramalı kuş figürü bulunan kase parçasıyla, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmelidir.

⁵⁵³ Dedet-Py 2006, Şek. 10; Ayrıca Lattes kentinden de her iki formda Tip B amphoraları ele geçmiştir. Bkz. Py 1993, A-ETR 3A, A-ETR 3B.

⁵⁵⁴ J.G.Aymerich-E.G.Aymerich, “Les Étrusques en Gaule et Ibérie: Du Mythe à la Réalité des Dernières Découvertes”, *Etruscan Studies*, Vol.9, Article 17, 2002, s. 213, Şek. 17.

⁵⁵⁵ Rizzo 1990, Şek. 377, Kat. No. XXV, 1.

⁵⁵⁶ Hesnard 2002, ss.34-35.

BÖLÜM 3

ARKAİK DÖNEM DENİZ TİCARETİNDE PHOKAİA'NIN YERİ

“Uzun deniz yolculuklarına çıkan ilk Yunanlılar Phokaia’lılardır.” cümlesiyle anlatmaya başlar Herodotos (I, 163), Phokaia’yı ve Phokaia’lıları. Bugün olduğu gibi antik dönemde de, deniz, Phokaia halkı için vazgeçilmezdir. Coğrafi açıdan bakıldığında, Phokaia kentinin, ekilip biçilebilecek çok az bir toprağı olduğu görülür. Kenti, doğuda ve güneyde çevreleyen tepeler, denizden hemen sonra başlar, bu nedenle tarıma elverişli bir arazi yapısı yoktur Phokaia’nın. Her zaman bunun bilincinde olan Phokaia’lılar, coğrafi koşulların onlara verdiği bir başka avantajı iyi kullanmışlardır; deniz. Bir at başı şeklinde denize uzanan yarımada’nın her iki yanındaki doğal koylar ile kentin hemen önünde yer alan irili ufaklı adalar, Phokaia’nın denizle olan kopmaz bağıny yaratmak için varolmuş gibidir. Bu coğrafya, arkaik dönemden sonra da Phokaia’yı denizciler için vazgeçilmez limanlardan biri konumuna getirir. İzmir Körfezi girişinde yer alması, hinterlandının geniş olması, iki korunaklı limanının bulunması, Phokaia ya da Foça’nın çağlar boyunca, Anadolu’nun batıya açılan kapısı olmasını sağlar⁵⁵⁷.

Bu avantajı çok iyi değerlendiren Phokaia halkı, sahip olduğu enerjiyi bu yöne aktararak, gerek balıkçılık ve gerekse de ticaret yoluyla çağlar boyunca geçimini denizden kazanır. Phokaia, günümüzde de büyük oranda denizden geçinen bir balıkçı kasabası olarak varlığını devam ettirmektedir.

⁵⁵⁷ Roma döneminde Phokaia, eski gücünü kaybetmiş gibi görünse de, kendi gemilerini üretebilen bir kenttir. Kentin ürettiği savaş gemilerinin tasvir edildiği sikkeler de vardır. Bkz. A. Harun Özdaş, *Anadolu’da Tekne Tipolojisi (M.Ö.3000-M.S.400)*, Ankara 2000 (yayınlanmamış doktora tezi), s. 82, Katalog 64, Lev. 40, Şek. 64; Bunun yanında, özellikle Venedik hakimiyetinin yaşandığı İ.S. 13-15. yüzyıllar arasında Phokaia, başta tahıl olmak üzere, şap ve köle ticaretinin gerçekleştiği en önemli liman kentidir. Bkz. K. Fleet, *Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti*, Çev. Özkan Akpınar, Cambridge University Press 1999, İstanbul 2009, ss. 6, 12, 38, 62-63, 66, 82; Piri Reis Kitab-I Bahriye’sinde Foça Limanının eşi benzeri bulunmaz bir liman olduğunu ve 100 parça ticaret gemisini barındırabileceğini söyler. Bkz. Piri Reis, *Kitab-I Bahriye*, Historical Research Foundation, İstanbul Research Center 1988, s. 331.

Phokaia'lılar, Yunanca'da "*pentekonter-pentekontoros*", olarak isimlendirilen, tek ya da çift katlı olabilen ve 50 kürekçiyle ilerleyen derin draftlı⁵⁵⁸, uzun-ince gemiler kullanıyorlardı. Uzun ve ince yapısı ile pruvasında taşıdığı bronz mahmuzuyla, esasen savaş gemisi olarak üretilmiş olan pentekonterler, Phokaia'lılar tarafından ticari amaçla da kullanılmıştır. Günümüze kadar korunabilmiş bir pentekonter olmadığı için boyutları hakkında sadece tahminde bulunmaktadır. L.Casson, her kürekçinin hareket payı için 90 cm bırakarak, kenarlardaki 25 er kürekçi için yaklaşık 23 m, ön güverte ve mahmuz için de 12-15 m ayırarak, pentekonterlerin yaklaşık 38 m uzunluğunda, eninin ise geminin boyunun 1:10 u olduğunu söylemektedir⁵⁵⁹. Bu ölçülerle pentekonterler, savaş gemisi olmanın dışında, ticaret gemisi olarak ta işlev görmüşlerdir.

3.1. Mısır'daki Phokaia'lılar

İ.Ö. 8. Yüzyıl ile İ.Ö. 7. Yüzyıl, hem Kıta Yunanistan hem de Batı Anadolu kentlerinin kolonileşme konusunda birbirleriyle yarıştıkları bir dönemdir. Bu dönemde, Doğu ve Batı Akdeniz ile Karadeniz'de birçok yeni kent kurulmuş, Mısır uygarlığıyla yoğun ticari ilişkiler başlar. Firavun Amasis zamanında Yunanlı tüccarlar tarafından kurulan Naukratis'in kurucu kentleri arasında başı Phokaia çekmektedir ki, Yunanlı tüccarların tanrıları için inşa ettikleri tapınaklardan en büyüğü olan Hellenion'un yapımında yer alan kentlerden biri de Phokaia'dır. Yine de Phokaia kentinin Mısır'daki etkinliği hakkında çok fazla bilgi sahibi değiliz.

Naukratis kenti neredeyse tüm Batı Anadolu kentlerine kucak açarak, onların Mısır'da ticaret yapıp zenginleşmelerine olanak sağlar. Birçok kent kendi üretimi olan kapları-özellikle şarap ve amphoralarını- Naukratis pazarına götürür. Lesbos, Khios, Samos, Rodos Miletos gibi kentler kendi mallarını kendi gemileri ile taşıyorken, Phokaia hem kendi mallarını hem de Kuzey Ionia ve Aiolis bölgesindeki diğer kentlerin ürünlerini Naukratis'e taşıyordu. Özellikle Aiolis bölgesine atfedilen gri renkli seramiğin Lesbos ile Phokaia'da üretildiği ve Naukratis'e bu kentlerden geldiği ileri

⁵⁵⁸ Geminin sualtında kalan kısmı.

⁵⁵⁹ L. Casson, *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler*, Çev. Gürkan Engin, İstanbul 2002, , s.56.

sürülen bir varsayımdır⁵⁶⁰. Phokaia'nın sadece bucchero kaplarını üretip pazarlamamış, aynı zamanda Kuzey İonia'da Klazomenai ile Teos üretimi oldukları kabul edilen, Geç Yaban Keçisi stilinde yapılmış kaplar ve kanonik kuşlu kaselerinin üretimini gerçekleştiren ve yine Klazomenai kentine atfedilen siyah figür tekniğinde yapılmış kapların da farklı merkezlere taşınmasında aracılık yapan kentlerden biri olmalıdır. Astrid Möller ile Mısır'daki birçok kentte kazı yapmış olan Çekoslovak araştırmacı K. Simolarikova, Klazomenai siyah figür kaplarının Phokaia kökenli olabileceklerini ve Naukratis'e Phokaia'dan gelmiş olduklarını ileri sürerler⁵⁶¹. Phokaia'lı tüccarların aktiviteleri ile ilgili bir diğer varsayım ise Kerschner tarafından ortaya atılır. Kerschner, Kyme, hatta Larissa'da üretildiği kabul edilen Aiolis bölgesi seramiğinin, Naukratis'e Phokaia'lı tüccarlar tarafından taşınmış olabileceği ileri sürer⁵⁶². Phokaia Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçen seramikler tam anlamıyla araştırılması, bu varsayımın yeni boyutlar kazanmasını sağlayacaktır.

3.2. Batı Akdeniz'deki Phokaia'lılar

İspanya'nın Atlantik kıyısında, Guadalquivir ırmağının okyanusa döküldüğü yerde, bugünkü Huelva kenti yakınlarında yer alan ve gümüş cevherleriyle tanınan efsanevi kenti Tartessos'un⁵⁶³ İ.Ö. 630'da Samos'lu Kolaïos tarafından keşfedilmesi ve bu olayı takip eden süreçte Samos ve Khalkidia'lıların, Phokaia'lılara Messina boğazından serbest geçiş hakkı tanımaları⁵⁶⁴, Phokaia'lıların Batı Akdeniz'de kuracakları deniz imparatorluğunun ilk adımları olarak değerlendirilebilir.

Phokaia'nın cesur yürekli denizcileri, pentekonterleriyle çok uzun deniz yolculuklarına çıkmışlar ve Batı Akdeniz'de bugün Avrupa'nın önemli kentleri arasında

⁵⁶⁰ Möller 2000, s. 201.

⁵⁶¹ Möller., s.201; Smolarikova 2002, s.30

⁵⁶² A. Villing-U. Schlotzhauer, "Naukratis and the Eastern Mediterranean: Past, Present and Future", *Naukratis: Greek Diversity in Egypt, Studies on East Greek Pottery and Exchange in the Eastern Mediterranean*, A. Villing-U. Schlotzhauer (ed.), British Museum, Oxford 2006, s. 7.

⁵⁶³ 1970 yılında Huelva yakınlarındaki Riotinto'da bulunmuş olan metalurjik artıkların toplamının 15 milyon ton kadar olduğu hesaplanmıştır. Bkz. J.G. Chamorro, "Survey of Archaeological Research on Tartessos", *AJA*, Vol. 91, 1987, s. 199.

⁵⁶⁴ P.Bosch-Gimpera, "Phokaians in the Far West: An Historical Reconstruction", *The Classical Quarterly*, vol.38, No.1/2, (Jan.-Apr. 1944), s.53.

yer alan birçok kentin kuruluşunda doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olmuşlardır. Phokaia'lı denizcilerin Batı Akdeniz'de ilk kurdukları kent Marsilya'dır (Massalia). Marsilya, Phokaia'lılar için, hem Akdeniz'de kurdukları ilk kent hem de kendi geleneklerini büyük oranda kabul etmiş bir kent olması nedeniyle, İber yarımadasında kurdukları diğer kentlerden daha değerliydi.

Ancak, Phokaia'lı denizciler, İ.Ö. 600 yılında Marsilya kentini kurmadan çok önce Batı Akdeniz'de varlıklarını hissettirmişlerdi. Bu anlamda Phokaia, kolonileşme hareketlerine İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında başlamış gibi görünüyor. Phokaia'lılar bu tarihte Fransa kıyılarına ulaşmış olmalıydılar. Agde Nekropolisinden ele geçen dört adet vazo İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğinde Fransa'ya ulaşan Phokaia'lılar için arkeolojik kanıtlar olarak kabul edilebilir⁵⁶⁵.

Herodotos Phokaia'lıların Batı Akdeniz'e ilk açılma sebeplerinin, Etruria, Adriyatik ve İber yarımadasını keşfetmek olduğunu söyler Herodotos bu çıkarımında haklıdır. Çünkü, Phokaia'lılar Marsilya'nın kuruluşuna kadar ki yaklaşık 50 yıllık süre içinde, tüm Batı Akdeniz kıyılarını gezmişler, hatta, Herakles Sütunları olarak bilinen Cebelitarık Boğazını aşarak Atlas Okyanusu kıyısındaki, Tartessos kentine kadar ulaşmışlardır. Her ne kadar Tartessos ile olan ilişkileri bugün yalnızca Herodotos'un bahsettiği kadarıyla bilinse de , Phokaia'lıların amacının söz konusu coğrafyadaki metal ticaretini tekeline almak olması akla yatkın gelmektedir. Nitekim, Marsilya'nın hinterlandının metal rezervevi açısından zengin olan Rhone vadisine açılması ve bölgedeki kalayın buradan, Etruria ve Yunanistan topraklarına taşınması Marsilya'nın söz konusu metal ticaretinde söz sahibi olmak için özellikle kurulmuş bir kent olduğunu düşündürmektedir. Bu sayede, kalay batıdan doğuya Yunanlılar tarafından taşınıyorken, Etrüsk bronz da batıya, yine Yunanlı tüccarlar tarafından getiriliyordu⁵⁶⁶. Dönemin şartlarını değerlendirdiğimizde bu Yunan'lıların, Phokaialı tüccarlar olması akla yatkın görünmektedir.

⁵⁶⁵ J.P.Morel, "Phocée et ses colonies d'Occident", *Phocée et la Fondation de Marseille, Musée d'Histoire de Marseille*, 1995, s.19.

⁵⁶⁶ Bosch-Gimpera 1944, s.55

İ.Ö. 600 tarihi, tüm Yunan kolonizasyonu için oldukça geç bir tarihtir⁵⁶⁷. Ancak Batı Akdeniz'deki kalıcı Phokaia etkisinin ilk adımıdır. Phokaia'lılar Marsilya kentinden hemen sonra daha batıda, İber Yarımadası doğu kıyısında Ampurias (Emporion) kentini kurmuşlardır. Ampurias kentinin kurulmasıyla birlikte, Phokaia Batı Akdeniz ticaretindeki üstünlüğünü perçinlemiş ve bölgedeki metal ticaretini tam olarak tekeline almış olmalıdır.⁵⁶⁸.

Phokaia'nın kolonileşme hareketleri, kentin Persler tarafından ele geçirildiği İ.Ö. 546 yılına kadar son derece hızlı bir şekilde ilerler. Bu tarihten hemen önce, İ.Ö. 565 yılında, Korsika Adası'nın Etruria'ya bakan doğu kıyısında Alalia kentini kuran Phokaia'lılar, burada çok uzun süre kalmaz. Kentin bulunduğu noktanın, bölgedeki deniz ticaretinde önemli bir konumda bulunması ve Phokaia'lıların yoğun korsanlık faaliyetleri bölgede hakim güçlerden biri olan Etrüsk'lülerin etki alanını daraltmıştır. Burada önemli bir noktayı da göz ardı etmemek gerekir; o da, Phokaia'nın Marsilya ve ardından İ.Ö. 6. yüzyılın başında Ampurias kentini kurmasından sonra, Batı Akdeniz'de yaklaşık 40 yıl⁵⁶⁹ sürecek bir *thalassocracy*⁵⁷⁰ kurmuş olmasıdır. Bu nedenle, Etrüsklü denizciler Phokaia ile tek başlarına başa çıkamayacaklarını bildikleri için, o dönem etkin bir deniz gücü olan Kartaca'lılarla ortak bir donanma kurarak, İ.Ö. 540 yılında Alalia önlerinde Phokaia donanmasına saldırır⁵⁷¹. Literatüre Alalia savaşı olarak geçen bu savaş, Phokaia'nın Alalia kentini terketmesi ve Batı Akdeniz'deki üstünlüğünün sona ermesiyle sonuçlanır.

⁵⁶⁷ Morel 1996, s.19.

⁵⁶⁸ Morel 1996..

⁵⁶⁹ P.Bosch-Gimpera "Thalassocracy" sürecini, İ.Ö. 585 yılında Medler ile Lydialılar arasındaki savaştan, Phokaia'nın Pers Kralı Kyros tarafından ele geçirildiği İ.Ö. 546 yılına kadar geçen süreyi kapsadığını belirtmektedir; Bosch-Gimpera, 1944, ss.53-54.

⁵⁷⁰ Yunanca deniz anlamına gelen "*thalassa*", kelimesi ile kural koymak anlamındaki "*kratein*", kelimelerinin birleşimiyle oluşmuştur.

⁵⁷¹ Louise Adams Holland, "A Phocaeen Version of an Etruscan Tale", *AJA*, vol. 41, No.3, (Jul-Sep 1937), s. 379.

Takip eden süreç içinde Phokaia, İtalya'nın Korsika'ya bakan batı kıyısında, Velia (Elea) kentini kurar. Velia kenti, coğrafi konumundan dolayı yine Thyrrhen denizindeki ticarete önemli bir kontrol noktası olarak özellikle seçilmiş bir kent olmalıdır. Ancak kentin bir diğer özelliği, İtalya'daki önemli bir filozofik düşünce ve eğitim okuluna sahip olmasıdır⁵⁷². Velia kenti, Marsilya ve Ampurias'tan sonra Phokaia'nın Batı Akdeniz'deki ticari egemenliklerinde, sac ayağını oluşturan üçüncü istasyondur. Bu sayede Phokaia'lılar Ampurias kentini de güçlendirerek tüm kolonileşme ve ticari hamlelerini, bu üç kent üzerinden gerçekleştirdi⁵⁷³.

Bugüne kadar yapılan araştırmalar sonucunda Phokaia'nın Gravisca kentinin dolaylı kurucusu olduğu kabul edilmektedir. Aynı zamanda, hemen açıklarında ele geçen Arkaik dönem batıklarıyla bilinen Porquerolles'deki Pointe Lequin, Fransa'da Agde, Beziers, Arles ve Olbia'yı Phokaia'nın kurmuş ya da kuruluşuna katkıda bulunmuş olduğu kentler arasında sayabiliriz. Dominguez, İspanya'nın güneyinde, Mainake ve Hemeroskopeion kentlerinin kurucu kentinin Phokaia olduğunu ve bu iki kent dışında, aynı bölgede, Emporion ve Masslia kentlerinin de koloni kentleri kurduğunu söyler⁵⁷⁴. Son yıllarda yapılan çalışmalar, İtalya'da Tarquinia yakınlarındaki Gravisca kentinin de Phokaia'lılar tarafından dolaylı olarak kurulmuş bir kent olduğunu göstermektedir (Harita 10)⁵⁷⁵.

Tüm bu koloniler, Phokaialılar için tek bir anlam taşımaktaydı. Phokaia'lılar bu kentleri, kendi nüfus fazlalarını kaydırabilecekleri yerler olarak kurmamışlardı. Phokaia'lılar bu kentleri, öncesinde gerçekleştirilen uzun bir araştırma sonucu, ticari anlamda en elverişli ve stratejik anlamda önemli buldukları yerlerde kurmuşlardı.

⁵⁷² Aslen bir İonialı olan ve Kolophon'da doğmuş olan Xenophanes, İ.Ö. 545 yılında Kolophon kentinden ayrılarak, yeni kurulmuş olan Elea kentine yerleşmiş ve öldüğü İ.Ö. 473 yılına kadar burada yaşamıştır. Xenophanes, filozofik görüşlerini, günümüze kadar korunmuş olan 6'lı mısralarla dile getirmiş ve en çok da bir peri masalı olarak değerlendirdiği ve insanlaştırılmış çok tanrılı karakterler dışında başka bir şey görmediği Yunan dinine saldırıdır. Bkz. Michael C. Astour, "Ancient Greek Civilization in Southern Italy", *Journal of Aesthetic Education*, Vol. 19, No. 1, Special Issue: Paestum and Classical, 1985, s.31.

⁵⁷³ Morel 1995, s.22.

⁵⁷⁴ A.J. Dominguez, "Greeks in the Iberian Peninsula", *Greek Colonisation, An Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas*, Gocha R. Tsetskhladze (ed.), Boston 2006, ss. 484-485.

⁵⁷⁵ Morel, s. 19.

Phokaia’lılar bu kentleri, coğrafi konum, hinterland gibi çok önemli detayları da göz önünde tutarak, ince işlenmiş bir plana bağlı kalarak kurmuşlardı. Çünkü, Phokaia’lılar, ihraç edilen ürünlerin, gittikleri yerde, üretildikleri yerden daha değerli olduğunun, bu nedenle pazarı iyi bilen ve taşımayı sağlayan aracılardan daha zengin olduğunun bilincindeydi⁵⁷⁶. Bu nedenle, Phokaia’lılar bu kolonileri, tüm Akdeniz’de kolaylıkla taşıma yapabilecekleri ve hem güvenliklerini sağlayabilecekleri hem de kolaylıkla aktarma yapabilecekleri istasyonlar olarak kurmuşlardı. Çünkü Phokaia’lılar kendi memleketlerinde tarım nedir bilmeden yaşamış ve toprak yerine denizi işlemişler yaşamlarını denizden kazanmışlardı. Dolayısıyla denizden gelir elde etmeyi çok iyi biliyorlardı. Bence gemilerinin hem savaş hem de ticaret gemisi olarak kullanılmasının sebebi bu olmalıydı.

Phokaia’lıların denizle ve diğer kentlerle olan ilişkilerini betimleyen antik metinler de mevcuttur⁵⁷⁷. Justinianus eserinde (XLII, 3) “Foça’lılar denizi, az ve dar topraklarına göre daha iyi işliyordu: gerekli malzemeleri avcılıkla, ticaretle ve hatta o zamanlar büyük bir onur olan korsanlıkla sağlıyorlardı” demektedir. Strabon (IV, 1, C178) ise “Massalia’lılar zeytin ağaçları ve bağlarla dolu toprağa sahipti fakat bu çakıllı toprak buğday yetiştirmeye elverişli değildi. Bu yüzden toprakla uğraşmaktansa denizcilikteki hünerlerini geliştirdiler” diyerek, aslında Phokaia’lıların denizcilik geleneğini yeni kurdukları kolonilere de aktardıklarına dair kanıtlar ortaya koymaktadır. Yine Strabon (VI, 1, C152), “Topraklarının azlığından Velia halkı tüm deniz mesleklerindeki becerilerini geliştirmek zorunda kaldı: balık tuzlama atölyeleri vb. Aktivitelere kendilerini verdiler” şeklinde tanımlama yapmaktadır. Bu tanımlamadan anlaşıldığı kadarıyla Phokaia’lılar, koloni kurarken seçtikleri kentte, kendi ana kentlerine benzer özellikler aramaktaydılar. Yani yeni kurulan kentlerde işlenebilir toprağın az olduğu ve yine deniz geleneğinin hakim olduğu görülmektedir. Ayrıca yine bu pasajdan Phokaia’lıların balık işlemede de usta oldukları sonucunu çıkarabiliriz.

⁵⁷⁶ Morel, s.23.

⁵⁷⁷ Morel, s. 24.

Yukarıda sıralanan bilgiler Phokaia'lıların Batı Akdeniz'i ve bu denizin sahip olduğu ticari potansiyeli çok öncelerden fark ettiklerini ortaya koymaktadır. İspanya'nın güney kıyısında yer alan Huelva kentinde gerçekleştirilen son dönem araştırmaları Phokaia'nın İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında bu coğrafya'da ne kadar etkin olduğunu birkez daha gözler önüne sermiştir⁵⁷⁸. Adolf Dominguez, İber Yarımadası'ndaki Yunanlı kolonistler hakkında hazırladığı yayınında Phokaia'lılara da değinmiş ve önemli bilgiler vermiştir⁵⁷⁹. Dominguez, gittikleri bölgedeki yerel halkla kurdukları yakın ilişkinin Phokaia'lıların yürüttüğü kolonileşme politikasının genel karakteristiği olduğunu, yerleştikleri topraklardaki halkın adeta gölgesi olduklarını, bu yüzden, ticari aktivite için çok fazla altyapıya ihtiyaç duymadıklarını söyler⁵⁸⁰. Eğer, Dominguez'in ortaya attığı fikir doğruysa, kurulan her ticari nokta, o bölgenin doğal kaynaklarının kullanımını da beraberinde getirmiş olmalıdır. Bu durum, Phokaia'lıların kolonileşme hareketini sistemli bir plan çerçevesinde gerçekleştirmiş olduklarını kanıtlamaktadır. Dominguez, güney İberia kıyısında yer alan bazı kentleri, bunların ana kentlerini, kentler hakkındaki antik literatürü ve en erken arkeolojik materyalin tarihini gösteren bir tablo da hazırlamıştır⁵⁸¹. Bu tabloya göre, Emporion dışında, Hemeroskopeion (Stephanos Byzantium'a göre) ve Mainake (Strabon, 3.4.2.) bizzat Phokaia'lılar, Roses körfezinde yer alan Rhode, Emporion ve Marsilya'lılar, Alonis Marsilya'lılar tarafından kurulmuş kentler olarak tanımlanmaktadır (Harita 10).

⁵⁷⁸ Chamorro 1987, s. 201.

⁵⁷⁹ A. J. Dominguez, "Greeks in the Iberian Peninsula", *Greek Colonisation. An Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas*, Vol. I, Gocha R. Tsetskhladze (ed.), Brill, Leiden-Boston 2006. ss.429-505.

⁵⁸⁰ Dominguez, s. 448.

⁵⁸¹ Dominguez, ss. 484-485

SONUÇ

1989 yılından bu yana devam eden 3. Dönem Phokaia kazılarının, kentin özellikle Arkaik dönemini aydınlatmaya yarayan, önemli buluntuları ve sonuçları beraberinde getirdiğinden bahsetmiştik. Tarafımdan gerçekleştirilen bu çalışmayla da, Phokaia antik kenti arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları incelenerek, kentin arkaik dönemdeki ticari faaliyetleri ve bu faaliyetler sırasındaki etkinliği, hangi kentlerle hangi dönemlerde ne yoğunlukta ilişki içinde olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun dışında, arkaik sektörler içinde, kentin amphora üretimine ilişkin bilgi verebilecek tek sektör olan Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektörü ve çöplük kontekstinde ele geçen diğer tarihleyici malzeme yardımıyla, amphoralar daha sağlam bir kronolojik zemine oturtulmuştur.

Bir amphora çalışması olmasına rağmen, bu çalışmada, standart ve günümüzde çok birçok bilimadamının kullandığı “tip” e dayalı sınıflandırmadan kaçınılmıştır. Bilindiği üzere, her ne kadar farklı bir tür gibi görünse de, amphoralar pişmiş topraktan yapılmışlardır. Bu nedenle, form gelişimleri diğer seramik eserlerden farklı düşünülmemelidir. Bir formun gelişim süreci içinde karşılaştığı her farklılık, tip değildir. Dolayısıyla amphoraların yüzyıllar içinde geçirdiği her aşamayı ayrı bir tip olarak algılamak yanlıştır. Tip kavramı, bir kentin aynı dönem içinde üretmiş olduğu farklı formları birbirinden ayırt etmek için kullanılabilecek bir kavramdır. Örneğin, Samos adasının, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde üretmiş olduğu iki farklı form, iki farklı tiptir. Ancak tüm 6. yüzyıl boyunca ürettiği formlar ayrı birer tip değil, amphoranın genel form gelişimidir. Bunun yanında amphoraları, çok fazla tipe ayırmak, bir karmaşayı ve anlaşılma sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle amphoraları da diğer seramik ürünlerden farklı görmemek gerekmektedir. Bu bağlamda Phokaia’daki üm arkeolojik sektörlerden ele geçen ticari amphora parçalarının tipolojik ve kronolojik sınıflandırması gerçekleştirilirken, “Tip” e dayalı standart amphora sınıflandırmasından ziyade, amphoraların form gelişimi, farklı merkezlerde, batık, mezar, kuyu, tahrip tabakası gibi kesin tarihlenebilen kontekstlerden ele geçmiş benzer örnekler baz

alınarak, amphoralar için kronolojik temelli bir form gelişim süreci oluşturulmuştur. Eğer, tek bir merkez, aynı dönem içinde farklı formda amphoralar üretmiş ise, bu amphoralar farklı tipler olarak ele alınmıştır. Böylece, yüzyıllar içinde amphoraların form gelişimleriyle ilgili daha anlaşılabilir bir şema ortaya çıkarılmıştır.

Foça'da, kentin farklı bölgelerinde, arkaik döneme ilişkin bilgi veren sekiz adet sektör yer alır. Bu sektörlerden, İlk Yerleşim Alanı, Halise Erensoylu, Mozaikler Alanı ve 1056 Ada 13 parselde açığa çıkarılan arkaik tabaka, Phokaia kentinin genel olarak sivil mimarisine ve günlük yaşamına ilişkin bilgileri, Athena Tapınağı sektörü ve buradan ele geçen malzeme, halkın inancına ve dönemin tapınak mimarisine ilişkin bilgiler, Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi sektörü-ki bana göre en Kuzey Ionia bölgesinin Oryantalizan dönem seramik üretimine ilişkin ele geçmiş tek örnek olması açısından en önemli sektör budur- Phokaia antik kentinin seramik üretimi ve üretimin yoğunluğu ile ilgili bilgileri bizlere sunar. Kentin güneyinde yer alması nedeniyle Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörü olarak isimlendirilen alan ve bu alandan ele geçen buluntular ise, kentin Arkaik dönemden Roma dönem içlerine kadarki süreç içinde ne tür ölü gömme geleneklerine sahip olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Bunun yanında, özellikle Herodotos tarafından önemle bahsedilen Arkaik Dönem kent suru ise, kent için çok önemli bir tarih olan, Persler tarafından ele geçirildiği İ.Ö. 546 yılına ilişkin kontekst buluntular vermesi nedeniyle ayrı bir örnek arz eder. Tüm bu alanlarda gerçekleştirilen kazı çalışmalarından ele geçen seramikler arasında, ticari amphora buluntuları önemli bir yer tutar. Tüm bu sektörler içinden ele geçen amphoralar arasında eğer gövde parçalarını saymazsak, toplam 197 adet amphora ağız ve kaide parçası tez kataloğuna eklenmiştir.

Coğrafi açıdan yakınlığı başrolü oynuyor olsa gerek, Klazomenai üretimi ticari amphoralar %37 gibi bir oranla, en kalabalık amphora grubunu oluşturur (Tablo 1). İlk Yerleşim Alanı ve Güney Nekropolis Sunaklar Alanı Sektörü Klazomenai amphoralarının en yoğun ele geçtiği iki sektördür (Tablo 2). Yapılan tipolojik ve kronolojik inceleme sonucunda, İ.Ö. 600-550 yılları arasına tarihli tabakalarda

Klazomenai amphoralarının daha yoğun ele geçtiğini görüyoruz. Ancak bu şaşırtıcı bir sonuç değildir. Çünkü, biliyoruz ki, Phokaia kentinin en zengin ve en güçlü olduğu dönem İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısıdır. Klazomenai amphoralarının bu kadar yoğun ele geçmesinin nedeni de bu olmalıdır. Ancak Klazomenai amphoraları ile ilgili şaşırtıcı olan sonuç, yüzyılın ilk yarısına yakın bir yoğunluğun, yüzyılın ikinci yarısında da görülmesidir. Bu sonuç şu açıdan şaşırtıcıdır. Biz biliyoruz ki, Klazomenai kenti, Pers egemenliği altına girdiği İ.Ö. 546-545 yıllarından itibaren, halk anakaradaki yerleşimi terk ederek Karantina adasına çekilir. Bu da kentteki üretimin bir süreliğin durmasına neden olur. Bu durum Klazomenai kentin yapılan kazılarda İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda neredeyse hiç ticari amphora ele geçmemesiyle kanıtlanmıştır. Klazomenai’da durum böyle ike, Phokaia’da, neredeyse yüzyılın ilk yarısındaki yoğunluğa yakın bir oranda Klazomenai amphorası bulunmuş olması, acaba Phokaia’da da üretim var mıydı? sorusunu akla getirir. Bana göre, Klazomenai amphoralarının sayısal yoğunluğunu sadece ticari ilişki ile açıklamak yeterli değildir. Phokaia’da hemen her sektörde en yoğun ele geçen tip olması, bunun yanında, özellikle Oryantalizan dönem seramik atölyesi çöplüğünden ele geçmiş astarsız, firnis bant süslemeli amphora parçaları (Lev. 43, Şek. 16) ile yine oryantalizan dönem seramik atölyesi çöplüğü içinden ele geçen ve form olarak İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı içinde üretilmiş olan Klazomenai amphoralarının formuna çok benzeyen bir ağız boyun parçası, Phokaia’da da Klazomenai amphoralarının üretilmiş olabileceği fikrini mantıklı kılar. Söz konusu ağız-boyun parçasının formunda, çok belirgin olmasa da bir bozukluk göze çarpmaktadır. Dikkatli bakıldığında boynun, dışa doğru asimetric olarak şişkinlik yaptığı görülür (Lev. 53, Şek. 48 A-B). Olasılıkla üretimdeki bir bozukluğun belirtisi olan bu form, Klazomenai amphoralarının, Phokaia’da da üretildiklerini gösteren önemli bir kanıttır.

Sayısal olarak en kalabalık ikinci amphora grubunu, %24.6 lık bir oranla Khios üretimi amphoralar oluşturur. Khios amphoraları da Klazomenai amphoralarında olduğu gibi en yoğun, İlk Yerleşim Alanı, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı ile Athena Tapınağı sektörlerinden ele geçmiştir (Tablo 3). Klazomenai amphoralarından farklı

olarak, Khios amphoraları sayısal İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda daha yoğundur. Söz konusu dönem içinde, Khios adası iki farklı tipte amphora üretir. Bunlardan ilki İ.Ö. 550-525 yılları arasına tarihli “baca boyunlu” tip, diğeri ise, en yaygın Khios amphora formu olan “şişkin boyunlu” tiptir. Aslında, hem İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı hem de ikinci yarısına tarihli amphoraların oranı birbirine yakındır (Tablo 3). Ada yerleşimi olması nedeniyle, Pers işgalinden çok fazla etkilenmemiş olmalıdır. Bu nedenle Phokaia’nın İ.Ö. 6. yüzyılın tamamında, Khios ile gerçekleştirdiği ticari ilişkinin çok önemli bir kesintiye uğramadan devam ettiği sonucunu çıkarabiliriz. Ancak, Oryantalizan dönem seramik atölyesi çöplük buluntuları içindeki beyaz astarlı ve ince firnis bant bezemeli gövde parçaları Phokaia’nın beyza astarlı amphora üretimini gerçekleştiren bir kent olması olasılığını arttırır. Amphoraların üzerindeki astarın, kirecimsi beyaz renkte ve kalitesiz olması ise bu üretimin, Khios ile paralel bir şekilde, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz (Lev. 43, Şek. 16).

Sayısal anlamda en kalabalık üçüncü amphora grubu, gri ve kırmızı renkli olarak ayrılan Lesbos amphoraları oluşturur. Lesbos amphoraları, Phokaia’da en yoğun olarak Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiştir (Tablo 3). Ancak kırmızı ve gri renkli olarak iki ayrı gruba ayırdığımız Lesbos amphoralarında, İ.Ö. 600-550 yılları arasında gri renkli amphoralar sayısal olarak daha yoğun iken, İ.Ö. 550-500 yılları arasında yoğunluğun kırmızı hamurlu amphoralara geçtiğini görüyoruz (Tablo 4). Phokaia’nın Lesbos amphoraları ürettiğine ilişkin veri olmaması sebebiyle, bu sayısal durumu ticari ilişkiler ile açıklamak gerekir. Söz konusu tablo bize, Lesbos adasının İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında ağırlıklı olarak gri hamurlu amphora ürettiğini, yüzyılın ikinci yarısında ise kırmızı renkli amphoralara dönüş yaptığını gösterir. Ancak ne olursa olsun, Phokaia ile Lesbos arasındaki ticari ilişkinin kesintiye uğramadığı açıktır. Fakat, kırmızı renkli Lesbos amphoraları ile ilgili Dupont tarafından ortaya atılan, kırmızı hamurlu amphoraların, adanın kendisinden ziyade peraiasındaki Aiolis bölgesinde üretilmiş olabileceği fikri, coğrafi yakınlığı nedeniyle, Phokaia kentini de potansiyel üretici merkezlerden biri konumuna getirir. Ancak yine de bu savı kanıtlayacak daha kesin kanıtlara ihtiyaç vardır.

Samos adası, coğrafi açıdan çok yakın olmamasına rağmen, adanın ürettiği amphoralar yoğunluk sıralamasında, %10.3 lük bir oranla dördüncü sırada yer alır. Samos'luların, Phokaia'lılar gibi, en erken uzun deniz yolculuklarına çıkan Yunanlılar oldukları düşünüldüğünde, her iki kentin ilişkilerinin İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içinde başlamış olması gerektiği düşünülür. Nitekim, ele geçen ticari amphoralar, her iki kentin İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren birbirinden haberdar olduğunu ve çok yoğun olmamakla birlikte, ticari bir iletişimin varlığını ortaya koyar. Phokaia'da ele geçmiş en erken tarihli Samos amphoraları İ.Ö. 630-600 yılları arasına tarihlidir. Erken tarihli amphoraların oranı, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli örneklerle çok yakındır. Toplam 18 adet Samos amphora parçasından altı tanesi İ.Ö. 630-600, yedi tanesi İ.Ö. 600-550 ve beş tanesi İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihlenir. Ancak her ne kadar, aralarında az bir oran olsa da, genele yaydığımızda, Phokaia ile Samos arasındaki ilişkilerin İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında artış gösterdiğini söylebiliriz.

Rus araştırmacı Zeest tarafından Samos üretimi olarak tanımlandığı için Zeest-Samos olarak isimlendirilen ve boynu üzerinde kolayca tanınmasını sağlayacak ince bir yiv bulunan amphora tipi, az sayıda ele geçmiş olmasına rağmen, Samos ve Miletos'un aralarında bulunduğu Güney Ionia üretimi amphoralar arasında değerlendirilir. Bu tip, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilir⁵⁸². Phokaia'da ele geçen örneklerin, özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalaşmanın izlenebildiği, Mozaikli Alan, Halise Erensoylu ve Maltepe Tümülüsü alanlarından bulunmuş olması şaşırtıcı değildir.

Samos amphoralarından sonra, en kalabalık beşinci grubu, %9.7 lik oranla, Miletos amphoraları oluşturur. Yoğunluk açısından Athena Tapınağı ile Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörü başı çeker (Tablo 3). Yüzyıllara göre

⁵⁸² Bu tipe ait örneklerin yer aldığı bir batık, Çeşme'nin güneyinde bulunan Tektaş mevkiinde, Yrd. Doç. Dr. Harun Özdaş başkanlığında gerçekleştirilen, 2007 yılı sualtı yüzey araştırmalarında bulunur. Söz konusu batığın kargosunu, Zeest-Samos amphoraları oluşturur. Ancak aynı kargo içinde, İ.Ö. 550-525 yılları arasına tarihlediğimiz, "baca boyunlu" Khios amphora örnekleri de yer alır. Bu bağlamda, söz konusu batık, Zeest-Samos amphoralarının İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olduğu görüşünü doğrulayan önemli bir kanıt olduğunu, sözlü bilgi olarak belirtmenin yararlı olacağı kanısındayım.

dağılımlarına baktığımızda ise ağırlıklı İ.Ö. 550-500 yıllarına ait tabakalardan ele geçtiğini görüyoruz. Bilindiği gibi Miletos, İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreğinde, özellikle Karadeniz’de çok sayıda koloni kurar. Hatta bu koloniler arasında Amissos’u (Samsun), Phokaia’lılar ile birlikte kurar. Ancak, Phokaia’dan ele geçen Miletos amphoralarına baktığımız zaman, iki kent arasındaki ticari ilişkinin, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazandığını görürüz. Bunu, Phokaia’nın yüzyılın ilk yarısında, yakın çevresindeki kentlerle olan ilişkilerine daha fazla önem vermiş olmasıyla açıklayabiliriz.

Miletos amphoralarından sonraki amphora grubunu, Etrüria üretimi ticari amphoralar oluşturur. Sayıları az olmakla birlikte, tüm Batı Anadolu kıyısında, yalnız Phokaia kentinde ele geçmiş olmaları, özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında, uzak kıyı ticaretinde de söz sahibi olduğunun açık göstergesidir. Etrüsk amphoralarının tamamı, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihli tabakalardan ele geçmiştir. Tüm amphora grupları içinde, %2.5 luk bir orana sahiptir (Tablo 1). Üç adet parça Athena Tapınağı, iki adet Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, bir adet ise Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi sektöründen ele geçmiştir (Tablo 3). Etrüsk amphoraları tüm dünyada, çoğunlukla batık ve mezar gibi kesin tarihli kontektlerden ele geçtiği için, Phokaia buluntusu Etrüsk amphoralarının sınıflandırması çok daha sağlam verilere dayanır. Bu veriler ışığında, Phokaia örneklerinin tamamı İ.Ö. 600-575 yılları arasına tarihlenir.

Etrüsk amphoraları neden yalnız Phokaia’da ele geçti? Bu sorunun yanıtını, Phokaia’nın Batı Akdeniz’deki etkin ticaret politikasıyla açıklayabiliriz. Bilindiği üzere Phokaia İ.Ö. 600 yılında Massalia (Marsilya) kentini kurarak, Batı Akdeniz’de hakim güç olabilmek amacıyla ilk adımı attı. Marsilya’yı takiben, İ.Ö. 580 yıllarında İspanya kıyılarında Emporion (Ampurias) kentini kurdu. Bu iki kent, Phokaia’nın uzak Batı Akdeniz’deki koloni kentleri olarak bilinir. Ancak bu iki kentten çok daha öncesinde, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, bu coğrafya, Phokaia’lı denizciler tarafından biliniyordu. Bugünkü Huelva kenti akınlarında olduğu tahmin edilen Tartessos kenti ile kurdukları yakın dostluğun altında yatan amaç farklıydı. Phokaia’lıları bu coğrafyaya

iten asıl sebep, Tartessos'un da içinde olduğu geniş gümüş rezervleriyle bilinen, güney İspanya ve Rhone Vadisi'nin hakimiyetini ele geçirerek, metal ticaretini tekeline almak olmalıydı. İşte Marsilya, Emporion ve sonrasında hem Phokaia'lının kendisi hem de Phokaia kolonileri tarafından kurulan diğer tüm kentler, bu planın bir parçası olarak, sistemli bir biçimde kurulmuşlardı. Tezin üçüncü bölümünde de anlatıldığı üzere, Phokaia Akdeniz'de, bilinen kentlerin dışında daha pekçok kenti ya ana kent olarak ya da dolaylı yollarla kurmuştu. Kentlerin dizilişine baktığımızda, tamamının, deniz kıyısında ve stratejik noktalarda yer aldığını görüyoruz (Harita 10).

Phokaia'lılar yakın dostluk politikasıyla kurdukları kentlerde, yerel halkla kaynaşıp, insanların güvenini kazanmışlar, böylece Batı Akdeniz'deki ticari hakimiyetini inşa ederken çok fazla altyapıya ihtiyaç duymamışlardır. Bu sayede, kurduğu kentler yardımıyla, İ.Ö. 600- 540 yılları arasını kapsayan, 60 yıllık süre içinde, hem ticari hem de askeri anlamda, Batı Akdeniz'deki tek güç haline gelmiştir. Phokaia'lılar, yaşamlarını denize adanmış insanlar oldukları için, ekmeklerini denizden çıkarmışlar, kurdukları kentlere, kendi deniz kültürlerini de taşımışlardır. Ancak en büyük kazancı, sahip oldukları pentekonterleriyle, taşımacılık yaparak kazandıkları varsayılr. Çünkü Phokaia'lılar bir malın gittiği yerde üretildiği yerden daha değerli olduğunu biliyorlardı. Bu yüzden, Klazomenai üretimi siyah figür kaplar ile Aiolis gri seramiğinin Naukratis'e Phokaia'dan taşınmış olabileceği görüşü bana göre yanlış olmamalıdır. Çünkü Phokaia yalnız arkaik dönemde değil, özellikle Roma döneminde ve sonrasında, Batı Anadolu için en önemli liman kentlerinden biri olarak varlığını sürdürür⁵⁸³. Phokaia'nın Batı Akdeniz'de uzun yıllar sürdürdüğü etkin ticari politika, Etrüsk amphoralarının neden yalnız Phokaia'da ele geçtiği sorusunun cevabıdır.

Phokaia antik kenti, arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphoralar çok önemli sonuçları beraberinde getirmiştir. Bu çalışmaya göre, Phokaia'da ele geçen Klazomenai, Khios ve Lesbos amphoralarının sayısal açıdan en yoğun üç grubu

⁵⁸³ Phokaia, Roma döneminde (İ.Ö. I-I.S. I. yüzyıl) kendi teknelerini inşa eden, özellikle Venedikliler döneminde, Avrupa'ya büyük ölçüde tahıl iharç eden bir kenttir. Roma Gemileri için Bkz. Özdaş 2000s. 82, Kat. No. 64, Cilt. II, Lev. 40, No. 64.

oluşurması, Phokaia'nın yalnız bu kentlerle olan ticari ilişkisini göstermez. Aynı zamanda, Phokaia'nın bu üç amphora formu üreten merkezlerden biri olduğu ihtimalini de güçlendirir. O halde, Smyrna, Klazomenai, Erythrai, Teos ve Phokaia'nın yer aldığı Kuzey İonia ve Miletos, Kyme, Larissa ve Pitane'nin yer aldığı Aiolis bölgeleri için, amphora üretiminin merkezi değil, bölgesel olduğu, Phokaia kentinin de bu bölgesel üretimde önemli bir merkez olduğu, bu araştırmadan çıkarılabilecek en önemli sonuçtur.

Üretimin dışında Phokaia, gerek Batı Akdeniz, gerekse doğu Akdeniz havzasındaki geniş hareket alanı ve ticari anlamdaki başarısı sebebiyle, yakın çevresindeki birçok kent için, dış pazara açılma amacıyla kullanmış olmalıdır. Araştırmacılar tarafından öne sürülen, Naukratis'te bulunmuş olan Kuzey İonia ve Aiolis bölgesine özgü seramiklerin Phokaia'lı tüccarlar tarafından Mısır'a getirilmiş olması fikri, Kuzey İonia ve Aiolis bölgesinde, Phokaia'ya yakın olan bazı kentlerin, Phokaia limanı ve gemilerini kullanmış olabileceği çıkarımını doğrular niteliktedir. Phokaia kolonisi olan Emporion ve Marsilya kentlerinde İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalarda, Klazomenai ve Khios amphoralarının sayıca fazla olması tesadüf olmamalıdır. Bu amphoralar bu coğrafyaya olasılıkla Phokaia'lı tüccarlar tarafından getirilmiştir.

Oryantalizan dönem seramik atölyesi buluntuları, Phokaia'nın amphora üretimiyle ilgili ilginç veriler sunar. Atölyenin çöplük buluntuları içinde yer alan beyaz astarlı oryantalizan stil seramikler, Phokaia'nın bir İon şehri olmasına rağmen, Aiolis etkili bir üretim anlayışı benimsediğini gösterir. Bu yüzden Naukratis'te ele geçmiş ve araştırmacılar tarafından Kyme ve Larissa! üretimi olarak yorumlanmış Aiolis oryantalizan stil kapların bir kısmının Phokaia üretimi olması ihtimali daha yüksektir.

Phokaia kentinde devam eden arkeolojik çalışmalarda, bundan sonraki süreç içinde ortaya çıkarılacak yeni arkaik dönem sektörleri ve bu sektörlerden çıkacak ticari amphoralar, Phokaia'nın en güçlü döneminin daha da aydınlatılmasını sağlayacaktır.

KATALOG

KLAZOMENAI AMPHORALARI KATALOG

Kat. No. 1

LEVHA 1.

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, K6 plan karesi, Athena Tapınağı, oval yapı yapının kuzeydoğusundaki Arkaik dolgudan,

Derinlik: *1.30 – 1.20 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm

Yükseklik: 2.4 cm

Hamur: Kum, bol kalsit ve az mika katkılı, sert, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, silindirik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 650-630

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 1 kat. no. 1; Tocra II, kat. no 2268, Şek. 25, Sezgin 2004, Şek. 9.

Kat. No. 2

LEVHA 1

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Arkaik taban altı

Derinlik: 6.30m – 6.20m

Torba No: 22 - No: 116

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Bol kalsit, şamot, taş parçacığı, kum ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (Açık Kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. son çeyreği

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 9

Kat. No. 3

LEVHA 1

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma.

Derinlik: *1.60-1.70, *(-71)-(-81)m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Bol kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı renkte (2.5YR 6/6).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. son çeyreği

Benzerleri: *Tocra II, 1963-1965*, s. 64, Kat. No. 2268, Şek. 25; Docter 2000, Şek. 11b.

Kat. No. 4

LEVHA 1

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 6 açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 5.3 cm.

Hamur: Bol mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 620-600

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla4.01.

Kat. No. 5

LEVHA 1

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK6 açması, duvar dışı.

Derinlik: 5.44m – 5.29m

Torba No: 474 - No: 1394

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 4.25 cm.

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, orta sertlikte hamur, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 620-600

Kat. No. 6

LEVHA 1

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.70 m - 0.60m

Torba No: 135 - No: 711

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur: Çok az miktarda mika, kum ve az kalsit katkılı, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte astarlı.

Tanım: Dipçik formunda, aşağı sarkık, boyun üzerine düşen, keskin kenarlı ağız, düz inen silindirik boyun

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 610-600

Benzerleri: Rizzo 1990, Şek. 197, 198, 357.

Kat. No. 7

LEVHA 2

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2008, Athena Tapınağı, G9-H9-H8 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan (II Tabaka)

Derinlik: *1.28-1.18 m

Torba No: 166-11

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Mika, kalsit, taşçık ve kum katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 5/6), renkte, özü pişmeden dolayı açık gri (10 YR 7/1) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkte astarlı. Ağız kenarı dış yüzünde kırmızı (10 R 4/6) renkte birnis bant..

Tanım: Dışa taşkın, dış yüzü bombeli, hafif aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-580

Kat. No. 8

LEVHA 2

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma.

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101) m

Torba No:

Ağız Çapı: 13 ~ cm.

Yükseklik: 6.2 ~ cm.

Hamur: Bol kalsit, kum ve mika katkılı, sert, kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 5/3).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. sonu

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 1, Kat. No. 1, Tocr II s.64, Kat. No.2268, Şek.25.

Kat. No. 9

LEVHA 2

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi

Derinlik: 0.80m – 0.70m

Torba No: 171 - No: 924

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 2.8 cm.

Hamur: Kum, bol mika ve kalsit katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyi 7.5 YR 8/3 (pembe), iç yüzey 5 YR 8/3 (pembe) renkte.

Tanım: Dipçik formunda, aşağı sarkık, boyuna taşkın keskin kenarlı ağız, ağzın hemen altından çıkan kulp izleri.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.7. yüzyıl sonu-6.yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 3, Kat. No. 6.

Kat. No. 10

LEVHA 2

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: İnce mika, kum, kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte, gözenekli, 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: Dudak dış yüzeyi ile ağız oturma düzleminde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6 yüzyıl başı.

Kat. No. 11

LEVHA 2

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, Nekropol duvarı ile kesit arasından.

Derinlik: 0.00 m - -0.10m

Torba No: 68 - No: 289

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Bol kum, mika ve kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte astar, dudak üzerinde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, aşağı sarkık ağız kenarı, ağzın hemen altından çıkan kulp izleri.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: Sezgin 2004, s.172, Şek. 6.

Kat. No. 12

LEVHA 2

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyi ile sur duvarı arasındaki genişleme çalışması.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 3-Torba 30

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Az mika, kalsit, taşçık katkılı, 7.5 YR 5/8 (koyu kahverengi) renkte, özü pişmeden dolayı 5 YR 4/1 (koyu gri) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 5 YR 8/1 (beyaz) renkte astar üzerine 2.5 YR 5/6 (kırmızı) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ilk yarısı.

Benzerleri: Slaska 1976, Şek.30.

Kat. No. 13

LEVHA 2

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13 m.

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 11.1 cm.

Hamur: İri Mika, kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte 2.5 YR 5/4 (kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzde dudak üzerinde 10 R 4/6 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik dış yüzü yuvarlatılmış, boyuna geçişte küçük bir girinti yapmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan tıknaz boyun.

Üretim Yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. ilk çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.04.

Kat. No. 14**LEVHA 3**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 6 açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.5 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Az ve ince mika, kum ve az kalsit, taşçık katkılı, sert, 7.5 YR 6/4 (açık kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 10 R 5/8 (kırmızı) renkte astarlı, dış yüzeyde astar üzerinde. 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 18, kat. No. 36; Histria II, 486, pl. 54, no:527.

Kat. No. 15**LEVHA 3**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: İnce mika, kum, kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte, gözenekli, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte, özü 2.5 YR 4/1 (koyu kırmızımsı gri) renkte.

Firnis-Astar: Dudak dış yüzeyi ile ağız oturma düzleminde 2.5 YR 4/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ilk çeyreği.

Benzerleri: Histria II, pl. 54, No: 525.

Kat. No. 16

LEVHA 3

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101)m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve şamot katkılı, sert, açık kırmızı renkte (10 R 6/8).

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyde açık kırmızı renkte (10 R 6/8) boya izleri

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri Sezgin 2009, Kla5.02.

Kat. No. 17

LEVHA 3

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusunun güneyindeki açmanın güney kesitindeki II. Tabaka.

Derinlik: *2.07-1.87 m

Torba No: Kasa 2-Torba 29

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 7 cm.

Hamur: Kalsit, mika, şamot, taşçık katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dudak üst kısmında 5 YR 5/4 (kırmızımsı kahverengi) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-560

Benzerleri: Slaska 1976, Şek.30.

Kat. No. 18

LEVHA 3

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK1 açması, doğu kesit

Derinlik: 5.93m

Torba No: 450 - No: 1275

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: İri kalsitli, mikalı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Sezgin 2004, s.175, Şek. 11.

Kat. No. 19

LEVHA 4

Ağız-Boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1999, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı Sektörü, B6-A6-A7 kareleri, Mezar 16'nın kuzeyi.

Derinlik: *0.50-0.30 m

Torba No: 129

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 7.6 cm.

Hamur: Dış yüzeyde astar iri ve bol mikalı, hamur, mika, taşçık ve kalsit katkılı, orta sertlikte, gözenekli, kırmızı (10 R 5/8) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey kırmızımsı sarı (5Yr 7/6) renkte astarlı, dudak üzerinde kırmızı (10 R 5/8) renkte firnis bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-570

Benzerleri:

Kat. No. 20

LEVHA 4

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2000, İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK3 açması, 3.duvardan derinlik 34-50 cm. arası.

Derinlik: 5.72 m-5.56 m

Torba No: 456

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: İri kalsit, mika ve küçük taş parçacığı katkılı, sert, 2.5YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-560

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 2, no. 3, Tocra II, Kat. No. 2268, Şek. 25.

Kat. No. 21

LEVHA 4

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK7 açması, II. Bölge

Derinlik: 5.77m – 5.57m

Torba No: 484 - No: 1451

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: İri bol mika, iri kalsit, bol taş parçacığı, çakıl taşı parçacığı, şamot ve kum katkılı, gözenekli, sert. 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte, özü 10 YR 4/1 (koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-550

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 2, Kat. No. 4.

Kat. No. 22

LEVHA 4

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 123 - No: 570

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Kalsit, kum ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 5 YR 4/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın, yuvarlatılmış, boyun bağlantı yerinde küçük bir yuva yapan, bilezik formu ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-580

Benzerleri: Bound 1991.

Kat. No. 23**LEVHA 4**

Amphora ağız parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H.Erensoylu, D-2, H-8 Açması.

Derinlik: 1.80-1.70 m.

Torba No: 41

Ağız Çapı: 11.5 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Mika ve kum katkılı, orta sertlikte, pembe (7.5 YR 8/3) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyi kil renginde astarlı. Ağız kenarı ve kulp üzerinde, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte firnis astar.

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralarak inen boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 1998, No. 100; Sezgin 2004, Şek. 6.

Kat. No. 24**LEVHA 4**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın kuzeybatısındaki dikdörtgen platform.

Derinlik: 0.70m.- 0.60m.

Torba No: 122 - No: 569

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.4 cm.

Hamur: Kum, mika, bol taş parçacığı ve kalsit katkılı, sert, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ikinci çeyreği.

Benzerleri: Histria II, 1966, Kat. No. 519, 527, 542, 544.

Kat. No. 25

LEVHA 5

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma.

Derinlik: *1.50-1.60, *(-61)-(-71).m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6cm.

Yükseklik: 2.5cm.

Hamur: Az mika, kum ve kalsit katkılı, sert, açık kırmızı renkte (2.5 YR 7/8).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Bound 1991.

Kat. No. 26

LEVHA 5

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.28- 1.18 m

Torba No: Kasa 1-Torba 166

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 6.2 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika, taşçık katkılı, gözenekli, 2.5 YR 5/6 (kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-570

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek.7; Slaska 1976, Şek. 30; Rizzo 1990, Şek. 197, 357.

Kat. No. 27

LEVHA 5

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- X nolu açma, batı köprü çalışması.

Derinlik: 6.52m.- 5.49 m.

Torba No: 370 - No: 891

Ağız Çapı: 14.9 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Mika, iri kalsit, iri çakıl ve tüf taşı parçacıkları, az şamot ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı), özü 10 YR 5/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kilinin renginde sulandırılmış kil astarlı.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-560

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 4. kat. No. 10; Doğer 1990, s. 703, lev 333, res. 4.

Kat. No. 28

LEVHA 5

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Megaron II, X nolu açma

Derinlik: 5.74m.-5.64m.

Torba No: 364 - No: 807

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 1.8 cm.

Hamur: İrili ufaklı kalsit, iri, yoğun ve mat mika ve çakıltası parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astar

Tanım: Dışa taşkın, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ilk yarısı

Benzerleri: Histria II, 1966, s. 487, pl. 55, Kat. No. 544.

Kat. No. 29

LEVHA 6

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.3 cm.

Yükseklik: 5.6 cm.

Hamur: Az mika ve şamot katkılı, orta sertlikte 7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı dış yüzeyinde 2.5 YR 4/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.590-580

Benzerleri: Dupont 2005, s. 63, kat.no.17.

Kat. No. 30

LEVHA 6

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.60m.-0.50m.

Torba No: 120 - No: 545

Ağız Çapı: 15 cm.

Yükseklik: 2.35 cm.

Hamur: Bol kalsit, şamot, az mika ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun, ağızdan boyna geçişte çok ince kademe.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ikinci çeyreği

Kat. No. 31

LEVHA 6

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Megaron II, X nolu açma

Derinlik: 5.74m.-5.64m.

Torba No: 364 - No: 807

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 1.8 cm.

Hamur: İrili ufaklı kalsit, iri, yoğun ve mat mika ve çakıltası parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astar

Tanım: Dışa taşkın, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 570-560

Benzerleri: Histria II, 1966, s. 487, pl. 55, Kat. No. 544.

Kat. No. 32

LEVHA 6

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1999, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MKI nolu açmanın kesit düzeltilmesi sırasında bulunan malzeme.

Derinlik:

Torba No: 437 - No: 1196

Ağız Çapı: 13.3 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: az miktarda iri mika, iri kalsit, az şamot, az taş parçacığı, kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ilk yarısı

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.04.

Kat. No. 33

LEVHA 6

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 10 nolu lahit mezar ile kuzey kesit arası

Derinlik: 0.30m.- 0.20m.

Torba No: 111 - No: 496

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 2.8 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kuvars katkılı, orta sertlikte, özü 10 YR 4/1 (koyu gri) renkli hamur 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Hafif dışa kıvrık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, silindirik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-570

Kat. No. 34**LEVHA 7**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.80m.-0.70m.

Torba No: 171 - No: 923

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit, tuf taşı parçacıkları, kuvars ve taş parçacıkları katkılı, özü 10 R 5/1 (gri) olan hamurun kendisi 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz) renktedir.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 7.5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ikinci çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.20.

Kat. No. 35**LEVHA 7**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümüsü, Surüstü 6 açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: Az ve ince mika, kum ve az kalsit katkılı, sert, 7.5 YR 6/4 (açık kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 11.

Kat. No. 36

LEVHA 7

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümüsü, Surüstü 2 açması, üst taş dolgu içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm

Yükseklik: 3.7 cm

Hamur: Az mika ve kum katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı). renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 10 R 5/8 (kırmızı) renkte astarlı, dış yüzeyde astar üzerinde. 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-560

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 2, Kat. No. 4, Sezgin 2004 s.173, Şek. 8.

Kat. No. 37

LEVHA 7

Ağız-Boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-5/H-6 açmaları arası köprü malzemesi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 8.6 cm.

Hamur: İri mika, kalsit, taşçık, kuvars katkılı, sert, iç ve dış yüzey açık kırmızı (2.5 YR 6/6), özü pişmeden dolayı açık gri (10 YR 7/1) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey pembe (7.5 YR 7/4) renkte astarlı, ağız kenarı ve kulplar üzerinde kırmızımsı kahverengi (2.5 Y 5/4) renkte firnis bant.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, alt kenarı keskin hatlı, ince bant formunda ağız kenarı, ağzın hemen altından ve ağız kenarına bitişik çıkan kulplar, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-570

Kat. No. 38

LEVHA 7

Amphora ağız parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H.Erensoylu, D-2, H-8 Açması.

Derinlik: 1.80-1.70 m.

Torba No: 41

Ağız Çapı: 11.5 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Mika ve kum katkılı, orta sertlikte, pembe (7.5 YR 8/3) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyi kil renginde astarlı. Ağız kenarı ve kulp üzerinde, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte firnis astar.

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralarak inen boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreği.

Kat. No 39

LEVHA 7

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, H-8 karesi, kuzey-güney yönlü Bizans duvarının doğusu.

Derinlik: *1.30-0.98 m

Torba No: Kasa 7-Torba 199

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars katkılı, sert 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, dudak üzerinde 7.5 YR 5/4 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 530-520

Benzerleri: Roberts 1986.

Kat. No. 40

LEVHA 8

Ağız Boyun Kulp Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *0.95-0.83 m

Torba No: Kasa 3-Torba 169 b

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 5.9 cm.

Hamur: Kalsit, mika, taşçık katkılı, orta sertlikte 5 YR 5/8 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 10 YR 7/4 (çok soluk sarı) renkte, astar üzerine dış yüzeyde dudak ve kulp üzerinde 10 YR 5/3 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, bilezik formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun, ağız kenarına bitişik, geniş bir kavisle omuz üzerine inen oval kesitli kulp.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 520-510

Kat. No. 41

LEVHA 8

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülsü, Surüstü 5 açması, 2. tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 9.8 cm.

Hamur: Az ve iri mika, iri kalsit, taşçık katkılı, gözenekli, otra sertlikte 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte, özü 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı iç ve dış yüzeyi ile kulp üst yüzeyinde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan ve yumuşak bir kavisle omuza bağlanan tıknaz ve kısa boyun, ağız kenarının hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.550-520.

Benzerleri: Sezgin 2004, s.175, Şek. 12, Histria II, 486-488.

Kat. No. 42

LEVHA 8

Amphora Ağız, boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, H. Erensoylu B1, H3,Açmasından.

Derinlik: 2.34-1.74 m.

Torba No: 14

Ağız Çapı: 12 cm

Yükseklik: 2.65 cm

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/6).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekilmiş, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 540-520

Kat. No. 43**LEVHA 8**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK 6 açması, doğu kesit düzeltilmesi ve köprülerden kayan toprağın temizlenmesi sırasında ele geçen seramikler.

Derinlik:

Torba No: 436 - No: 1187

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Çok ince kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 540-520

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 4, Kat. No. 10.

Kat. No. 44**LEVHA 9**

Ağız, boyun kulp parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arası.

Derinlik: **(-60)-(-65).m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6cm.

Yükseklik: 6.6 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, açık kırmızı renkte (2.5 YR 7/8).

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey ağız kenarı, kulp üzeri çok koyu gri renkte (10 YR 3/1) boyalı

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl üçüncü çeyreği

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 12

Kat. No. 45

LEVHA 9

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın batısı ile 22 nolu mezar etrafından.

Derinlik: 0.50 m.-0.30 m.

Torba No: 128 - No: 621

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Taş parçacıkları, kalsit, mika, kuvars ve şamot katkılı, iç ve dış yüzeyleri 2.5

YR 7/8 (açık kırmızı) renkte, özü 10 R 671 (gri),

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.24

Kat. No 46

LEVHA 9

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, H-8 karesi, kuzey-güney yönlü Bizans duvarının doğusu.

Derinlik: *1.30-0.98 m

Torba No: Kasa 7-Torba 199

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars katkılı, sert 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, dudak üzerinde 7.5 YR 5/4 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 525-500

Benzerleri: Bandurovsky 2001, Şek. 1-7.

Kat. No. 47

LEVHA 9

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Surüstü 8 açması, III. Tabaka, duvar içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 4.8 cm.

Hamur: Az mika, kalsit ve kum katkılı, gözenekli, orta sertlikte 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı)renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı üzerinde 5 YR 7/4 (pembe) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan, tıknaz ve kısa boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Kat. No. 48

LEVHA 9

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m.- 1.13m.

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 10.8 cm.

Hamur: İri kalsit, bol ince mika, kum ve kuvars katkılı, sert, 5 YR 5/8 (kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı dış ve iç yüzeyde 10 R 6/6 (açık kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan, yumuşak bir kıvrımla omuza bağlanan, kısa ve tıknaz boyun. Ağız kenarının hemen altından, ağız kenarına bağlanarak çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.540-520

Kat. No. 49

LEVHA 9

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- A3-A4 kareleri, Güney kesit.

Derinlik: 6.47m – 6.37m

Torba No: 87 - No: 309

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Kum, mika, kalsit ve şamot katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 7/6) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde dudak kenarında koyu kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 3/4) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarına, boyundan omuza doğru daralan boyna sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. son çeyreği

Benzerleri: Doğer 1986, 464-467.

Kat. No. 50

LEVHA 9

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK4 açması, güney kesit

Derinlik: 6.31m.-6.11m.

Torba No: 461 - No: 1311

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3.7 cm.

Hamur: İri kalsit, mika ve küçük taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, açık kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 7/4) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 520-510

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 14

Kat. No. 51

LEVHA 10

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- A3-A4 kareleri, Güney kesit.

Derinlik: 6.47m – 6.37m

Torba No: 87 - No: 309

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Kum, mika, kalsit ve şamot katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 7/6) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde dudak kenarında koyu kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 3/4) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, konik formulu boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. son çeyreği

Benzerleri: Daniel 2009, s. 49-50, Şek. 15.

Kat. No. 52

LEVHA 10

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümülüsü, surüstü II açması, III. tabaka.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 6.8 cm.

Hamur: Bol ve ince mika, bol kalsit, taşçık katkılı, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) Renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, dudak üzerinde 7.5 YR 4/2 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan dış doğru hafif bombeli, tıknaz ve kısa boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.525-500

Benzerleri: Doğer 1990, s. 704, lev.333, res.4.; Vinogradov 1999, s. 291, Şek. 8, 2.

Kat. No. 53

LEVHA 10

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.40m.- 0.30m.

Torba No: 154 - No: 824

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 8.1 cm.

Hamur: Çok az kalsit, kuvars ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte astar, dudak üzerinde 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa kıvrık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda firnisli ağız kenarı, silindirik boyun, ağzın hemen altından çıkan ve birleşim noktasına yakın bir yerden kırılmış kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 25, Kat. No. 38.

Kat. No. 54

LEVHA 10

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *0.95-0.83 m

Torba No: Kasa 3-Torba 169 b

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 9.3 cm.

Hamur: İri kalsit, taş parçacığı, bol mika katkılı, orta sertlikte, gözenekli 7.5 YR 5/6 (kahverengi) renkte, özü pişmeden dolayı 7.5 YR 4/1 (koyu gri) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Ersoy, 2004, s. 56, fig 15 a-b, Doğer 1988, Şekil 11, 26.

Kat. No. 55

LEVHA 10

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Halise Erensoylu Arazisi, H-6 açması, duvarın doğu tarafı.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 3.7 cm.

Hamur: İri kalsit, bol ve iri mika, az kuvars katkılı 5 YR 4/4 (kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz) renkte ince astar, ağız kenarı üzerinde yer yer 7.5 YR 4/2 (kahverengi) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan, tıknaz ve kısa boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl son çeyreği.

Benzerleri: Histria II, Pl. 54, 527.

Kat. No. 56**LEVHA 10**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-5 açması.

Derinlik: *1.76-1.56 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Mika, şamot, kuvars ve kum katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkte astarlı. Dudak üzerinde kahverengi (7.5 YR 4/3) renkte firnis bant.

Tanım: Oldukça dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 510-500

Kat. No. 57**LEVHA 11**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 19 nolu sondaj

Derinlik: *1.70-1.30 m

Torba No:

Ağız Çapı: 10.3 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: Şamot ve taşçık katkılı, orta sertlikte, kırmızı (10 R 4/8) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Oldukça dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği

Kat. No. 58**LEVHA 11**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2 nolu sondaj.

Derinlik: *1.68-1.58 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, omuza doğru hafifçe daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 510-500

Kat. No. 59**LEVHA 11**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, Hellenistik duvarlar arası.

Derinlik: 1.76m-1.60

Torba No:

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 6.7 cm.

Hamur: Kalsit, kum ve taşçık katkılı, orta sertlikte, 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar: Ağız kenarı iç ve dış yüzey ile, kulp üst yüzeylerinde 7.5 YR 4/2 (kahverengi) renkte boya bant.

Tanım: Oldukça dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru dik inen boyun, Ağız kenarının hemen altından çıkarak, dar bir kavisle omuza doğru inen oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl sonu

Benzerleri: Histria II, 202, Pl. 54, Kat. No. 519.

Kat. No. 60

LEVHA 11

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi, batısı ve doğusunu kaplayan 3x4 m lik alan.

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 129 - No: 650

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 3.8 cm.

Hamur: İri mika kalsit ve küçük taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Ağız oturma düzleminde ve iç yüzeyde ağız kenarında 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı.ağızdan boyuna geçişte çok ince bir kademe.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Doğer 1988, Kat. No. 38.

Kat. No. 61

LEVHA 12

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.40-1.50, *(-50)-(-60) m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4cm.

Yükseklik: 2.3cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan kulplar

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Kat. No. 62

LEVHA 12

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın güneyi.

Derinlik: 0.50m.-0.30m.

Torba No: 175 - No: 970

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 7.5 cm.

Hamur: Çok az ve ince mika, ince kalsit ve tuf taşı parçacıkları katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzeyi 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlıdır. Dış yüzeyde ve dudak üzerinde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda, firnisli ağız kenarı.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Histria II, 486, pl.54, no: 518.

Kat. No. 63

LEVHA 12

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.20m.- 0.10m.

Torba No: 158 - No: 850

Ağız Çapı: 10.6 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, pişmeden dolayı 10 YR 7/1 (açık gri) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı.

Tanım: Dışa taşkın, yuvarlatılmış, alçak bilezik formunda ağız kenarı.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı.

Benzerleri: Bandurovsky 2001, Şek. 1-7.

Kat. No. 64

LEVHA 12

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.40-1.50, *(-50)-(-60) m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4cm.

Yükseklik: 2.3cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan kulplar

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri:

Kat. No. 65

LEVHA 12

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- C2-C3, D2-D3 kareleri, “B” açması, Megaron dış batı duvar kesiti.

Derinlik: 6.25m – 6.10m

Torba No: 396 - No: 1019

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Mika, iri kalsit, iri taş parçacığı, az şamot ve kum katkılı, sert, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyi 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarına sahiptir. Kulplar ağzın hemen altından çıkar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Bandurovsky 2001, Şek. 1-7.

Kat. No. 66

LEVHA 13

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, H-8 karesi, Atların doğusundaki oval duvarın üzeri.

Derinlik: *1.25- 1.10 m

Torba No: Kasa 8-Torba 203

Ağız Çapı: 15 cm.

Yükseklik: 5.6 cm.

Hamur: Bol ve iri mika, iri kalsit, az şamot katkılı, yumuşak, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte, özü pişmeden dolayı 2.5 Y 4/1 (koyu kırmızımsı gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Sezgin 2004. fig 13-14; Calvet-Yon 1978,s.49, *pl.XXIII*, 5d.

Kat. No. 67

LEVHA 13

Amphora kaide-gövde.

Buluntu Yeri: Halise Erensoylu sektörü Hellenistik dönem lahitli yığıntı duvarın kaldırılması sırasında bulunan seramikler ve tümlenebilir amphora parçaları

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 5.4 cm.

Yükseklik: 51.2 cm.

Gövde Genişliği: 40 cm

Hamur: Kum, kalsit ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 10 YR 7/3 (çok solgun kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Gövde üzerinde, omuzda iki, gövde altında bir yatay bant ve bu bantları kesen dikey bant, 2.5 YR 5/1 (kırmızımsı gri) renkte.

Tanım: Ağız, boyun ve kulplar eksiktir. En geniş yeri karın bölgesine yakın noktadaki armut formlu gövde, düşey parmak kesitli, derin oyuklu halka kaide ile sonlanmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Kat. No. 68

LEVHA 14

Kaide-Dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı 19 nolu mezarın kuzeydoğusu

Derinlik: 0.40m.- 0.20m.

Torba No: 109 - No: 490

Kaide Çapı: 8.8 cm.

Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur: Bol kalsit, çakıl taşı parçacığı ve mika katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa kavisli, parmak kesitli, yuvarlatılmış oturma düzlemine sahip, derin oyuklu dip-kaide

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 620-610

Kat. No. 69**LEVHA 14**

Kaide parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı 17 nolu mezarın doğusu

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 102 - No: 436

Kaide Çapı: 7.4 cm.

Yükseklik: 6.2 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars ve kum katkılı, orta sertlikte. 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte, özü 10 YR 4/1 (koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa kavisli, parmak kesitli, yuvarlatılmış oturma düzlemine sahip, derin oyuklu dip-kaide

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 570-560

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 10

Kat. No. 70**LEVHA 14**

Kaide Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 20 nolu sondajın güney kesit genişlemesinden gelen malzeme..

Derinlik: *2.00-1.75 m

Torba No:

Kaide Çapı: 7 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 5/3) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa açılan, düşey parmak kesitli, derin oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih:İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Kat. No. 71**LEVHA 14**

Kaide-gövde parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-4 açması.

Derinlik: *0.95-0.65 m

Torba No:

Kaide Çapı: 8 cm.

Yükseklik: 6.5 cm.

Hamur: Kum, taşçık, mika, ve şamot katkılı, sert, iç ve dış yüzey kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte, özü, pişmeden dolayı, gri (10 YR 5/1) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, düşey başparmak kesitli, gövdeyle kesintisiz birleşen, derin oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği.

Kat. No. 72**LEVHA 15**

Amphora dip parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101)m

Torba No:

Kaide Çapı: 8.6 cm.

Yükseklik: 4.95 cm.

Hamur: Bol kalsit, kum, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, açık kırmızı renkte (10 R 6/8).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, başparmak kesitli, sığ oyuklu dip-kaide.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başı.

Benzerleri: Y. Sezgin 2004, s. 172, Şek. 6; E. Doğer 1988, Şek. 7, kat. No. 16; Skarlatidou 2000, Pl. 45, 69, 94, 102, 107.

Kat. No. 73

LEVHA 15

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK7 açması, II nolu sondaj, savunma duvarının doğusu.

Derinlik: 5.67m.- 5.47m.

Torba No: 485 (D2-D3) - No: 1456

Kaide Çapı: 8.9 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Değişen renklerde irili ufaklı bol kalsit, taş parçacıkları, tuf taşı parçacıkları, ince ve bol mika katkılı, orta sertlikte, özü 10 YR 5/1 (gri) renkte, hamur 10 R 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 10 R 6/6 (açık kırmızı), dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Hafif dışa çekik, baş parmak kesitli, gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.600-590

Kat. No. 74

LEVHA 15

Kaide-Dip parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümülüsü, Surüstüğü II açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 7.7 cm.

Yükseklik: 6.3 cm.

Hamur: Bol ince mika, iri ve az kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/8 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanını: Dışa kavisli, başparmak kesitli, yuvarlatılmış oturma düzlemine sahip, derin oyuklu dip-kaide

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu.

KHIOS AMPHORALARI KATALOG

Kat. No. 1

LEVHA 16

Kaide-gövde parçası

Buluntu Yeri: Foça 2008, Athena Tapınağı, G9-H9-H8 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan (II. Tabaka).

Derinlik: *0.95-0.83 m

Torba No: 169 b

Kaide Çapı: 10 cm.

Yükseklik: 3.4 cm.

Hamur: Mika, kum ve kalsit katkılı, sert, kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte, özü pişmeden dolayı açık gri (10 YR 7/1) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) astar üzerine açık kırmızıdan (2.5 YR 6/6), koyu kahverengiye (7.5 YR 3/3) değişen renkte firnis bant.

Tanım: Hafif dışa açılan, başparmak kesitli, sıg oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 650-640

Benzerleri: Rizzo 1990

Kat. No. 2

LEVHA 16

Kaide parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, II-V nolu açmalar arasından, (fırının kuzeybatısı).

Derinlik: *(-0.70)-(-0.80) m.

Torba No:

Kaide Çapı: 10.4 cm.

Yükseklik: 2.4 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, açık kırmızı renkte (2.5YR 6/6)

Firnis-Astar: Dış yüzey pembemsi beyaz renkte (7.5 YR 8/2) astarlı.

Tanım: Sığ oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek.35, Kat. No. 81; Slaska 1978, Şek. 26, pl.XCVIII.

Kat. No. 3

LEVHA 16

Kaide-Gövde parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arasından.

Derinlik: *(-58)-(-68).

Torba No:

Kaide Çapı: 9.4 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, orta sertlikte, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4).

Firnis-Astar:

Tanım: Sığ oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Docter 2000, Şek. 10 a; Bourreau-French 2002.

Kat. No. 4

LEVHA 16

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, V Nolu Açma.

Derinlik: *1.60-1.70, *(-96)-(-106)m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 10 R 6/6(açık kırmızı)renkte boya izi.

Tanım: Yüksek bant formunda, dış yüzü bombeli, iç yüzü hafif bastırılmış, boyuna hafif taşan firnisli ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. sonu - İ.Ö.6.yüzyıl başı

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.2 a; Vinogradov 1999, Şek. 8.1.

Kat. No. 5

LEVHA 17

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, H-8 karesi, Bizans duvarının alt seviyesi.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 8-Torba 203

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: İnce mika, az kalsit katkılı, gözenekli, orta sertlikte, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/3 (soluk sarı) renkte astar üzerine dudağın tamamı ve hafif boyuna taşan 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte boy bant.

Tanım: Hafif dışa bombeli, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Doğer 1988, Şekil 27, 55; Tocras I, s. 62, Kat. No. 2258, Şek. 25, Sezgin 2009, Khi2.09.

Kat. No. 6

LEVHA 17

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun güneyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.18-1.08 m

Torba No: Kasa 1-Torba 169

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 4.4 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kum katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, 2.5 Y 8/3 (soluk sarı) renkte astar, dış yüzeyde dudak üzerinde 2.5 YR 5/8 (kırmızı) renkte boya bant..

Tanım: Hafif dışa bombeli, bant formunda dudak, hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şekil 34, 78, Karageorghis 1977, Pl. II, No. 5.

Kat. No. 7

LEVHA 17

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 17 nolu mezarın doğusundaki taş dolgu içi.

Derinlik: 0.50m-0.40m

Torba No: 102 - No: 438

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Kum, mika ve bol miktarda kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz, dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astarlı. Dış yüzeyde ağız kenarında 10 R 6/6(açık kırmızı)renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, hafif yukarı kalkık bilezik formunda ağız kenarı, hafif şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1998, Şek. 33, Kat. No. 74.

Kat. No. 8**LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arasından.

Derinlik: *(-80)-(-90) m

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Kum, mika ve kalsit katkılı, sert, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4).

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey pembemsi beyaz renkte (7.5 YR 8/2) astarlı. Astar üzerine dış yüzeyde kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 5/4) boya izler

Tanım: Hafif dışa taşkın, dış ve iç yüzeyi yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru düz inen silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu - İ.Ö.6. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 29, 60; Docter 2000, Şek. 10 n, Rouillard 2000, Şek. 1, Slaska 1978, Şek. 27.

Kat. No. 9**LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 11, 5 ve 9 nolu mezarların güneyi.

Derinlik: 0.50m – 0.30m

Torba No: 80 - No: 339

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 2.75 cm.

Hamur: Kalsit, kum ve şamot katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte. Ayrıca 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte yanık izleri.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa taşkın, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. sonu-6.yüzyıl başı

Benzerleri: Docter 2000, ss. 72-73, Şek. 10 n-f; Cook 1958-1959, s.16, Şek. 4; Slaska, 1978, Şek. 27.

Kat. No. 10

LEVHA 17

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, II-V Nolu Açmalar Arasından, (Fırının Batısından)

Derinlik: *(-60)-(-70) m

Torba No:

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Az mika, bol kalsit ve kum katkılı, sert, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4)

Firnis-Astar: Dış yüzey koyu kahverengi renkte (7.5 YR 3/3) boyalı

Tanım: Yüksek bant formunda, dış yüzü bombeli, iç yüzü hafif bastırılmış, boyuna hafif taşan firnisli ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7 yüzyıl sonu - İ.Ö.6. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 26-27, Kat. No. 53.

Kat. No. 11

LEVHA 18

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, H-8 karesi, kaldırılan Bizans duvarının alt seviyesi.

Derinlik: *1.30-1.10 m

Torba No: Kasa 8-Torba 202 b

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: Çok ince mika, ince kalsit katkılı, orta sertlikte, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astar.

Tanım: Hafif dışa bombeli, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Doğer, 1988, 217, 218, Kat. Nr. 53.

Kat. No. 12

LEVHA 18

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.80m – 0.70m

Torba No: 171 - No: 927

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte astar, dışta dudak üzerinde 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ağız kenarı, hafif şişkin boyun, ağzın hemen altından başlayan kulp izleri.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.7. ikinci yarısı-İ.Ö. 6.yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 37, Lev.16, Kat. No 90; Kerameikos IX, Taf 45.8, 48.2, 49.4, 55.4, 86.2; Anderson 1954, Kat. No. 51, Şek. 8.; Campbell 1938, Kat. No. 213, Şek. 29.

Kat. No. 13**LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Megaron II, X nolu açma.

Derinlik: 5.49m.- 5.39m.

Torba No: 369 No: 882

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: İrili ufaklı bol kalsit, iri kum tanesi katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte astar üzerine 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz) renkte boyalıdır

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte kademe-silme, ağız-boyun birleşim noktasından çıkan kulplar.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Calvet - Yon, GGCAP, Kat. No. 100, Pl. X; Anderson 1954, Nr 13, Fig 5.

Kat. No. 14**LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı

Torba No: 129- No:649

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyler 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, yivli ağız kenarı.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl. ikinci yarısı

Benzerleri: Doğer, 1998, Şek. 30, Kat. No. 66; Dupont 1998, Şek. 23.1 f.

Kat. No. 15**LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- X nolu açması, batı köprü çalışması.

Derinlik: 6.52m.-5.49m.

Torba No: 370 - No: 890

Ağız Çapı: 12.5 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Mika, iri kalsit, çakıl ve tüf taşı parçacıkları, az şamot ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kil rengine sulandırılmış astarlı.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ağız kenarına sahip. Ağızdan boyuna geçişte kademe-silme.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 600-575

Kat. No. 16**LEVHA 19**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 13 nolu sondaj

Derinlik: *1.45-1.25 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (10 R 6/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği

Benzerleri: Dupont-Goyon 1992, Şek. 1-1.

Kat. No. 17

LEVHA 19

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyi ile sur duvarı arasındaki genişleme çalışması.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 3-Torba 30

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.9 cm.

Hamur: Bol kalsit ve bol mika katkılı, 5 YR 5/8 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış ağız, silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, 23.2 b; Lawall, 2002, 232, Şek. 11, 63; Doğer 1988, Şek. 28, 58; Smolarikova 2002, s.38, Plate I, A; Johnston 2005, 364, fig 27, 203.

Kat. No.18

LEVHA 19

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Sur dibindeki kuyu dolgusu.

Derinlik: *2.04-1.81 m

Torba No: Kasa 1-Torba 13

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 6.7 cm.

Hamur: Bol kalsit, mika, kuvars ve kum katkılı, sert, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/1 (beyaz) renkte, dudak üzerinde 2.5 YR 4/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzeyi yuvarlatılmış ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl başı

Benzerleri: Lawall 2002, 232, Şek. 11, 63; Doğer 1988, Şek. 28, 58; Smolarikova, 2002, s.38, Plate I, A.

Kat. No. 19

LEVHA 19

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.28- 1.18 m

Torba No: Kasa 1-Torba 166

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: Kalsit, mika, kum katkılı, sert, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, 2.5 Y 8/1 (beyaz) renkte astar, dudak üzerinde ve kulp birleşim yerinde 2.5 y 2.5 /1 (siyah) renkte boya bant..

Tanım: Hafif dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği-İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Anderson 1954, Kat.No. 17 Şek. 5; Doğer 1988, 219-220, Şek, 28, 57; Lawall 2002, s.202, 222, 232., Şek.11, 63; Sezgin 2009, Khi2.35.

Kat. No. 20

LEVHA 19

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 1-2 nolu sondajlar arasından gelen malzeme.

Derinlik: *2.58-2.40 m

Torba No:

Ağız Çapı: 9.2 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4) astar.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzüve oturma düzlemi yuvarlatılmış ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği

Benzerleri: Lawall 2002, Şek. 11, 63.

Kat. No. 21

LEVHA 20

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2 nolu sondaj.

Derinlik: *2.30-1.68 m

Torba No:

Ağız Çapı: 9.6 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde pembe (7.5 YR 7/4) renkte astar.

Tanım: Hafif dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, omuza doğru hafifçe daralan boyun.

Üretim yeri: Khios (?)

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 27, kat. no. 55

Kat. No. 22

LEVHA 20

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H-6 açması, taş taban üstü, duvarın doğu bölümü.

Derinlik: 1.40m – 1.24m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 6.4 cm.

Hamur: Az mika, ince kalsit ve kum katkılı, sert, 7.5 YR 5/6 (sarımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dudak üzerinde 10 R 5/6 (kırmızı) renkte bant boya

Tanım: Hafif dışa taşkın, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, dudağın hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 36, 86; Dupont 1998, Şek. 23.2 a; Lambrino 1938, Fig 71-74; Sezgin 2009, Khi3.10.

Kat. No. 23

LEVHA 20

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, Megaron pronaos bölümü.

Derinlik: 6.00 m.- 5.80 m.

Torba No: 404 B3 - No:1031

Ağız Çapı: 12.5 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: İnce mika, iri kalsit, iri taş ve çakıl parçacığı ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyi 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte sulandırılmış kil astarlı.

Tanım: Kalın bant formunda, içe ve dışa doğru bombeli ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte kademe, omuza doğru düz inen silindir şeklinde boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.7. ikinci yarısı-İ.Ö. 6.yüzyıl ilk çeyreği.

Benzerleri: Lambrino 1938 fig 72, P. Cook-Dupont 1998, Şek. 23.2 b.

Kat. No. 24**LEVHA 20**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, II nolu megaron, X nolu açma.

Derinlik: 5.74m.- 5.64m.

Torba No: 364 - No: 796

Kaide Çapı: 5.6 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: Çok ince ve yoğun kalsit, çok ince ve yoğun mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte astarlı

Tanım: Hafif dışa kıvrık, gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.7.yüzyıl sonu-6. yüzyıl. başı

Benzerleri: Slaska 1978, Şek. 26

Kat. No. 25**LEVHA 21**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 2 Nolu lahit mezarın kuzeyindeki duvar ile açmanın kuzey kesiti arası.

Derinlik: 0.30m – 0.20m

Torba No: 57- No: 261

Ağız Çapı: 7.8 (?) cm.

Yükseklik: 10 cm.

Hamur: Kum ve kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kilinin renginde.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralarak inen silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: :Doğer 1988, Şek. 33, Kat. No. 76; Histria II, 161, (XI.2) Pl. 86; Dupont 1998, Şek. 23.1 f-g; Vinogradov 1999, Şek. 8.1.

Kat. No. 26

LEVHA 21

Amphora ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 9 ve 10 nolu mezarların doğusu.

Derinlik: 0.70m - 0.60m

Torba No: 95- No:410

Ağız Çapı: 12.1 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit ve taş parçacığı katkılı, sert, 10 R 5/8 (kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astarlıdır. Üzerinde 10 R 4/8 (kırmızı) renkte boya izleri görülmektedir..

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı ve şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 550-530

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 88; Campbell 1938, kat. no. 214.

Kat. No. 27

LEVHA 21

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümülüsü, Surüstü açması, III. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.4 cm.

Yükseklik: 6 cm.

Hamur: Az ve ince mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astar

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç kenarı yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan hafif şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. üçüncü çeyreği

Benzerleri: Lambrino 1938, Şek. 73-74.

Kat. No. 28

LEVHA 21

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- X nolu açma

Derinlik: 6.19m.- 6.09m.

Torba No: 358 - No: 767

Ağız Çapı: 11.9 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: İri kalsit, ince mika ve az taş parçacığı, az şamot ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ağız kenarı, ağızdan boyna kademeli geçiş.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl.ikinci yarısı

Benzerleri: Doğer, 1988, Şek. 31, Kat. No. 69; Lawall 2002, Şek. 11, Onayko 1980, taf. VI, no. 18.

Kat. No. 29

LEVHA 21

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 19 nolu sondaj

Derinlik: *1.70-1.30 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Kalsit, kum katkılı, yumuşak, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, dış yüzü köşeli profile sahip, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 550-525

Benzerleri: Dupont-Goyon 1992, Şek. 1-2.

Kat. No. 30

LEVHA 22

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-3 açması.

Derinlik: *1.54-1.39 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Bol kalsit, taşçık ve kum katkılı, sert, kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte

Firnis-Astar: Dudak üzerinde, boyuna taşmış, kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte firnis bant.

Tanım: Çok hafif dışa taşkın, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru oldukça daralan konik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 550-540

Benzerleri: Lawall 2002, Şek. 11, no. 64.

Kat. No. 31

LEVHA 22

Dip Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyindeki açmanın 4. tabakası

Derinlik: *1.20-1.00 m

Torba No: Kasa 3-Torba 64

Dip Çapı: 4 cm.

Yükseklik: 7.2 cm.

Hamur: Kalsit, mika katkılı, gözenekli, 7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Düşey başparmak kesitli, derin oyuklu dip-kaide, yumuşak, gövde dip geçişi.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, 150-151, Şek. 23.2 c; Doğer 1988, Şek. 39, 97; Abramov 1993, s.84-85, pic.3, II,3,3

Kat. No. 32

LEVHA 22

Amphora ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H 5/ H 6 açmaları arası köprü buluntusu.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.2 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: Kum ve iri mika katkılı, orta sertlikte,7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: .

Tanım: Dışa çekik, oturma düzlemi düzleştirilmiş, dudak iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 520-510

Benzerleri: Doğer 1988, Kat. No. 93-95; Onayko, 1980, taf. II, 25, Grach 1999, Taf. 148, no. 3.

Kat. No. 33

LEVHA 22

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusunun güneyi, (I. Tabaka).

Derinlik: *2.22-2.07 m

Torba No: Kasa 2-Torba 28

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.8 cm.

Hamur: Kum, mika, kalsit ve şamot katkılı, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yukarı kalkık ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 520-510

Benzerleri: Doğer 1988, 237, Şek. 37, Kat. No 91; Dupont 1998, Şek. 23.2 e,f; Anderson 1954, Şek. 9, kat. No. 51.

Kat. No. 34

LEVHA 22

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.70cm-0.60cm

Torba No: 172- No:950

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 525-510

Kat. No. 35

LEVHA 22

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropois ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.60m – 0.50m

Torba No: 174- No:968

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 5.75 cm.

Hamur: Mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey 10 YR 6/4 (açık sarımsı kahverengi) renkte.

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 525-490/80

Benzerleri: Leipunsakaja 2001, Taf. 1,4; Gassner 1994, Abb. 143, Kat. no. 17.

Kat. No. 36

LEVHA 22

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 17 nolu mezarın doğusundaki taş dolgu içi.

Derinlik: 0.50m-0.40m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Kum, mika ve bol miktarda kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz), dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte. Dış yüzeyde 10 R 4/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, hafif yukarı kalkık bilezik formunda ağız kenarı, hafif şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1998, Şek. 33, Kat. No. 74; Bandurovsky 2001, Şek. 1-10.

Kat. No. 37

LEVHA 23

Amphora, ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Bilinmiyor

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 10 cm.

Yükseklik: 6 cm.

Hamur: Bol kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte 7.5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Yukarıya kalkık, dışa taşkın, yuvarlatılmış ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-490

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 26-2.

Kat. No. 38

LEVHA 23

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, H-8 karesi, kuzey-güney yönlü Bizans duvarının doğusu.

Derinlik: *1.30-0.98 m

Torba No: Kasa 7-Torba 199

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars katkılı, sert 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yukarı kalkık, ince bant formunda ağız kenarı, genişliği ağız genişliğini aşan şişkin boyun

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu

Benzerleri: Lazarov 1982, Taf.1-2; Gassner 1994, s.110-111, abb 143, kat.no 17; Marchenko-Domansky 1983, s.57, Taf. 1, 5; Doğer 1988, Şek. 38, 92; Niemeier 1999, heft 3, 184, abb. 28-17; Roberts-Glock, 1986, s.66-67, Şek.2: 419-420; Bourriau-French, 2007, s.130, Şek.1, 7; Lawall 2002 s 202, 222, 232, Şek.11, 65.

Kat. No. 39

LEVHA 23

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- A1-A2, Pithos parçalarının ele geçtiği yerden.

Derinlik: 6.57m.- 6.40m.

Torba No: 11 - No: 63

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 4 cm.

Hamur: Bol mika, kum, kalsit ve az taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-475

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.2 d; Doğer 1988, Kat. No. 93-95; Lambrino 1938, Şek. 75, Smolarikova 2002, s.130, Şek. 1, 7

Kat. No. 40

LEVHA 23

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-, Megaron A1-A2 karesi.

Derinlik: 7.00m.- 6.75m.

Torba No: 8 - No: 33

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve şamot katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Tanım: Dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 490-480

Benzerleri: Histria II, Pl. 52, Kat. No. 355

Kat. No. 41**LEVHA 23**

Amphora ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 9 ve 10 nolu mezarların doğusu.

Derinlik: 0.70m - 0.60m

Torba No: 95- No:410

Ağız Çapı: 12.1 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit ve taş parçacığı katkılı, sert, 10 R 5/8 (kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astarlıdır. Üzerinde 10 R 4/8 (kırmızı) renkte boya izleri görülmektedir..

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı ve şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı.

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 88, 95.

Kat. No. 42**LEVHA 23**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-, Megaron MK8 açması

Derinlik: 6.14m.- 5.94m.

Torba No: 495 - No: 1507

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 2.5 cm.

Hamur: Kalsit, mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-490

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 21-3; Histria II, Pl. 52, Kat. No. 371.

Kat. No. 43**LEVHA 23**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-, Megaron A1-A2 karesi.

Derinlik: 7.00m.- 6.75m.

Torba No: 8 - No: 33

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve şamot katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Tanım: Dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-480

Benzerleri: Gassner 1994, Abb, 143, Kat. No. 17; Bandurovsky 2001, Pic. 1, No. 11.

Kat. No. 44**LEVHA 24**

Amphora, ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü IV açması.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 10 cm.

Yükseklik: 6.5 cm.

Hamur: Mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Yukarıya kalkık, dışa taşkın, yuvarlatılmış ağız kenarı, şişkin boyun, boyun üzerinden çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 19-1; Roberts 1986, Şek. 42, no. 419.

Kat. No. 45**LEVHA 24**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.60m – 0.50m

Torba No: 120 - No: 550

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Bol miktarda kalsit, kum ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte astarlı.

Tanım: Hafif dışa çekik ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte küçük bir çentik, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu – İ.Ö. 5. yüzyıl. başı.

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 22-3.

Kat. No. 46**LEVHA 24**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü V açması, 2. tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Kalsit ve bol mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, oldukça şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 490-480

Benzerleri: Grach 1999, Taf. 148, no. 5; Lawall 2002, Şek. 11, No. 65; Lazarov 1983, Taf. 1-3; Niemeier 1999, Abb. 28, no. 17; Empereur-Sourisseau 1990, Şek. 7.

Kat. No. 47

LEVHA 24

Kaide-gövde parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, mezarlık yanı, 1 nolu açma.

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 4.2 cm.

Yükseklik: 7.5 cm.

Hamur: İri kalsit, kum ve mika katkılı, orta sertlikte 7.5 YR7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Düşey parmak kesitli, oturma düzlemi yuvarlatılmış, derin oyuklu, silindir formlu dip-kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 520-480

Benzerleri: Onayko 1980, Taf. IV, 32-34; Dupont 1998, Şek. 23.2 c.

Kat. No. 48

LEVHA 24

Kaide Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü V açması, 2. tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 4.5 cm.

Yükseklik: 6.6 cm.

Hamur: Bol mika, az kalsit katkılı, orta sertlikte 7.5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Düşey parmak kesitli, oturma düzlemi yuvarlatılmış, derin oyuklu, silindir formlu dip-kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-475

Benzerleri: Onayko 1980, Taf. IV, 34.

LESBOS AMPHORALARI KATALOG

Kat. No. 1

LEVHA 25

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, K5-H5 plankareleri, Athena Tapınağı, oval yapı ile anakaya arasındaki Arkaik dolgunun içinden.

Derinlik: *3.07 – 2.99 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 4.05 cm.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, sert, 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa doğru yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağız kenarından boyuna tek kademeli geçiş.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 650-600

Benzerleri: Sandro 1986, Taf. 17.

Kat. No. 2

LEVHA 25

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açmadan

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101) m.

Torba No: 233

Ağız Çapı: 18.8cm.

Yükseklik: 5.2 cm.

Hamur:. Kalsit, kum ve mika katkılı, sert, gri renkte (10 YR 6/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte silkme-kademe, omuza doğru hafif genişleyen silindirik boyun, boynun ortasına yakın bir yerde ince çıkıntı bant.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 630-600

Benzerleri: Doğer 1988, 250, kat. No. 110.

Kat. No. 3

LEVHA 25

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arasından

Derinlik: *(-38)-(-48)

Torba No: 609

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, sert, çok koyu gri renkte (10 YR 3/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağızkenarı, silindirik boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.620-600

Kat. No. 4

LEVHA 25

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arasından

Derinlik: *(-52)-(-62) m.

Torba No: 467

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, sert, çok koyu gri renkte (10 YR 3/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte silkme-kademe, omuza doğru hafif genişleyen silindirik boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 600-590

Benzerleri: Dupont 1982, 202, Şek. 5.

Kat. No. 5

LEVHA 25

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arasından

Derinlik: *(-60)-(-65).

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 5.4 cm.

Hamur: Gri seramik. Kalsit ve mika katkılı, sert, gri renkte (10 YR 5/1)

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte silkme-kademe, omuza doğru hafif genişleyen silindirik boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.7.yüzyıl sonu-6. yüzyıl. başı

Kat. No. 6

LEVHA 26

Kazı Envanter No: Ph.2002/40

Buluntu Yeri: Deniz Buluntusu

Ağız Çapı: 12.7cm.

Yükseklik: 63.3 cm.

Kaide Çapı: 7.5 cm

Hamur: Kum, mika ve kalsit katkılı, iyi pişmemiş, gözenekli, 5 Y 5/3 (zeytuni yeşil) renkte. Dış yüzey 10 YR 4/1 (koyu gri), iç yüzey 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen evaze formda, kısa ve tıknaz boyun, ağzın hemen altından çıkarak dar bir açı yapıp omuz üzerine inen yuvarlak kesitli, güçlü kulplar, kulpların alt birleşim noktalarında fare kuyruğu bezemesi, boyundan omuza geçişte kademe, topaç formu gövde, sık oyuklu, geniş halka kaide.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.600-575

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.2; Johnston 1993, pp.362-363, Şek. 8 b; Johnston 2005, pp. 365-367, Şek. 28-207.

Kat. No. 7

LEVHA 26

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Surüstü V açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 12.4cm.

Yükseklik: 11.7 cm.

Hamur: Bol ve iri mika, kum ve kalsit katkılı, orta sertlikte gri renkte (10 YR 5/1) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant sormunda ağız, silindirik boyun, boynun dudağa yakın en üst noktasından çıkan, yuvarlak kesitli kulplar.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 600-580

Benzerleri: Clinkenbeard 1982, pl.71-3; Dupont 1998, Şek. 23.4 i.

Kat. No. 8**LEVHA 26**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 96, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, C2-C3, D2-D3 kareleri, MK 4 açması

Derinlik: 6.04m – 5.84m

Torba No: 463- No:1325

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 5.3 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve küçük taş parçacığı katkılı, sert, 10 YR 5/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 2.5 Y 8/1 (beyaz) astarlı.

Tanım: Dışa çekik ağız kenarına, Ağızın hemen altından çıkan kalın, yuvarlak kesitli kulplara, omuza doğru daralarak inen boyna sahiptir.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu

Benzerleri: Bourriau-French 2007, 130, Şek. 1, 5; Sezgin 1998, Şek. 31.

Kat. No. 9**LEVHA 26**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, A1, A2, A3, A4 kareleri, Güney genişlemesi, atık toprak malzemesi.

Derinlik:

Torba No: 113- No:356

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 5.5 cm.

Hamur: Bol kum, mika, kalsit, taş parçacıkları ve şamot katkılı, kaba ve sert, 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ince bant formunda ağız kenarına, omuza doğru daralarak inen boyuna sahiptir.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu

Benzerleri: Kat. No.8'in benzeri.

Kat. No. 10

LEVHA 26

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın etrafı.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 138- No: 755

Kaide Çapı: 7 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: Kalsit, kum, taş parçacığı katkılı, sert, 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Oturma düzlemi sığ oyuklu, alt gövde ile kesintisiz birleşen dar ve alçak dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: : Leipunskaia 1981, 85, taf 4, 10; Dupont 1998, 157, Şek. 23.4 b; Lazarov 1973, pl. LV 852, 856.

Kat. No. 11

LEVHA 26

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, duvarın doğusu.

Derinlik: 5.37m.- 5.27m.

Torba No: 334 (A2) - No: 733

Kaide Çapı: 5.6 cm.

Yükseklik: 4.95 cm.

Hamur: Bol kalsit, mika ve az taş parçacığı katkılı, sert, 10 YR 6/1 (gri) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Kacharava 1995.

Kat. No. 12

LEVHA 27

Kazı Envanter No: Ph.2002/42

Buluntu Yeri: Deniz Buluntusu

Ağız Çapı: 9.5cm.

Yükseklik: 51.2 cm.

Kaide Çapı: 7.3 cm

Hamur: Mika, kum ve kalsit katkılı, sert, az gözenekli, 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte, iç ve dış yüzey 5 Y 5/3 (zeytuni) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen evaze formda ince-uzun boyun, ağzın hemen altından çıkarak dik bir açıyla omuz üzerine inen yuvarlak kesitli güçlü kulplar, kulpların alt birleşim noktalarında fare kuyruğu bezemesi, boyundan omuza keskin geçiş, omuzdan gövde altına keskin açıyla geçen topaç formlu gövde, gövdenin devamı şeklinde uzanan, oturma düzlemi düzleştirilmiş dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl üçüncü çeyreği

Benzerleri: Dupont 1998, 159-163, Şek. 23.4 h-i; Petrie-Mackay 1915, 7, pl. XI 43; Bissing 1951, 37, Şek.2.

Kat. No. 13

LEVHA 27

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü III açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 8.5 cm.

Hamur: Bol miktarda ince mika ve kum katkılı, Gley 2 5/1 (yeşilimsi gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış yastık formunda ağız kenarı, ağzın alt kısmında belirgin silme, omuza doğru genişleyen boyun, ağzın hemen altından çıkan, yuvarlak kesitli, kuvvetli kulplar.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu –İ.Ö. 5. yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.5 c.

Kat. No. 14

LEVHA 27

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, Athena Tapınağı, L6-L7 plankareleri, Roma peristasis duvarının altından.

Derinlik: *5.12 – 4.97 m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Bol kalsit ve taş parçacıkları katkılı, sert, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa doğru yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağız kenarından boyuna tek kademeli geçiş.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Birzescu 2005, grup I, Abb. 01, No. 3; Sezgin 1998, Şek. 30.

Kat. No. 15

LEVHA 27

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.30m – 0.20m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Kum, mika ve kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı), iç yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Dışa taşkın, kalın, üstü düz ağız, ağzın hemen altında belirgin kademe, omuza doğru genişleyen konik boyun, ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli kulplar.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl sonu –İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 01, No. 1.

Kat. No. 16

LEVHA 27

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Sur dibindeki kuyu dolgusu.

Derinlik: *2.04 -1.81 m

Torba No: Kasa 1-Torba 13

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: İri ve bol mika katkılı, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, hafif daralan boyun, boynun üst kısmında silme-kademe.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Histria II, Pl. 57, no. 844.

Kat. No. 17

LEVHA 27

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 20 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.20m.- 0.10m.

Torba No: 7- No: 44

Kaide Çapı: 3.5 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Kalsit, kum, ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte

Tanım: Oturma düzlemi sığ oyuklu, alt gövde ile kesintisiz birleşen, kalın cidarlı, dar ve alçak dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl başı.

Benzerleri: Histria II, NAlI, Tabaka I, env. no. V 9395; Birzescu 2005, Abb. 01, No. 2.

Kat. No. 18

LEVHA 28

Kazı Envanter No: Ph.2002/35

Buluntu Yeri: Deniz Buluntusu

Ağız Çapı: 11.2cm.

Yükseklik: 67 cm.

Kaide Çapı: 3.2 cm

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, az gözenekli, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte. İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen evaze formda boyun, ağzın hemen altından çıkarak dik bir açıyla omuza üzerine inen yuvarlak kesitli güçlü kulplar, kulpların alt birleşim noktalarında fare kuyruğu bezemesi, boyundan omuza geçişte kademe, topaç formlu gövde, sığ oyuklu, dar düğme formunda dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.550-530

Benzerleri: Özyiğit 1993, 11-37, Çiz. 3, Res. 17; Lamb 1932, 1-2; Zeest 1960, 139, Taf. 9a.

Kat. No. 19**LEVHA 28**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, I nolu yapının güneyi.

Derinlik: 0.20m – 0.00m

Torba No: 33 - No: 206

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 4.6 cm.

Hamur: Bol kum, mika ve kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kilinin renginde

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, ağzın alt kısmında belirgin silme, omuza doğru hafifçe genişleyen boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu – İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Histria II, 487, pl. 55, no: 549

Kat. No. 20**LEVHA 28**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-6 açması.

Derinlik: *1.54-1.39 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Hamur ile iç ve dış yüzeyi kaplayan astar bol, ince mikalı, hamur kum ve bol kalsit katkılı sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey hamur renginde astarlı.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında, ağız-boyun geçişinde ince silme-kademe, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 550-520

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 04, no. 17; Sole 2001, Tav. XXIV, Kat. no. 142.

Kat. No. 21**LEVHA 28**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, K-8 karesi, 5. ve 6. stylobatın önündeki üçgen alan.

Derinlik: *0.60-0.48 m

Torba No: Kasa 7-Torba 195

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 5.6 cm.

Hamur: Mika, az kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın,ucu yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, hafif daralan boyun, boynun dudağa yakın üst bölümünde kademe-silme.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 520-480,

Benzerleri: Atila 2005, 113, Kat. No. 20, Clinkenbeard 1982, Pl.71-3; Zeest 1960, 139, taf III, 9a.

Kat. No. 22**LEVHA 28**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H5/H6 kareleri arası köprü malzemesi

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 5.7 cm.

Hamur: Çok ince mika, taş parçacığı, az kalsit katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, düzleştirilmiş ağız oturma düzlemi, ağzın alt kısmında belirgin silme.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.5 c, Clinkenbeard 1982, Pl. 71-5; Birzescu 2005, Abb. 02, No. 4

Kat. No. 23

LEVHA 29

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyi ile sur duvarı arasındaki genişleme çalışması.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 3-Torba 30

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 7.1 cm.

Hamur: Bol ince mika, az kalsit katkılı, 10 R 4/8 (koyu kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, köşeli ağız kenarı, hafif daralan boyun, boyunun üst kısmında silme-kademe

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 03, Kat. No. 12.

Kat. No. 24

LEVHA 29

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.40m – 0.20m

Torba No: 119 - No: 525

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 2.8 cm.

Hamur: Bol miktarda mika, kum ve kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 7/3 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, ağzın alt kısmında belirgin silme.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 540-520

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 02, No. 7.

Kat. No. 25

LEVHA 29

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK 8 açması.

Derinlik: 5.59m.- 5.49m.

Torba No: 502 (E2-E3) - No: 1543

Kaide Çapı: 3.8 cm.

Yükseklik: 3.9 cm.

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl üçüncü çeyreği

Benzerleri: Zeest 1960, 74, pl. III.9a; Dupont 1998, 161, 163, Şek. 23.5 b.

Kat. No. 26

LEVHA 30

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın etrafı.

Derinlik: 0.70m.- 0.60m.

Torba No: 16 - No: 945

Kaide Çapı: 4.6 cm.

Yükseklik: 5.35 cm.

Hamur: Taş parçacıkları, kalsit, az mika ve kum katkılı, sert, 10 YR 6/4 (açık sarımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 10 YR 8/3 (çok soluk kahverengi) renkte.

Tanım: Oturma düzlemi sığ oyuklu, alt gövde ile kesintisiz birleşen dar ve alçak dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl sonu- 5.yüzyıl başı.

SAMOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1

LEVHA 31

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-D3-D4, E3-E4 karesi, X Nolu Açma.

Derinlik: 5.89m – 5.79m

Torba No: 362- No:778

Ağız Çapı: 16.4 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: İnce ve bol mika, iri kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış badem formun da ağız kenarına sahiptir. Kalın bant şeklindeki ağızdan boyuna geçişte küçük bir çentik vardır.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği

Kat. No. 2

LEVHA 31

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2004, Athena Tapınağı, K6 karesi, oval yapının kuzeydoğusu.

Derinlik: 3.10m-2.85m.

Torba No:

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 3.2 cm.

Hamur: Bol kum, kalsit, mika, taş parçacığı ve kuvars katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 YR 5/3 (kırmızımsı kahverengi) renkte boya izleri

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyna geçişte içe doğru hafif bir çentik, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 630-600

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.6, a-d; Pelagatti 1973, 147, no: 438, pl. XLV.

Kat. No. 3

LEVHA 31

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-E-2, E-3 kareleri, VIII Nolu Açma.

Derinlik: 5.94m - 5.79m

Torba No: 499 - No: 1519

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Çok az kalsit, az mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarına sahiptir. Boyunda gövdeye keskin bir hatla geçilmektedir. Üzerinde herhangi bir astar veya boya yoktur.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Zeest 1960, 137, taf. 3.

Kat. No. 4

LEVHA 31

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1999, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-C4 karesi, VI Nolu Açma, doğu kesit düzeltilmesi ve köprüden kayan toprağın temizlenmesi sırasında ele geçen malzeme içinden.

Derinlik:

Torba No: 436 - No: 1185

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 3.2 cm.

Hamur: Yoğun ve ince kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) dan, 10 YR 5/1 (gri) renge değişen renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarına sahiptir. Boyunda gövdeye keskin bir hatla geçilmektedir.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu

Benzerleri: Dupont 1998, 23.6 f

Kat. No. 5

LEVHA 31

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV Nolu Açmadan

Derinlik: *1.80-1.90, *(-75)-(-85).

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 3.2 cm.

Hamur: Az kalsit, kum ve mika katkılı, sert, pembemsi beyaz renkte (7.5 YR 8/2).

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, boyun üzerinde koyu kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 3/4) boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı yuvarlatılmış, iç kenarı hafif bastırılmış bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna kademeli geçiş, boyun üst bölümüne boya bant.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 620-600

Kat. No. 6

LEVHA 31

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 120 - No: 547

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 4.3 cm.

Hamur: İnce mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş, omuza doğru daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan kulplar.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.7. yüzyıl son çeyreği

Kat. No. 7

LEVHA 31

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın batısı.

Derinlik: 0.30m.- 0.20m.

Torba No: 125 - No: 582

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 3.05 cm.

Hamur: İnce mika ve az kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl ikinci çeyreği.

Benzerleri:Dupont 1998, 23.9 a.

Kat. No. 8

LEVHA 31

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun güneyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.18-1.08 m

Torba No: Kasa 1-Torba 167

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 4.9 cm.

Hamur: Mika ve bol kalsit katkılı, 10 YR 5/4 (sarımsı kahverengi) renkte, özü pişmeden dolayı 10 YR 4/1 (koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, torus şeklinde dudak, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 610-600

Benzerleri: Dupont 1998, 165-167, Şek. 23.6 e.

Kat. No. 9

LEVHA 31

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi ve doğusu ile, 19 nolu mezarın kuzeyi ve batısı.

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 124 - No: 578

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 4 cm.

Hamur: Kum, az miktarda kalsit, küçük taş parçacığı, az mika katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı.

Tanım: Hafif dışa çekik, üstü, iç kısmı ve dış yüzeyi yuvarlatılmış kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş, konik boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.600-570.

Benzerleri: Grace 1971, s.71, Şek. 2, 4.

Kat. No. 10**LEVHA 32**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, İlk yerleşim alanı sektörü, A2-A3 kareleri

Derinlik: *6.17- 6.07 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 2.85 cm.

Hamur: Bol kalsit ve az kuvars katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri:Dupont 1998, fig 23.6 d; Grace 1971, 71, Şek. 2, no. 2.

Kat. No. 11**LEVHA 32**

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H.Erensoylu, D-2, H-8 Açması.

Derinlik: 1.80-1.70 m.

Torba: 41

Ağız çapı: 11.4 cm

Yükseklik: 3.3 cm

Hamur: Mika ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi)renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 Y 8/2 (uçuk sarı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa doğru çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, keskin açılı ağız boyun geçişi, genişleyen boyun.

Üretim Yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.600-575

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.6b; Dupont 1999, Şek. 3-2.

Kat. No. 12**LEVHA 32**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 8 açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 7.2 cm.

Hamur: Bol, ince mika, bol ince kalsit, kum ve kuvarz katkılı, sert, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun, ağzın hemen altından çıkan ve ağıza doğru yükselen oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.6.g.

Kat. No. 13

LEVHA 32

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, doğu genişleme açması.

Derinlik: 0.80m.- 0.70m.

Torba No: 165 - No: 891

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 3.7 cm.

Hamur: İnce kalsit ve ince mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.7.yüzyıl sonu

Kat. No. 14

LEVHA 32

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 173 - No: 955

Ağız Çapı: 10.8 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: İnce ve bol kalsit, ince mika katkılı, orta sertlikte, 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.550-530

Kat. No. 15

LEVHA 32

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2-3 nolu sondajların güneyi ve duvarın yanından gelen malzeme.

Derinlik: *1.78-1.70 m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 4.3 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (2.5 YR 7/8) renkte.

Firnis-Astar: -

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, silindirik boyun.

Üretim yeri: Güney Ionia (?)

Tarih: İ.Ö. 530-510

Kat. No. 16**LEVHA 33**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Halise Erensoylu, Arkaik Megaron sektörü, H4 açması, megaron içi, yuvarlak yapının batısı.

Derinlik: 1.20m-90m

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 4.8 cm.

Hamur: İri mika, ince kalsit katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. .6. yüzyıl 3. çeyreği.

Benzerleri: Long vd 1992, Şek. 45, No.1.

Kat. No. 17**LEVHA 33**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın etrafı.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 4- No: 739

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Çok az mika, kalsit ve kum katkılı, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna kademeli geçiş.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.530-510

Benzerleri: Long vd 1992, Şek. 45, No.1.

Kat. No. 18

LEVHA 33

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 1nolu sondajın güney kesit genişlemesi sırasında bulunan duvarın yanından gelen malzeme.

Derinlik: *1.78-1.70 m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 4.35 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, soluk sarı (2.5 Y 8/3) renkte.

Firnis-Astar:-

Tanım: Dışa çekik, başparmak kesitli, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Samos (?)

Tarih: İ.Ö. 520-500

ZEEST SAMOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1

LEVHA 34

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Mozaikler Alanı Sektörü, I8 açması.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 6.2 cm.

Hamur: Bol ince Mika, kalsit ve kum katkılı, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte astarlı.

Tanım: Dışa taşkın, aşağı sarkık, ekhinoid formda ağız, omuza doğru daralan boyun, boyunun üst kısmında, boynu yatay olarak çevreleyen yiv.

Üretim yeri: Zeest's Pseudo-Samian Tip.

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Cook-Dupont 1998, s.180, Şek. 23.11 c.

Kat No: 2

LEVHA 34

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H. Erensoylu, B1, H3, açması, altar içi ve çevresinden

Derinlik: 1.05-0.95 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8

Yükseklik: 6.3

Hamur: Bol mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, orta kısmı yivli omuza doğru düz inen silindirik boyun.

Üretim Yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Cook-Dupont 1998, 23.10 a-d.

Kat. No. 3

LEVHA 34

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 5 açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: İnce mika, ince ve az kalsit, kum katkılı, sert, 2.5 YR 5/8 (kırmızı)renkte, pişirmeden dolayı özü 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın ve dış yüzü yuvarlatılmış ekhinoid dudak, dudaktan boyuna keskin geçiş, omuza doğru hafif daralarak inen boyun, boynun üst kısmında boynu çevreleyen ince ve yatay yiv.

Üretim yeri: Samos (?)

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu-5.yüzyıl başı

Benzerleri: Dupont 1998, 179, Şek.23.10 a-d.

Kat. No. 4

LEVHA 34

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 5 açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.4 cm.

Yükseklik: 5.2 cm.

Hamur: Az kalsit ve taşçık katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte, özü 10 YR 7/1 (açık gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın ve dış yüzü yuvarlatılmış dudak, dudaktan boyuna keskin geçiş, omuza doğru hafif daralarak inen boyun, dudağın altında ve boyunun üst kısmında boynu çevreleyen ince ve yatay yiv.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 520-480

Benzerleri: Dupont 1998, 179, şek.23.10 b.

Kat. No. 5

LEVHA 34

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Mozaikler Alanı Sektörü, I8 açması.

Derinlik: 1.25 m-1.13 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 11 cm.

Hamur: Mika, az kalsit, kum katkılı, sert, 5 YR 5/8 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, kalın, ekhinoid, hafif aşağı sarkık dudak, omuza doğru genişleyen boyun, boyunun üst kısmında, dudak altında çıkıntı-surt, dudak altından çıkan oval kesitli kuplar.

Üretim yeri: Güney Ionia.

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Dupont 1998, 179, şek.23.10 e.

MİLETOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1

LEVHA 35

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.70m.- 0.60m.

Torba No: 135 - No: 698

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 2.45 cm.

Hamur: Kum, mika, kalsit ve az miktarda taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte astarlı, dudak üzerinde 2.5 Y 2.5/1 (siyah) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda firnislenmiş ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö.650-600

Benzerleri: Fantalkin 2001, Şek. 33-7; Seifert 2004, Taf. 42, Kat. No. 108; Naso 2005, Şek.2, Kat.No. 2.

Kat. No. 2

LEVHA 35

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arasından

Derinlik:(-58 m)-(-68 m).

Torba No:

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Bol ve ince mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, pembe renkte (7.5 YR 8/3) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyde kırmızımsı kahverengi renkte (10 YR 5/3) boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında çok ince slime-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.7 e; Anderson 1954, 136, pl. 7, 22; Selçuk 1997, kat. No. 115; Naso 2005, Şek. 3, Kat. No. 7

Kat. No. 3

LEVHA 35

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.20m.- 0.00m.

Torba No: 160 - No: 874

Ağız Çapı: 16.2 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: İnce mika ve ince kalsit katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı.

Tanım: Yüksek ve ince, yastık formunda,dışa hafif çıkıntılı ağız kenarı, ağız kenarından boyuna kademeli geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 650-600

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23. 8 d; Doğer 1988, Kat. No. 98, Şek.102; Histria II, Kat. No. 531, Hommel 1967, taf. 1 b, d, f.

Kat. No. 4

LEVHA 35

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, Athena Tapınağı, H5 plankaresi, oval yapı güneyi.

Derinlik: *1.05 – 0.40 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.5 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: Gri seramik. Kum, kalsit ve bol mika katkılı, orta sertlikte, 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, iç yüzü hafif içe doğru bastırılmış, yastık formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında belirgin çıkıntı-sırt, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.7, d,f; Doğer 1988, Şek. 40, Kat. No. 102.

Kat. No. 5

LEVHA 35

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın kuzeybatısı.

Derinlik: 0.0m.- 0.60m.

Torba No: 122 - No: 560

Ağız Çapı: 13.9 cm.

Yükseklik: 3.05 cm.

Hamur: Bol kalsit ve taş parçacıkları katkılı, sert, 7.5 YR 7/4(pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve ağız oturma düzlemi yuvarlatılmış, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarı, iç yüzeyde ağızdan boyuna geçişte dışa doğru parmakla yapılmış hafif girinti, ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö.600-580

Benzerleri: Monakhov 1999, Tab. 4-1.

Kat. No. 6**LEVHA 35**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H-3 açması, Lahitli duvarın kuzeyi.

Derinlik: *1.34m – 1.26m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Çok ince mika katkılı, orta sertlikte, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar: Ağız oturma düzlemi ve dudak iç yüzeyinde 5 YR 5/1 (gri) renkte boya izleri.

Tanım: Oldukça dışa çekik, iç yüzü bastırılmış ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş,

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 550-540.

Benzerleri: Athenian Agora XII, 189, 338, no: 1470 (P.10752), pl.62;; Rizzo 1990, 69-70, no.4, Şek. 73.

Kat. No. 7**LEVHA 35**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2 nolu sondajın güneyinde bulunan duvarın yanından gelen malzeme

Derinlik: *1.80-1.50 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.2 cm.

Yükseklik: 5.3 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:-

Tanım: Hafif dışa çekik, ince yastık formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte tek silme-kademe, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Güney İonia (?)

Tarih: İ.Ö. 550-525

Benzerleri: Naso 2005, Şek. 3, kat. no. 10.

Kat. No. 8

LEVHA 36

Amphora ağız, boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2004, Athena Tapınağı, K 6 açması, Oval yapının kuzeydoğusu.

Derinlik: 4.60-3.00. m

Torba No:

Ağız Çapı: 16.2 cm

Yükseklik: 3 cm

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, sert, 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumşak geçiş.

Üretim Yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 530-500

Benzerleri: Sole 2001, Tav. XXV, Kat. No.149, Env. No. 38184; Dupont 1998, Şek. 23.8 e.

Kat. No. 9

LEVHA 36

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2004, Athena Tapınağı, K6 açması, Oval Yapının Kuzeydoğusu

Derinlik: *4.60-3.00 m

Torba No:

Ağız Çapı: 15 cm.

Yükseklik: 2.1 cm.

Hamur: Kalsit ve az mika katkılı, orta sertlikte, gri renkte (10 YR 5/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Oldukça dışa çekik badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumşak geçiş.

Üretim Yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 530-510

Benzerleri: Seifert 2004, Taf. 23, Kat. No. 101.

Kat. No. 10

LEVHA 36

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m – 1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 19 cm.

Yükseklik: 12.5 cm.

Hamur: Bol ve ince mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı,. Ağızdan boyuna yumuşak geçiş, Ağız boyun geçişinde, çok ince silme-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısı.

Benzerleri:Dupont 1998, Şek. 23.8 c; Seifert 2004, Taf. 49, Kat. No. 118; Voigtlander 1988, Abb. 46-35.

Kat. No. 11

LEVHA 36

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, İlk Yerleşim Alanı sektörü, A3 plan karesi, Demirci Atölyesi Tabanı Üstünden

Derinlik: *6.00 m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.8 cm.

Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur: Gri Seramik. Bol mika, kalsit, kum ve şamot katkılı, orta sertlikte, 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Yüksek, oldukça dışa çekik, iç yüzü hafif içe doğru bastırılmış, ince yastık formunda ağız, ağız-boyun geçişinde ince kademe-silme, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-490

Benzerleri: Dupont 1998, fig 23.7 d; Naso 2005, 81-83, cat. 10; Seifert 2004, Taf. 46, kat. no. 114.

Kat. No. 12

LEVHA 36

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 9-10-5 nolu mezarlar arasından gelen seramikler.

Derinlik: 0.40m.- 0.20m.

Torba No: 84 - No: 353

Ağız Çapı: 16.2 cm.

Yükseklik: 8.6 cm.

Hamur: Mika, bol kalsit katkılı ve kum katkılı,sert, 10 R 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Pişmeden dolayı özü 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Tanım: Dışa çekik, yüksek ve ince, yastık formunda, iç yüzü hafif içe doğru bastırılmış, ağız kenarı.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-500

Benzerleri: Seifert 2004, Taf. 49, Kat. No. 118.

Kat. No. 13

LEVHA 37

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü VI açması, I. tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 2.2 cm.

Hamur: Bol ve ince mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, ağzın hemen altında, belirgin slime-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu

Benzerleri: Johnston 1990, 47, Şek. 7, no.107; Ruban 1991, Şek. 2-1, Dupont 1998, Şek. 23.8 c; Sole 2001, Tav. XXV, Kat. No. 49, env. no. 38184.

Kat. No. 14

LEVHA 37

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, H. Erensoylu, H-5 açması.

Derinlik:1.05 m-0.95 m.

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 5.4 cm.

Hamur: Bol ve ince mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 5/8 (kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında çok ince slime-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-500

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.7 e; Anderson 1954, 136, pl. 7, 22; Selçuk 1997, kat. No. 115.

Kat. No. 15**LEVHA 37**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü 1 açması doğusundaki dolgu-üst yığıntı taş arası.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 2.5 cm.

Hamur: Mika ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu.

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.8 c; Oren 1984, above n.44, 20, Şek. 23.5, 29, Şek. 36-38; İlinkaja-Mozolevskii-Terenozhkhin 1980, 153, fig 27.1, 8.

Kat. No. 16**LEVHA 37**

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV Nolu Açmadan

Derinlik: *1.70-1.80, *(-65)-(-75).m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 7/4) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim Yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-500

Benzerleri:Dupont 1998, Şek. 23.7 e; Voigtlander 1982, Abb. 7, Kat. No. 39.

ETRÜSK AMPHORALARI KATALOG

Kat. No. 1

LEVHA 39

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 17 ve 10 nolu mezarların doğusu.

Derinlik: 0.30m.- 0.00m.

Torba No: 104- No: 472

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 7 cm.

Hamur: İr kalsit, iri taş parçacıkları, az miktarda iri grenli mika, iri taneli kum katkılı, kaba ve sert, özü 10 YR 4/1 (koyu gri), 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey hamur rengine, dış yüzeyde 2.5 Y 7/3 (soluk sarı) renkte, yumurta kabuğu kalınlığında astar.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. İçte doğru belirgin bir kıvrımla omuza bağlanan oldukça kısa boyun. Ağızın hemen altından çıkan kulp izleri.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Rizzo 1990, Fig. 371.

Kat. No. 2

LEVHA 39

Ağız-Boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2010, Athena Tapınağı, güney podyum duvarı önü, Ekrem Akurgal çukuru içinde yer alan teras duvarı doğu bölümündeki duvarın kuzeyi ve taş yığını ön kısmındaki çalışmadan gelen malzeme.

Derinlik: *3.55-3.20 m.

Torba No: 377

Ağız Çapı: Parça çok küçük olduğu için çap alınamadı

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Bol, kalsit mika, koyu renk parçacık, şamot, taşçık katkılı, sert, gözenekli, koyu kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 3/4) renkte, özü pişmeden dolayı koyu gri (10 YR 4/1) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkte astarlı.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, dış yüzü ve iç yüzü yuvarlatılmış, alt kenarı keskin hatlı, ince bant formunda ağız kenarı, ağız kenarından omuza iç bükey geçiş.

Üretim yeri: Etrüsk (?)

Tarih:

Benzerleri:

Kat. No. 3

LEVHA 39

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 11, 9 ve 5 nolu mezarların güneyi.

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 80 - No: 340

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3.15 cm.

Hamur: Mika, kalsit, bol taş parçacığı ve kum katkılı, sert, 7.5 YR 8/3 (pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Ağız oturma düzleminde ince bir çentik. İçte doğru belirgin bir kıvrımla omuza bağlanan oldukça kısa boyun.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö.600-560.

Benzerleri: Rizzo 1990, Fig. 373.

Kat. No. 4

LEVHA 39

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, F 10 karesi, Sur dibindeki kuyunun doğusu.

Derinlik: *2.05-1.72 m

Torba No: Kasa 1-Torba 15

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 3.4 cm.

Hamur: Bol, ince mika, kalsit ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 5/4 (kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astar.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, ağızdan omuza direk geçiş.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Pomey-Long 1992, 191, fig. 2.

Kat. No. 5

LEVHA 40

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.28-1.18 m

Torba No: Kasa 1-Torba 166

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 4.3 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit, kuvars katkılı, sert, 5 YR 4/6 (sarımsı kırmızı) renkten, 5 YR 3/1 (çok koyu gri) renge değişen tonlarda.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde 10 YR 8/4 (çok soluk kahverengi) renkte astar.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, ağız kenarından omuza direk geçiş.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Rizzo 1990, fig. 371.

Kat. No. 6

LEVHA 40

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arası.

Derinlik: *(-58)-(-68) m.

Torba No:

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 4.2.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, sert, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. İçte doğru belirgin bir kıvrımla omuza bağlanan oldukça kısa boyun.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö.590-560.

Benzerleri: Rizzo 1990, fig. 379.

KAYNAKLAR

Abadias, X.A.-Masoliver, P.C.- Retolaza, M.Z.- Trilla, J.T. “ Les Ceràmiques Greques Arcaiques de la Palaià Polis d’Empòrion”, *Monografies Emporitanes* 11, 2000, ss. 285-346.

Abramov, A. P., “Classification and Periodisation of the Amphorae of late 6th and Early 5th Centuries B.C.”, *Sovietskaja Archeologija*, 1993. ss.

Akurgal, E., “ Foça Kazıları ve Kyme Sondajları”, *Anatolia I*, 1956, ss.33-40.

Akurgal, E., *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1990.

Akurgal, E. *Eski Çağda Ege ve İzmir*, İzmir 1993.

Akurgal, E. *Eski İzmir, I. Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı*, Ankara 1993.

Alexandrescu, P. “Necropola tumulara”, Condurachi Em. (ed.), *Histria II*, Bucuresti 1966.

Alpözen, O. – Özdaş, H. - Berkaya, B. *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, 1995.

Anderson J.K., “Excavation on the Kofina Ridges. Chios”, *BSA* 49, 123–182.

Annis, M.B. – Jacobs, L. - Docter, R.F., “Archaic Commercial Amphorae from Carthage: A Technological Analysis”, *Newsletter of the Department of Pottery Technology (Leiden University)* 13, 1995, ss. 53-79.

Astour, Michael C. "Ancient Greek Civilization in Southern Italy", *Journal of Aesthetic Education*", Vol. 19, No. 1, Special Issue: Paestum and Classical, 1985, ss. 23-37.

Athenaeus, *Deipnosophistae*, <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Athenaeus/home.html>.

Aymerich, G. - Aymerich, E.G. "Les Étrusques en Gaule et Ibérie: Du Mythe à la Réalité des Dernières Découvertes", *Etruscan Studies*, Vol.9, Article 17, 2002, ss. 207-226.

Bandurovsky, O.V., "Antychni Amfori z Kurganiv Skifs'kogo Periodu Livoberezhnoi Lisostepovoï Ukrainy (Ancient Amphoras from Barrows of the Scythian Period in the Forrest-Steppe Region of the Left-bank Ukraine)", *Arkheologiya* 1 (Naschonal'na Akademiya Nauk Ukrainy – Institut Arkheologii) 2001, ss.68-79.

Bohlau, J. *Aus Ionischen und Italischen Nekropolen*, Leipzig 1898.

Birzescu I., "Die Handelsamphoren der 'Lesbos rot'-Serie in Istros", *AM* 120, 2005, ss. 45-70.

Blackman, D. - Lentini, M.C. "Ships of Sicilian Naxos, Researches 1998-2001", *BSA* 98, 2003, ss. 387-435.

Boardman, J. "Excavation on Kofina Ridge, Chios", *BSA* XLIX, 1954, ss. 123-182.

Boardman, J. - Hayes, J. *Excavations at Torca 1963-1965, The archaic Deposits I*, Oxford 1966.

Boardman, J. – Hayes, J., *Excavations at Torca 1963-1965, The archaic Deposits II and Later Deposits*, Oxford 1973.

Boky N.M.- Olkhovsky V.S, “Ranneskifsky kourgan na Dneprovskom pravoberezhye (An Early Scythian Kurgan on the right bank of Dnieper)” *RossA* 2 , 1994, ss. 151-163.

Bosch-Gimpera, P., “Phokaians in the Far West: An Historical Reconstruction”, *The Classical Quarterly*, vol.38, no.1/2, (Jan.-Apr.) 1944, ss. 53-59.

Bouloumie, B. *Recherches sur les importations étrusques en Gaule du VIII^e. Au IV^e. Siècle avant J-C.*, Paris-Sorbonne University, Paris 1980.

Bound, M. “The Giglio Shipwreck, A Wreck of the Archaic Period (C. 600 BC) off the Tuscan island of Giglio. An account of its discovery and excavation: a review of the main finds”, *ENALIA Supplement 1*, Athens 1991, ss. 5-39.

Bound, M. “The Pre-Classical Wreck at Campese Bay, Island of Giglio. Second Interim Report 1983 Season”, Paoli F. (ed.), *Studi e Materiali. Scienza dell'antichità in Toscana*, Vol. VI, L'Erma di Bretschneider, Roma, 1991, ss.181-198.

Bourriau, J. - French, P. “Imported Amphorae from Buto Dating from c. 750 BC to the Early 6th Century AD”, *AMPHORES D'ÉGYPTE DE LA BASSE ÉPOQUE À L'ÉPOQUE ARABE, VOL. 1*, 2007, ss. 115-133.

Brann, E. *Athenian Agora Vol. VIII, Late Geometric and Protoattic Pottery*, NewJersey 1962.

Brashinskii, I.B. “K probleme lokalizatsii gruppy amfor s tak nazyvaemymi stakanoobraznymi don'iami (On the problem of localizing a group of amphoras with the so-called tumbler-shaped bottom)”, *KSIA* 174, 1983, ss. 8-10.

Brea, B. - Cavalier, M. *Mylai*, Novara, Istituto Geografico De Agostini 1959.

Calvet, Y.-Yon, M, “Céramique Trouv e   Salamine (Fouilles de la Ville), *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977.

Campbell, M.T. “A Well of the Black-Figured Period at Corinth”, *Hesperia* 7, 1938, ss. 557-611.

Carlson, D.N “The Classical Greek Shipwreck at Tektaş Burnu, Turkey”, *AJA* 107, 2003, ss. 581–600

Carlson, D.N., *Cargo in Context: The Morphology, Stamping, and Origins of the Amphoras from a Fifth–Century B.C. Ionian Shipwreck*. Texas 2004 (Texas A&M Üniversitesi, Yayınlanmamıs Doktora Tezi).

Casson, L. *Antik  a da Denizcilik ve Gemiler*,  ev. Gürkan Engin, İstanbul 2002.

Chamorro ,J.G., “Survey of Archaeological Research on Tartessos”, *AJA*, Vol. 91, 1987, ss. 197-232.

Chistov D.E., “A New complex with conflagration signs dated to the second half of the 6th century BC found at «O» sector of an ancient settlement on Berezan” *Materialy po arkheologii istorii i etnografii Tavriki* (Materials in Archaeology, History and Ethnography of Tauria–Simferopol), Supplementum 4., 2007.

Clinkenbeard, B. “Lesbian Wine and Storage Amphoras a Progress Report on Identification”, *Hesperia* 51, No.3, 1982., ss. 248-267.

Clinkenbeard, B. “Lesbian and Thasian Wine Amphoras: Questions Concerning Collaboration”, *BCH Suppl.* XIII, 1986, ss. 353-362.

Condurachi, E. "Documente Ceramice, Numismatice Şi Epigrafice Inedite", *Histria I*, 1954.

Condurachi, E. "Le Chantier Archeologique de Histria", *MatCerca IX*, Bucuresti, 1970, ss. 177-225.

Cook, J.M. "Old Smyrna, 1948-1951", *BSA 53-54*, 1958-1959, ss. 1-34.

Cook, R.M., "The Wild Goat Style", **R.M. Cook-P Dupont**, *East Greek Pottery*, New York 1998.

Çavdar, M. "Sadberk Hanım Müzesi Amphoraları", *PALMET II*, (Ayrıbasım), İstanbul 1998, ss. 75-115.

Daniel, J.A. *Etruscan Amphorae and Trade in the Western Mediterranean 800-400 BCE*, Texas A&M 2009 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

Dedet, B. - Py, M. "Chronologie et diffusion des importations étrusques en Languedoc oriental", *Gli Etruschi da Genova ad Ampurias (VII-IV secolo AC)*, Atti del XXIV Convegno di studi Etruschi et Italici, Marseille-Lattes 2002, Pise-Rome, Istituti editoriali e poligrafici internazionali, 2006, ss. 121-144.

Dimitriu S., "Cartierul de locuinte din zona de Vest a cetatii in epoca arhaica", Condurachi Em. (ed.), *Histria II*, Bucuresti 1966.

Doğer, E. *Klazomenai Kazısındaki Arkaik Dönem Ticari Amphoraları*, (yayınlanmamış doktora tezi) Ege Üniversitesi, İzmir 1988;

Doğer, E. "Les premieres remarques sur les amphores de Clzomenes", *BCH, Suppl. XIII*, 1986, ss. 461-471.

Doğer, E. “Klazomenai’de Antik Kaynaklara Dayalı Tarımsal İhraç ürünleri üzerine Gözlemler”,*X. Türk Tarih Kongresi (ayrışım)*, TTK Ankara 1990, ss. 701-710.

Doğer, E. *Antik Çağda Amphoralar*, Ege Yayınları, İzmir 1991.

Dominguez, A.J. “Greeks in the Iberian Peninsula”, *Greek Colonisation, An Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas*, Gocha R. Tsetskhladze (ed.), Boston 2006, ss. 429-505.

Dragendorf, H. *Thera, Untersuchungen, Vermessungen und Ausgrabungen in den Jahren 1895-1902, Zweiter Band*, Herausgegeben von F.Frhr.Hiller von Geartringen, Berlin 1903.

Dupont, P., “Amphores Commerciales Archaïques de la Grece de L’est”, *La Parola Del Passato, Rivista di Studi Antichi*, Facicolo CCIV-CCVII, Napoli 1982, ss. 193-208.

Dupont, P., “Classification et Détermination de Provenance des Céramiques Greques Orientales Archaïques D’Istros, Rapport Préliminaire”, *DACIA Revue d’Archaéologie et d’histoire Ancienne* XXVII, nos 1-2, Janvier-Décembre 1983, ss. 1-25.

Dupont, P. “Amphores Archaïques de Grece Propre en Mer Noire. Etat de la Question”, *Il Mar Nero*, II 1995/96, ss. 85-98.

Dupont, P. – Goyon, J. Claude, “Amphores greques archaïques de Gurna: à propos d’une publication récente”, *Sesto Congresso Internazionale di Eggitologia, Atti*, Vol I, 1992, ss. 153-166.

Dupont, P. “Archaic East Greek Trade Amphoras” R.M. Cook-P.Dupont, *East Greek Pottery*, New York 1998.

Dupont, P. “La Circulation Amphorique en Mer Noire a L’Epoque Archaïque, Specificite et Problemes”, *In: Garlan (ed.)*, 1999.

Dupont P., “Arhaic Greek Amphoras from Berezan in the HermitageCollection”, *Borysthenes –Beresan: The Hermitage Archeological Collection*, Volume1, St. Petersburg, 2005, ss. 41–69.

Dupont, P. “Diffusion des amphores commerciales de type Milesian dans le Pont archaïque”, Cobet J., Greave V. von., et.al. (ed.), *Frühes Ionien eine Bestandsaufnahme*, Panionion–Symposion Güzelçamlı, 26. September–1. Oktober 1999, Mainz 2007, ss.621-630.

Empereur, J. Yves- - Simossi, A., “Thasos”, *BCH 114*, 1990.

Erkanal, H. – Artzy, M. - Kouka, O. “2002 Yılı Liman Tepe Kazıları”, 25. *KST*, II, 26-31 Mayıs Ankara 2003, ss.165-177.

Ersoy, Y. “ Klazomenai: 900-500 BC. History and Settlement Evidence”, *Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera*, Abdera, 20-21 October 2001, ss.43-76.

Fantalkin, A. “Mezad Hashavyahu: It’s Material Culture and Historical Background”, *TelAvivJA* 28–1, 2001, ss. 3-165.

Fleet, K. *Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti*, Çev. Özkan Akpınar, Cambridge University Press 1999, İstanbul 2009.

Furtwangler, E.A., “Heraion von Samos Grabungen im Südtemenos”, *AM* 95, 1980.

Furtwangler, E.A. - Kienast, J.H., *Samos Band III, Der Nordbau im Heraion von Samos*, Bonn 1989.

Garcia, I. C. – Padilla, J. S.– Mayorga, J.M. – Aguilar, E. “Cerámicas Griegas Arcaicas en la Bahía de Málaga”, *Monografies Emporitanes 11*, 2000, ss. 189-205.

Gassner, V. “Insula II: Spatarchaisch-Frühklassische Amphoren aus den Grabungen 1990/1991”, *Velia, Studi e ricerche*, a cura di. Giovanni Greco-Frits Krinzinger, Modena 1994.

Gjerstad, E., "Pottery from Various Parts of Cyprus", *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977.

Grace, V. “Samian Amphoras”, *Hesperia*, vol. 40, no.1, (Jan. –Mar.) 1971, ss. 52-95.

Grace, V. “Satmped Amphora Hendles Found in 1931-1932”, *Hesperia* 3, 1934, ss. 197-300.

Grach, N.L. *Nekropoli Nimfeya (Nekropolis of Nymphaion)*, Sank–Petersburg, 1999.

Graeve, V. Von “Der Schnitt auf dem Gipfelplateau des Kalabaktepe”, *İstMitt* 40, 1990, ss. 39-43, ss. 39-50.

Grandjean, Y. “Établissement D’Une Typologie des Amphores Thasiennes”, *BCH* 116, 1992.

Gras, M. *Trafics tyrrhéniens archaïques*. Rome: Ecole française de Rome 1985.

Greene, E. – Lawall, M.L. - Polzer, M.L. “Inconspicuous Consumption: The Sixth Century B.C.E. Shipwreck at Pabuçburnu, Turkey”, *AJA* 112, 2008, ss. 685-711.

Greene, E.S. – Leidwanger, J. - Özdaş, H. A. “Two Early Archaic Shipwrecks at Kekova Adası and Kepçe Burnu, Turkey”, *IJNA*, vol.40, 2011, ss. 60-68.

Haggis, D.C. – Scarry, C.M. – Cook, M.S. – Snyder, L.M. - Fitzsimons, R.D. “Excavations at Azoria, 2003–2004, Part 1, The archaic civic complex”, *Hesperia* 76, 2007.

Hamza O., “Qedua”, *CahCerEg* 5, 1997, ss. 81–102.

Herodotos, *Herodot Tarihi*, çev. Müntekim Ökmen, İstanbul 1991, Remzi Kitabevi.

Hesnard, A. “Épave Écueil de Miet 3”, *Les Étrusques en mer*, Épave d’Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002.

Holland, Louise A., “A Phocaeen Version of an Etruscan Tale”, *AJA*, vol. 41, No.3, (Jul-Sep 1937).

Isler, H.P. “Samos: La Ceramica Arcaica”, *les Céramiques de la Grèce de l’Est et leur diffusion en Occident* (Actes du Coll. Int. Du. CNRS n. 569, Naples, Julliet 1976), Centre Jean Berard 1978, ss. 71-84.

Johnston, A.W. “Imported Greek Storage Amphoras and Grafiti on Attic Vases”, *Excavations at Kition. The Non Cypriote Pottery*, Nicosia 1981.

Johnston,, A.W. “KOMMOS: Further Iron Age Pottery”, *Hesperia* 74, 2005, ss.309-393.

Kacharava, D. “Greek Imports of Achaic and Classical Times in Cholchis”, *AA* 1995, ss. 63-67.

Karageorghis, V., *The Excavations in the Necropolis of Salamis*, II, 1970.

Karageorghis, V., "Pottery From Kition", , *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977

Kerschner, M. - Mommsen, H. "Transportamphoren milesischen Typs in Ephesos. Archäometrische und archäologische Untersuchungen Zum Handel im Archaischen Ionien", *Synergia* Band I (Wien) 2005, Ss. 119-130.

Kleiner, G. – Hommel, P. – Müller-Wiener, W. "Panionion und Melie" Berlin 1967.

Knigge, U. *Kerameikos IX*, Berlin 1976.

Knigge, U. *Der Kerameikos von Athen, Führung Durch Ausgrabungen und Geschichte*, Deutsches Archäologisches Institut Athens, Berlin 1988.

Kopylov, V.P. "The Place of the Taganrog Settlement within the System of the Early Greek Colonies in the Region to the North of the Black Sea (New and unpublished materials from the museums of the Rostov Region and private collections)", *Ancient Civilization* 6, 1-2, Leiden 1999, ss. 1-11.

Koukouli, Chrysanthaki Ch. "The Cemeteries of Abdera" *Necropoles et Sociétés Antiques* (Grèce, Italie, Languedoc) Actes du Colloque International de Lille 1991, Naples (Cahiers CJB XVIII). 1994, ss. 33-77.

Lamb, A. "Antissa", *BSA* 32, 1931-1932, ss. 41-67.

Lambrino, M. "Les Vases Archaiques D'Histria" Bucuresti, 1938.

Lazarov, M. "Targoviiata na Khios sas zapadnopontiiskite gradove" *Izv Varna* 18 [33], 1982, ss. 5-15.

Lawall, M. L. *Transport Amphoras and Trademarks: Imports to Athens and Economic Diversity in the Fifth Century B.C.*, A dissertation submitted in Partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Classical Art and Archaeology) in the University of Michigan 1995.

Lawall, M. L. "Ilion before Alexander: Amphoras and Economic Archaeology", *Studia Troica*, Band 12, 2002, ss. 197-243.

Lecuyot, G. "Amphores de la Basse Époque à l'époque copte provenant de Saqqâra, secteur du mastaba d'Akhetetep", Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D'Égypte de la Basse Époque à l'époque arabe, CahCerEg* 8-1, Kahire, 2007, ss. 199-206.

Leipunskaya, N.A. "Les amphores" La culture de la population d'Olbia et de son territoire à l'époque archaïque (Kul'tura naselenija Ol'vii i ee okrugy v arkhaicheskoe vremja), 1987, ss. 87-102.

Leipunskaja, N.A. "Chios Amphorae and Trade Relations Between Olbia and Chios" (Amfori Xiosa i Olbiisko-Xiosskie Torgovyyie Otnoseniya), *Sea Trade in North Black Sea Region*, Kyiv 2001.

Long, L. – Miro, J. - Volpe, G. "Les épaves archaïques de la pointe Lequin (Porquerolles, Hyères, Var).", *Etudes Massaliotes* 3, 1992, ss. 199-234.

Long, L. – Sourisseau, J.C., "Épave de Bon Porte 1", *Les Étrusques en mer*, Épave d'Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002, ss. 42-47.

Lordkipanidze, O. "Colchis in the Early Antique Period and Her Relations with the Greek World" *Archeologia* 19, Warsaw, 1968, ss. 15-44.

Marchand, G. “Essai de Classification typologique des Amphores étrusques”, *Documents d'Archéologie Méridionale* 3, 1982, ss. 145-158.

Marchenko, K.- Domanskiy, Y. “ Kompleks veshchestvennykh nakhodok na antichnom poselenii Staraya Bogdanovka 2 (The Complex of Artifacts Found on the Antique Site of Staraya Bogdanovka 2)”, *MatIsslA*, 1983.

Masslenikov, A.A. “Ancient Greeks in the Crimean Azov Sea Region”, *Journal of Ancient History* 2 (213), 1995, ss. 78-93.

Mattingly, H. “Coins and Amphoras, Chios, Samos and Thasos in the 5th Century B.C.”, *JHS* 101, 1981, ss. 78-86.

Möller, A. *Naukratis, Trade in Archaic Greece*, New York 2000.

Monachov S.Ju., *Grecheskie amfory v Prichernomor'e:kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.*, Saratov 1999.

Monachov, S.Ju. “Quelques séries d’amphores grecques des VIIe – Ve s. av. n. é. au nord de la Mer Noire”, Garlan Y. (ed.), *Actes du Colloque international CNRS Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire*, İstanbul, IFEA, 26, 1994, Publications de l’Université de Provence, 1999, ss. 163-194.

Monachov, S.Ju., *Grecheskie amfory v Prichernomor'e:kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.*, Saratov 1999.

Monakhov, S.Ju. “Amphorae from Unidentified Centres in the Northern Aegean (the so-called “Proto-Thasian” Series Accoding to Zeest)”, *BSS 1, The Cauldron of Ariantas, Studies Presented to A.N. Scegllov on the Occasion of His 70th Birthday*, Edited by Pia

Guldager Bilde, Jakob Munk Højte & Vladimir F. Stolba Aarhus University Press 2003, ss. 247-259.

Morel, J.P. “Phocée et ses colonies d’Occident”, *Phocée et la Fondation de Marseille, Musée d’Histoire de Marseille*, 1995, ss.18-29.

Naso, A. “Funde aus Milet XIX. Anfore commerciali archaiche a Mileto: rapporto preliminare”, *AA* 2, 2005, ss. 73-84.

Naveh, J. “Mezad Hashavyahu”, *IEJ*, Vol.12, no. 2, 1962, ss. 89-113.

Niemeier, W.D. “Die Zierde Ioniens”, *AA* 3, 1999, ss. 373-413.

Okan, E. *Foça Açıklarında Denizden Ele Geçen Ticarî Amphoralar*, İzmir. 2003 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

Okhtonikov, S.B. “The Chorai of the Ancient Cities in the Lower Dniester Area (6th century BC – 3rd century AD)”, Bilde P.G., Stolba V.F. (ed.), *Surveying the Greek Chora. The Black Sea Region in a Comparative Perspective*, Aarhus University Press, 2006, ss.81-98.

Onayko, N.A. *Arkhañeskii Torik Anticniy Gorod na Severo-Vostoke Ponta (Archaic Torikos, An Ancient Town in the North-eastern Black Sea Area)*, Moskova 1980.

Oren, E.D., “Migdol: A New Fortress on the Edge of the Eastern Nile Delta”, *BASOR* 256, 1984, s. 7-44.

Özdaş, A. *Harun Anadolu’da Tekne Tipolojisi (M.Ö.3000-M.S.400)*, Ankara 2000 (yayınlanmamış doktora tezi).

Özyiğit Ö., “1989 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, 12. KST, Ankara 1990, ss. 127-155.

Özyiğit, Ö., “1990 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 13. KST, Çanakkale 1991, ss. 99-123.

Özyiğit, Ö., “1991 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 14. KST, Ankara 1992, ss. 1-23.

Özyiğit, Ö., “1992 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 15. KST, Ankara 1993, ss. 11-36.

Özyiğit, Ö. “1993 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, 16. KST, Ankara 1994, ss. 425-454.

Özyiğit, Ö., “1994 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 17. KST, Ankara 1995, ss. 1-26.

Özyiğit, Ö., “1995 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 18. KST, Ankara 1996, ss. 1-26.

Özyiğit, Ö., “1996 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, 19. KST, Ankara 1998, ss. 763-794.

Özyiğit, Ö., “1998 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 21. KST, Ankara 1999, ss. 33-46.

Özyiğit, Ö.- Erdoğan, A. “Les sanctuaires de Phocée à la lumière des dernières fouilles”, *Les Cultes des Cités phocéennes, études massaliètes* 6, 2000, ss.11-23.

Özyiğit, Ö., “1999 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 22. *KST*, İzmir 2000, ss. 1-14.

Özyiğit, Ö., “2000-2001 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 24. *KST*, Ankara 2002, ss. 333-350.

Özyiğit, Ö., “2002 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, 25. *KST*, Ankara 2003, ss. 441-452.

Özyiğit, Ö., “2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 27. *KST*, Antalya 2005, ss. 73-88.

Özyiğit, Ö., “2005 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 28. *KST*, Çanakkale 2006, ss. 341-354.

Özyiğit, Ö., “2006 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, 29. *KST*, Kocaeli 2007, ss. 489-512.

Özyiğit, S., *Foça, Phokaia*, İzmir 1998.

Pelagatti P., “L'attività della Soprintendenza alle antichità della Sicilia Orientale, Parte I. Naxos. L'area urbana”, *Kokalos* 22–23, 1976-77.

Peristeri-Otatzi, C. “Amphores et timbres amphoriques d'Abdere”, *BCH Suppl.* 13, 1986, ss. 491-496.

Petrie, W.M.F. *Naukratis I*, London 1886.

Petrie W.M.F., *Tanis II: Nebesheh (Am) and Defenneh (Tahpanhes)*, London, Trübner & Co. 1888.

Piri Reis, *Kitab-I Bahriye*, Historical Research Foundation, İstanbul Research Center 1988.

Pomey, P. – Long, L., “Les Premiers Échanges Maritimes du Midi de la Gaule du VI. au III. av. J. C.”, *Marseille Grecque et la Gaule Collection Etudes Massaliotes* 3, 1992, ss. 189-198.

Plinius, *Naturalis Historia*, http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/home.html.

Py, F. - Py, M. “Les amphoras etrusques de Vounage et de Villevieille, Gard.”, *MÉFRA* 86, 1974, 141-254.

Py, M. “Les Amphores etrusques de Gaule Meridionale: Atti dell’incontro di studio, 5-7 Dicembre, 1983,” In *Il Commercio Etrusco Arcaico*, edited by M. Cristofani, Rome: Consiglio Nazionale delle Ricerche, 1985

Py, M. “Amphores étrusques”, *LATTARA* 6, 1993.

Py, M. “Amphores étrusques”, M.Py-A. Adroher Auroux- C. Sanchez, *Corpus des Céramiques de l’âge du Fer de Lattes (Fouilles 1963-1999)*, *LATTARA* 14, Vol.2, Lattes 2001, ss. 15-44.

Rizzo, M.A. *Complessi tombali dall’ Etruria meridionale, Le anfore datrasporto e il commercio etrusco arcaico* I, Rome 1990.

Roberts, S.R. – Glock, A. “The Stoa Gutter Well a Late Archaic Deposit in the Athenian Agora”, *Hesperia*, Vol. 55, No. 1. (Jan. – Mar., 1986), ss. 1-74.

Roebuck, C. "Pottery from the North Slope of the Acropolis", *Hesperia IX*, 1940, ss. 141-260.

Ruban, V. V. "An Attempt of Classification of So-called Milesian Amphorae from the Lower Bug Area", *Soviet Archaeology* 2, 1991, ss. 182-196.

Sais 2007, <http://www.dur.ac.uk/penelope.wilson/3o2007.html>.

Sartiaux, M.F. "Note sur l'exploration de l'ancienne Phocée", *Communication lue à l'Académie des Inscriptions et Belles lettres*, 1914, ss.6-13.

Sartiaux, M.F., *Eski Foça. Foça Tarihine Genel Bir Bakış*, Ege Turizm Cemiyeti Yayınları: 6, İzmir 1952, ss.35-40.

Sartiaux, M.F., "Nouvelles recherches sur le site de Phocée", *Compte Rendu Acad. Inscr. Et Belles Lettres*, 1921, ss.119-129.

Schattner, T.G. "Cerámicas jonias de Didyma y de Samos: Algunos Aspectos Técnicos y metodológicos", Bonet P.C. i Retolazza M.S. (ed.), *Cerámiques Jònies D'època Arcaica: Centres de Producció i Comercialització al Mediterrani Occidental*. Actes de la Taula Rodona celebrada a Empúries, els dies 26 al 28 maig de 1999, ss. 47-55.

Schattner, T.G., "Die Fundekeramik" *Tuchelt et al* 1989, ss. 201-204.

Seifert, M. - Yalçın, Ü. "Milet'te Arkeometrik Araştırmalar" *AST X*, 1994, 15-38, ss. 15-38.

Seifert, M. *Herkunftsbestimmung archaischer Keramik am Beispiel von Amphoren aus Milet*, BAR International Series 1233, 2004.

Selçuk T., 1992–1995 Yılları Arasında Phokaia kazılarında Bulunmuş Amphoralar, İzmir. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Sezgin Y., *Klazomenai Akpınar Nekropolisi Ticarî Amphoraları*, İzmir.1998, (Yayınlanmamış Lisans Tezi).

Sezgin, Y. “Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony” *Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera*, Abdera, 20-21 October 2001, ss. 169-181.

Sezgin, Y. *Arkaik Dönem Doğu Yunan Ticari Amphoraları Sorunu*, İzmir 2009, (yayınlanmamış doktora tezi).

Serdaroğlu, Ü. “ Foça Kazılarında Bulunan Arkaik devir Mimarlık Eserleri”, *VI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1967, ss.35-40.

Skarlatidou, E. *Απο το αρχαϊκον νεκροταφειο των Αβδηρων*, Thessaloniki. 2000, (Aristotelion Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Skarlatidou E., “The Archaic Cemetery of the Clazmomenian Colony at Abdera”, Moustaka A., Skarlatidou E., M.-C. Tzannes, Ersoy Y. (ed.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*. Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21 October 2001, Thessaloniki, 2004.ss. 249-259.

Slaska, M. “Gravisca, Le Ceramiche Comuni di Produzione Greco-Itale” *Les Céramiques de la Grèce de l’est et leur diffusion en occident*, 6-9 Julliet 1976, Paris 1978, Colloques Internationaux du CNRS, No. 569, ss. 223-230.

Smolarikova, K. *ABUSIR VII, Grek Imports in Egypt, Graeco-Egyptian Relations During the First Millenium B.C.*, Praha 2002.

Smoláriková, K. “Egyptian and Aegean Amphorae from the Saite Shaft Tombs at Abusir”, Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D’Égypte de la Basse Époque à l’époque arabe*, CahCerEg 8–1, Kahire, 2007, ss. 189-197.

Sole L., “Contentitori da Trasporto”, Panvini R. (ed.), *La nave greca arcaica di Gela* (e primi dati sul secondo relitto greco), Caltanissetta, 2001, ss. 64-75.

Sourisseau J.C., “Les amphores commerciales de la nécropole de Rifriscolaro à Camarine: remarques préliminaires sur les productions corinthiennes de type A”, *Camarina, 2600 anni dopo la fondazione*. Nuovi studi sulla città e sul territorio. Atti del Convegno Internazionale, Ragusa, 7 dicembre 2002 /7–9 aprile 2003, Rome, 2006,, ss. 129-147.

Sourisseau, J.C. “Les Importations D’amphores Greques À Marseille Aux VIe et Ve s. av.J.C.: Bilan Quantitatif”, *Monografie Emporitane*, 11, 2000, ss. 137-146.

Stea, G. “Anfore commerciali”, Orlandini P., Castoldi M. (ed.), *L’oikos greco del grande perirrhaterion nel contesto del saggio G*, Ricerche archeologiche all’Incoronata di Metaponto, 4, Milano. 2000, ss. 27-31.

Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*, Çev.Prof. Dr. Adnan Pekman, İstanbul 2005, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Şenol, A.K. *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara 2003

Şenol, A.K. “Helenistik Dönemde Khios ve Losbos Şarabının Mısır’a İhracatı”, *Arkeoloji Dergisi IX*, 2007/1, ss.103-128.

Şenol, G.C.. *Knidos’un Ticari Amphora Üretimi ve Mühürleme Sistemleri*, İzmir 1992.

Tsaravapoulos, A. "E archaia poli tis Chiou", *Horos* 4, 1986, ss. 124-144.

Tuna, N. "İonia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları", *AST* V-I, Ankara 1987, ss. 303-357.

Tzochev, C. "Archaic amphora import at native Thracian sites around Bourgas Bay" (abstract) <http://patabs2.org/Tzochev.html>;

Tzochev, C. "Between the Black Sea and the Aegean: The Diffusion of Greek Trade Amphorae in Southern Thrace", *PATABS I (Production and Trade of Trade Amphorae in the Black Sea)*, Actes de la Table Ronde Internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006, (Eds. D.K.Tezgör-N. Inaishvili), Paris 2010, ss. 97-101.

Tzochev, C. – Stoyanov, T. & Bozkova, A. (ed.), "Archaic Amphora Import from Thracian Sites Around the Bay of Bourgas", *PATABS II (Production and Trade of Amphorae in the Black Sea)*, Acts of the International Round-Table held in Kiten, Nessebar and Sredets, September 26-30, 2007, Sofia 2011., ss. 73-86.

Villard, F. *La Céramiques Grecque de Marseille (VI e-IV e siècle)*, Paris 1960.

Villard, F. "Céramique Ionienne et Céramique Phocéenne en Occident", *La Parola Del Passato*, Vol XXV, 1970, ss. 108-129.

Villing, A. - Schlotzhauer U., "Naukratis and the Eastern Mediterranean: Past, Present and Future", *Naukratis: Greek Diversity in Egypt, Studies on East Greek Pottery and Exchange in the Eastern Mediterranean*, A. Villing-U. Schlotzhauer (ed.), British Museum, Oxford 2006, ss.1-10.

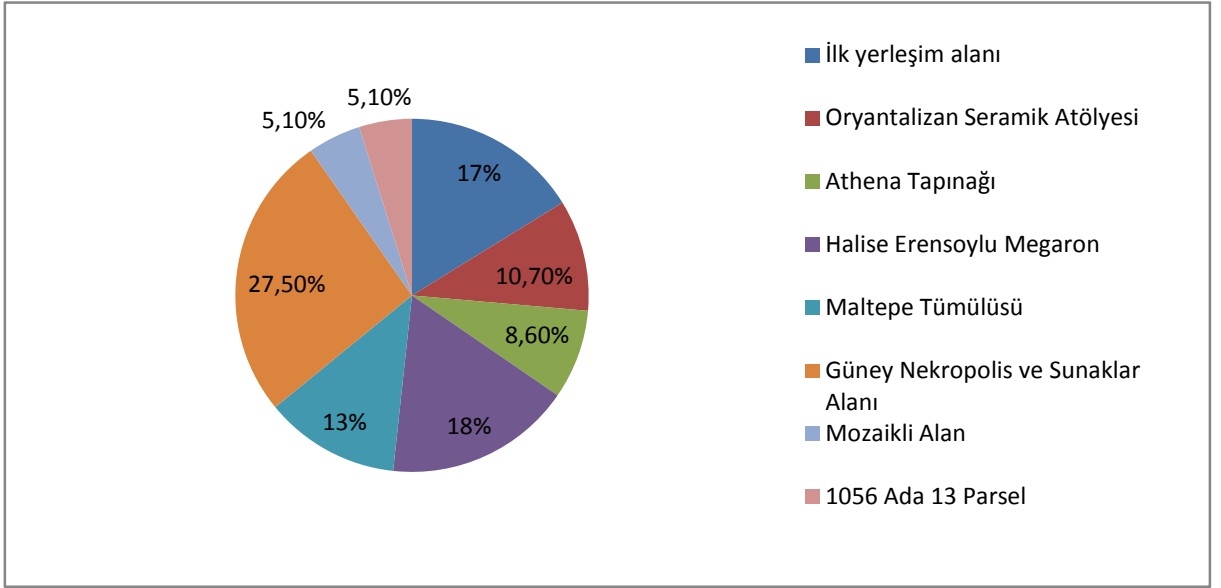
Vinogradov, Y. A. "Selected Findings from the Myrmekion Acropolis", *Études et Travaux XVIII*, Centre d'Archéologie Méditerranéenne de L'Académie Polonaise Des Sciences, 1999, ss. 279-294.

Voigtlander, W. "Funde aus der Insula westlich des Buleuterion in Milet" *IstMitt* 32, 1982, ss. 30-173.

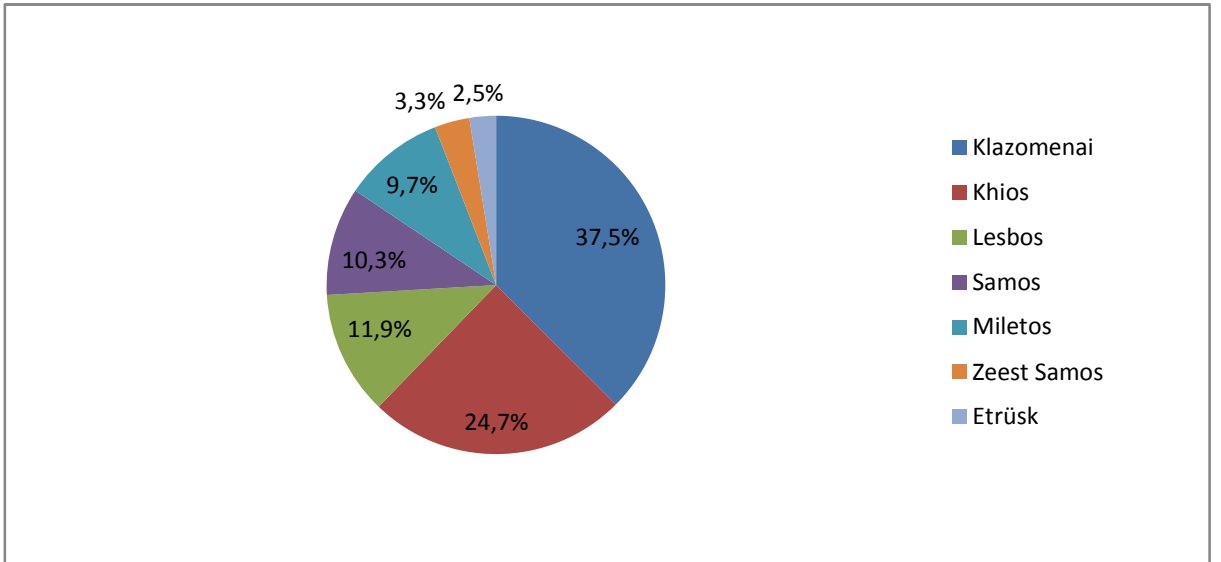
Waldbaum, J.C. - Magness, J. "The Chronology of Early Greek Pottery: New Evidence From Israel", *AJA* 101-1, 1997, ss. 23-40.

Withbread, I.K. "The Application of Ceramic Petrology to the Study of Ancient Greek Amphorae", *BCH Suppl.* 13, 1986.

Zeest, I.B. *Keramiceskaja Tara Bospora*, Moskova 1960.



Tablo 1- Amphoraların Sektörel Dağılımı



Tablo 2- Amphoraların Yüzdesel Dağılımı

	İlk Yerleşim Alanı	Oryantalizan Seramik Atölyesi	Halise Erensoylu Megaron	Athens Tapınağı	Maltepe Tümülüsü	Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı	Mozaikli Alan	Bulut Yeri Belli Olmayan - Deniz Bulutusu	İsmetpaşa Mah. 1056 Ada 13 Parsel	Deniz Bulutusu	TOPLAM
Klazomenai	15	8	8	10	8	16	6	-	3		74
Khios	9	5	3	10	5	11	-	1	4		48
Lesbos	4	4	2	5	2	6	-	3		3	29
Samos	4	1	2	2	1	6	-	-	2		18
Miletos	1	2	2	4	2	4	1	-			16
Zeest Samos	-	-	1	-	2	-	2	-			5
Etrüsk	-	1	-	3	-	2	-	-			6
TOPLAM	33	21	18	34	20	46	9	4	9	3	196

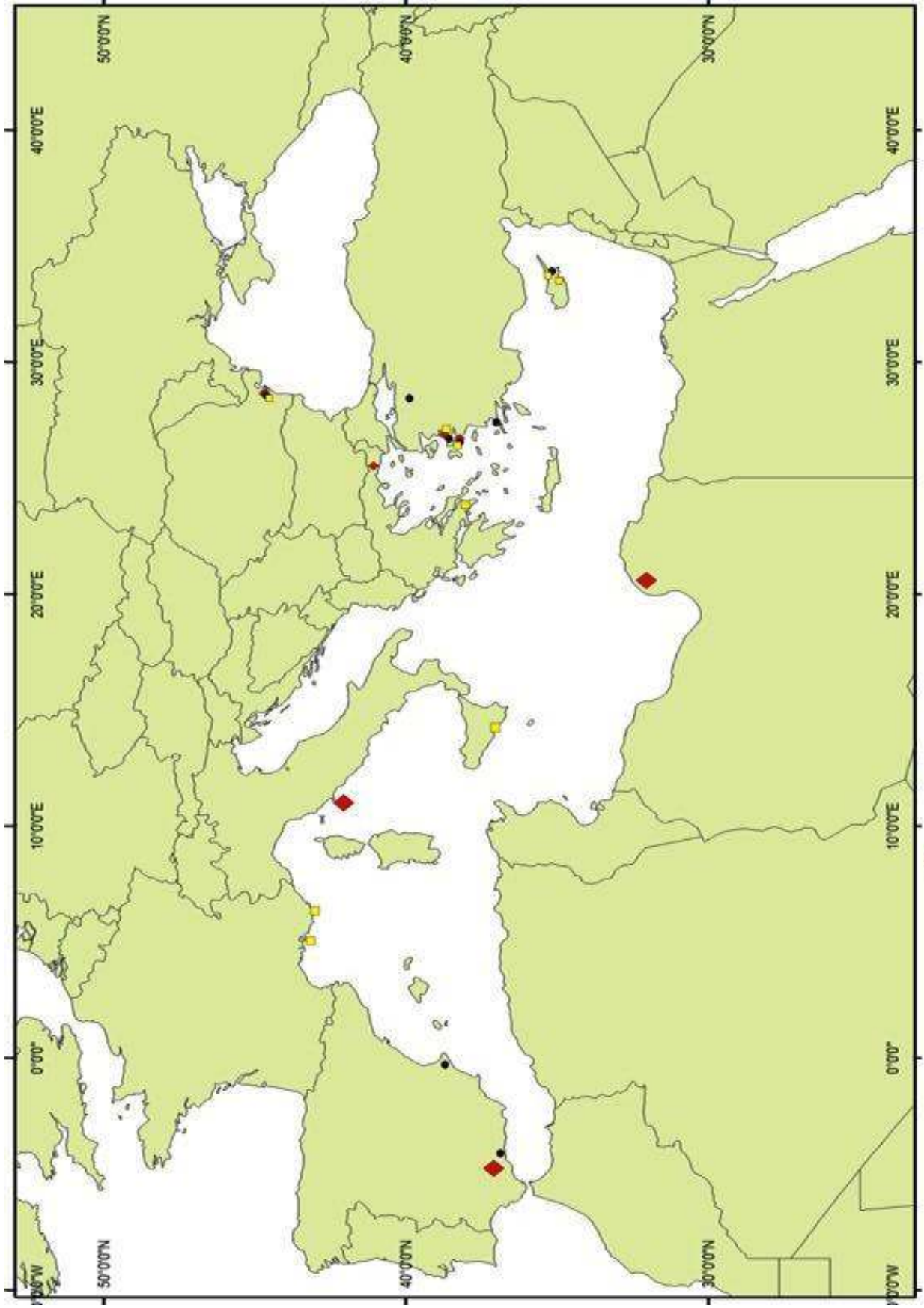
Tablo 3- Amphoraların Sektörlere Göre Dağılımı



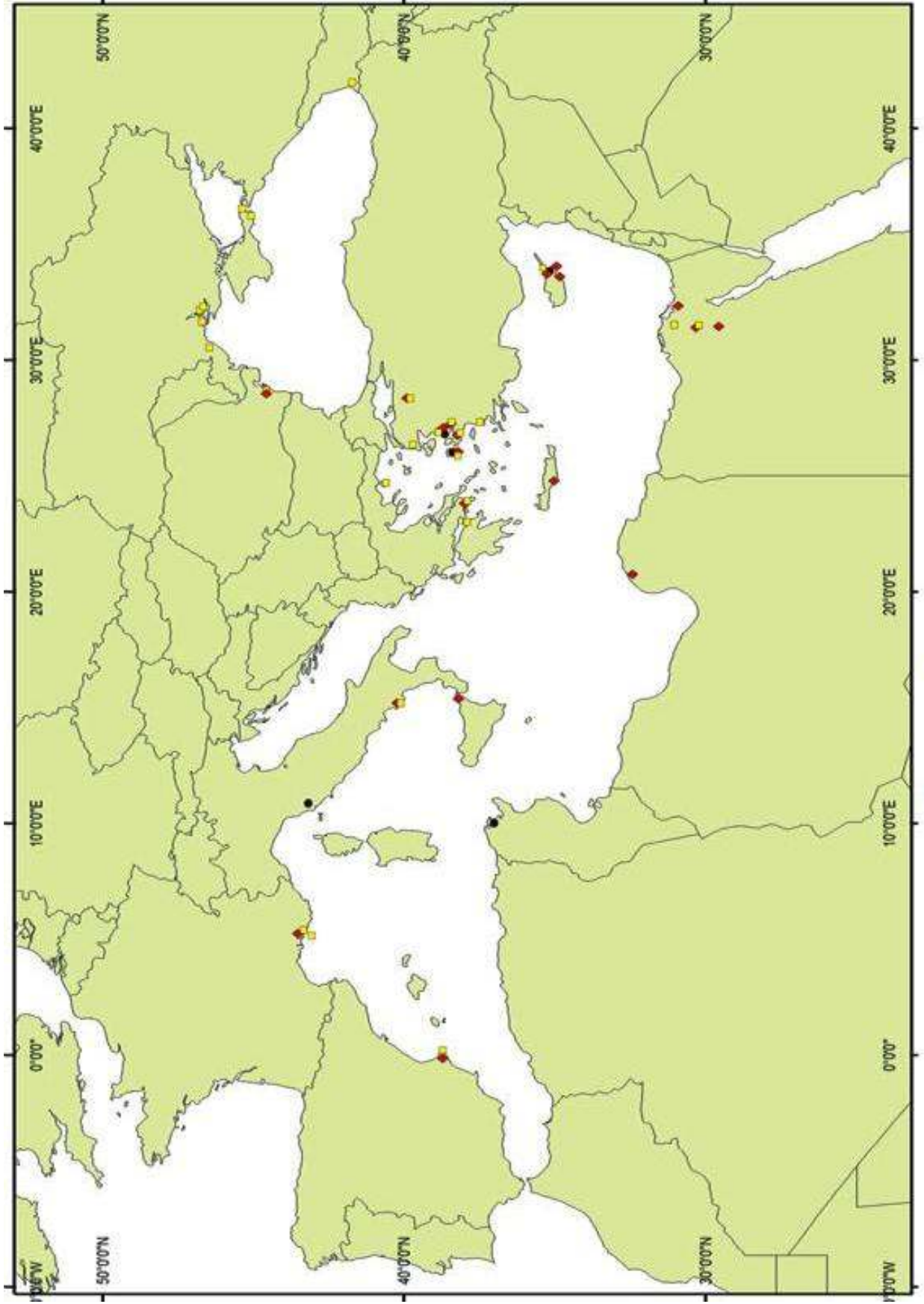
Harita 1- İzmir ve Çevresi



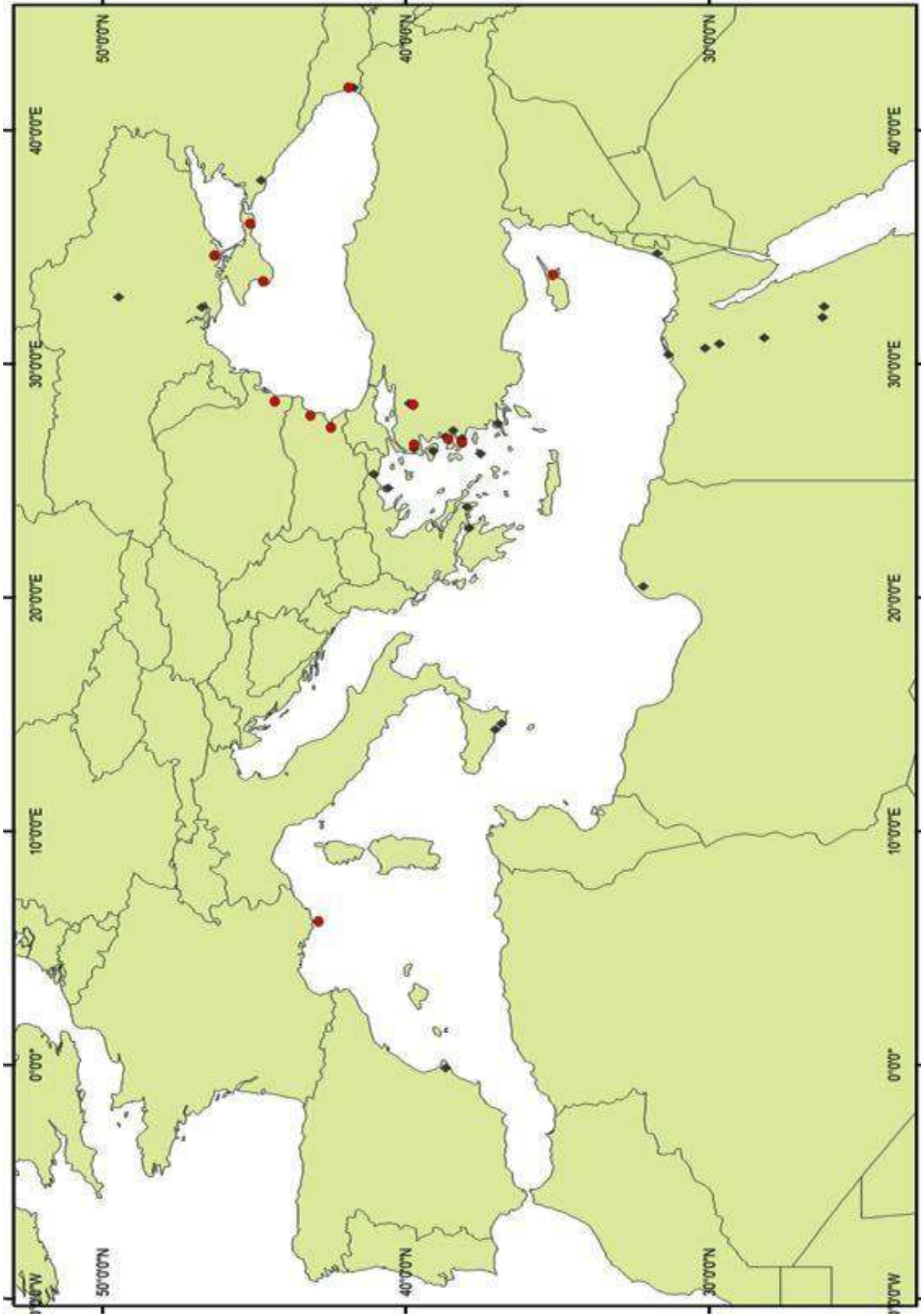
Harita 2- Foça Arkaik Dönem Sektörleri



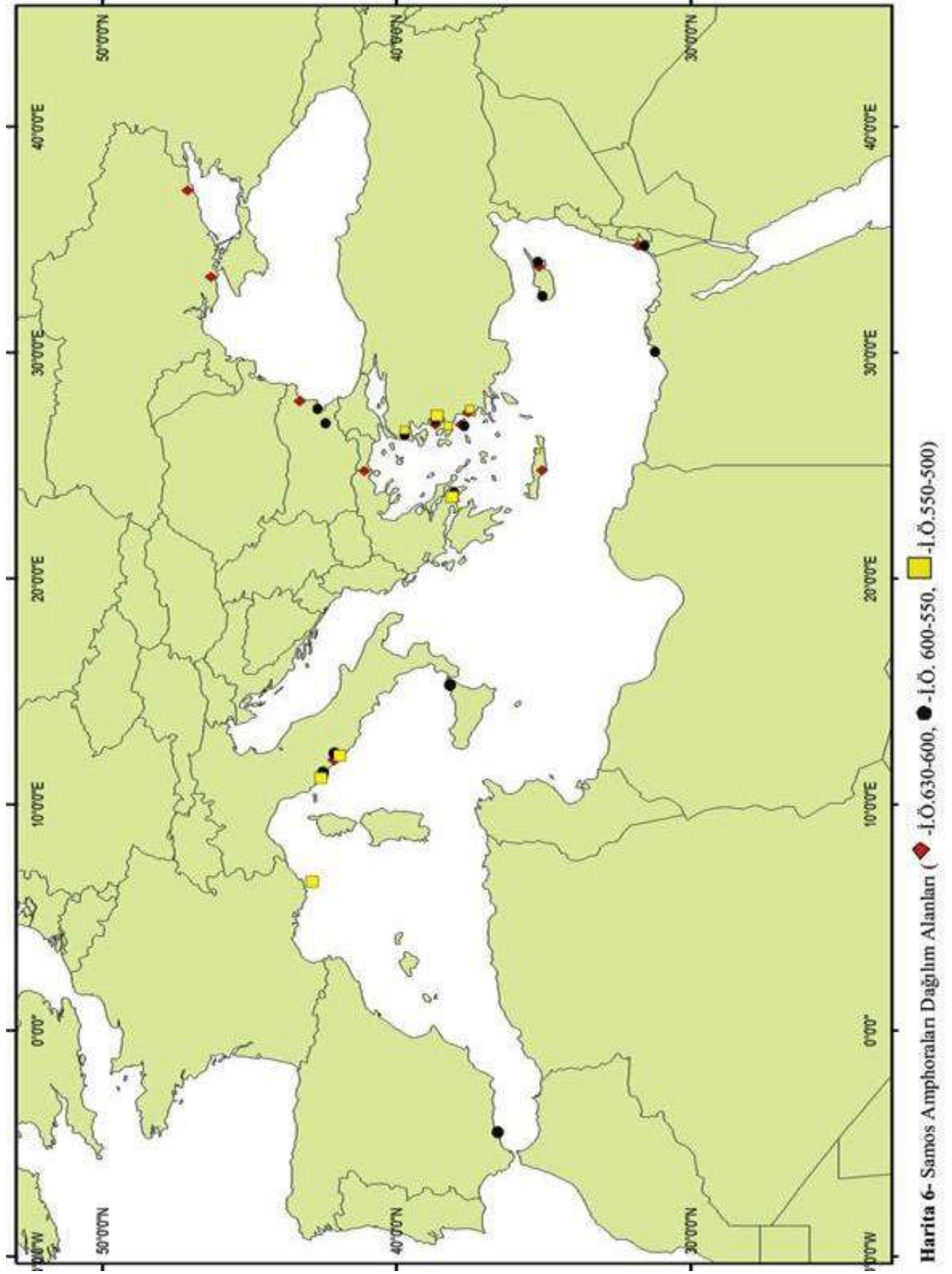
Harita 3- Klazomenai Amphoraları Dağılım Alanları (◆ I.Ö. 550-500, ● I.Ö. 600-650, ■ I.Ö. 650-550)

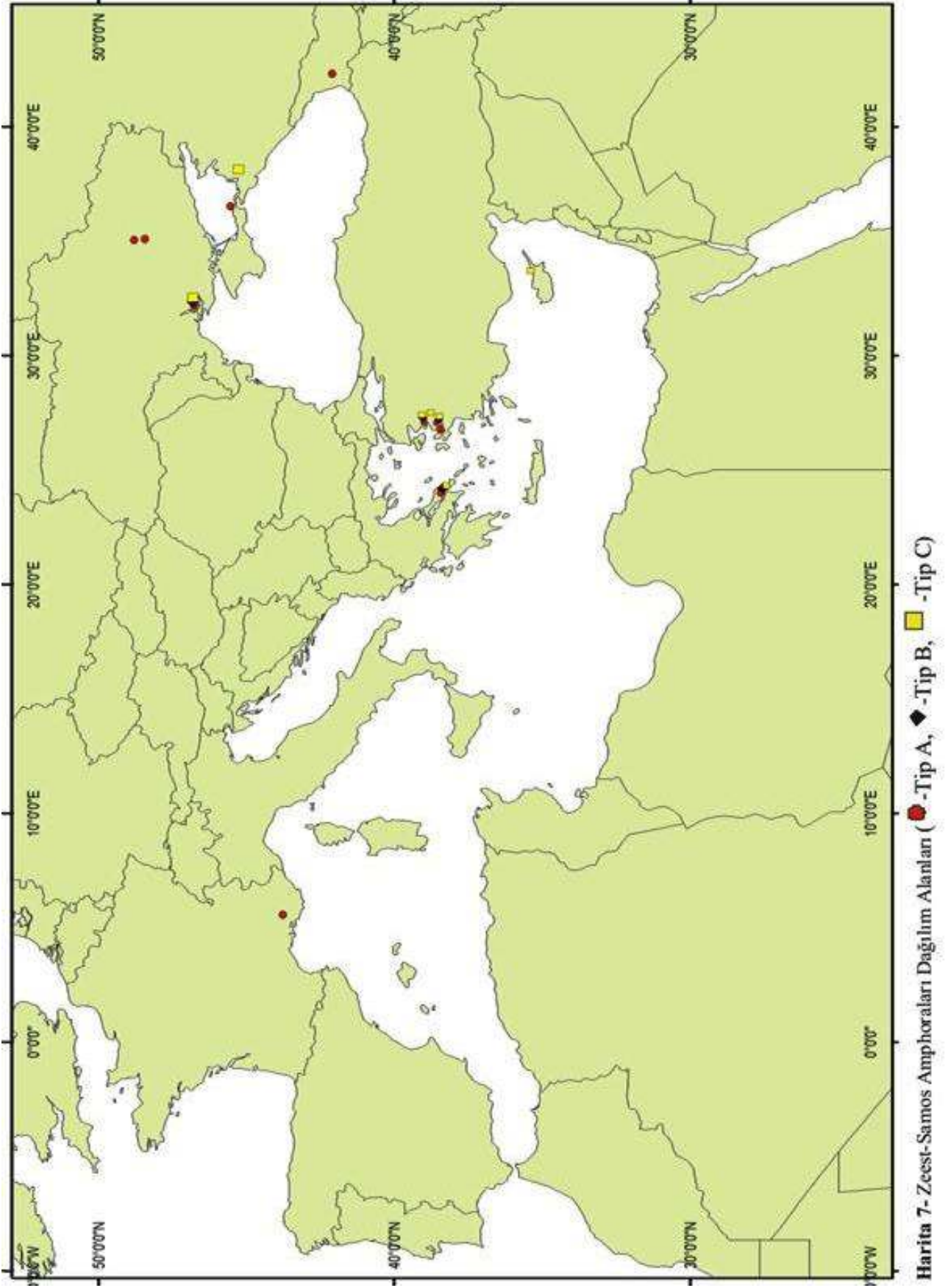


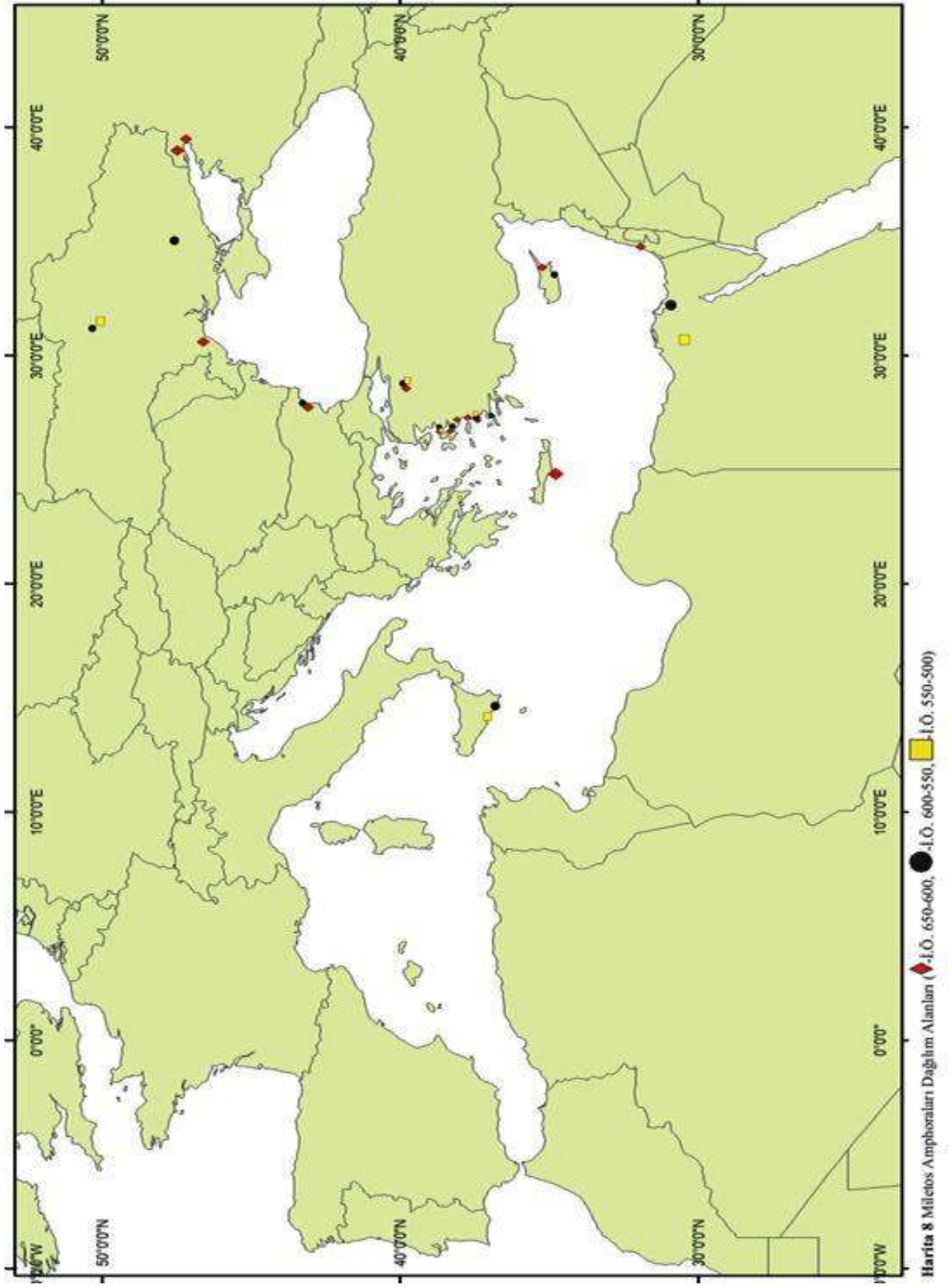
Harita 4- Khios Amphoraların Dağılım Alanları (●-İ.Ö. 650-600, ◆-İ.Ö. 600-550, ■-İ.Ö. 550-490/80)

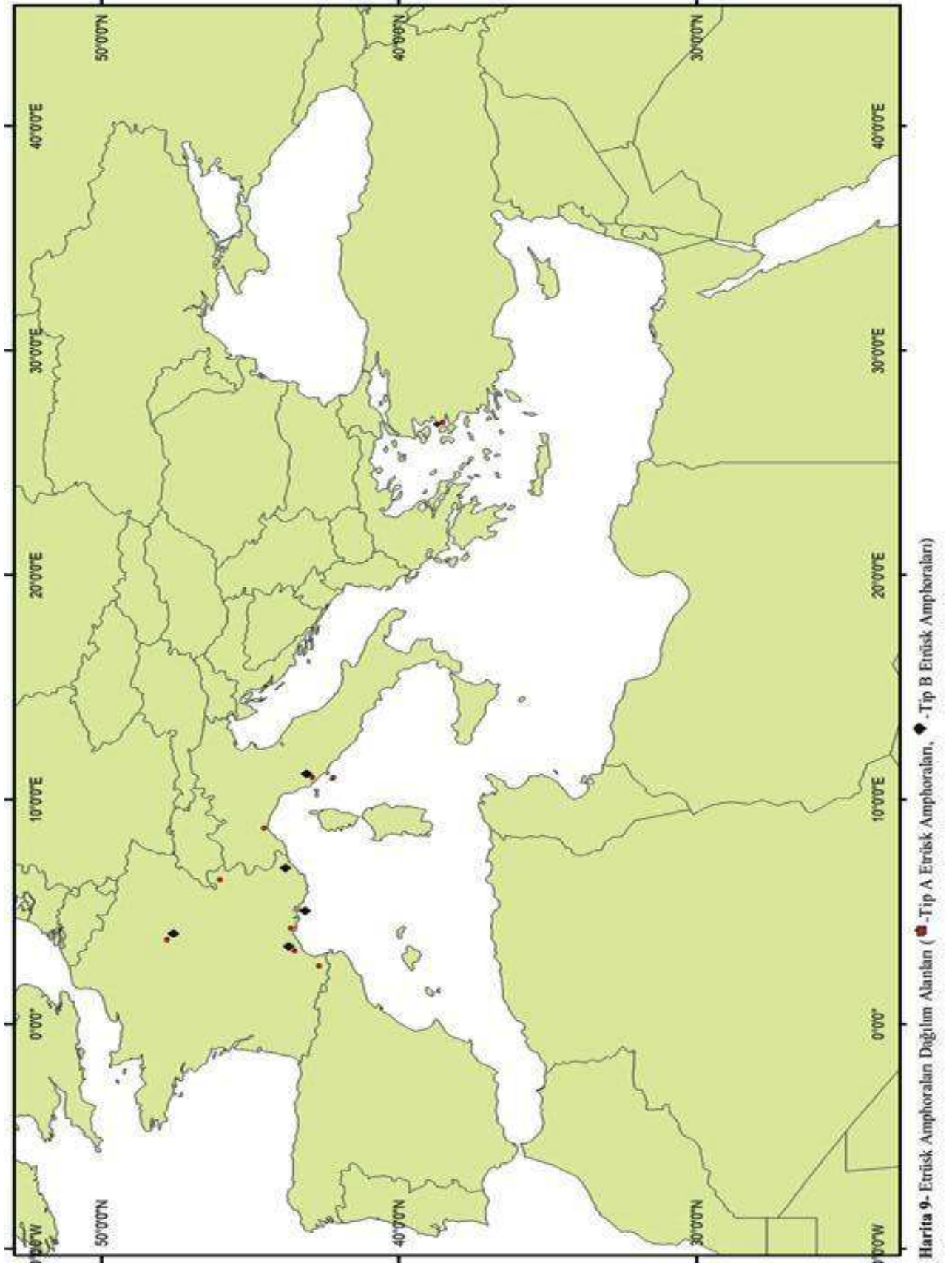


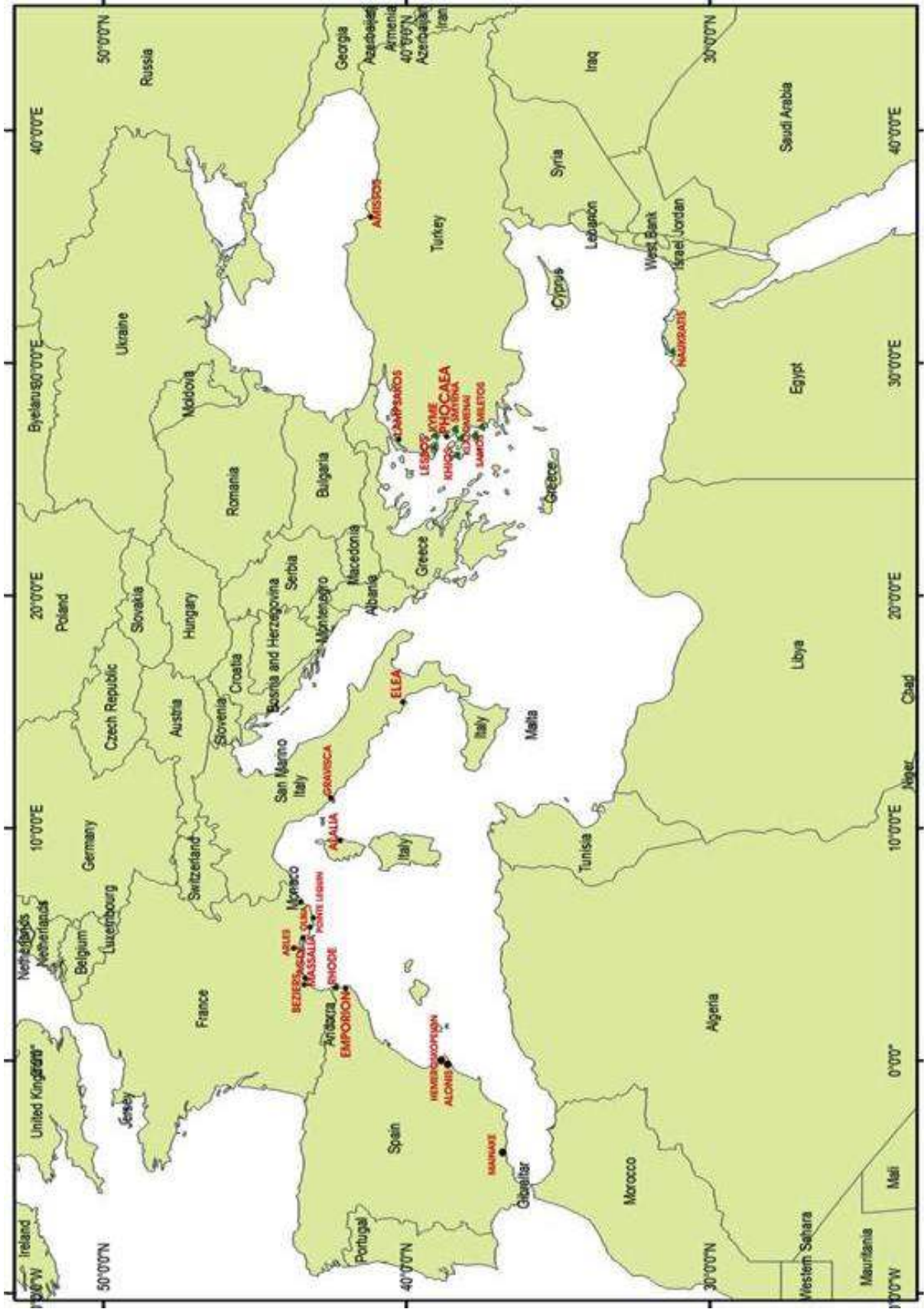
Harita 5- Lesbos Amphoraları Dağılım Alanları (◆-Gri Renkli Lesbos Amphoraları, ●-Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları)







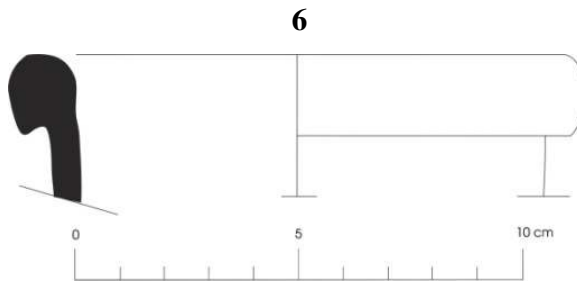
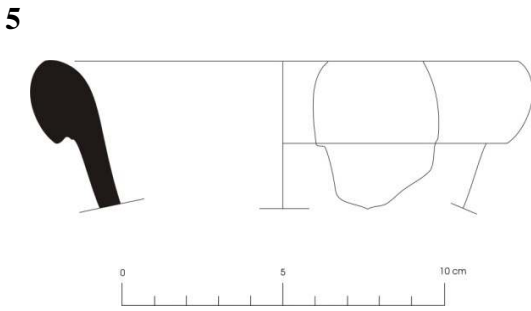
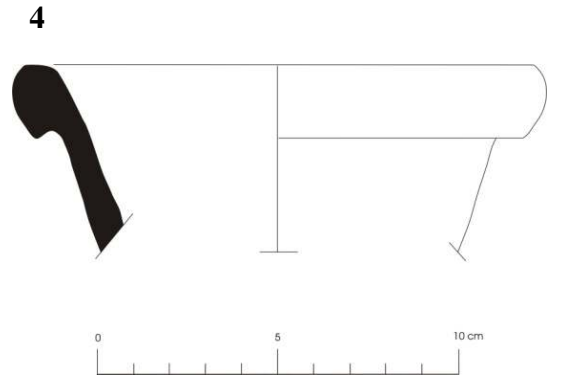
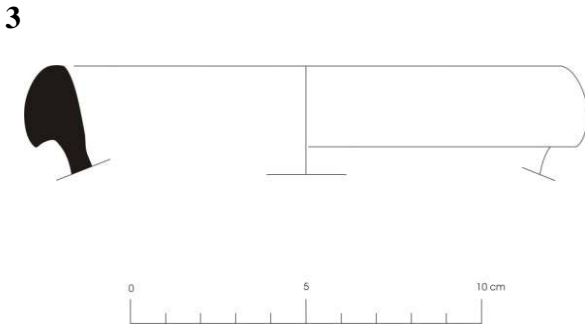
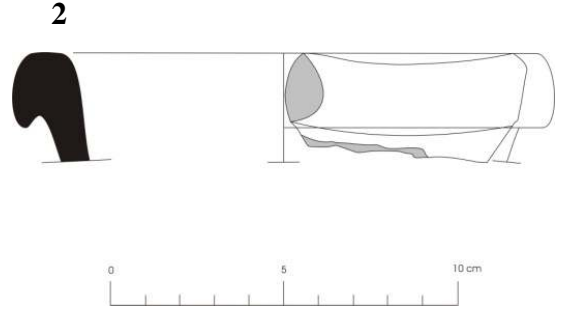
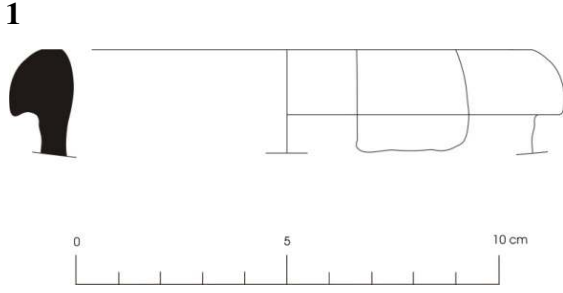




Harita 10- Phokaia Kolonileri, ▲ Phokaia'nın Ticarî İlişki Kurduğu Kentler

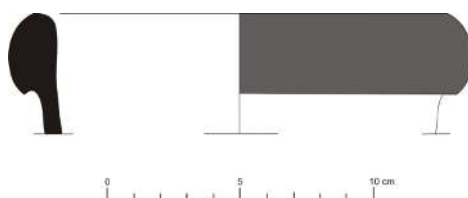
LEVHALAR ve ŞEKİLLER

LEVHA I

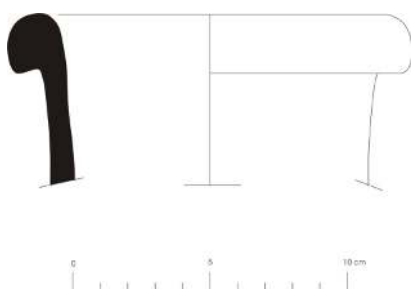


LEVHA 2

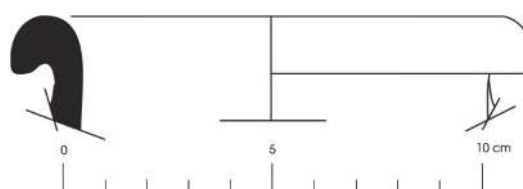
7



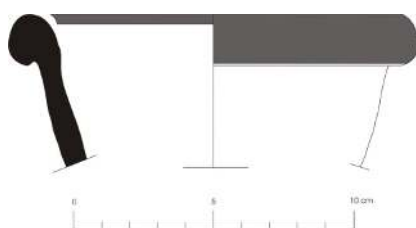
8



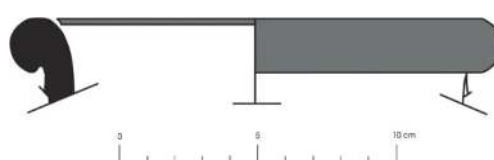
9



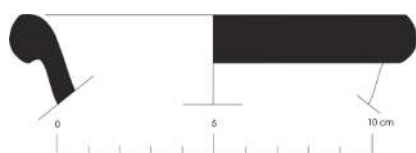
10



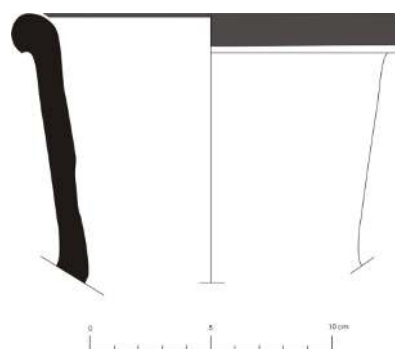
11



12

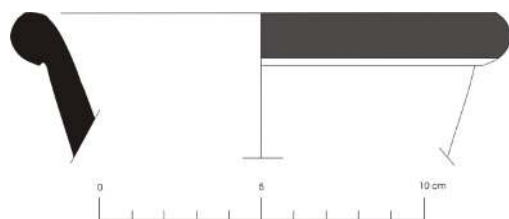


13

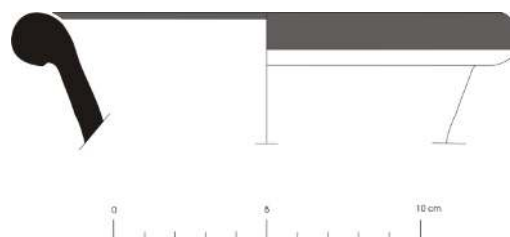


LEVHA 3

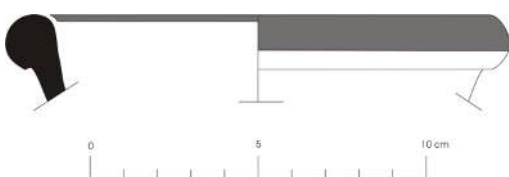
14



15



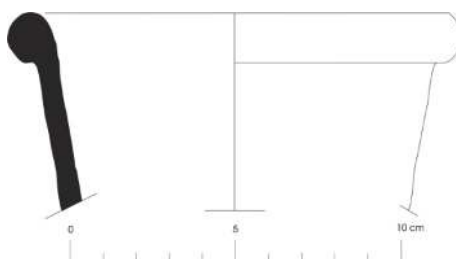
16



17

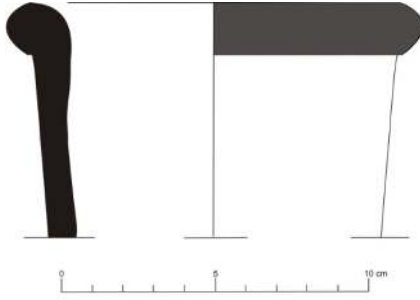


18

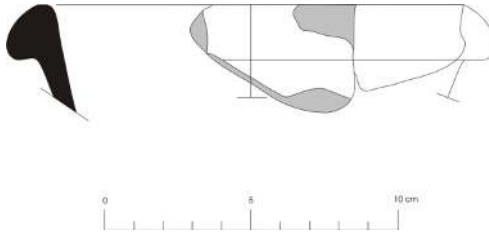


LEVHA 4

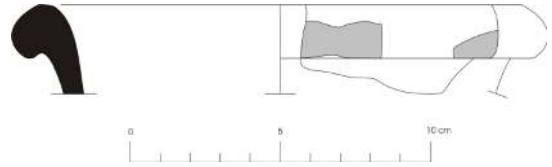
19



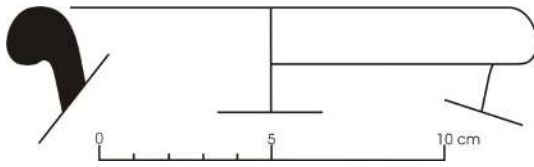
20



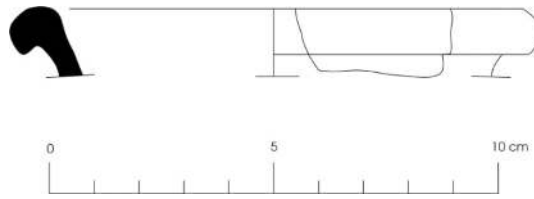
21



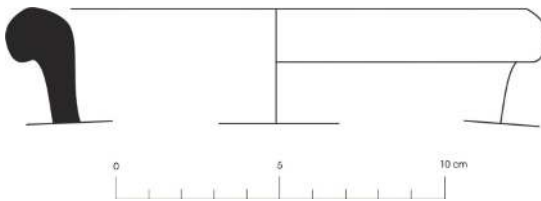
22



23

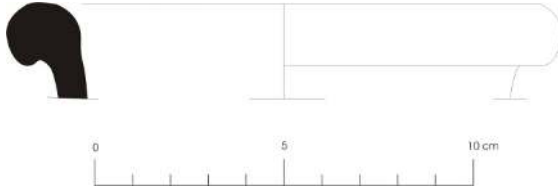


24

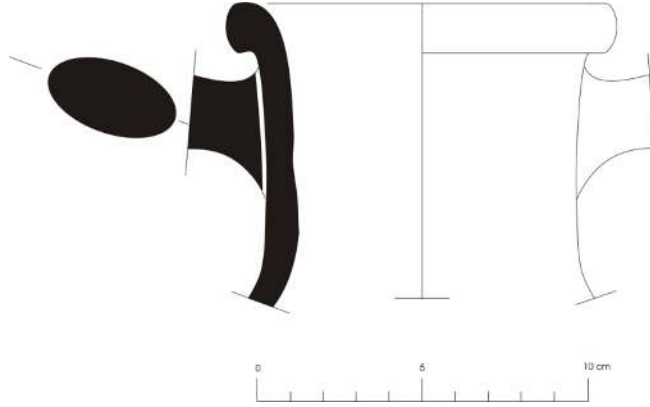


LEVHA 5

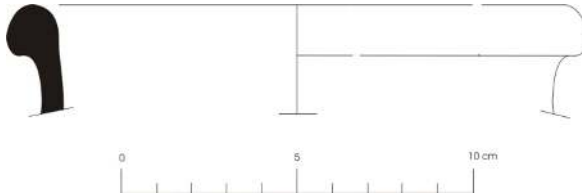
25



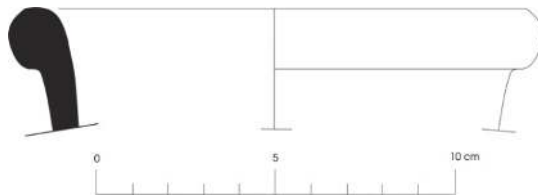
26



27

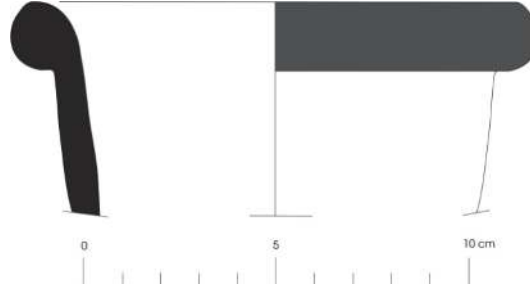


28

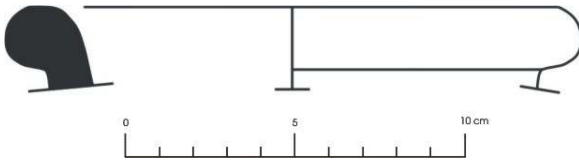


LEVHA 6

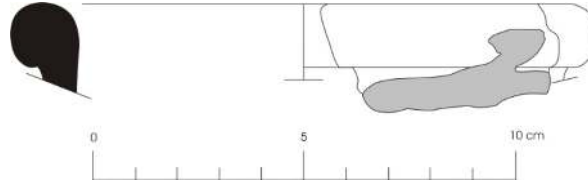
29



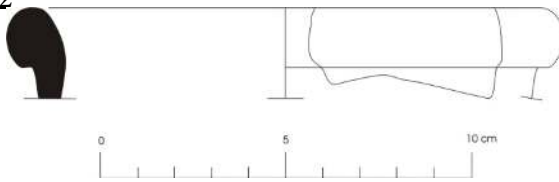
30



31



32

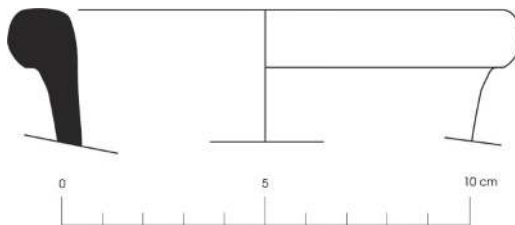


33

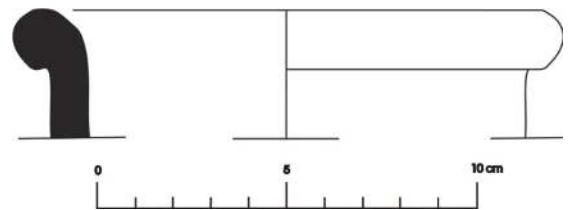


LEVHA 7

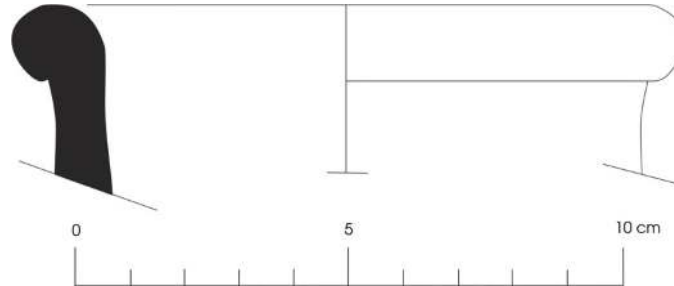
34



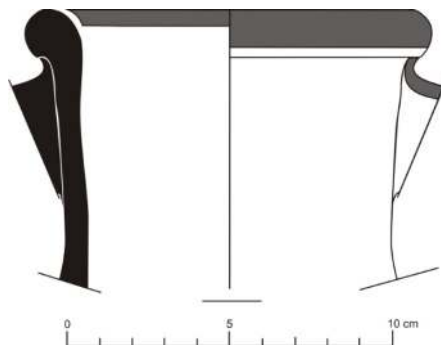
35



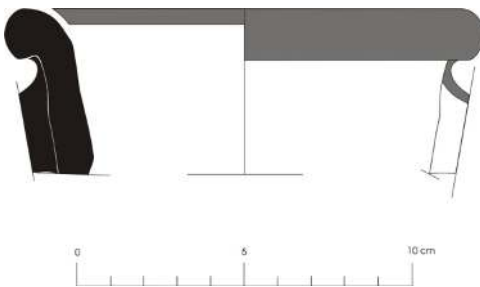
36



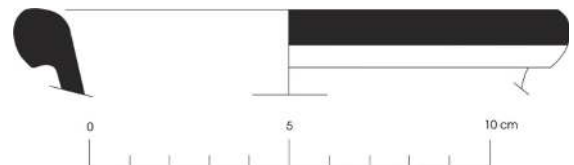
37



38

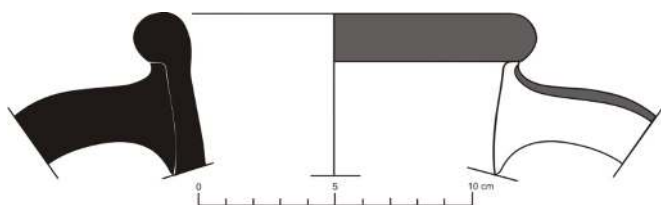


39

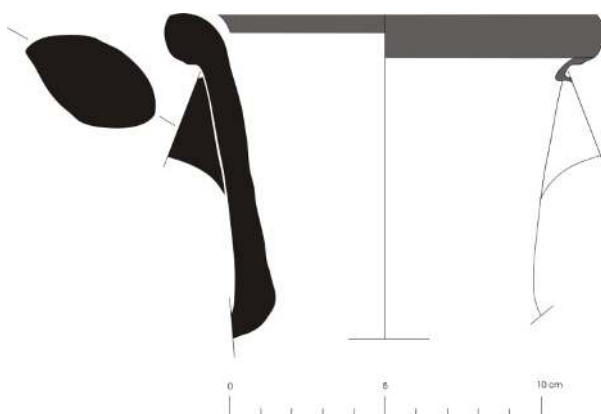


LEVHA 8

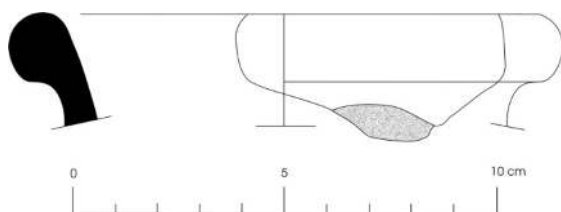
40



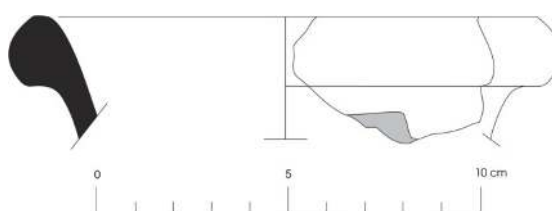
41



42

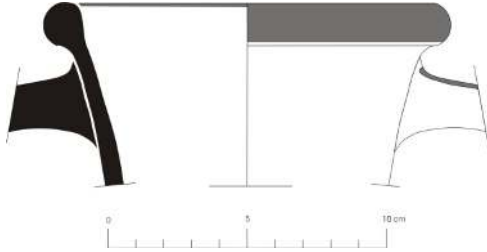


43

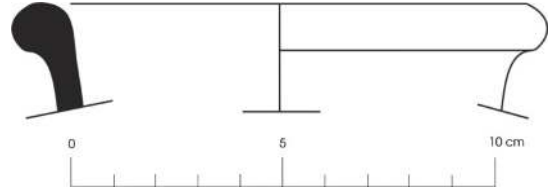


LEVHA 9

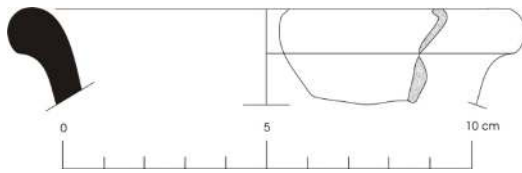
44



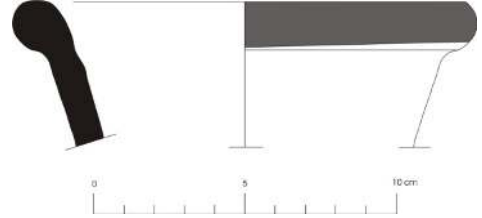
45



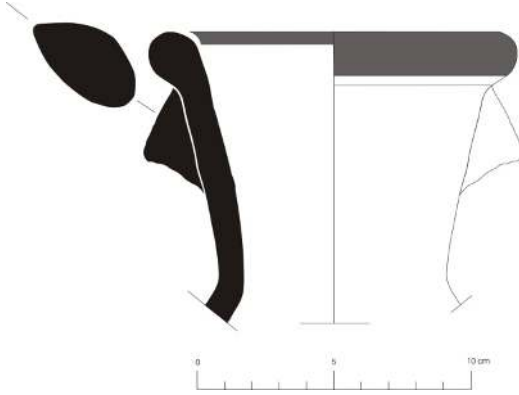
46



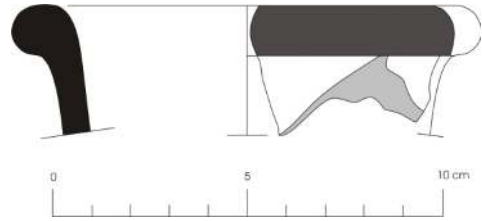
47



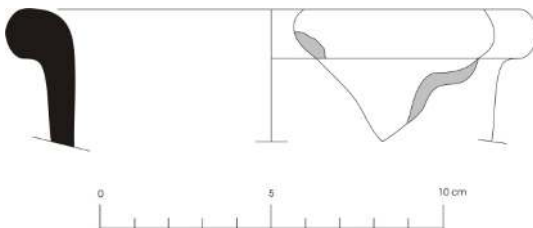
48



49

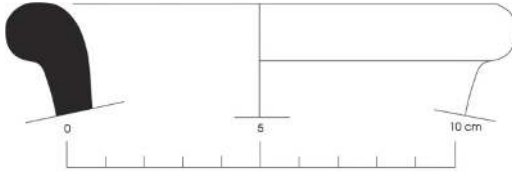


50

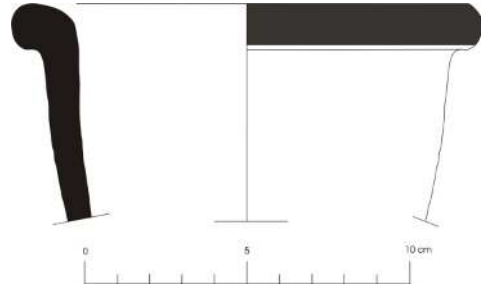


LEVHA 10

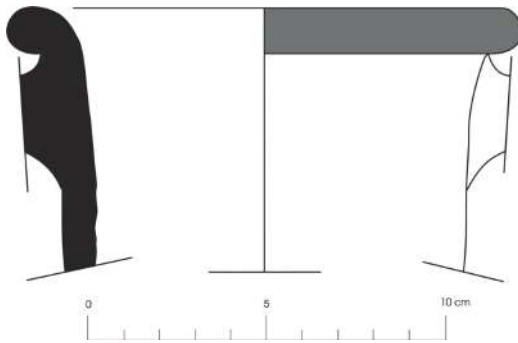
51



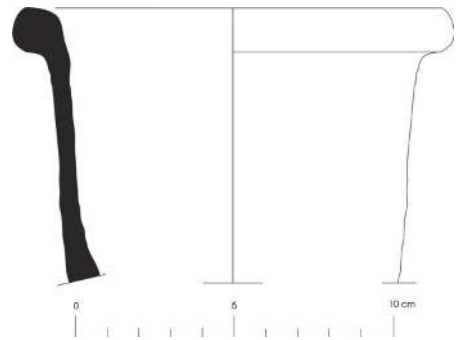
52



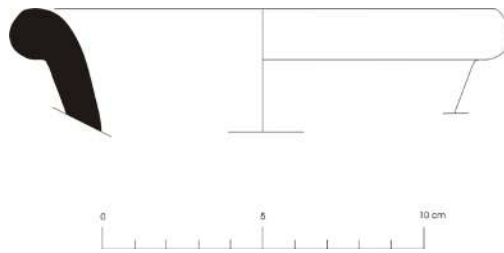
53



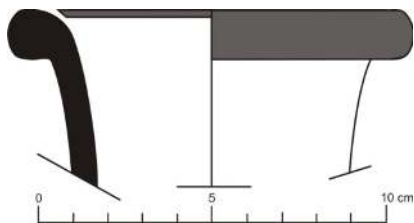
54



55

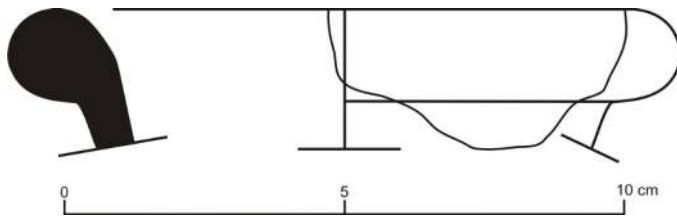


56

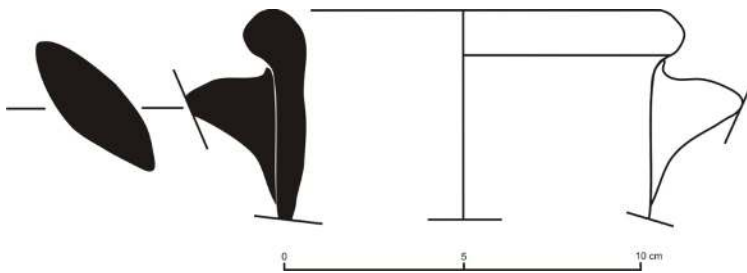


LEVHA 11

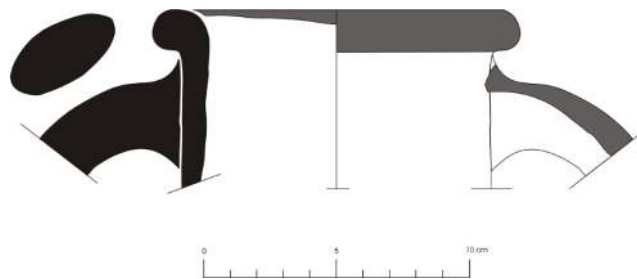
57



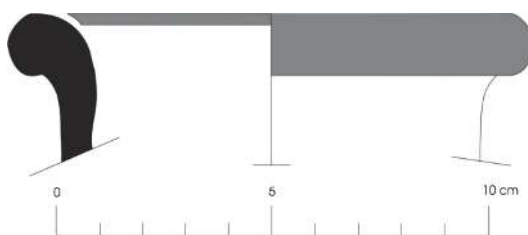
58



59

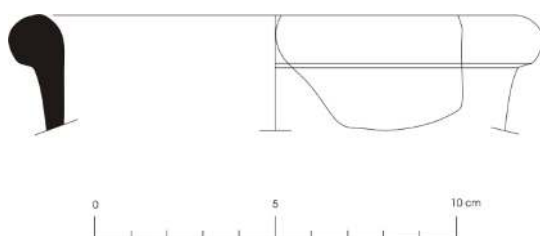


60

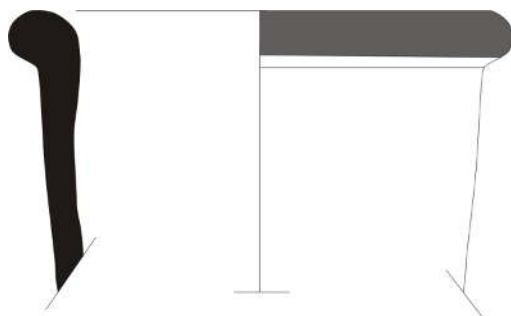


LEVHA 12

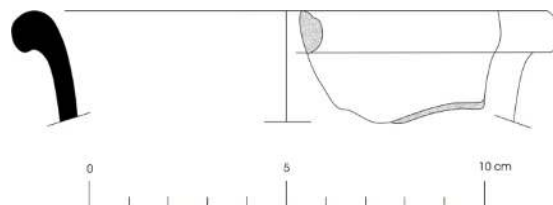
61



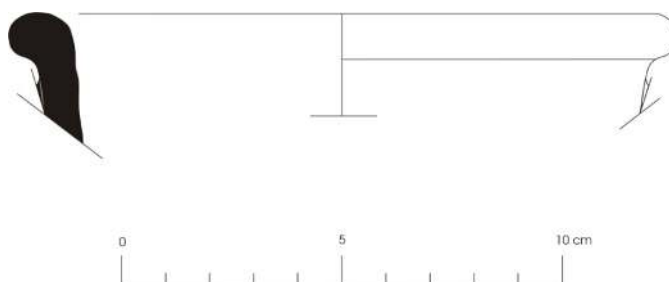
62



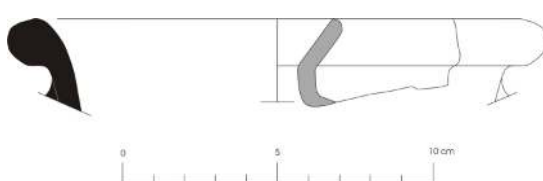
63



64

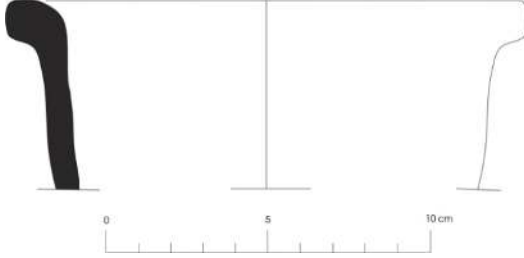


65

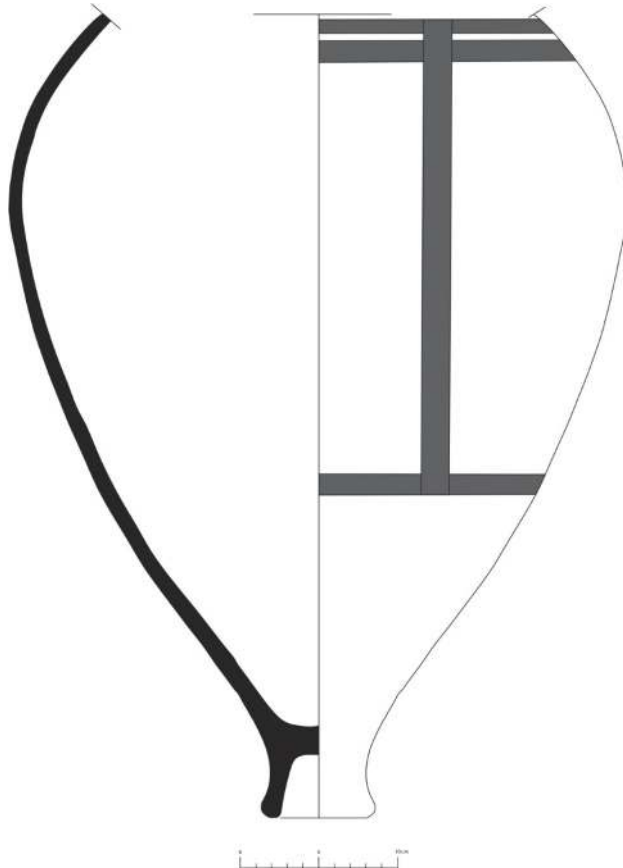


LEVHA 13

66

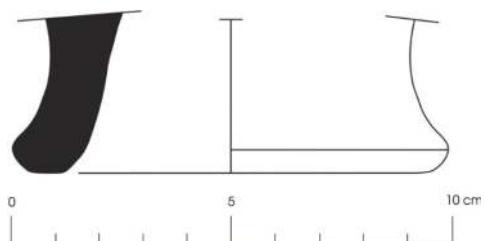


67

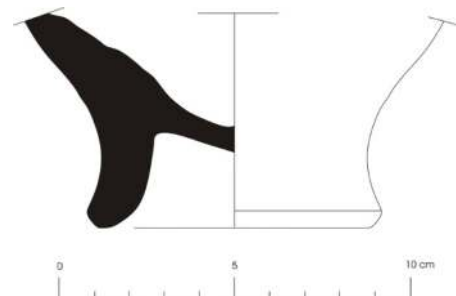


LEVHA 14

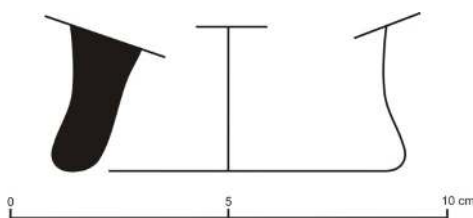
68



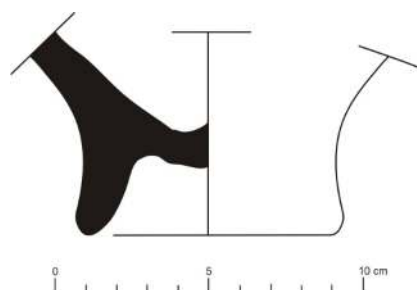
69



70

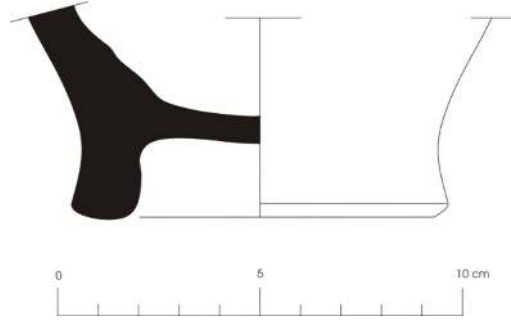


71

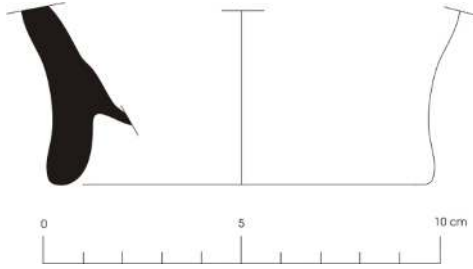


LEVHA 15

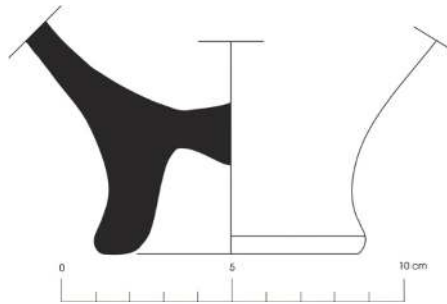
72



73

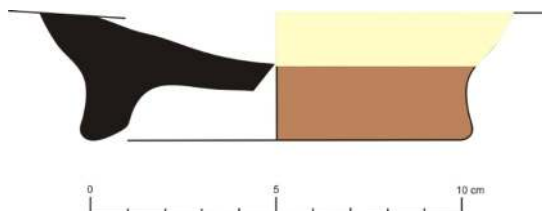


74

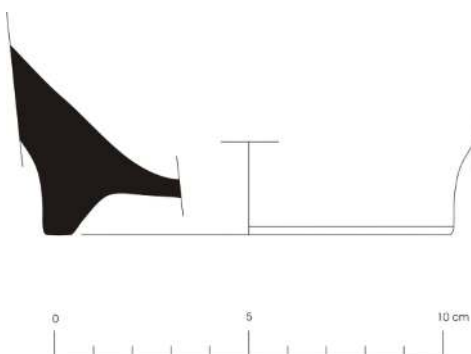


LEVHA 16

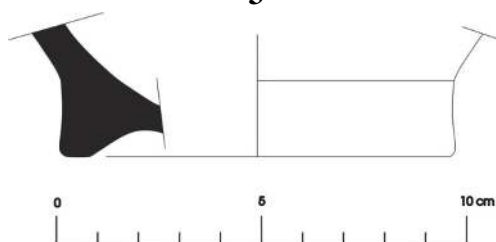
1



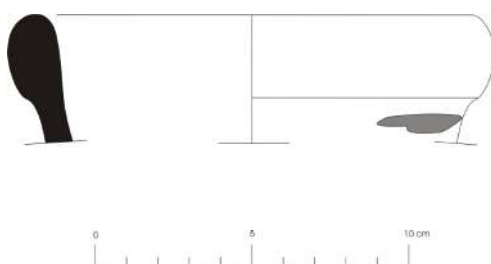
2



3

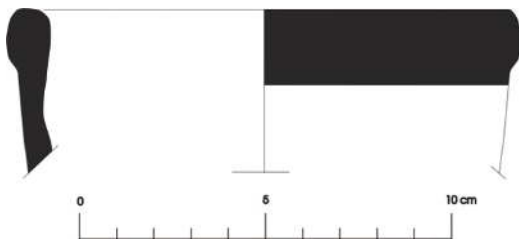


4

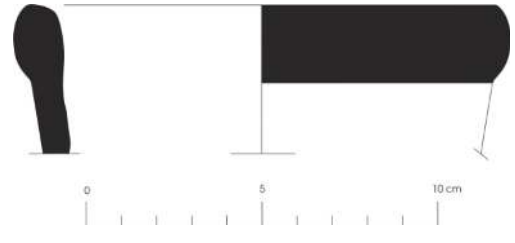


LEVHA 17

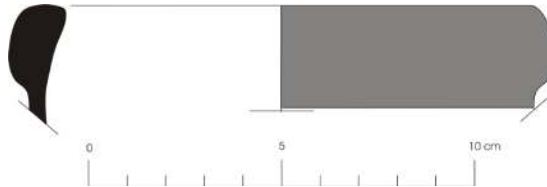
5



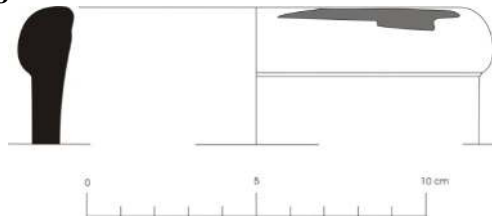
6



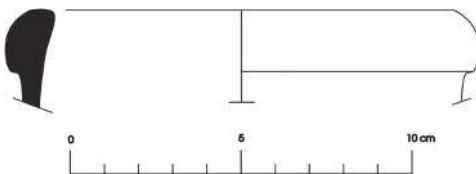
7



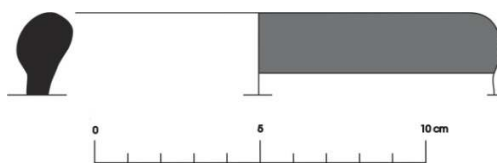
8



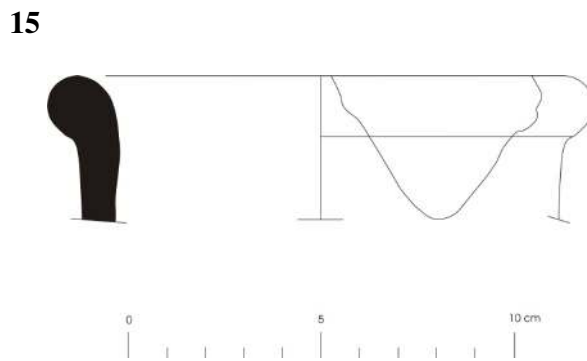
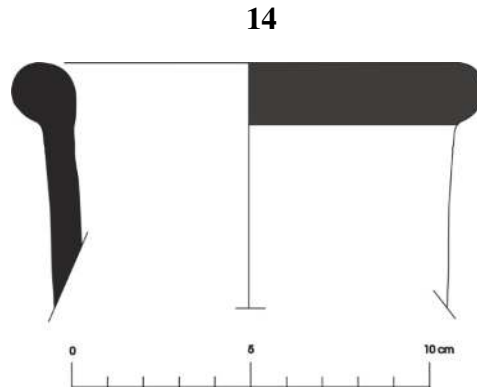
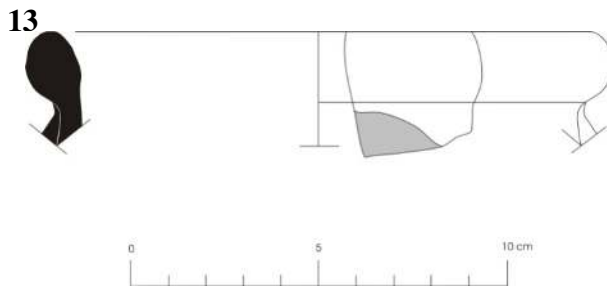
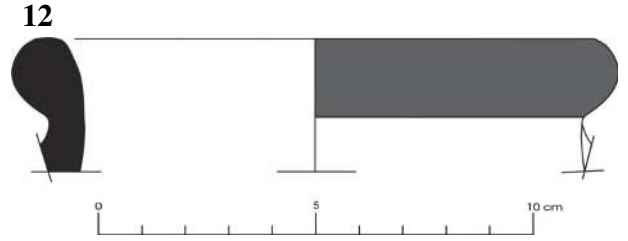
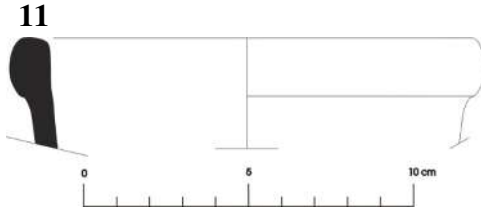
9



10

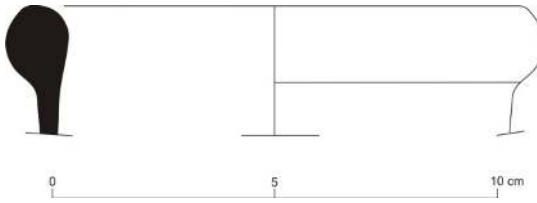


LEVHA 18

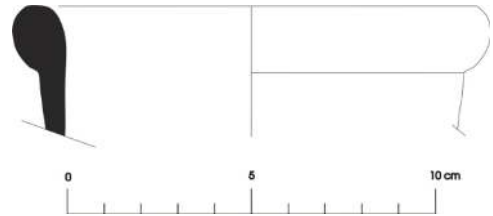


LEVHA 19

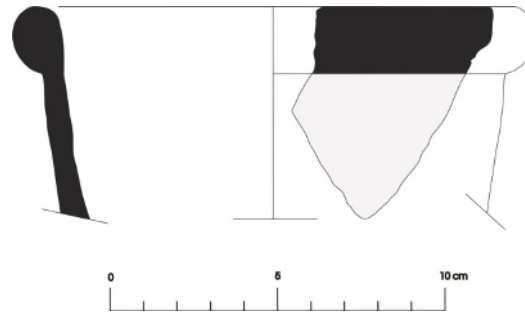
16



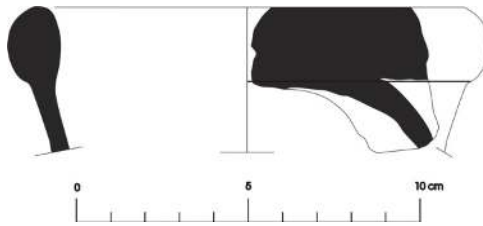
17



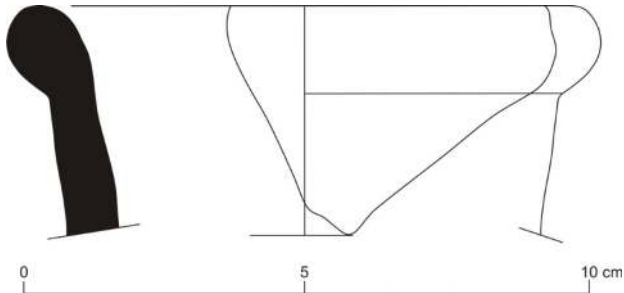
18



19

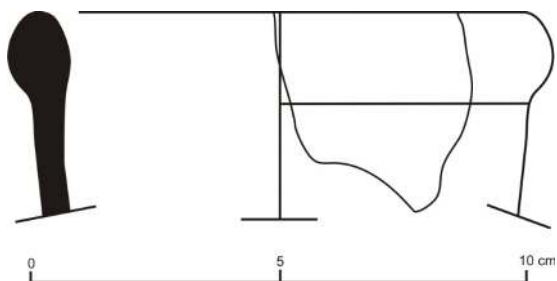


20

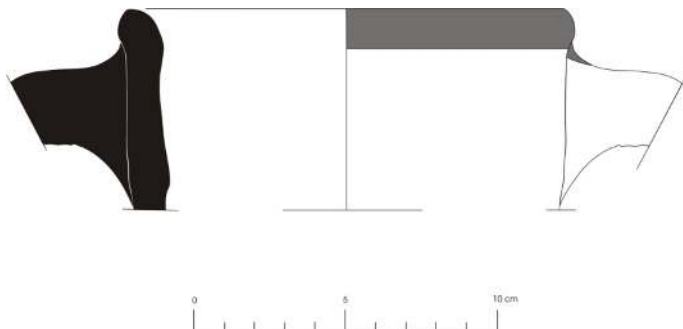


LEVHA 20

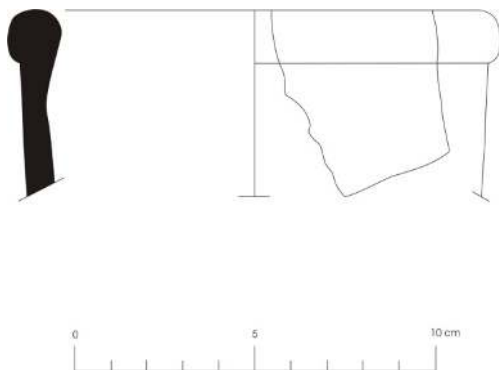
21



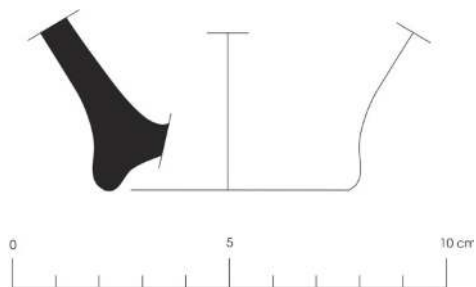
22



23

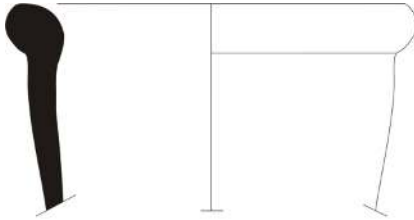


24

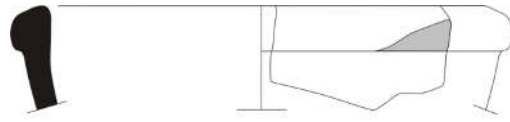


LEVHA 21

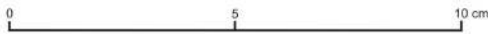
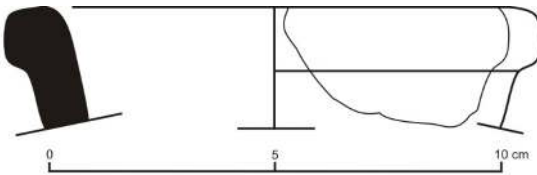
25



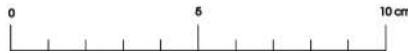
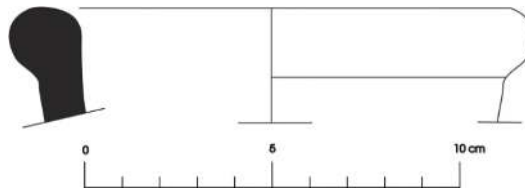
26



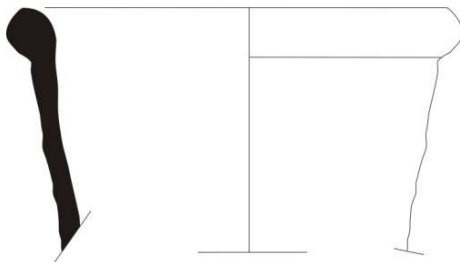
27



28

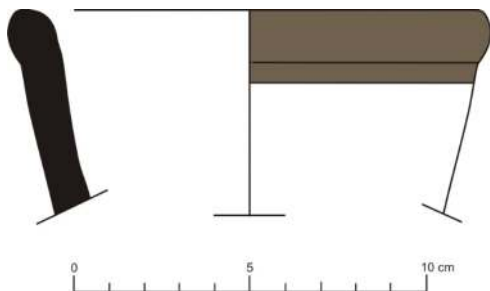


29

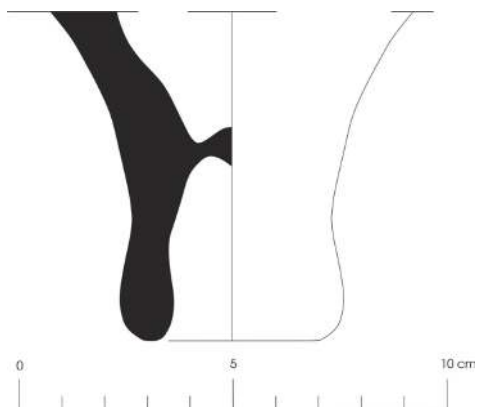


LEVHA 22

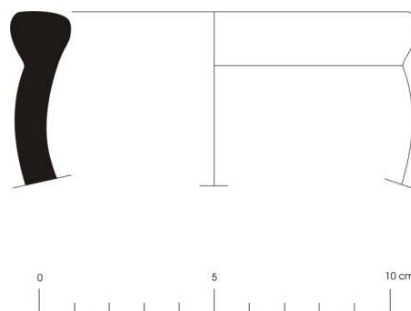
30



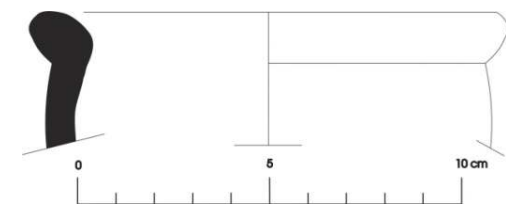
31



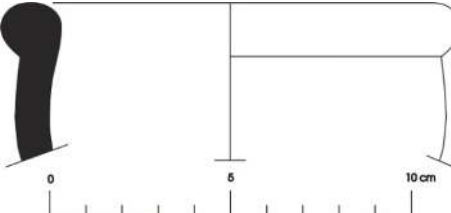
32



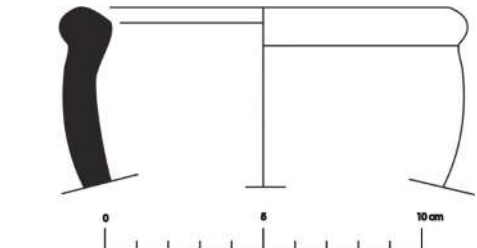
33



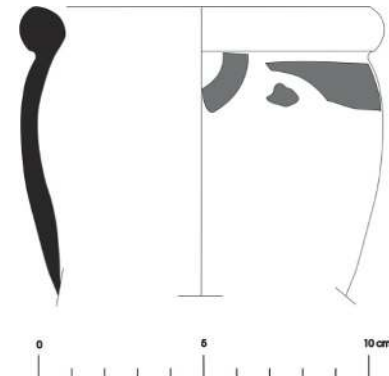
34



35

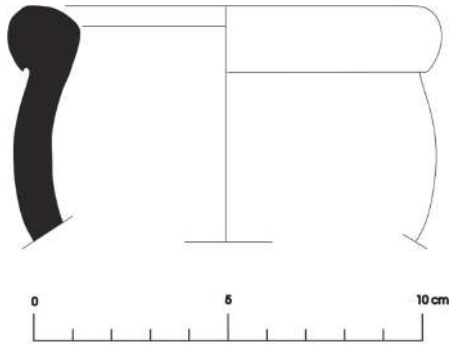


36

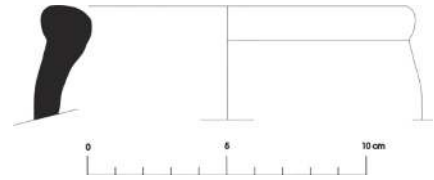


LEVHA 23

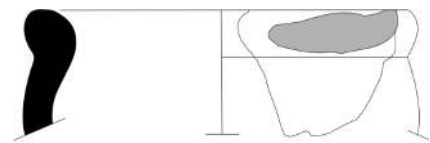
37



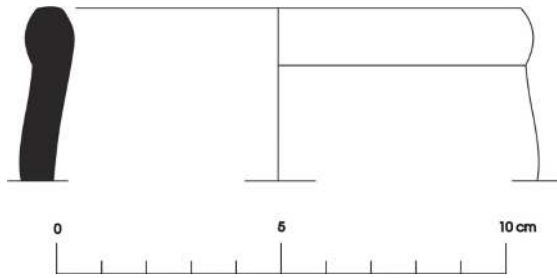
38



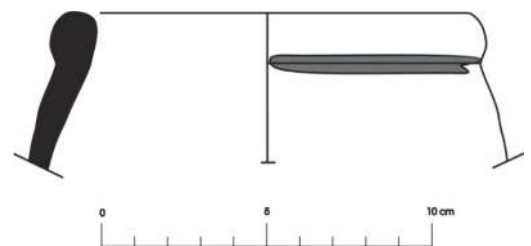
39



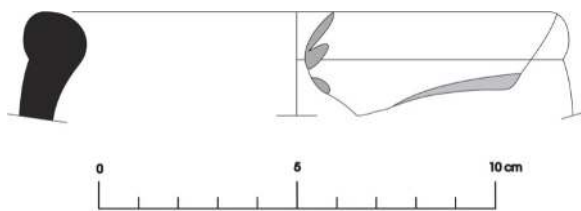
40



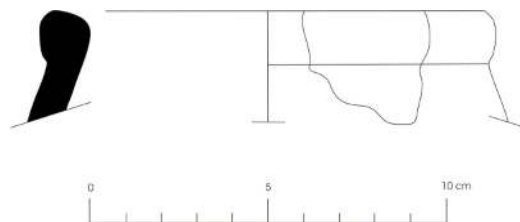
41



42

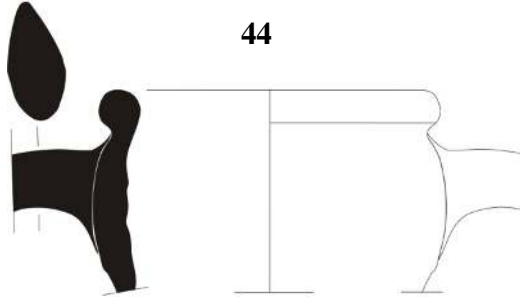


43

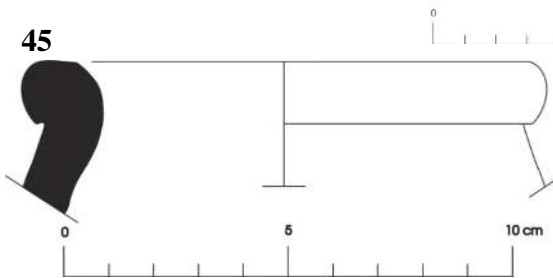


LEVHA 24

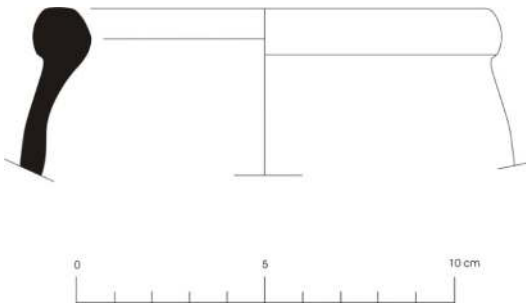
44



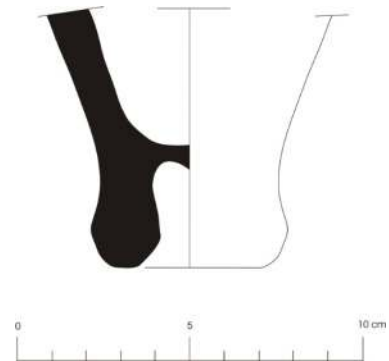
45



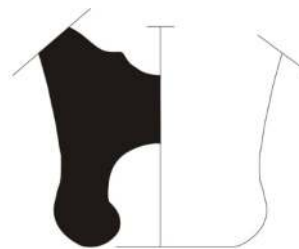
46



48

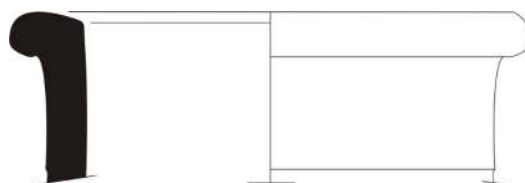


48

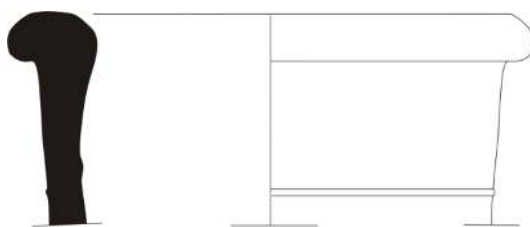


LEVHA 25

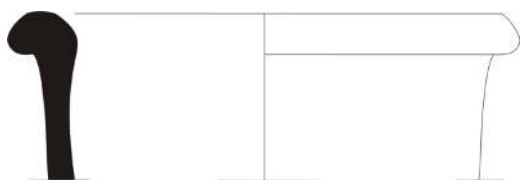
1



2



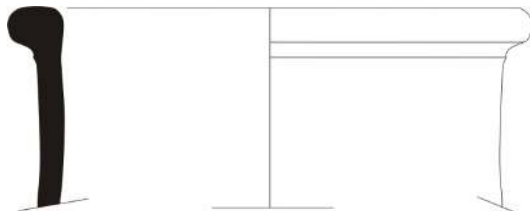
3



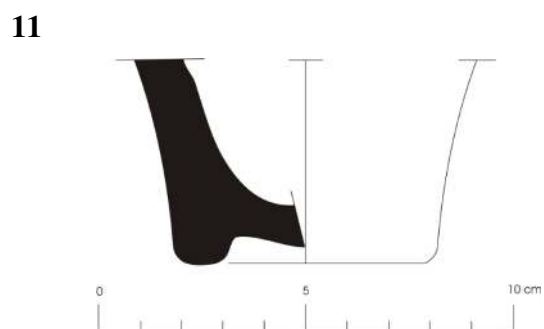
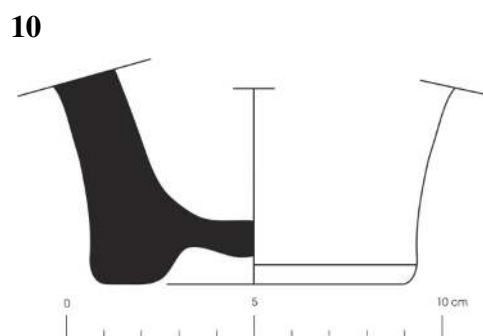
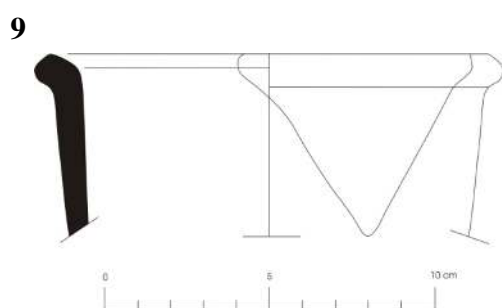
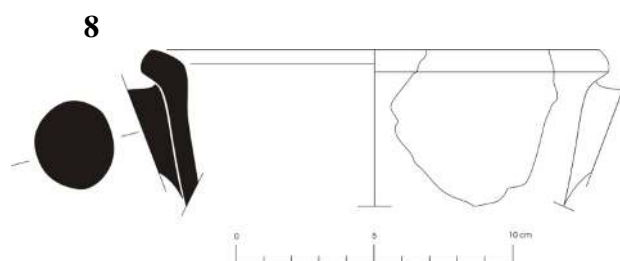
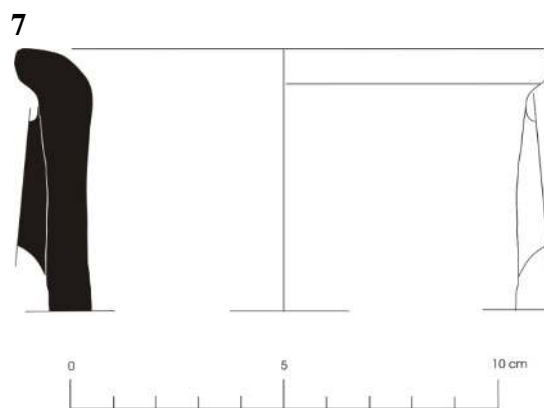
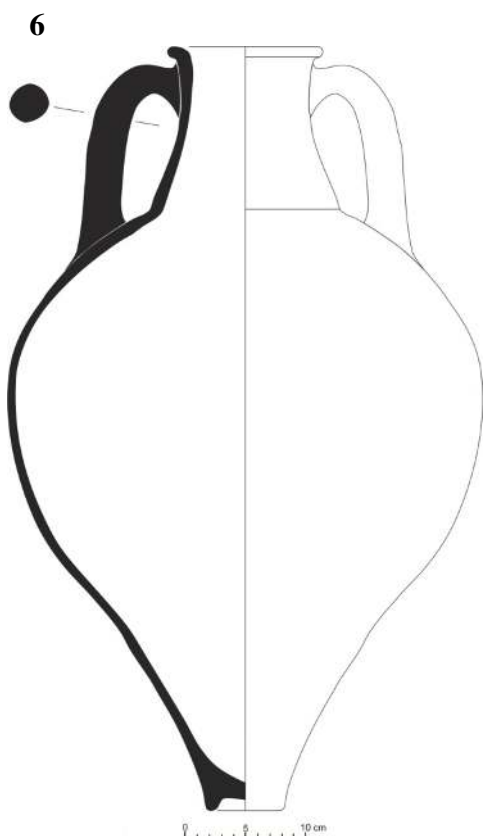
4



5

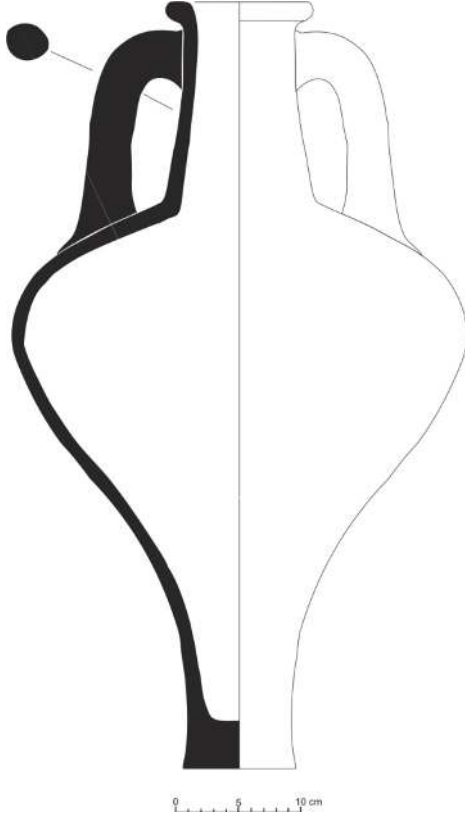


LEVHA 26

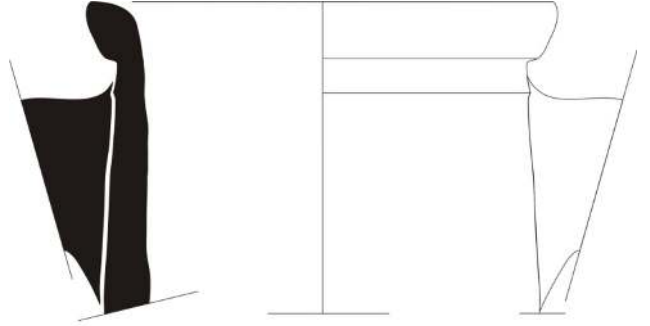


LEVHA 27

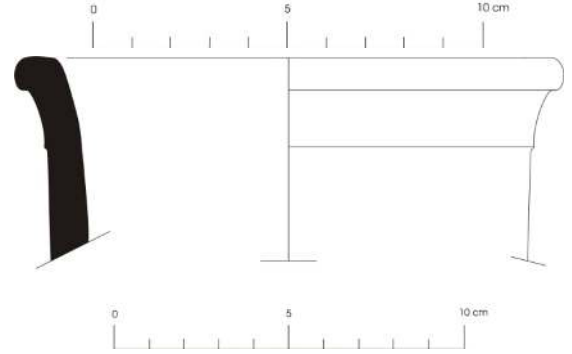
12



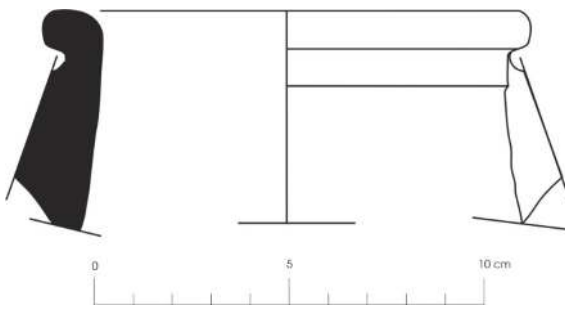
13



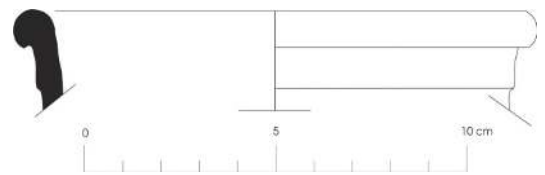
14



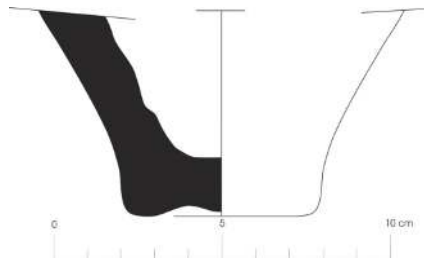
15



16

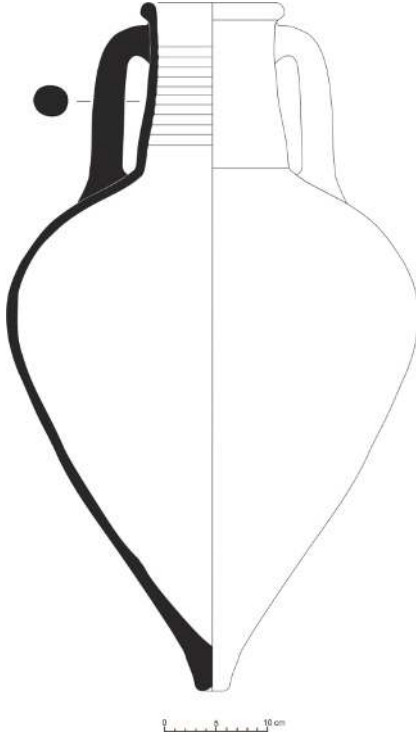


17

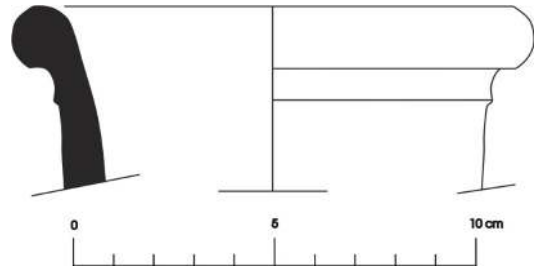


LEVHA 28

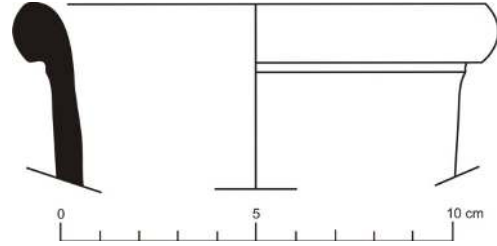
18



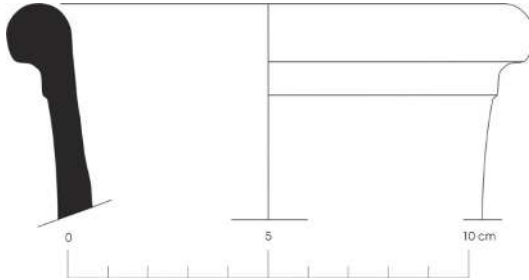
19



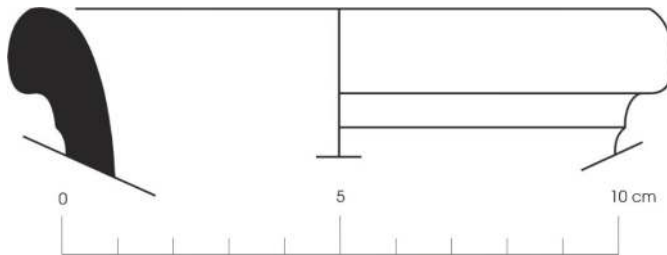
20



21

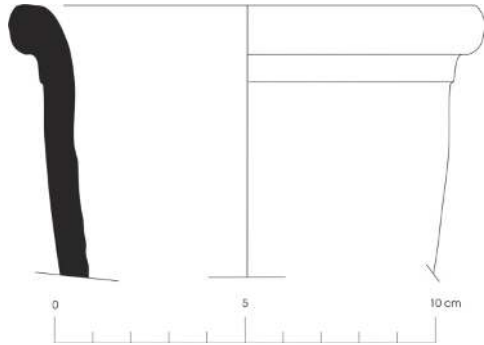


22

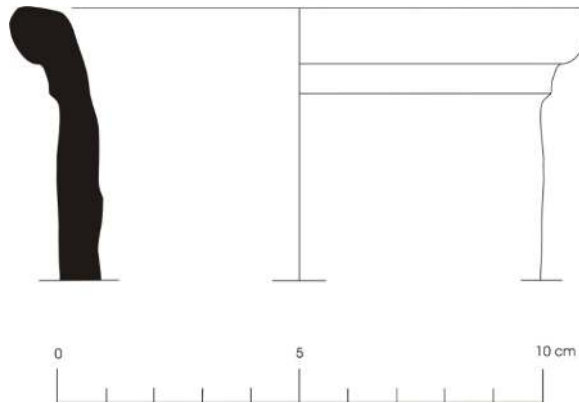


LEVHA 29

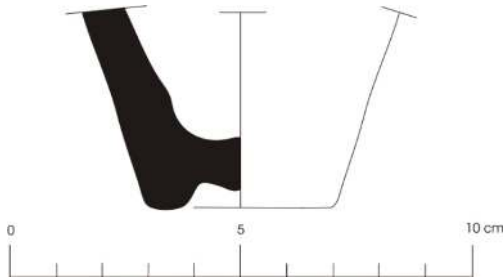
23



24

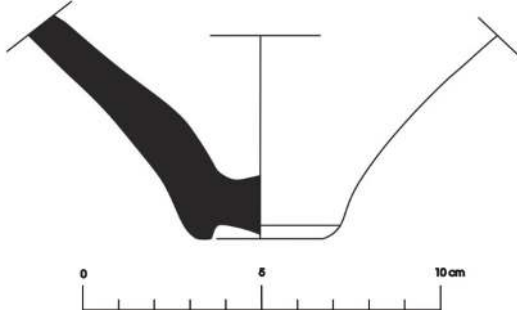


25

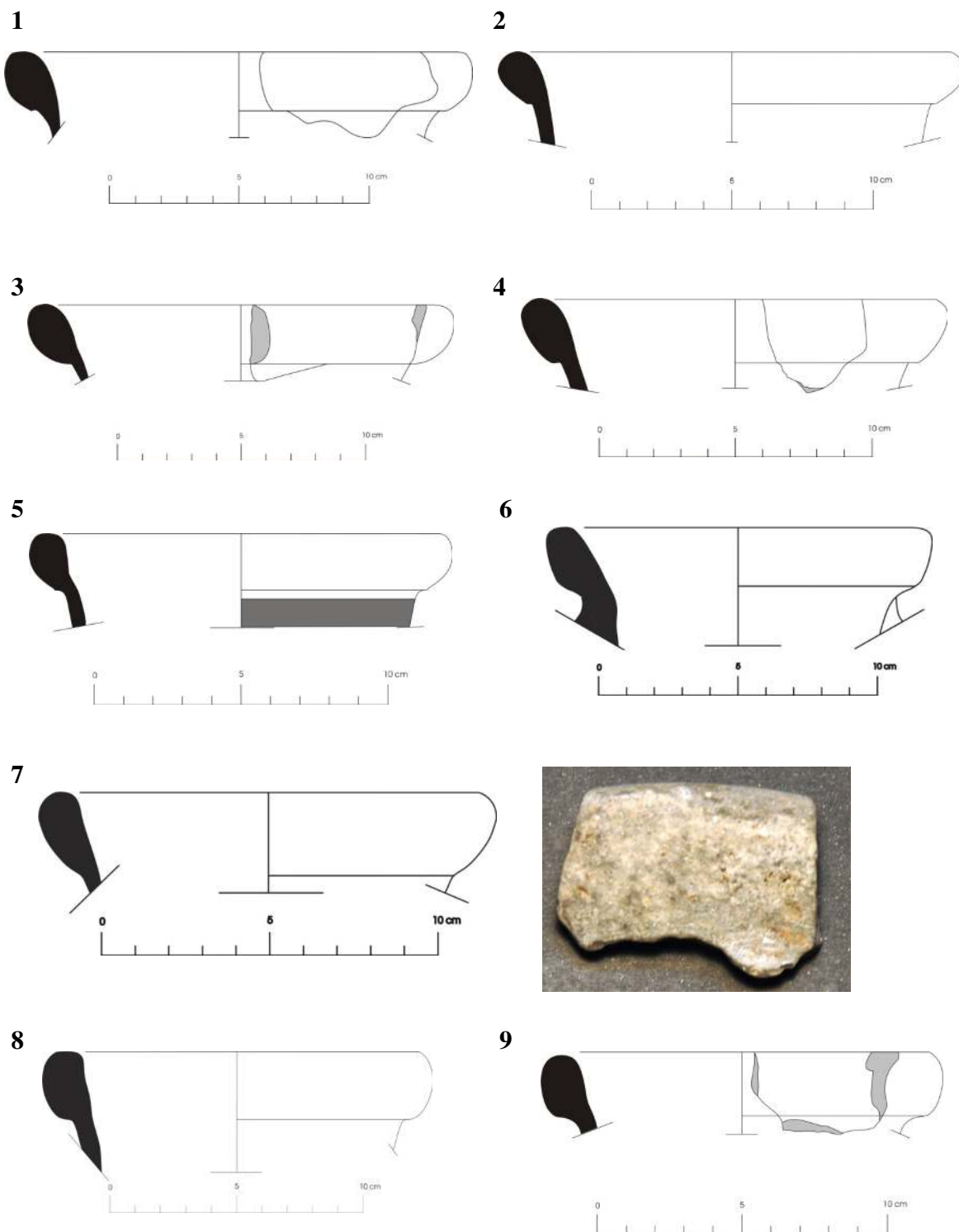


LEVHA 30

26

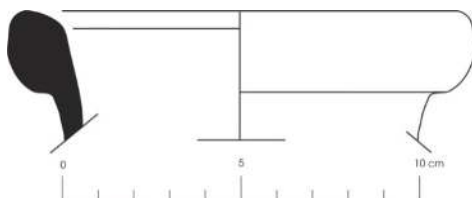


LEVHA 31

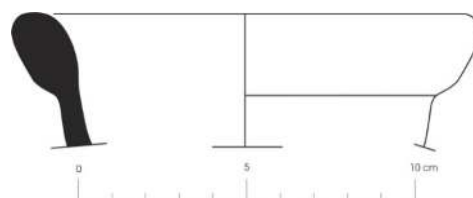


LEVHA 32

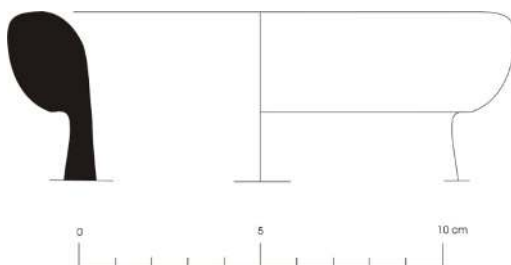
10



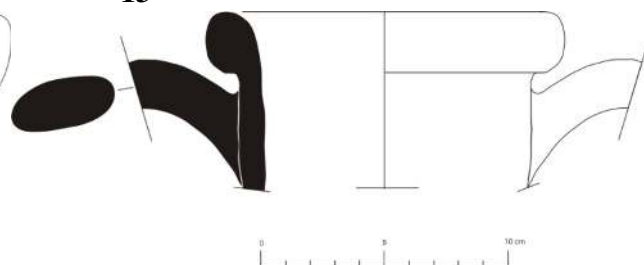
11



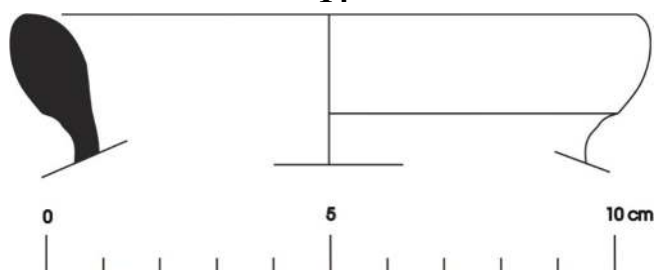
12



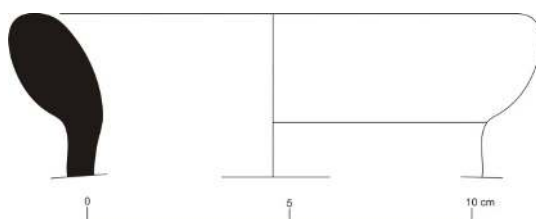
13



14

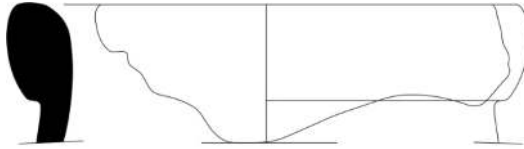


15

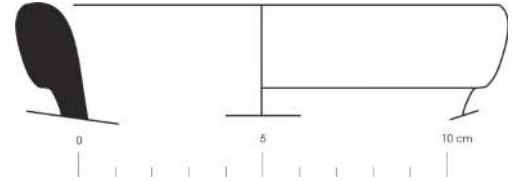


LEVHA 33

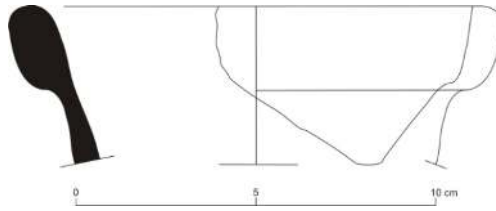
16



17

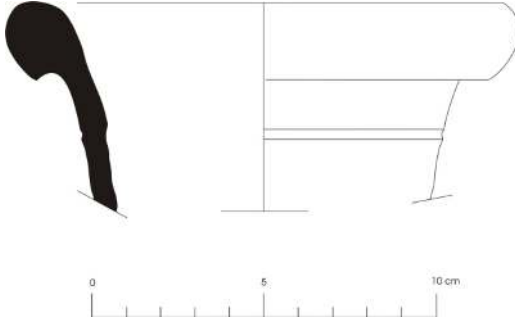


18

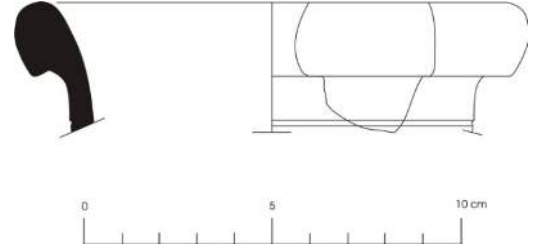


LEVHA 34

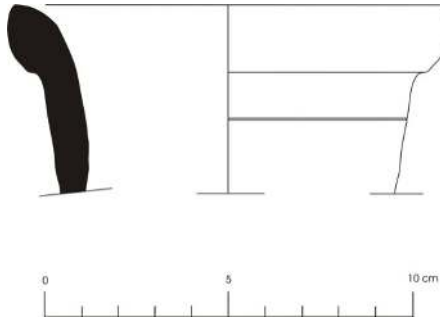
1



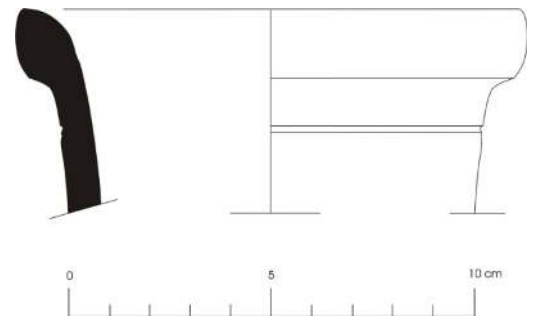
2



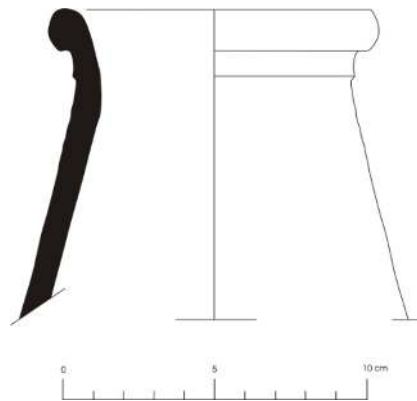
3



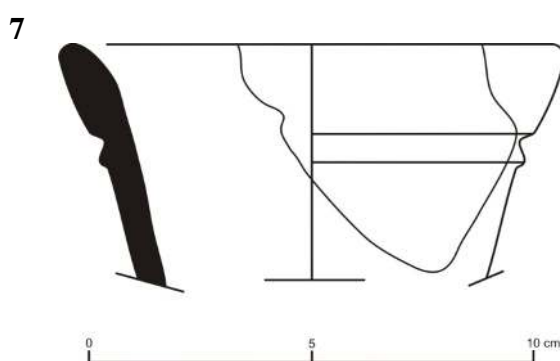
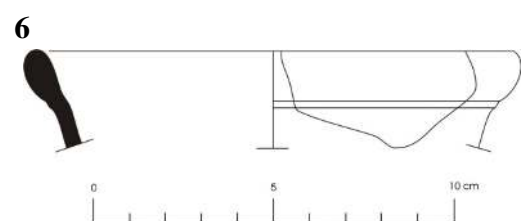
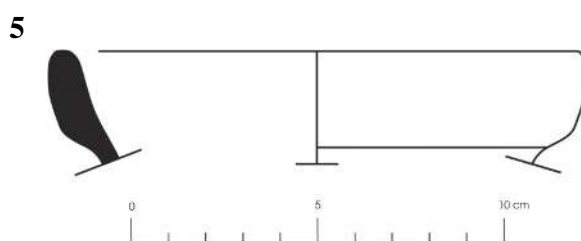
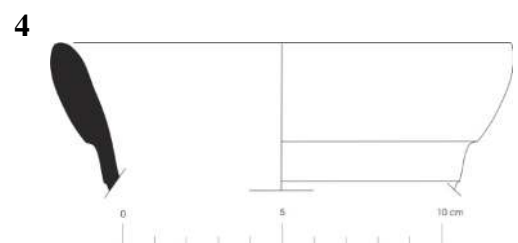
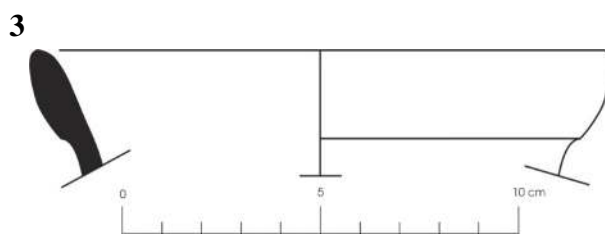
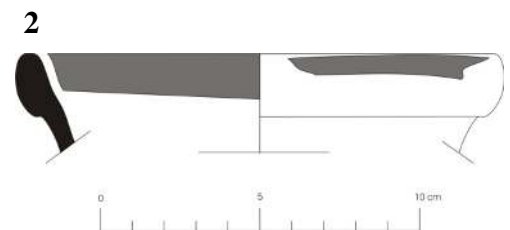
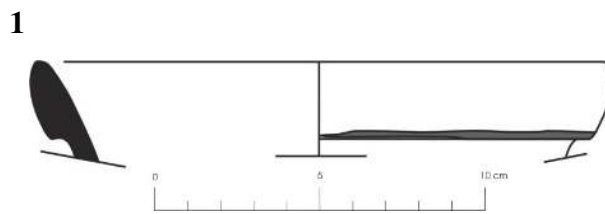
4



5

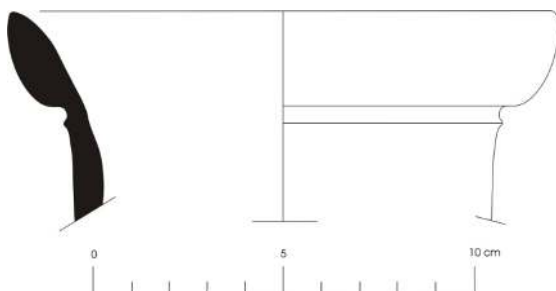


LEVHA 35

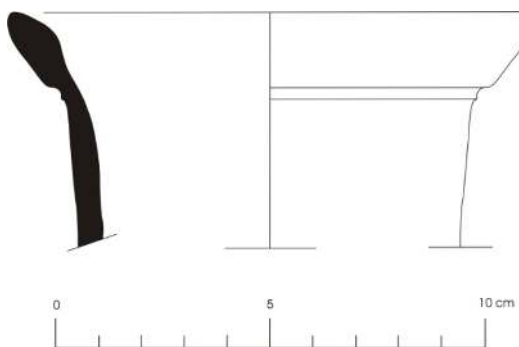


LEVHA 36

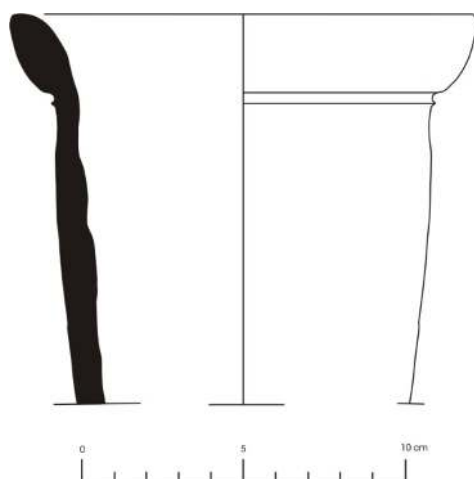
8



9



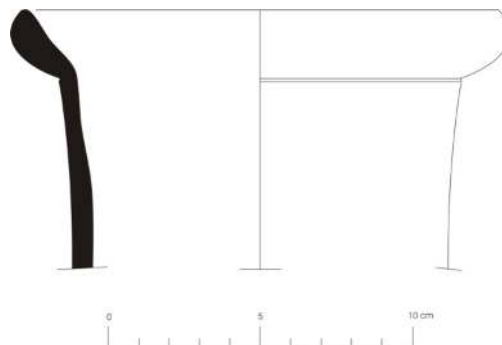
10



11

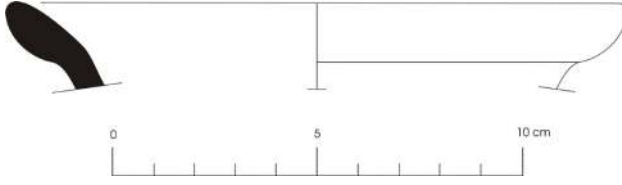


12

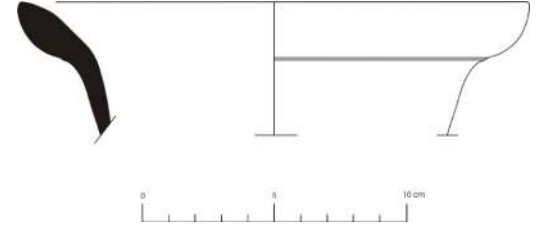


LEVHA 37

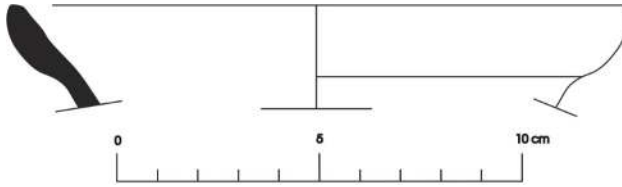
13



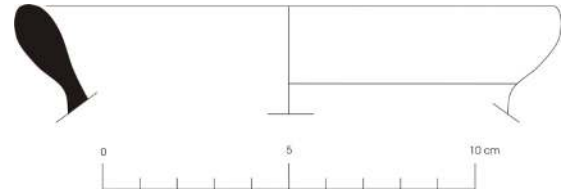
14



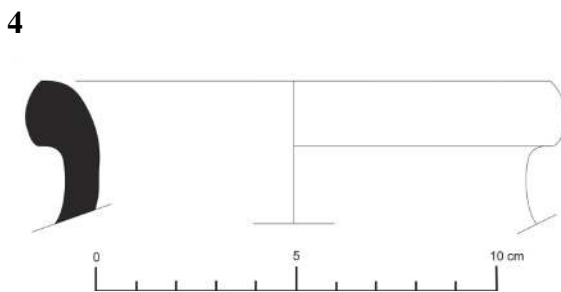
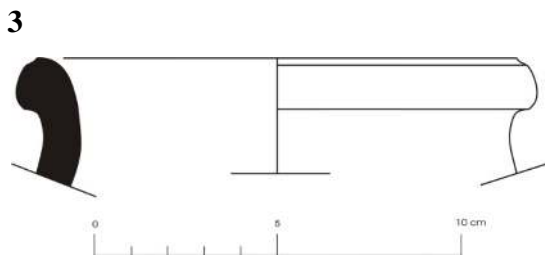
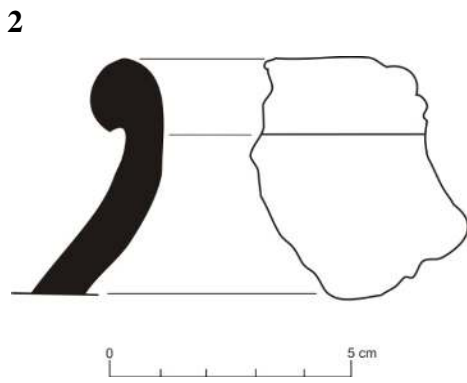
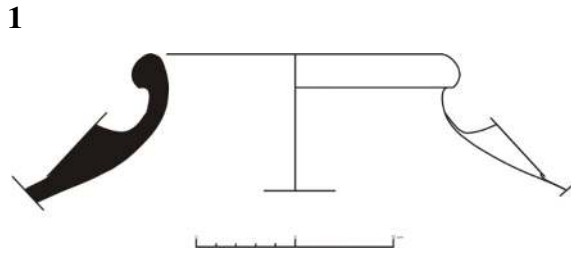
15



16

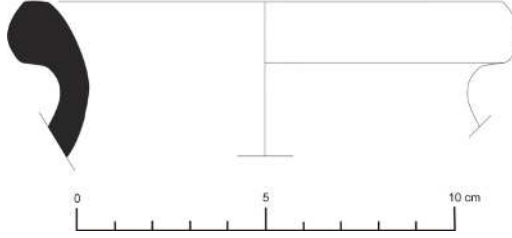


LEVHA 38

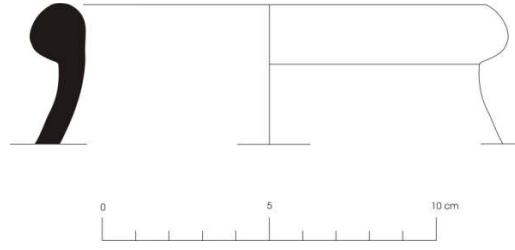


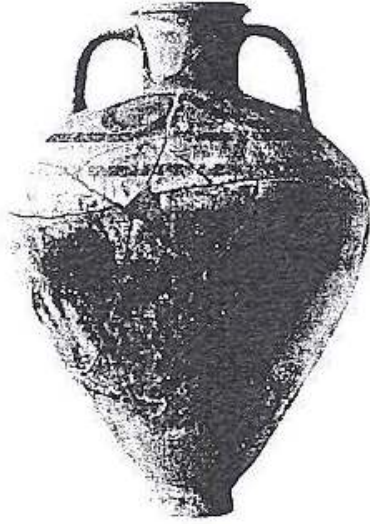
LEVHA 39

5

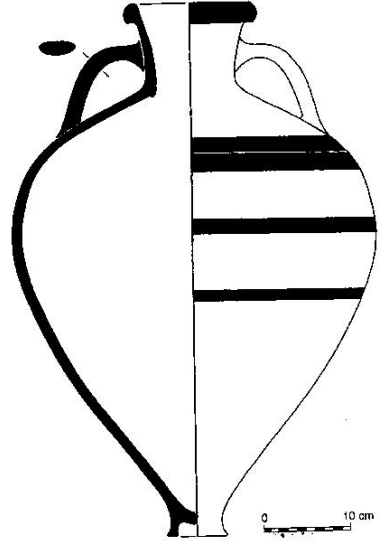


6

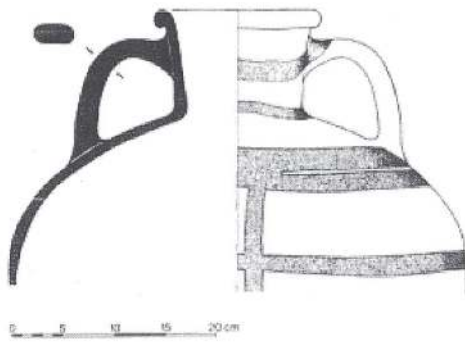




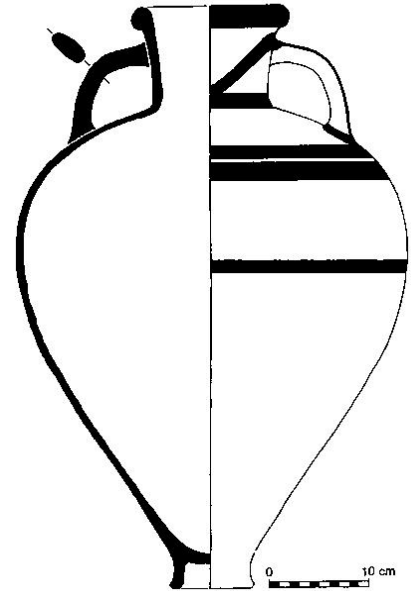
Şek. 1



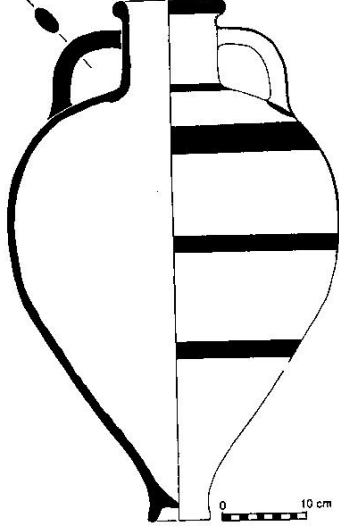
Şek. 2



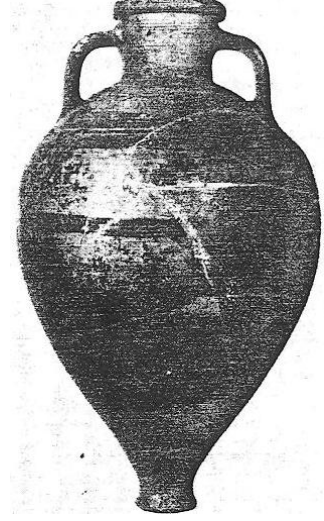
Şek. 3



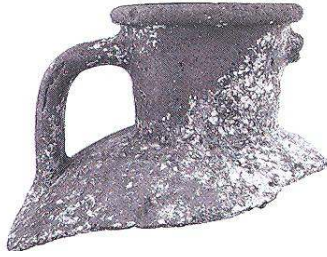
Şek. 4



Şek. 5



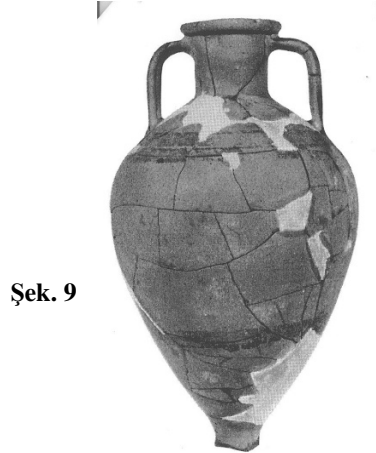
Şek. 6



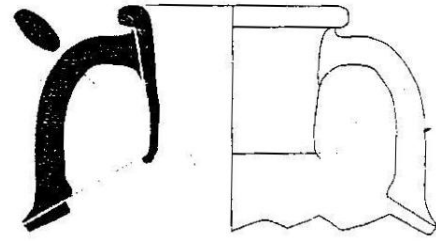
Şek. 7



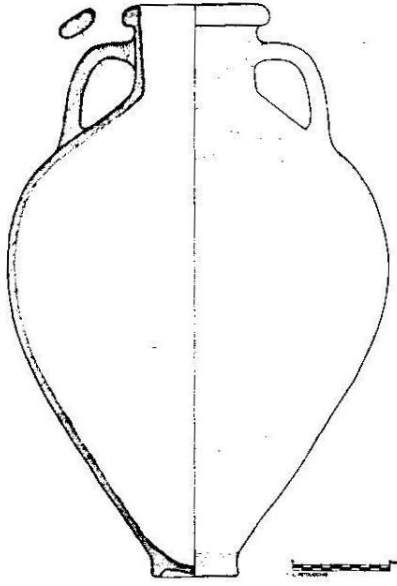
Şek. 8



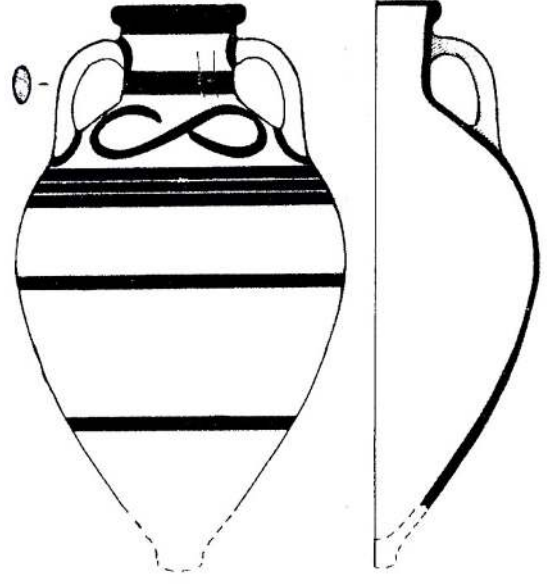
Şek. 9



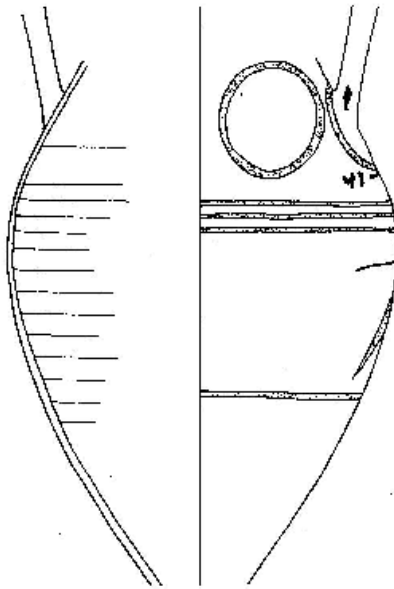
Şek. 10



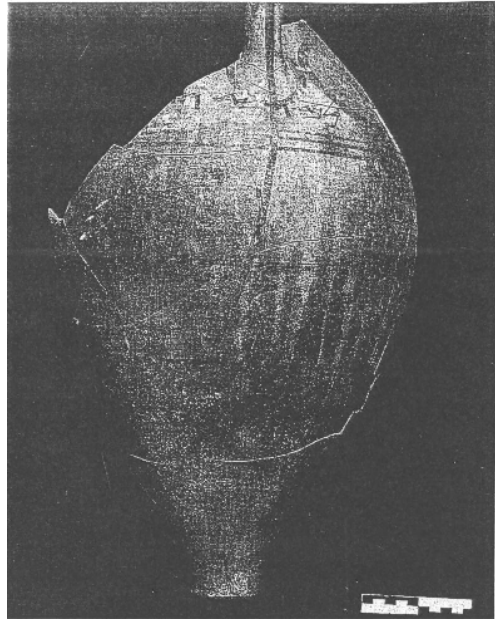
Şek. 11



Şek. 12



Şek. 13



LEVHA 43



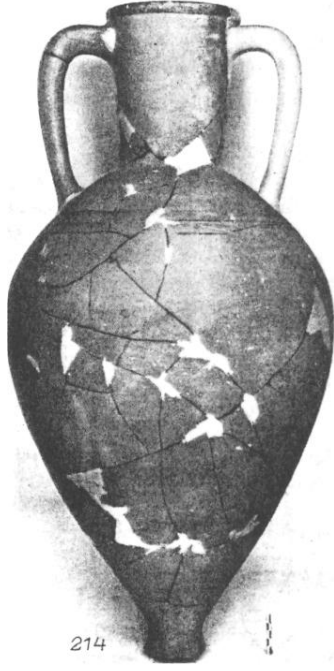
Şek. 15



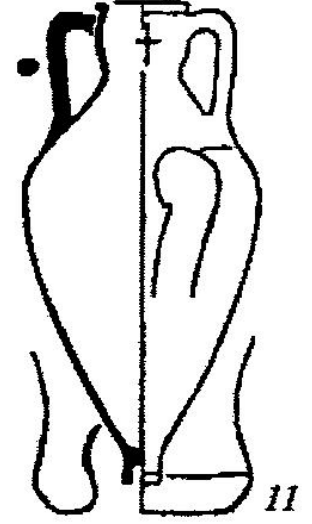
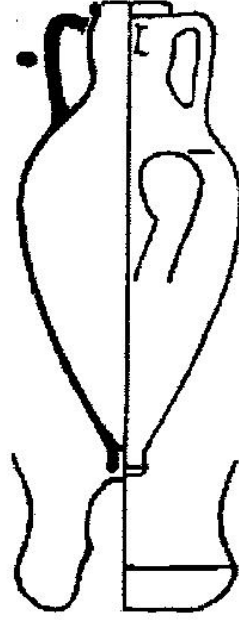
/Şek. 14



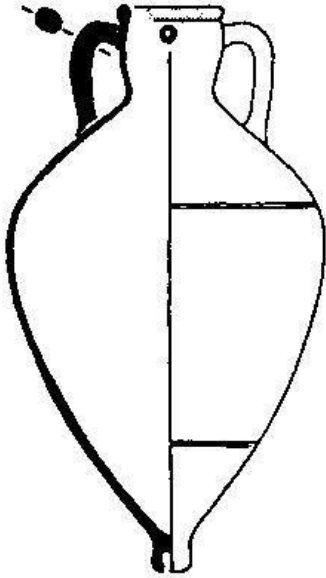
Şek. 16



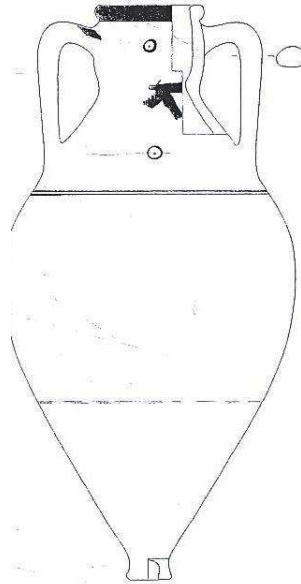
Şek. 17



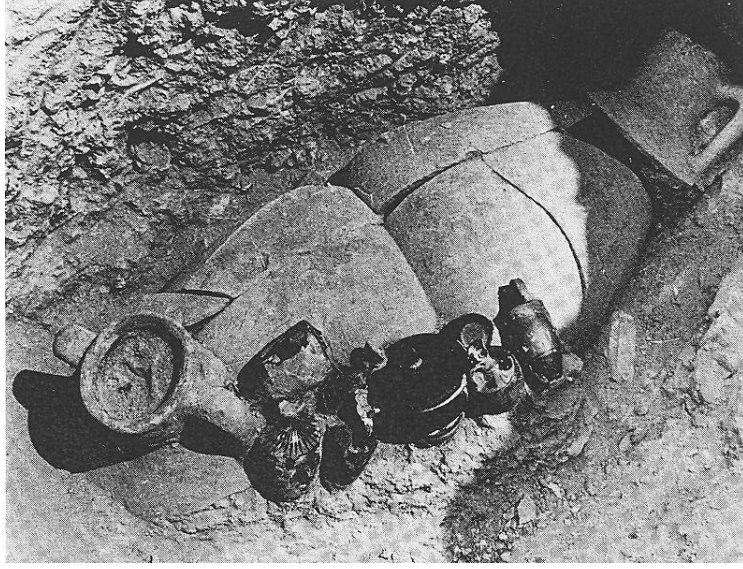
Şek. 18



Şek. 19



Şek. 20



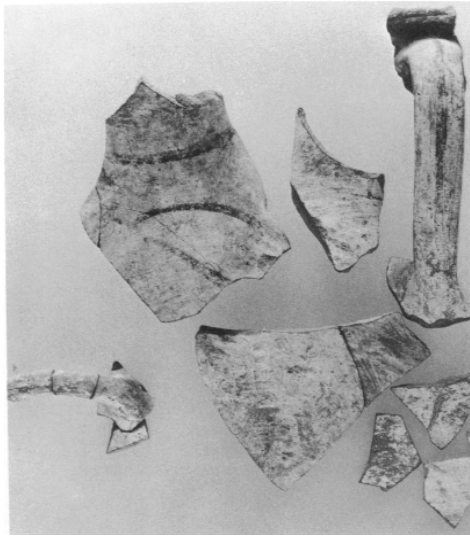
Şek. 21



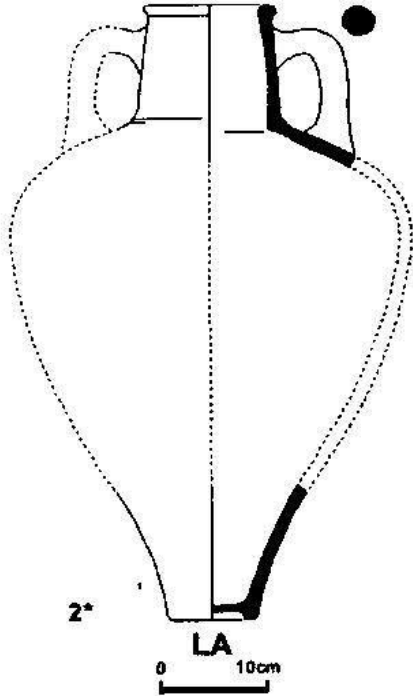
a



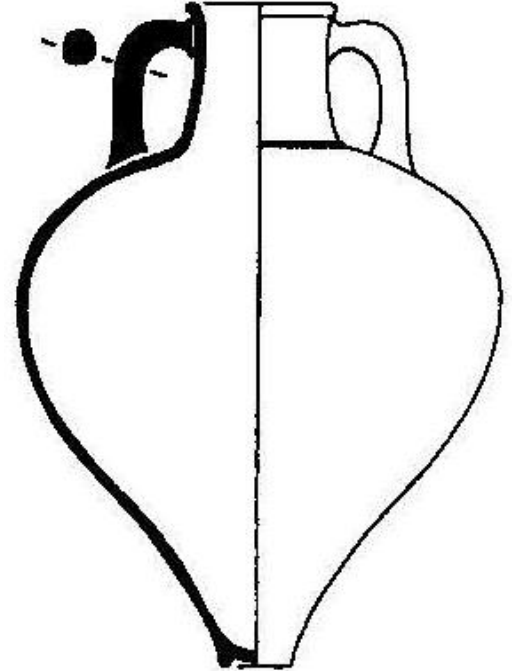
b



c



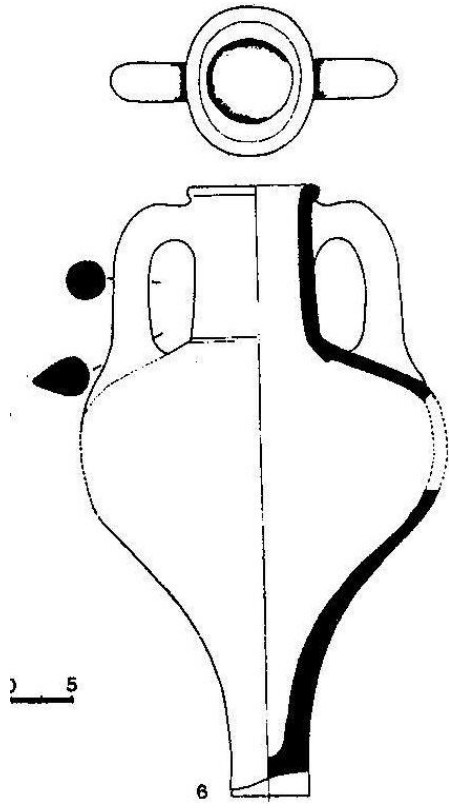
Şek. 23



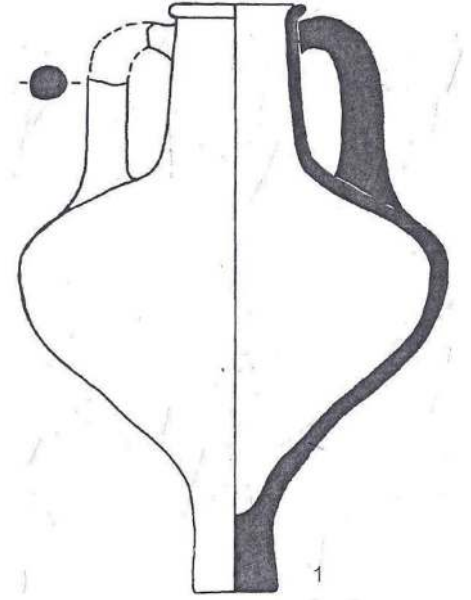
Şek. 24



Şek. 25



Şek. 26



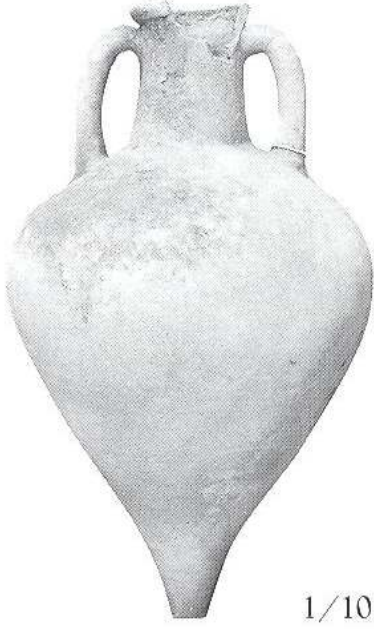
Şek. 27



Şek. 28

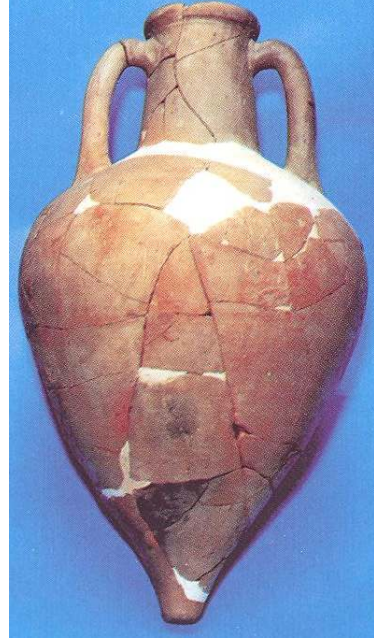


Şek. 29



1/10

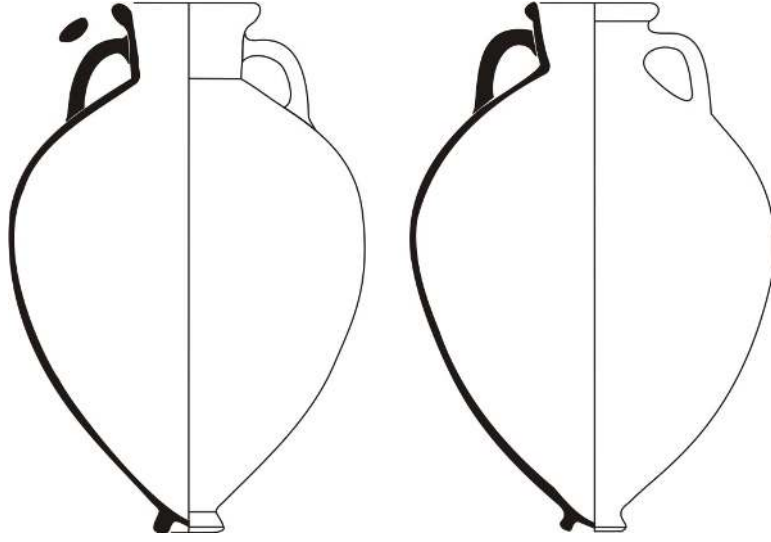
Şek. 30



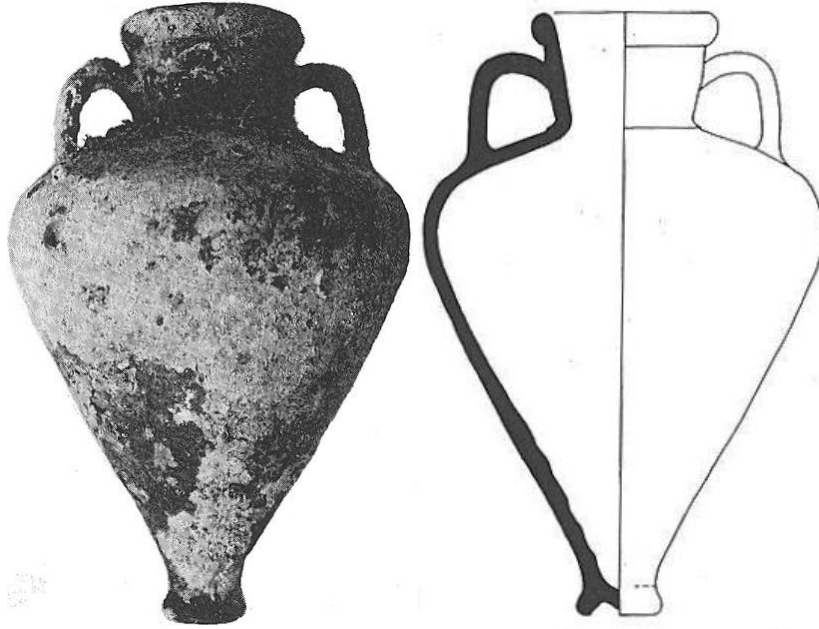
Şek. 31



Şek. 32



Şek. 33

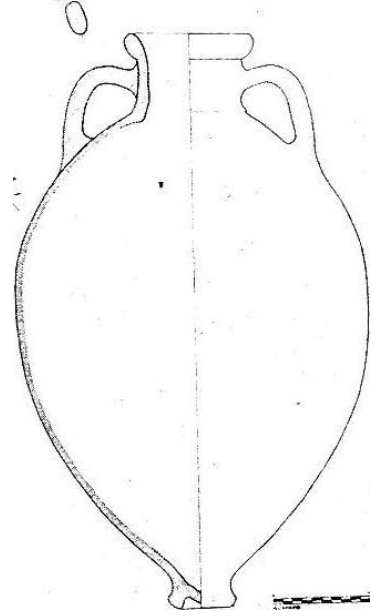


Şek. 34

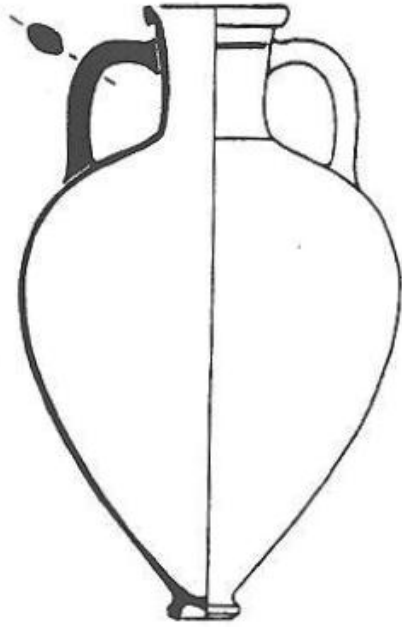
LEVHA 50



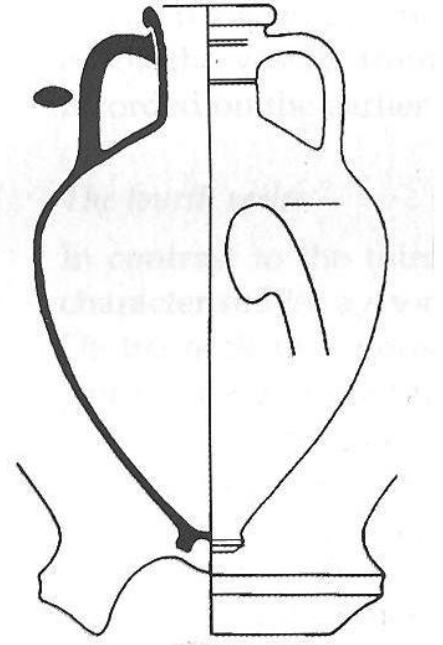
Şek. 35



Şek. 36

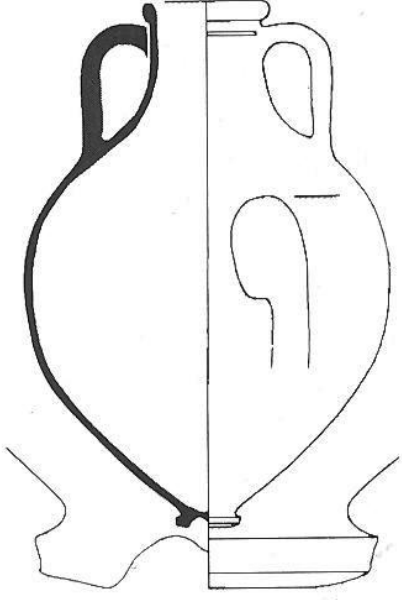


Şek. 37

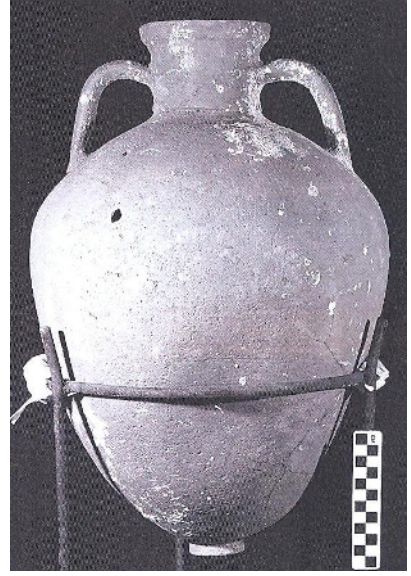


Şek. 38

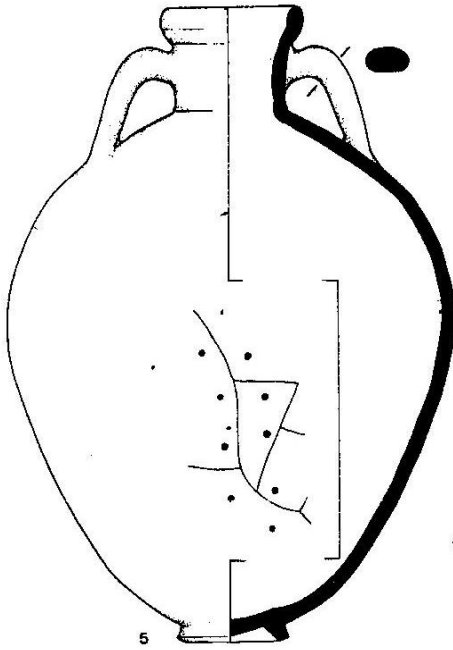
LEVHA 51



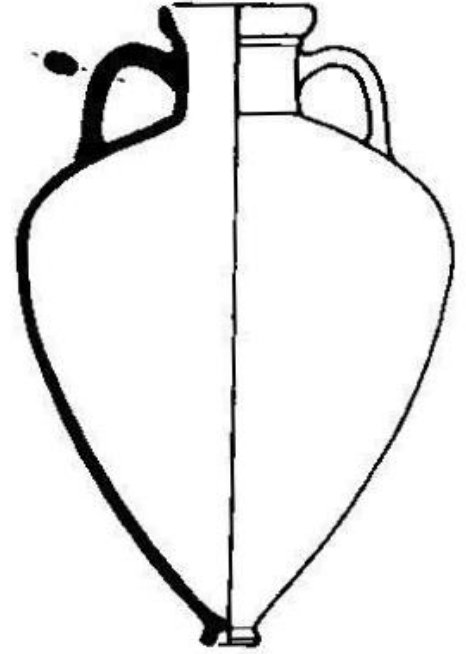
Şek. 39



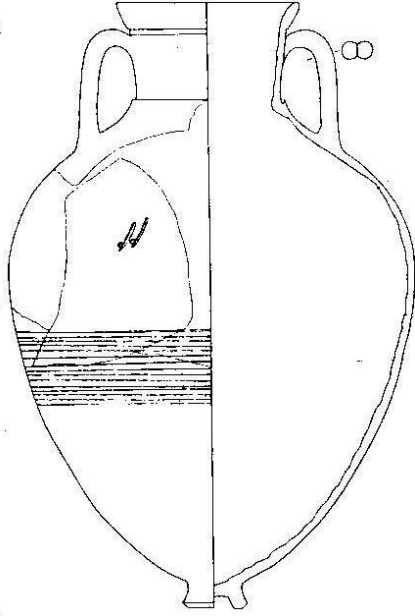
Şek. 40



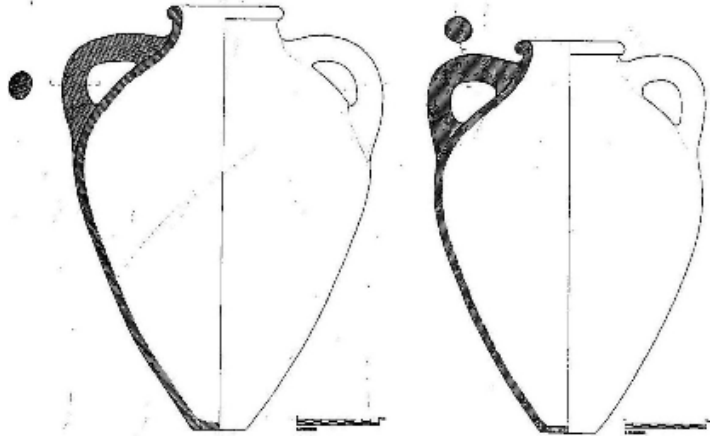
Şek. 41



Şek. 42



Şek. 43



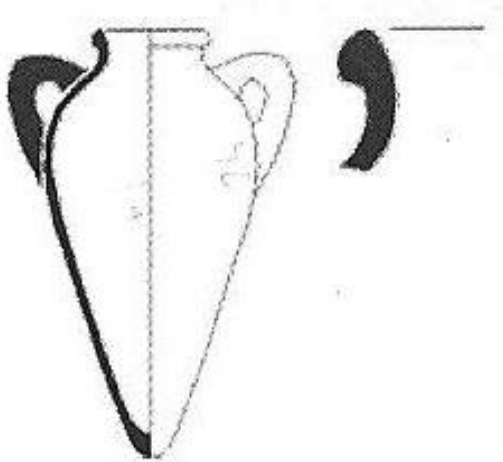
A

Şek. 44

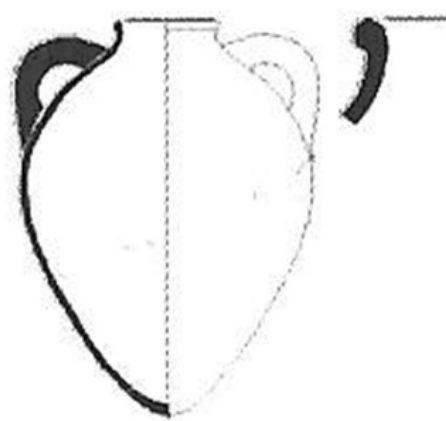
B



Şek. 45



Şek. 46



Şek. 47



A



B

Şek. 48